

**ПРОГРАМ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У АУТОНОМНОЈ ПОКРАЈИНИ
ВОЈВОДИНИ ЗА ПЕРИОД ОД 2018. ГОДИНЕ ДО 2022. ГОДИНЕ**

Садржај:

1	ПОЛАЗНА ОСНОВА	7
1.1.	ПРОЦЕДУРЕ И МЕТОДОЛОГИЈА РАДА	8
2	АНАЛИЗА ИНТЕРНОГ ОКРУЖЕЊА	9
2.1	ОПШТИ ПОДАЦИ О ДЕСТИНАЦИЈИ	9
2.1.1	Географска обележја	9
2.1.2	Клима	11
2.1.3	Историјски контекст	12
2.1.4	Природно наслеђе	16
2.1.5	Флора и фауна	22
2.2	СТАНОВНИШТВО	23
2.2.1	Демографска кретања	23
2.2.2	Образовна структура становништва	26
2.3	АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	27
2.3.1	Водоснабдевање и третман отпадних вода	27
2.3.2	Енергетика	28
2.3.3	Саобраћајна инфраструктура	30
2.3.4	Анализа просторно – планских одредница АП Војводине	35
2.3.5	Зоне развоја туризма	38
2.4	ОПШТА ЕКОНОМСКА КРЕТАЊА И КРЕТАЊА НА ТРЖИШТУ РАДА	38
2.4.1	Република Србија	39
2.4.2	АП Војводина	42
2.5	АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ МОДЕЛА УПРАВЉАЊА ТУРИЗМОМ	47
2.5.1	Покрајински секретаријат за привреду и туризам	48
2.5.2	Туристичка организација Војводине	48
2.5.3	Туристичке организације градова и општина	48
2.5.4	Врсте подстицаја из области туризма у Војводини	48
2.6	ТУРИСТИЧКИ ПРОФИЛ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ	50
2.6.1	Ресурсно – атракцијска основа туризма АП Војводине	50
2.6.2	Понуда и структура смештаја	53
2.6.3	Обележја и перформансе туристичке тражње	55
2.7	ЗАКЉУЧАК	60
3.	АНАЛИЗА ТРЖИШТА	64
3.1.	ТРЕНДОВИ У ГЛОБАЛНОМ ТУРИЗМУ	64
3.2.	ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ	66
3.2.1.	Критеријуми избора макро и микро регија за поређење праксе	66
3.2.2.	Приказ две узорне туристичке макро регије – Alto Adige и Штајерска	68
3.2.3.	Панонске туристичке микро регије	73
3.3.	ЗАКЉУЧАК АНАЛИЗЕ ТРЖИШТА	77

4.	SWOT АНАЛИЗА	80
4.1.	УВОД	80
4.2.	SWOT АНАЛИЗА	81
4.3.	ЗАКЉУЧАК SWOT АНАЛИЗЕ	85
5.	СТРАТЕШКИ КОНТЕКСТ	88
5.1.	СТРАТЕШКИ ОСНОВ	88
5.2.	СТРАТЕШКА УПОРИШТА РАЗВОЈА ТУРИЗМА АП ВОЈВОДИНЕ	90
5.3.	ВИЗИЈА	92
5.4.	МИСИЈА ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА	93
5.5.	ТРЖИШНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ АП ВОЈВОДИНЕ КАО ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ	95
5.6.	НАЧЕЛА РАЗВОЈА	96
5.7.	СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И МОДЕЛ РАСТА	99
	5.7.1. Стратешки циљеви	99
	5.7.2. Модел раста	101
5.8.	КЉУЧНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ПОЛИТИКЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА	103
	5.8.1. Како повећати приходе од туризма? – Маркетиншке политике	103
	5.8.2. Како омогућити већа улагања у туризам? – Инвестиционе политике	105
	5.8.3. Подизање управљачког капацитета	111
5.9.	СТРАТЕГИЈА ПРОИЗВОДА	113
	5.9.1. Кратки одмор	115
	5.9.2. Touring	121
	5.9.3. Здравствени туризам	122
	5.9.4. Наутички туризам	123
	5.9.5. МИСЕ туризам	124
	5.9.6. Тржишни сегменти	126
5.10.	ТУРИСТИЧКО СТРУКТУРИРАЊЕ АП ВОЈВОДИНЕ	131
5.11.	ПРИНЦИПИ И ИЗАЗОВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ПРЕПОРУКЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА	134
5.12.	ПРОГРАМ МАРКЕТИНШКИХ И ПРОМОТИВНИХ АКТИВНОСТИ	138
	5.12.1. Увод	138
	5.12.2. Развој маркетиншке инфраструктуре	139
	5.12.3. Развој маркетиншке комуникације	142
	5.12.4. Развој система продаје и комерцијале	143
6.	ПЛАН ИНВЕСТИЦИЈА	146
6.1.	УВОД	146
6.2.	РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ	151
7.	РАЗВОЈ КОНКУРЕНТНОСТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ	173
7.1.	УПРАВЉАЊЕ РАЗВОЈЕМ ТУРИЗМА	173

7.2.	РАЗВОЈЉУДСКИХРЕСУРСА_____	174
7.3.	СИНЕРГИЈА СА ДРУГИМ ПРИВРЕДНИМ ДЕЛАТНОСТИМА_____	176
7.4.	ПОДИЗАЊЕ СВЕСТИ О ТУРИЗМУ И СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА_____	182
8.	СМЕРНИЦЕ ЗА АКЦИОНИ ПЛАН_____	184
8.1.	УВОД_____	184
8.2.	ПРОЈЕКТИ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА_____	184
8.3.	ПРОЈЕКТИ ЈАВНОГ СЕКТОРА_____	184
8.4.	ПРОЈЕКТИ РАЗВОЈА КОНКУРЕНТНОСТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ_____	185
8.5.	АКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГА И ПРОМОЦИЈЕ_____	185
8.6.	НАЧИН ПРАЋЕЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ_____	186
	8.6.1. Систем надзора реализације_____	186
	8.6.2. Индикатори за праћење реализације_____	187

1 ПОЛАЗНА ОСНОВА

Програм развоја туризма Аутономне покрајине Војводине за период од 2018. до 2022. године (у даљем тексту: Програм) припремљен је у складу са чланом 12. Закона о туризму („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10, 99/11, 93/12 и 84/15) и Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016 до 2025. године („Службени гласник РС“, број 98/16).

Будући да је Стратегија развоја туризма Војводине-Маркетинг стратегија туризма Војводине („Службени лист АПВ“, број 6/2010) документ који је израђен на основу Стратегије развоја туризма Републике Србије за период од 2006 до 2015. године, која је престала да важи, те донета Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016 до 2025. године (у даљем тексту: Стратегија), потреба је да се изради Програм развоја туризма Аутономне покрајине Војводине за период од 2018. године до 2022. године, како је прописано чланом 12. Закона о туризму (у даљем тексту: Закон).

Пратећи циљеве и препоруке Стратегије, циљ израде Програма је да се туризму приступи стратешки и систематски, не само кроз економске показатеље, већ и кроз мултипликативне ефекте које туризам има на укупан друштвено-економски развој, локални и регионални развој, на развој културе и образовања, унапређење животне средине и на развој комплементарних делатности (трговине, пољопривреде, драђевинарства и др).

Имајући у виду начела којима се уређују односи у области туризма и то: интегрални развој туризма и пратећих делатности, као чинилаца укупног привредног и друштвеног развоја, којим се у складу са законом обезбеђује спровођење међусобно усаглашених планова и програма; одрживи развој туризма као усклађеног система техничко-технолошких, економских и друштвених активности, који се заснива на економском развоју, очувању природних и културних добара, очувању и развоју локалне заједнице; повећање ефикасности и одговорности у области коришћења, управљања, заштите и унапређења туристичког простора; обезбеђивање јединствених стандарда за пружање услуга у туризму; заштита националне економије, корисника туристичког производа и туристичких професија; партнерски однос приватног и јавног сектора и цивилног друштва код планирања, обликовања и пласмана туристичког производа на тржишту; обезбеђивање јединствене, јавне и електронске евиденције регистрованих и евидентираних података из области туризма и друга начела у складу са Законом о туризму, констатована је потреба да туризам заузме значајно место на агенди стратешких одлука АП Војводине, у складу са Законом и Стратегијом.

Програм садржи: опис положаја и основних карактеристика планског подручја, анализу постојећег стања (перспективе и ограничења), анализу ресурсне основе планског подручја, swot анализу, визију развоја туризма, мисију Програма, стратешке правце и фазе развоја туризма, основне проблеме одрживог развоја туризма планског подручја и предлоге за њихово решавање, смернице за акциони план реализације Програма са терминским планом, начин праћења реализације Програма, и програм промотивних активности.

Програм садржи текстуални и графички приказ.

Процес израде Програма сачињен је у складу са:

- Ситуационом и тржишном анализом:
  - Опис положаја и основних карактеристика АП Војводине и анализу ресурсне основе за развој туризма;
  - Демографску анализу;
  - Анализу постојеће инфраструктуре;
  - Општа економска кретања и кретања на тржишту рада;
  - Анализу постојећег модела управљања туризмом;
  - Тржишну анализу (постојећа понуда и тражња);
  - Релевантне глобалне трендове у туризму и
  - swot анализу и кључне изазове развоја туризма на територији АП Војводине.

- Стратешки и програмски оквир развоја туризма АП Војводине:
  - Визија развоја туризма;
  - Мисија развоја туризма;
  - Циљеви развоја туризма;
  - Кључне стратегије и политике развоја туризма;
  - Изазови одрживог развоја туризма и препоруке за управљање ризицима и
  - Програм промотивних активности.

- Акциони план:
  - Списак активности са прегледом институција одговорних за реализацију и термински план Програма и
  - Начин праћења реализације Програма.

1.1. ПРОЦЕДУРЕ И МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

У процесу израде Програма пошло се од следеће методологије:

- Обилазак терена;
- Радионице са Саветом за туризам АП Војводине и додатна комуникација усклађивања решења са члановима Савета;
- Разговори са кључним субјектима приватног сектора, како у туристичком, тако и у осталим релевантним секторима;
- Секундарно истраживање свих достављених и доступних података у вези са општим контекстом;
- Секундарно истраживање глобалних квантитативних и квалитативних трендова у туризму према доступним подацима UNWTO, WTTC (*World Travel and Tourism Council*), *Hospitality Inside*, као и богате интерне базе Horwath HTL-а и других извора и
- Секундарно и примарно истраживање других туристичких регија панонског и дунавског простора.

2.1 ОПШТИ ПОДАЦИ ОДЕСТИНАЦИЈИ

2.1.1 Географска обележја

ПУТНА МРЕЖА		
Државни путеви I реда	Државни путеви II реда	Локални путеви
1290 km	2029 km	6200 km (процењено)

Становништво: 1.931.809 (2011).
Просечна густина насељености: 93,6 становника на квадратном метру

ЖЕЛЕЗНИЦА		
Дужина пруге	Железничке станице	Међународни железнички правци
1.735,5	28	3

Административна подела: 7 округа 45 општина, 467 насеља

АЕРОДРОМИ		
Аеродром Београд „Никола Тесла“		

Срби	Мађари	Остали
67%	13%	20%

Извор: Уредба о категоризацији државних путева путева („Сл. гласник РС“, бр. 105/13, 119/13 и 93/15) и Horwath HTL истраживање, 2017.

Војводина је смештена на северу Републике Србије, на површини од 21.506 km². Административни центар покрајине је град Нови Сад. Граничи се на северу са Мађарском, на истоку са Румунијом, на западу са Хрватском, на југозападу са Босном и Херцеговином, а јужна граница Војводине је административна граница према Централној Србији. На територији Војводине живи 1.931.809 становника (према попису из 2011. Године), што чини 26,87% укупног становништва Републике Србије.

Географски региони који чине АП Војводину су Срем, Банат, Бачка и мали део северне Мачве. Рељеф је претежно равничарски, осим Срема у ком доминира планина Фрушка гора и југоистока Баната са Вршачким планинама. Најнижа тачка је 75 m, а највиша 641 m надморске висине.

На територији Војводине постоји 45 општина и градова распоређених у седам округа: Северно-Бачки округ са седиштем у Суботици и местима Суботица, Бачка Топола и Мали Иђош, Западно-Бачки округ са седиштем у Сомбору и местима Сомбор, Апатин, Кула, Оџаци, Јужно бачки округ са седиштем у Новом Саду и местима Нови Сад, Тител, Врбас, Бач, Бачки Петровац, Бачка Паланка, Беочин, Сремски Карловци, Темерин, Србобран, Жабалъ и Бечеј, Сремски округ са седиштем у Сремској Митровици и местима Сремска Митровица, Рума, Ириг, Шид, Инђија, Стара Пазова и Пећинци, Северно-Банатски округ са седиштем у Кикинди и местима Кикинда, Кањижа, Чока, Ада, Нови Кнежевац и Сента, Средње-Банатски округ са седиштем у Зрењанину и местима Зрењанин, Житиште, Сечањ, Нови Бечеј и Нова Црња и Јужно-Банатски округ са седиштем у Панчеву и местима Панчево, Ковин, Вршац, Опово, Пландиште, Ковачица, Бела Црква и Алибунар.

Иако је Војводина претежно равница, у њој постоји неколико већих рељефних целина: планине, пешчаре, лесне заравни, лесне терасе, алувијалне равни око река и неотектонске депресије. Оне се разликују по генези, геолошкој грађи, еволуцији, висинским односима и низу других специфичности.

У војвођанској равници издижу се две ниске планине Фрушка гора и Вршачке планине чију комплексност чине климатске специфичности, извори, потоци, долине, шуме, ливаде, воћњаци, виногради и манастири.

Фрушка гора се налази у Срему између Дунава на северу и истоку и равни Срема на југу. Централни део је највиши, док висине опадају према ивицама. Највиши врх је Црвени чот (539 m). Део Фрушке горе површине 25.400 ha има статус националног парка.

Вршачке планине се налазе на југоистоку Баната, према граници са Румунијом, а њихов највећи део се налази у вршачкој општини. Северна страна је стрмија, док јужна има блаже нагибе са израженим терасастим површинама. Највиши врх је Гудурички врх (641 m), уједно и највиша тачка Војводине.

У Војводини се налазе и две пешчаре, Делиблатска и Суботичка. Делиблатска пешчара је елипсастог облика, налази се у јужном Банату. Површине је око 300 km². Таласаст изглед добија због сталног смењивања дина и међудинских депресија. Половина површине пешчаре је пошумљена. Суботичка пешчара се простире између државне границе са Мађарском на северу и линије Суботица-Хоргош на југу на површини од око 250 km². На великом делу своје површине је култивисана воћњацима, виноградима и антропогеним шумама.

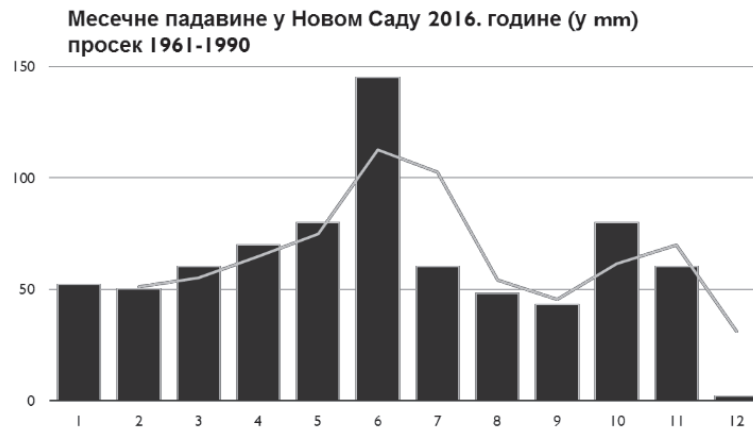

Најзаступљенији типови земљишта су црница и алувијално земљиште. Црница је најплодније земљиште, богато хумусом и тамне је боје. Алувијално земљиште се јавља дуж река. Састоји се од речних наноса, муља, песка и шљунка наталоженог за време поплаве. Ово земљиште је богато хранљивим материјама и лако се обрађује.

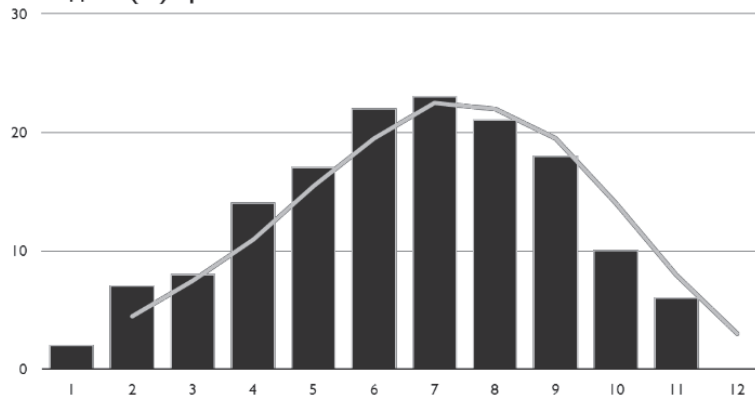
2.1.2 Клима

Клима у АП Војводини је умерено континентална, са топлим летима, хладним зимама а пролеће и јесен трају кратко. Средња годишња температура ваздуха износи 11°C, у јулу месецу 21,4°C, а у јануару -1,3°C. У Војводини дувају четири ветра. Најснажнији ветар је „Кошава“ која настаје услед ваздушних струјања из јужних делова Русије према Средоземном мору, долази долином Дунава и пролази кроз Ђердапску клисуру. То је хладан и јак ветар који може да нанесе велике штете, да исуши земљиште и да открије и носи живи песак у пешчаре у Банату. 'Северац' је хладан ветар који зими оштро брише равницом, „Јужни“ је топли ветар, док је 'Западни' најчешћи и доноси кишу или снег. Војводина има релативно мале количине падавина. Највише их је на Фрушкој гори (више од 750 mm у просеку) и на Вршачким планинама, затим у западној Бачкој (650 до 750 mm). Просечно годишње бележи се од 550 до 650 mm воденог талога. Најмање кише има у северној Бачкој и источном Банату. У току године има просечно 18 дана када пада снег, али се он одржава на земљи само при сталном мразу. Највећа количина падавина се бележи у јуну месецу у просеку од 65-93 mm, а најмања у марту и октобру и креће се у просеку од 27-41 m.

График 1. Месечне падавине и средње месечне температуре у Новом Саду

Средње месечне темпеатуре ваздуха у Новом Саду у 2016.
години (°C) просек 1961-1990

Извор: Метеоролошки годишњак РХМЗ

Према годишњем току температура може се закључити да главна туристичка сезона траје од маја до почетка октобра, када су могуће све активности на отвореном простору.

2.1.3 Историјски контекст

Први земљорадници и сточари насељавају Војводину у млађе камено доба, неолиту, у периоду од 600-3500 године пре нове ере. Илирски народи су живели у Срему и Бачкој, а трачки народи у Банату. Римљани су овладали делом територије данашње Војводине (Сремом) у првом веку пре нове ере, док су Банат

заузели у II веку, после победе над Дачанима. **Сирмијум** (данашња Сремска Митровица) некада је био раскошни и моћни римски град. Од настанка колоније, па све до краја IV века, историјски извори помињу Сирмијум као повремено боравиште многих римских царева. Грађевински комплекс „**Царска палата**“, палата-циркус, је један од најважнијих археолошких налазишта у Сремској Митровици. Подигнут је крајем III или почетком IV века у југоисточном, елитном делу града, уз реку Саву. Приликом досадашњих археолошких истраживања на Царској палати је пронађено око 350 м² очуваних мозаичких површина. Мозаици из палацијалног комплекса су свакако најлепши примерци ове врсте који су пронађени у Сирмијуму, а њихов врхунски квалитет показује високе стандарде израде који су карактеристични за царску архитектуру из тетрархијског периода на Балкану. Поред Сирмијума (*Sirmium*), у Срему су постојали и други римски градови, као: *Taurinum* (Земун), *Burgenae* (Нови Бановци), *Rittium* (Сурдук), *Acumincum* (Стари Сланкамен), *Ad Herculem* (Чортановци), *Cusum* (Петроварадин), *Malata* (Баноштор), *Bononia* (Баноштор или Беочин), *Bassiana* (Доњи Петровци), *Graio* (Сремска Рача), итд. На подручју Бачке налазио се римски *Onagrinum* (Бегеч). У III веку, германски Готи и ирански Сармати истерали су Римљане са територије Баната и населили се на том подручју.

Словенска племена су населила територију данашње Војводине током VI и VII века, пре преласка Дунава и Саве и насељавања на Балканско полуострво. У IX веку, после пропасти Авара, јављају се и први облици словенске државности на овом подручју. Прве словенске државе које су управљале територијом данашње Војводине биле су Бугарско царство, Велика Моравска и Људевитова Панонска Кнежевина. Падом Самуилове државе, српских земаља, Далмације и Босне 1018., као и Срема под власт Византинаца 1019., између Угарске и Византије је успостављена заједничка граница, која је ишла Дунавом, остављајући Византији градове Браничево, Београд и Срем. Подручје данашње Војводине Угри су освојили између X и XII века. Иако су Срби на територији Војводине били део староседелачког словенског становништва (посебно у Срему), већи број Срба почиње да се насељава на ово подручје почевши од XIV века. После пада Србије под Турску власт долази до већег насељавања Срба на територију Војводине. Током отомаских освајања мађарско и католичко становништво се иселило са овог простора, па су тада већину становника Војводине чинили Срби који су насељавали сеоска подручја, док су градска подручја била етнички и верски мешовита.

Вредан остатак тог периода је и **тврђава у Бачу** најстарија средњевековна тврђава у Војводини. Тврђава лежи на малој узвишици у односу на град и са свих страна је била опкољена водом тј. реком Мостонгом, чије је корито и данас уочљиво. За време Ракоцијеве буне 1703-1711. године, тврђава је у великој мери разрушена, оштећена, спаљена и заувек напуштена. Тврђава Бач представља један од најверљивијих сведока богате историјске прошлости општине Бач, и несумњиво је изузетно вредан споменик средњевековне културе.

Крајем XVII и почетком XVIII века целокупна територија данашње Војводине долази под Хабзбуршку власт. У овом периоду су се десиле и две велике сеобе Срба када је повећан број укупног српског становништва на овој територији. Срби су тада признати за једну од нација Хабзбуршке монархије и признато им је право на посебно војводство односно територијалну аутономију. То право су остварили тек средином деветнаестог века.

Између XVI и XIX века, Војводина је била културно средиште српског народа. Посебно значајни културни центри били су Сремски Карловци, Нови Сад и фрушкогорски манастири. **Импозантни манастирски комплекс** је у највећој мери обновљен у XVIII веку и чини специфичну културно-историјску целину српске барокне уметности. По ободу Фрушке горе смештено је 17 православних манастира, изграђених крајем XV и током XVI века. Захваљујући великом броју манастира на једном месту, Фрушка гора је добила епитет „Српски Атос“. Најпознатији су: Манастир Мала Ремета са црквом посвећеној

Покрову Богородице коју је изградио, према предању, краљ Драгутин који га је даровао манастиру Рачи; манастир Врдничка или Мала Раваница, који је један од најзначајнијих манастира на Фрушкој гори; манастир Јазак са црквом свете Тројице основан је 1736. године. Иконе на барокном иконостасу сликао је 1769. године Димитрије Бачевић са сарадницима; манастир Велика Ремета са црквом посвећеној светом Димитрију предање везује за краља Драгутина; као и манастири Крушедол, Хопово, Гргетег (на слици) и Старо Хопово, Привина Глава, Дивша (Ђипша), Кувеждин, Петковица, Шишатовац, Бешеново, Беочин и Раковац.

Широм Војводине простиру се бројне грађевине за луксузно становање, одмор и забаве некадашњих велепоседничких, војних, трговачких и занатских породица тадашње Аустро-угарске монархије **Дворци и летњиковци Војводине** настајали су током XVIII, XIX и почетком XX века и припадају различитим стилевима, од барока до класицизма. Иако им историјска збивања у XX веку нису била наклоњена, нарочито

после својинске и друштвене трансформације након II светског рата, последњих година је порасло интересовање за ове објекте. У Војводини се налази: четири дворца који су проглашени за културна добра од изузетног значаја, 21 који је проглашен за културно добро од великог значаја, три која су значајна

културна добра и преко 20 који су евидентирана културна добра. Најпознатији је **дворац Фантаст** који се налази 15 km од Бечеја и који припада породици Дунђерски, а посетиоцима су на располагању и **дворац Терети** у Зобнатици, **дворац Дунђерских у Кулпину**, **Каштел у Панонији**, **каштел Ечка**, **дворац Соколац** код Новог Бечеја (који се отвара за посетиоце по потреби) и **дворац Дунђерских код Челарева**.

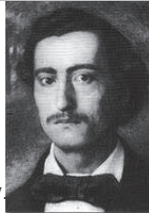
По распаду Аустро-угарске монархије 1918. године, Велика народна Скупштина у Новом Саду је донела одлуку о присаједињењу са Краљевином Србијом. До почетка Другог светског рата, Војводина је била у саставу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевине Југославије као део Дунавске бановине, чије је седиште било у Новом Саду. После окончања Другог светског рата, Војводина је ушла у састав Народне Републике Србије. Статус аутономне покрајине у Србији Војводина је задржала до данас, иако се степен аутономије мењао током времена. Највећи степен аутономије Војводина је имала између 1974. и 1990. године, када је, иако формално у саставу Србије имала статус федералног субјекта Југославије са елементима државности.

Приказ 1. Знамените личности Војводине

КУЛТУРА, НАУКА И ПРИВРЕДА

Светозар Милетић (1826-1901) био је адвокат, политичар, градоначелник Новог Сада и један од најзначајнијих и најутицајнијих српских политичара у Аустро Угарској друге половине XIX века. Био је председник Дружине за уједињење и ослобођење српско са седиштем на Цетињу

Бранко Радичевић (1824-1853) је био српски романтичарски песник и најоданији следбеник Вукове реформе правописа српског језика и увођења народног језика у књижевност. већи део својих песама, као што су „Кад млидија' умрети“ или Ђачки растанак Радичевић је писао као елегје (тужне песме).

Јован Јовановић Змај (1833-1904) је био један од највећих лиричара српског романтизма. Позанимању био је лекар, а током целог свог живота бавио се издавањем књижевних, политичких и дечјих часописа. Најзначајније Змајеве збирке песама су „Ђулићи“ и „Ђулићи увеоци“, прва о срећном породичном животу, а друга о болу за најмилијима.

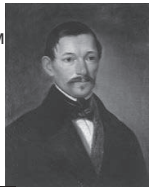

Стеван Шупљикац (1786-1848) је био аустријски генерал-мајор и први војвода Српске Војводине. Као командант Огулинске регименте, а потом бригаде под врховном командом Јозефа Радецког, награђен је великим крстом гвоздене круне.

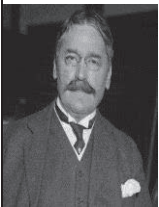
Лазар Дунђерски (1833-1917) је био трговац, велепоседник, индустријалац и добротвор. Породица Дунђерски важила је за најугледнију и најимућнију у Бачкој, а можда и у целој Војводини. Био је највећи економ и један од највећих трговаца храном и стоком у бившој Угарској. Поседовао је велики број привредних и индустријских предузећа, кречана, трговину кожом и вуном. Захваљујући средствима која је поклонито (380.000 круна), 1898. године је подигнута троспратна зграда дома Српског девојачког васпиталишта у Будимпешти - Просветни храм Св. Мајке Ангелине - „Ангелинеум“. Приложио је 50.000 круна будимпештанском санаторијуму краљице Јелисавете, за туберкулозне болеснике, а током балканских ратова Црвеном крсту у Србији и Црној Гори 30.000 круна.

Јован Стерија Поповић био је српски књижевник и један од водећих интелектуалаца свога времена. Сматра се оснивачем српске драме. Први је и један од најбољих српских комедиографа. Сматра се оснивачем српске драме. Као министар просвете донео је 1844. године указ, којим је основан „Музеум сербски“ у Београду чиме се сматра оснивачем ове установе.

Ђорђе Вајферт (1850-1937) пореклом Немац из горње Аустрије. Био је веома свестрана личност. Готово да не постоји област у којој он на неки начин није оставио трага. Овај поштовани индустријалац, банкар, истраживач, колекционар, покровитељ културних делатности, носилац бројних одликовања, масон, добротвор.

Михајло Пупин (1854-1935) био је научник, проналазач, професор на Универзитету Колумбија. Био је и један од оснивача идугогодишњи председник Српског народног савеза у Америци. Такође је добио и Пулицерову награду (1924) за аутобиографско дело „Од избеглице до проналазача“. Добитник је многих научних награда и медаља, био је члан Француске академије наука, Српске краљевске академије, председник Њујоршке академије наука, председник америчког савеза за напредак науке и почасни доктор 18 универзитета.

СПОРТ

Радивој Кораћ (1938-1969) је некадашњи југословенски и српски кошаркаш. Познат је по играма у свом клубу ЦКК Београду у репрезентацији. Један је од најбољих кошаркаша свог времена. Познат по надимку Жућко, проглашен је спортистом године у СФРЈ 1960. године. Са репрезентацијом је освојио две сребрне медаље на Европским првенствима (1961, 1965), двена Светским првенствима 1963, 1967) и Олимпијским играма 1968, као и бронзану медаљу на Европском првенству 1963 и четири првенства Југославије. У Кораћеву част 1971. године покренуто је такмичење Куп Радивоја Кораћа.

Давор Штефанек (1985-) је српски репрезентативац у рвању грчко-римским стилем. Светски је шампион за 2014. годину и најбољи спортиста Србије исте године по избору дневног листа Спорт. Учесник је Олимпијских игара у Атини (2004) и Пекингу (2008) а, освајач бронзане медаље на Светском првенству у Лас Вегасу (2015) и златне медаље на Олимпијским играма у Рио де Жанеиру (2016).

Моника Селеш (1973-) је бивша југословенска, а касније америчка професионална тенисерка мађарског порекла - бивша најбоља тенисерка света. За време своје каријере освојила је девет грен слем турнира. Најмлађа је тенисерка која је освојила Ролан Гарос.

Извор: Horwath HTL истраживање, 2017

2.1.4 Природно наслеђе

Природно наслеђе Војводине је богато и разнолико. Одликује се израженом екосистемском, специјском и генетском разноликошћу. На простору Војводине налазе се природне и предеоне целине јединствене у овом делу Европе, као што су Делиблатска пешчара, Фрушка гора, Вршачке планине, велике равничарске реке и њихове простране плавне зоне.

Заштићена подручја представљају просторе који имају изражену геолошку, биолошку, еко-системску или предеону разноврсност и због тога се актом о заштити проглашавају заштићеним подручја од општег интереса или су заштићена по Закону о заштити природе. У Војводини се под заштитом налази 135 заштићена природна добра, односно 6,56% укупне површине. Постоји тринаест категорија заштите у које су разврстана природна добра у Војводини, а то су национални парк, специјални резервати природе, предели изузетних одлика, паркови природе, заштићена станишта, споменици природе, строги резервати природе, научноистраживачки резервати, регионални паркови природе, парк шуме, меморијални природни споменици, споменици вртне архитектуре и природни споменици.

На територији АП Војводине постоји само један Национални парк - Фрушка гора, који је основан 1960. године и простире се на површини од 26.672 ha. Деведесет одсто површине парка прекривено је шумом. На њој се налазе бројни локалитети од неолита, преко римског доба до средњег века. На подручју Фрушке горе изграђено је 17 манастира у периоду од XV до XVIII века.

Међународни координациони савет UNESCO програма „Човек и биосфера“ је 14.06.2017. године на заседању у Паризу донео одлуку да резерват биосфере „Бачко Подунавље“ буде уписан у Светску листу резервата биосфере. Резерват биосфере „Бачко Подунавље“ се налази на северозападу Војводине, део је „Европског Амазона“ и представља једну од најочуванијих ритско – мочварних целина на читавом току Дунава. Добијањем статуса резервата биосфере „Бачко Подунавље“ направљен је корак ка успостављању прекограничног резервата биосфере „Мура – Драва – Дунав“, првог заштићеног природног подручја у свету које обухвата пет земаља – Србију, Хрватску, Мађарску, Словенију и Аустрију.

Резерват биосфере „Бачко Подунавље“ је други резерват биосфере у Србији и простире се на површини од 176.635 ha и обухвата подручја општина Сомбор, Апатин, Оџаци, Бач и Бачка Паланка, а у оквиру резервата се налазе четири заштићена подручја, укључујући Специјални резерват природе „Горње Подунавље“.

ПРИРОДНА БАШТИНА	
	<p>Национални парк „Фрушка гора“</p> <p>Површина у ха: 26.672 Година проглашења: 1960. Управљач: ЈП НП Фрушка гора, Сремска Каменица Врста управљача: Јавно предузеће www.npfruskagora.co.rs</p>
	<p>Парк природе „Палић“</p> <p>Површина у ха: 713 Година проглашења: 1996. Управљач: ЈП „Палић-Лудаш“, Палић Врста управљача: Јавно предузеће www.palic.rs</p>
	<p>Парк природе „Тиквара“</p> <p>Површина у ха: 508 Година проглашења: 1997. Управљач: ЈП Спортско рекреативни центар Тиквара, Бачка Паланка Врста управљача: Јавно предузеће</p>
	<p>Парк природе „Јегричка“</p> <p>Површина у ха: 1.145 Година проглашења: 2005. Управљач: ЈП „Воде Војводине“, Нови Сад Врста управљача: Јавно предузеће www.temerintourism.org.rs/index.php/sr/park-priode-jegricka</p>
	<p>Парк природе „Стара Тиса код Бисерног острва“</p> <p>Површина у ха: 392 Година проглашења: 2008. Управљач: ЈП „Комуналац“, Бечеј Врста управљача: Јавно предузеће www.komunalacbecej.com/staratisa.php</p>

Парк природе „Зобнатица“

Површина у ха: 30

Година проглашења: 1976.

Управљач: ПД „Зобнатица“, Бачка Топола

Врста управљача: Пољопривредно добро

http://www.zobnatica.rs/zob_turizam_srb.html

Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“

Површина у ха: 5.370

Година проглашења: 2003.

Управљач: ЈП „Палић-Лудаш“, Палић

Врста управљача: Јавно предузеће

Предео изузетних одлика „Вршачке планине“

Површина у ха: 4.408

Година проглашења: 2005.

Управљач: ЈП „Варош“, Вршац

ЈЕДИНИЦЕ Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Царска бара“

Површина у ха: 4.726

Година проглашења: 1994.

Управљач: Рибарско газдинство „Ечка“ а.д.,

Зрењанин

Врста управљача: Акционарско друштво

Специјални резерват природе „Багремара“

Површина у ха: 118

Година проглашења: 2007.

Управљач: ЈП „Војводина шуме“, Петроварадин

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Обедска бара“

Површина у ха: 9,820

Година проглашења: 1994.

Управљач: ЈП „Војводина шуме“, Петроварадин

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Горње Подунавље“

Површина у ха: 19,648

Година проглашења: 2001.

Управљач: ЈП „Војводина шуме“, Петроварадин

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Карађорђево“

Површина у ха: 2.955

Година проглашења: 1997.

Управљач: Војна установа „Моровић“, Моровић

Врста управљача: Војна установа

Специјални резерват природе „Пашњаци велике дропље“

Површина у ха: 979

Година проглашења: 1997.

Управљач: Ливачко друштво „Перјаница“, Мокрин

Врста управљача: Ловачко удружење

Специјални резерват природе „Ковиљско-петроварадински рит“

Површина у ха: 5.895

Година проглашења: 1998.

Управљач: ЈП „Војводина шуме“, Петроварадин

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Делиблатска пешчара“

Површина у ха: 34.829

Година проглашења: 2002.

Управљач: ЈП „Војводина шуме“, Петроварадин

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Лудашко језеро“

Површина у ha: 846

Година проглашења: 2006.

Управљач: ЈП „Палић-Лудаш“, Палић

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Селевењске пустаре“

Површина у ha: 677

Година проглашења: 1997.

Управљач: ЈП „Палић-Лудаш“, Палић

Врста управљача: Јавно предузеће

Специјални резерват природе „Засавица“

Површина у ha: 671

Година проглашења: 1997.

Управљач: Покрет горана, Сремска Митровица

Врста управљача: Невладина организација

Примедба: У табели су приказане одабране локације

Извор: Покрајински завод за заштиту природе

Поред природних добара заштићених у националним оквирима, осам заштићених природних добара у Војводини је проглашено Рамсарским подручјем. На листи међународно значајних водених подручја према Рамсарској конвенцији налазе се: Царска бара, Обедска бара, Лудашко језеро, Слано Копово, Горње подунавље, Ковиљско петроварадински рит, Засавица и Лабудово окно.

Војводина је богата минералним, термалним и термоминералним водама, мада се све до седамдесетих година XX века сматрало да у тој области нема туристички потенцијал. Овај став је од тог времена промењен, али је искоришћеност термоминералних извора неуједначена и варира од примитивног до савременог. Бање које имају развијену понуду су Бања Кањижа, Бања Јунаковић, Бања Палић и Бања Врдник, а нешто слабије развијене бање су Русанда и Сланкамен.

График 2. Бање и термални извори у Војводини

Извор: Horwath HTL

Канал Дунав-Тиса-Дунав. Хидросистем Дунав-Тиса-Дунав (Хс ДТД) повезује токове река Дунав и Тиса кроз Војводину и представља јединствени хидротехнички систем, чије су основне намене: одводњавање, наводњавање, снабдевање водом, прихватање употребљених вода, пловидба, прихватање воде са територије суседних земаља, шумарство, риболов, туризам и рекреација.

Према подацима ЈВП Воде Војводине, дужина пловних канала Хс ДТД износи 600,6 km и то: у Бачкој 355,5 km, а у Банату 245,1 km. Изграђено је 24 регулационих устава, укључујући и брану на Тиси код Новог Бечеја, 5 сигурносних устава, 16 бродских преводница, 6 великих црпних станица, 86 нових мостова (64 друмска, 21 железнички и 1 пешачки).

Канали представљају изузетан потенцијал ове географске регије. Активности које је потребно спровести како би се створили услови за развој туризма на каналима подразумевају улагање у инфраструктуру, чишћење и озелењавање обала, уређење шеталишта и бицикличких стаза на насипима, постављање туристичке сигнализације, изградњу привезишта за мање бродове, пешачких мостова и реконструкцију преводница на оним локацијама где је то потребно. Такође, посебну пажњу треба усмерити на едукацију локалног становништва и подизању свести о могућностима које пружа туризам на каналима.

Опште узев, природно наслеђе је веома важан туристички ресурс Војводине.

2.1.5. Флора и фауна

Територија АП Војводине обилује биљним и животињским светом, нарочито на простору Националног парка Фрушка гора где се може наћи преко 1500 биљних врста (700 лековитих), 200 врста птица, 60 врста сисара, 12 врста водоземаца и 11 врста гмизаваца.

Према наводима ЈП Војводинашуме, на територији АП Војводине живи 47 биљних врста, 17 врста сисара, 36 врста птица, 6 врста гмизаваца, 8 врста водоземаца и 8 врста риба које спадају у ретке, рањиве или угрожене врсте. Од биљних врста најпознатије су лековите биљке као што су хајдучка трава, бели слез, дрен, барске биљке као што су перунике, локвањи и каћунак, такође и гороцвет, шафран, божур и други. Од животињских врста ту спадају вук, дабар, видра, зец, ласица, орао, чапља, велика дропља, рода, корњаче, смук, даждевњак, жабе, као и кечига, шаран, смуђ, штука и сом.

Измена природне средине изазвала је нестајање неких животиња и птица попут риса, добра, лабуда, пеликана. Данас, језера и баре су још увек релативно богате рибом. Од орнитофауне посебну вредност има орао белорепан, сиви соко, бела рода, риђа луња, прдавац, мали барски детлић, мрка чапља, мала бела чапља, гак. Евидентирани су узорци патака, галебова, чигри штакаре, бројних грабљивица, дупљарица и птица певачица од којих су многи у статусу реткости. У Кикинди је највеће зимовалиште сова утина тако да је овај град понео назив "светске пресонице сова". Сова утина се налази међу неколико птичијих врста које су назанимљивије за посматрање у Србији. Позната је и под називом мала ушара, због карактеристичних пера на врху главе који дају изглед наћуљених ушију.

Приказ 2. Животињске и биљне врсте у Војводини

Извор: Google.com, Horwath HTL, 2017.

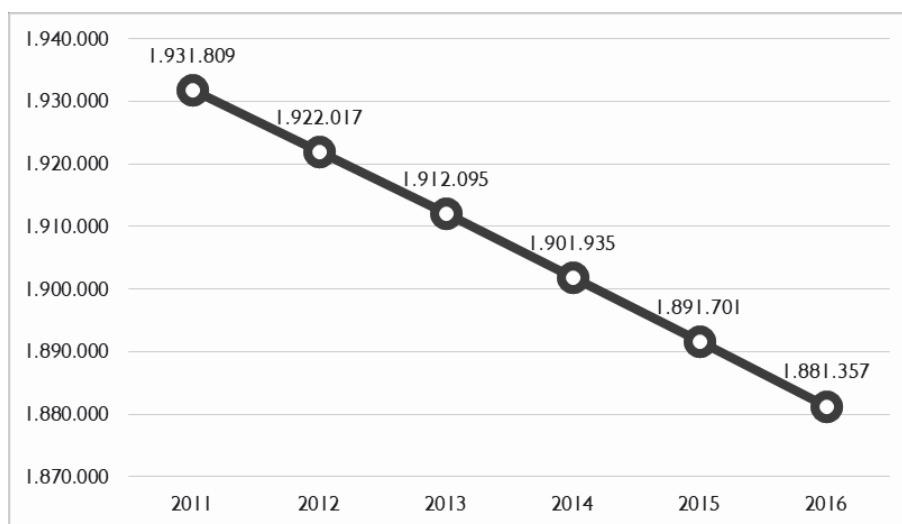
Делибатска пешчара представља важан туристички амбијент. Располаже са флором од преко 900 врста. Значајно је присуство бројних раритета, реликата и ендема као што су: Панчићев пелен, банатски божур, степски бадем, шерпет, панонски козинац, гороцвет, ковиље, Китаибелова љубичица, преко десет ретких врста орхидеја. У Делиблатској пешчари заступљено је око 40 биљних и преко 200 животињских врста, у статусу природне реткости за чије су станишта прописани режими најстроже заштите првог степена.

2.2 СТАНОВНИШТВО

2.2.1 Демографска кретања

Према попису становништва из 2011. године у Војводини живи 1.931.809 становника, од чега су 51% жене. У поређењу са пописом из 2002. године укупан број становника је смањен за нешто више од 100.000, а према проценама за 2016. годину пад је још већи и износи преко 150.000 становника. Процењен број становника од 2011. године представљен је следећим графиком:

График 3. Процењен број становника у Војводини у периоду 2011.-2016.

Извор: Републички завод за статистику РС

Депопулациони тренд становништва на територији Војводине започет је крајем осамдесетих година прошлога века, а према расположивим индикаторима и према пројекцији броја становништва, одвијаће се и у будућности. На ову појаву највише утичу:

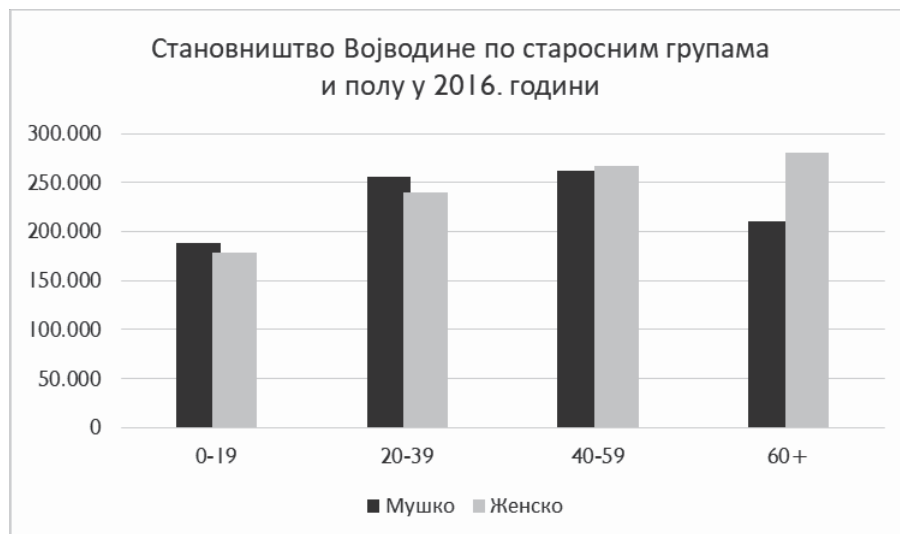
- Негативан природни прираштај. Природни прираштај на 1000 становника у Војводини 2011. године износио је -5,5, што је у апсолутном износу -10.589. Након благог повећања 2012. и 2013. године, вредност се вратила на ниво -5,4. Упркос лошем тренду, општине Нови Сад и Петроварадин се налазе у групи седам општина у Србији које имају позитиван природни прираштај. Уколико се посматрају окрузи у АП Војводини, уочава се да је највиша стопа природног прираштаја у Јужнобачком округу (-1,8‰), а најнижа у Западнобачком округу (-8,8‰). Такође, 44 локалне самоуправе имају негативну стопу природног прираштаја, при чему је најнижа у Пландишту (-13,9‰), а највиша у Новом Саду (1,2‰). Ипак, ситуацију делимично ублажава

продужење животног века. Наиме, у протеклих пет година животно век становништва се продужио за једну годину, са 73,3 на 74,5.

- Миграциона кретања. Уколико посматрамо интерне миграције, салдо је негативан, односно већи број људи се одсели у односу на број досељених. У периоду 2011. – 2014., просечан миграциони салдо био је -711, али су одступања по годинама велика (2011. године салдо је био -1678, а 2014. године -419). Уколико се посматрају окрузи у Војводини, уочава се да је миграциони салдо негативан у свим окрузима, осим у Јужнобачком, при чему је миграциони салдо најнегативнији у јужнобанатском округу (-896 лица), а најмање негативан на нивоу Севернобачког округа (-12 лица). Позитиван миграциони салдо у Јужнобачком округу износи 1.407 лица и позитиван је у највећој мери због високо-позитивног миграционог салда града Нови Сад који износи 1.900 лица и апсорбује негативна салда осталих самоуправа. Поред Новог Сада, позитиван миграциони салдо у Јужнобачком округу бележе и Темерин (58), Сремски Карловци (44) и Беочин (43).

Просечна старост становника је 42,5 година укупно, 40,8 за мушкарце и 44 за жене. Индекс старења становништва износи 133 укупно (за мушкарце 111, за жене 157), што указује да је однос старих (преко 60 година) и младих (0-19 година) веома неповољан и да је становништво у Војводини изразито старо, што је уочљиво на следећем графику. Посматрано у процентима, старосна група 0-19 година чини 19,5% становништва, група 20-39 има учешће од 26,5%, група 40-59 има учешће од 28%. Старосна група становништва 60+ учествује у укупном становништву Војводине са 26%, а што представља повећање у односу на 2002. годину када је учешће овог дела популације износило 21%. У овој старосној групи жене су многобројније и чине око 60% укупног броја.

График 4 Становништво Војводине према полу и старости у 2016. години

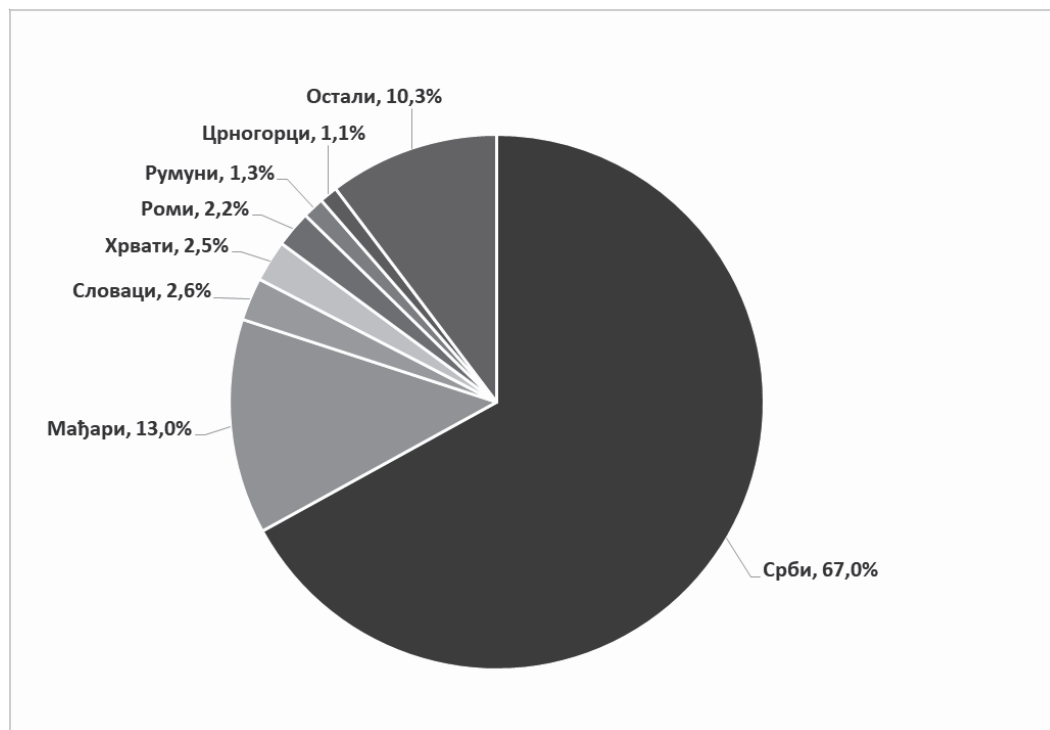

Извор: Републички завод за статистику РС

У Војводини на квадратном километру живи 93,6 становника. Највећа густина настањености је у Новом Саду и околини (380 на квадратни километар) а најмања у општини Сечањ (свега 35 становника на квадратном километру).

Мултикултуралност је једно веома значајно обележје Војводине. Према подацима Републичког завода за статистику у последњем попису становништва 2011. године, у Војводини живе припадници 21 националне заједнице-националне мањине. Најбројније је већинско српско становништво (67%), затим следе припадници мађарске националне мањине-националне заједнице са (13%), припадници словачке националне мањине-националне заједнице са (2,6%), припадници хрватске националне мањине-националне заједнице са (2,5%), припадници ромске националне мањине-националне заједнице са (2,2%), припадници румунске националне мањине-националне заједнице са (1,3%) и припадници црногорске националне мањине-националне заједнице са уделом од (1,1%) у укупном становништву Војводине, према последњем попису из 2011. године .

График 5. Структура становништва у Војводини према националности, 2016. године

Извор: Републички завод за статистику РС

Мултикултуралост и вишејезична структура становништва Војводине је један од кључних туристичких ресурса. Веома су важни и гостољубивост и отвореност локалног становништва за развој туризма, уз аутентични војвођански начин живота.

Становништво на територији Војводине карактерише и процес економских миграција, неупоредиво масовнији, не само у поређењу са остатком Србије, већ и на много ширем нивоу, а као последица близине земаља чланица ЕУ - Мађарске са једне, односно Румуније и Хрватске са друге и треће стране. Као последица овог тренда у пограничним деловима покрајине свакодневницу чине затварање школа, домова здравља, нестајање и гашење читавих насеља. Коначно, на основу синтетичког индикатора – Индекса демографских ресурса (Id) подручје АП Војводине у целини са вредношћу индекса од 43,1 припада типу Е (демографски крајње угрожено подручје), који карактеришу врло слаби демографски ресурси, тзв. „социодемографска депресија“. Индекс демографских ресурса има широк распон вредности од 20,4 (Нова

Црња) до 221,5 (Нови Сад), чиме је додатно истакнут проблем регионалних диспаратитета. Највећи број општина у Војводини су категорије Д, демографски угрожена (22), и Е, демографски крајње угрожена подручја (15), што захтева посебан сценарио развојне подршке.

График 6. Типологија општина у Војводини према индексу демографских ресурса

Извор: Регионални просторни план АП Војводине до 2020. године

2.2.2. Образовна структура становништва

Систем образовања и васпитања у Републици Србији обухвата предшколско васпитање и образовање, основно и средње образовање и васпитање, образовање одраслих, као и бише и високо образовање. Према подацима из Статистичког годишњака РС за 2017. годину у Војводини 51% укупног становништва има завршено средње образовање, а 22% основно. Удео становништва са вишом и високом стручном спремом износи 14%, што је значајно мање у односу на Европску унију у којој је овај удео 23,7%. У категорији високо образованог становништва бројније су припаднице женске популације.

Средњошколско образовање. На основу наредног графика јасно се види да у доминантном виду нивоа образовања, средњим школама, навећи број се опредељује за Гимназију (24%), а скоро упола мање за Економију, право и администрацију (14%). За област Трговине, угоститељства и туризма опредељује се 8% ученика, који бирају занимања: туристички техничар, угоститељски техничар, сервер, конобар, кувар, посластичар, а у ширем смислу обухваћена су и остала занимања која употпуњују потребе развоја туризма (трговина, комерцијала, медицинско особље, педикир, маникир, фризер и сл.). Поједине школе образују и профиле на мађарском и

словачком језику. На основу података Министарства просвете, науке и технолошког развоја РС у току једне школске године упише се 345 туристичких техничара, 60 угоститељских техничара, 435 куvara, 180 конобара, 180 посластичара и 6 сервера.

Високо образовање. Државне универзитете у Војводини похађа 88% студената, док је на приватним универзитетима студената неупоредиво мање, 12%. Ситуација је слична и када су у питању високе школе, у државним наставу похађа 95% студената, а на приватним свега 5%.

Највећи универзитет на подручју Војводине је Универзитет у Новом Саду, државни универзитет на коме је у 2015./2016. школској години учило 43.242 студента. Природно-математички факултет у Новом Саду поседује Департман за географију, туризам и хотелијерство који изводи наставу кроз све нивое академског образовања. Основне академске студије нуде профиле: Дипломирани туризмолог (4 године, 240 ЕСПБ) – модули: Туризам, Организатор хотелијерске делатности, Организатор гастрономске делатности, Организатор ловно туристичке делатности; Мастер академске студије: Мастер туризмолог (1 година, 60 ЕСПБ) – модули: Туризам, Хотелијерство, Ловни туризам и Докторске академске студије: Доктор наука – геонауке (туризам) (3 године, 180 ЕСПБ). Приватни универзитет „Едуконс“ у свом саставу има Факултет за спорт и туризам који, такође нуди сва три нивоа: Основне, мастер и докторске студије туризма.

Становништво Војводине, према броју и структури, представља добар ресурс за развој туризма; међутим, вештине и стручна опредељеност нису усклађени са потребама развоја ове привредне делатности. Због тога је неопходно улагање у модернизацију школских струковних објеката, као и спровођење одговарајуће реформе образовних курикулума како би се образовни систем што више ускладио са потребама реалног сектора и увели потребни специјализовани профили. Унапређење стручних кадрова у туризму могуће је реализовати кроз програм конкурентности, који подразумева јачање капацитета пружаоца туристичко-угоститељских услуга, како у урбаним зонама са хотелских смештајем, тако и руралним које се ослањају на приватне смештајне капацитете, затим програме професионалног усавршавања и програме доживотног учења (*life long learning*). Један од важних ресурса у овом домену је и „Едукативни центар Војводине“, који се налази у Новом Саду.

2.3 АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

2.3.1. Водоснабдевање и третман отпадних вода

Снабдевање пијаћом и технолошком водом је озбиљан проблем у развоју Војводине. Водоводи троше 87% укупно захваћене воде, док остатак троши индустрија. Највећа потрошња је на подручју Бачке, па Баната, док је у Срему најнижа. Погони за припрему воде за пиће се налазе у великом броју градова, али проблем је у подземним водама које се не прерађују, док је у Банату вода за пиће неисправна. Стање система за снабдевање водом је лоше највише због застарелости и услед тога долази до губитка воде у мрежи.

Хидротехнички системи су стратешки важни за развој Војводине, где су пољопривреда и индустрија највише заступљене. Хидротехнички системи покривају одводњавање пољопривредних површина на око 85% територије Војводине. Водопривредне организације управљају са петнаест подручја на којима постоји 285 система за

одводњавање које карактерише застарелост и лоше одржавање због чега је функционалност на веома ниском нивоу.

Земљиште погодно за наводњавање је површине 936.000 ha, а на 750.000 ha је могуће је могуће наводњавање без претходних радова. Хидросистем ДТД обезбеђује воду за наводњавање 360.000 ha, из регионалних система се може наводњавати око 72.500 ha. У ранијем периоду изграђено је заливних система за 90.278 ha. Највећи део тог система ја запуштен. У Војводини је преко милион хектара земљишта угрожено поплавама, али и велики број насеља и индустријских објеката. Дужина насипа за заштиту од поплава износи 1.460 km.

Од 463 насеља у Војводини само 44 имају неки од облика канализације отпадних вода. На канализационе системе прикључено је око 660.000 становника, што је око 30% од укупног броја. Највећи део канализационе мреже изграђен је до 1990 године, што отежава ситуацију у овој области. Ипак у последњих пар година почела је поново изградња канализације у неким насељима мада још увек не постоји град у коме су сва домаћинства повезана на канализациону мрежу.

Имајући у виду угроженост подземним водама, као и недостатак ефикасне канализације, може се закључити да је квалитет водоснабдевања на веома ниском нивоу, што је нарочито изражено у кишним периодима.

2.3.2. Енергетика

Енергетску инфраструктуру у Војводини чини електро-енергетски систем, гасоводни систем и систем даљинског грејања. Задовољавајуће стање у погледу ефикасности система је у области преноса и дистрибуције електричне енергије (осим у јужном Банату), а такође и у области транспорта и дистрибуције природног гаса, где се може рећи да је ефикасност на европском нивоу. Системи даљинског грејања у већим градовима (Нови Сад и Суботица) су у процесу сталне реконструкције и унапређења ефикасности, али су системи у мањим местима у извесној мери технолошки застарели и ниско енергетски ефикасни, почев од производње, преноса и дистрибуције, па све до крајњих корисника. Ниска ефикасност система је и у производњи електричне енергије у термоелектранама-топланама.

На подручју Војводине се потребе за енергијом задовољавају коришћењем следећих извора примарне енергије: природног гаса, сирове нафте, угља, и обновљивих извора енергије. Обновљиви извори енергије у Војводини су: сунчева (соларна) енергија, енергија ветра, хидропотенцијал, геотермални потенцијал (енергија тла и енергија термалних вода или паре) и енергија из биомасе (енергија из остатака пољопривредне, нарочито ратарске и делом сточарске и шумске производње, органских отпада). На основу израђених студија, закључује се да постоје природне погодности у Војводини за коришћење обновљивих извора енергије. Обновљиви (неконвенционални) извори енергије су тренутно мало заступљени, тек око 7,7% учествују у укупној производњи примарне енергије, односно око 2% у укупној потрошњи. Произведена енергија остварена је из чврсте и течне биомасе и незнатним делом из геотермалне енергије и енергије ветра, док производња из осталих неконвенционалних извора још увек није заступљена у значајнијој мери. Примарна енергија се обезбеђује делом из домаћих ресурса, а већим делом из увоза, што Војводину чини енергетски зависном регијом.

Финална енергија: електрична и топлотна енергија у Војводини се производе у највећој мери из природног гаса, а такође и из нафтних деривата (првенствено мазута) и обновљивих извора енергије: биомасе (производња топлотне и електричне енергије у топланама и биогаз постројењима), ветра (ветроелектране) и незнатно из соларне и геотермалне енергије. Нафтни деривати, као финална енергија се такође производе у Војводини рафинеријском прерадом сирове нафте. Рафинеријска прерада сирове нафте одвија се у модернизованој рафинерији нафте Панчево (РНП), а у рафинерији нафте Нови Сад (РНС) се производе само уља и у њој се складиште нафтни деривати. у РНП се производе моторна и енергетска горива, путни и индустријски битумен, петрохемијске сировине, специјални бензини, солвенти и други производи. Расположиви рафинеријски капацитети у потпуности задовољавају потребе домаћег тржишта и омогућавају прераду нафте, односно производњу деривата за друга тржишта.

Снабдевање тржишта природним гасом се обезбеђује из домаће производње и увозом гаса из Русије, путем транспортне и дистрибутивне мреже. Укупна дужина дистрибутивног система високог притиска ($p > 16 \text{ bar}$) је преко 1,6 хиљада километара, средњег притиска око хиљаду километара и ниског притиска је око 9,5 хиљада километара. Природни гас се користи у 40 од 45 јединица локалне самоуправе, а у 5 општина је изграђена дистрибутивна гасна мрежа, с тим што недостају неке главне мерно-регулационе станице и доводни гасоводи, као услов за коришћење природног гаса и у тим општинама.

Снабдевање тржишта угљем за широку потрошњу врше бројне мале трговачке фирме, пензионерске и синдикалне организације, па чак и неовлашћени појединци. Велики потрошачи се и даље снабдевају директно, али у знатно мањим количинама, као последица тога што је већи део индустрије у Војводини прикључен на природни гас.

Снабдевање тржишта електричном енергијом у Војводини се врши делимично производњом електричне енергије у ветроелектранама и термоелектранама – топланама, као и биогаз електранама, али се највећи део електричне енергије преузима из електрана из централне Србије. Војводина има три термоелектране – топлане, у Новом Саду, Зрењанину и Сремској Митровици, укупне номиналне електричне снаге 405,50 MW и укупне топлотне снаге око 500 MW, које се ангажују у складу са пословном политиком ЕПС-а.

Снабдевање тржишта дериватима нафте се задовољава дериватима из домаће производње и из увоза, а обавља се посредством већег броја снабдевача. На територији Војводине постоји преко 150 снабдевача, при чему се највећи број бави само снабдевањем моторним горивима. Доминантни снабдевачи индустрије и јавних комуналних предузећа дериватима нафте за енергетске потребе (пре свега мазутом) су: НИС ад, Нови Сад, Блок "Промет", Београд и Лукоил – Беопетрол, Београд.

Снабдевање тржишта топлотном енергијом се обавља преко 20 система даљинског грејања (топлане) и неколико блоковских котларница, које су у надлежности комуналних јавних организација и других субјеката надлежних за овај вид финалне енергије

У Војводини је генерално гледано, нерационално коришћење енергије и заостајање у енергетским индикаторима за чланицама ЕУ и земљама у окружењу, а посебно су неповољни индикатори који приказује потрошњу енергије по јединици производа, и по становнику, с обзиром да су привредне активности на релативно ниском нивоу и да се значајан део енергије троши у домаћинствима.

2.3.3. Саобраћајна инфраструктура

Гео-саобраћајни положај Војводине на саобраћајној карти Европе је врло сигнификантан јер овим простором пролазе врло важне трасе европских путева у оквиру коридора Х који својим значајем, својим захтевима као и својом изграђеношћу овај простор стављају на лествицу врло значајних простора са саобраћајног аспекта остварења комуникација средње Европе са југоисточном Европом и Малом Азијом. Најважнији саобраћајни правци на међународном нивоу су изграђени у облику ауто-пута, док остали трансевропски путеви су на нивоу двотрачних путева који не задовољавају европске стандарда за ове путеве и то по елементима (радијуси кривина прегледности, пролаз кроз насеље и сл.), међутим у просторно планским документима ови путеви су третирани тако што им је обезбеђена нова траса ван насеља са свим припадајућим елементима а гранични прелази су усаглашени са околним државама.

2.3.1.1 Друмски саобраћај

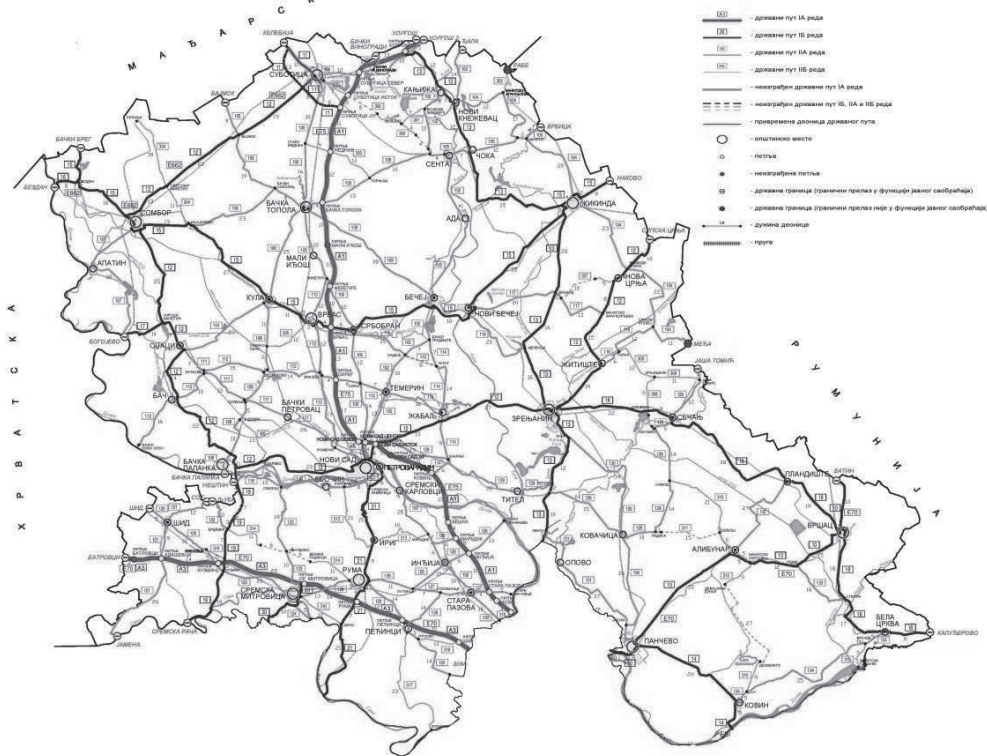
Војводини, као и Србији, али и другим европским земљама, друмски саобраћај је најразвијенији вид саобраћаја. Он има доминантну улогу на транспортном тржишту у превозу путника, што га чини и најзначајнијим видом транспорта и у домену туризма. Преко територије АП Војводине трасирана су два пута међународног значаја А класе, односно ТЕМ путеви (*Trans European Motorways*) и то Е-75 на релацији Вардо (Норвешка) - Крит (Грчка) и Е-70 на релацији Ла Коруња (Шпанија) - Поти (Грузија), у укупној дужини од 359 km, као и пут међународног значаја Б класе Е-662 Осијек–Сомбор–Суботица у дужини од 100 km. Ови путеви спадају у категорију државних путева првог реда. Коначно, локална путна мрежа је у дужини од 2.268 km. Детаљна спецификација дужине путева у АП Војводини дата је наредној табели, а графикон приказује структуру путне мреже АП Војводине са граничним и друмским прелизима.

Табела 2. Дужина путева у АП Војводини у 2015. години (km)

Област	Укупно	Савремени коловоз	Држ. путеви I реда		Држ. путеви II реда		Општински путеви	
			Свега	Сав. коловоз	Свега	Сав. Коловоз	Свега	Сав. Коловоз
АП Војводина	5.953,9	5.448,3	1.315,1	1.315,1	1.950,1	1.946,0	2.688,7	2.187,3
Западнобачка област	675,8	622,1	212,2	212,2	173,2	173,2	290,3	236,7
Јужнобанатска област	906,8	815,5	267,3	267,3	234,6	234,6	404,9	313,6
Јужнобачка област	1.237,4	1.204,9	247,0	247,0	499,7	499,7	490,8	458,3
Севернобанатска област	730,3	688,3	207,2	207,2	253,8	253,8	269,3	227,4
Севернобачка област	491,8	383,7	40,6	40,6	158,5	158,5	292,7	184,6
Средњебанатска област	898,3	847,5	267,6	267,6	319,3	315,2	311,3	264,6
Сремска област	1.013,5	886,2	73,1	73,1	311,1	311,1	629,4	502,1

Извор: Републички завод за статистику

Аутономна покрајина Војводина, мрежа државних путева I и II реда

Извор: Стратегија развоја и категоризација путне мреже у Војводини

Генерално стање изграђености путне мреже у АП Војводини своди се на то да државни путеви I и II реда поседују солидну изграђеност (елементи пута: коловоз, банке, канали), изузимајући поједине деонице, као и проласке траса кроз насељена места. Локална путна мрежа је у најлошијем стању и на њој је потребно извршити највеће санације и реконструкције у наредном периоду.

Путна мрежа Војводине је хомогена, омогућава добру приступачност на свим нивоима и довољног је капацитета за наредни период, међутим главни проблем су стање и квалитет путева. Путна мрежа није у потпуности изграђена и не може да пружи ниво услуга по европским стандардима. Осим тога, велики проблем представља лоша путна сигнализација.

Табела 3. Растојање Новог Сада од других градова у региону

РАСТОЈАЊЕ НОВОГ САДА ОД ОДАБРАНИХ ГРАДОВА		
ГРАД	УДАЉЕНОСТ	ВРЕМЕ ВОЖЊЕ
Београд	93,8	1h 7min
Загреб	378	4h 0 min
Беч	529	5h 04min
Будимпешта	294	3h 09min
Букурешт	683	9h 05min
Софија	484	5h 32min
Сарајево	270	5h 08min
Темишвар	142	2h 25min
Ниш	328	3h 27min
Подгорица	538	8h 33min
Варшава	1156	11h 02min
Солун	736	8h 18min
Скопље	526	5h 54min

Извор: www.googlemaps.com

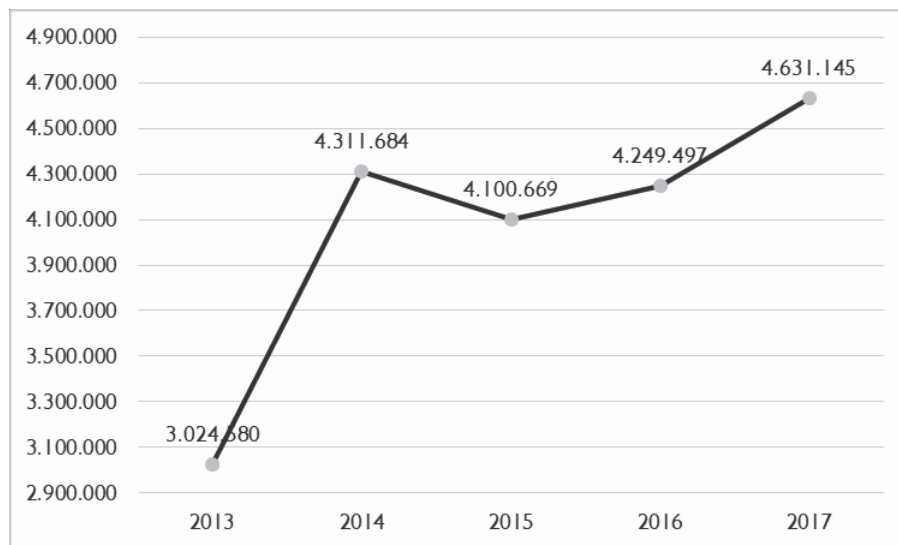
2.3.1.2 Ваздушни саобраћај

Аеродром „Никола Тесла“ Београд је највећи међународни аеродром у Републици Србији и најближи национални аеродром на територији АП Војводине. Редовни летови омогућују повезаност са следећим градовима: Москва, Рим, Тел Авив, Истамбул, Будимпешта, Гетебург, Лондон, Атина, Амстердам, Беч, Берлин, Букурешт, Абу Даби, Доха, Париз, Праг, Санкт Петербург, Сарајево, Скопље, Дубровник и др. Прекретница удаљем развоју аеродрома било је успостављање интерконтиненталних летова ка Њујорку и Пекингу. Национална авио-компанија *Air Serbia* је 23. јуна 2016. године након 24 године обавила први директан лет ка Међународном аеродрому Џон Ф. Кенеди у Њујорку у САД, док је први лет на линији између Пекинга и Београда, преко Прага, која је успостављена после 17 година, обавила је авио компанија *Hainan Airlines* 15. септембра 2017. године. Данас, са аеродрома у редовном авио-саобраћају путнике превозе 33 авио-компаније ка 91 дестинацији у 38 држава на четири континента, а он је базни аеродром националне авио-компаније *Air Serbia*, чартер авио-компаније *AvioGenex* и авио-компанија *Wizz Air*, Авио-службе Владе, *Air Pink*, *Prince Aviation* и др.

Са увећањем броја путника од 2014. године аеродром улаже у прилагођавање комфора за путнике и посетиоце. Уређен је везни део између Терминала 1 и 2 и направљен простор за нове комерцијалне садржаје, изграђена је платформа за одлеђивање и спречавање залеђивања која у летњим месецима омогућује додатна паркинг места., а изграђена је још једна терминална зона са додатних 10 шалтера за

пријем путника, инсталиран је модерни транспортни систем. Број путника у порасту је готово сваке године до данас, а 2004. године аеродром поново бележи више од 2 милиона путника годишње. Више од 3 милиона путника поново је забележено 2011. године, а 4 милиона путника први пут у историји забележено је у новембру 2014. године уз изузетно повећање броја путника од 31 одсто. У 2017. години је оборен историјски рекорд.

График 8. Број путника на аеродрому „Никола Тесла“ Београд, пресек крај октобра месеца 2017. године

Извор: Веб презентација аеродрома „Никола Тесла“ Београд

У АП Војводини постоји цивилни аеродром у Вршцу са асфалтном пистом дужине 1000 m и ширине 25 m, као и ваздушна пристаништа у: Сремској Митровици, Новом Саду, Бечеју, Зрењанину, Белој Цркви, Кикинди и Суботици. Само аеродром у Вршцу има одређене могућности за међународни ваздушни саобраћај. Остала летишта користе се за спортске и делимично за одређене привредне активности. Савремене тенденције у међународном авио саобраћају наводе на закључак да постоји потреба за изградњом мањих аеродрома који могу користити нискобуџетне компаније. Ово би допринело и повећању приступачности одређених региона, а допринело би и развоју туризма.

Оно што посебно треба имати у виду јесте да грађани АП Војводине за своја путовања у великој мери користе аеродроме у Будимпешти, Темишвару, Љубљани, Загребу и Осијеку. Такође, према наведеним статистичким подацима, највише путника из АП Војводине је из Јужнобачког округа, следе Севернобачки и Западнобачки округ, а потом Сремски и, на крају, окрузи у Банату. У наредној табели представљена је удаљеност од појединих аеродрома.

Табела 4. Удаљеност центара округа у АПВ од међународних аеродрома у km

Град/Аеродром	Београд	Будимпешта	Осијек	Темишвар
Нови Сад	80	319	105	165
Сремска Митровица	63	376	107	225
Сомбор	167	257	68	250
Суботица	177	226	130	205
Киkinда	137	272	173	85
Зрења нин	80	358	155	115
Панчево	46	417	197	154

Извор: Horwath HTL истраживање

2.3.1.3 Железнички саобраћај

Укупна дужина пруга у АП Војводини износи 1.735,50 km, што је 45,6% од укупне дужине пруга у Републици Србији (3.808,7 km). Путнички саобраћај је организован на 60,4% пруга. Неповољно је што у Републици Србији има мало двоколосечних пруга (276 km или 7,2%), док је у АПВ стање још лошије (97 km или 5,6%). Мрежа магистралних пруга пролази кроз скоро све веће градове, дуга је 494 km, и чини 28,5% укупне дужине пруга у АП Војводини. Око 50% магистралних пруга железничке мреже у АП Војводини налази се на Коридору Хињеговом краку Хб. Регионалне пруге дуге су 483 km (27,8%), локалне 381 km (22%), има 149,5 km пруга и 228 km пруга које су ван функције.

АП Војводину пресецају три значајне магистралне европске пруге: Будимпешта – Суботица – Нови Сад – Београд – Ниш, са краком Ниш - Скопље – Солун – Атина (Е-85); Париз – Торино – Милано – Трст – Љубљана – Загреб – Шид – Београд – Ниш – Софија – Истамбул (Е-70) и Београд – Вршац – Темишвар (Е-66) са везом за железнички правац Е-51 према Букурешту и Одеси. Најважнији национални железнички правци су:

- Деоница од Суботице преко Новог Сада до Београда (Е-85),
- Деоница од Шида до Београда (Е-70) и
- Деоница од Београда према Ватину (Е-66).

Железничка мрежа АП Војводине је функционална и довољног капацитета, али нема потребне техничко-експлоатационе перформансе за пружање квалитетне услуге превоза, које железницу чине конкурентном у односу на европско окружење и према другим видовима саобраћаја. Пруге су старе преко 40 година, са веома високим степеном дотрајалости и ниским брзинама кретања. Возна средства карактерисала је висока технолошка застарелост, запуштеност, недовољан број и неодговарајућа структура за потребе превоза и висок степен имобилизације који се креће између 26% и 61%. Као последица наведеног, приметно је вишегодишње опадање обима превоза путника, као и недовољан обим транспорта робе железницом, што упућује на неопходност озбиљног преиспитивања улоге железнице у транспортном систему Републике Србије.

Међутим, у претходних неколико година набављен је већи број дизел моторних и електромоторних гарнитура, чиме је значајно побољшана структура возних средстава намењених путничком саобраћају.

Како је, у последње две године дошло до укидања појединих пруга, а тренутно је у изради Идејно решење трансформације реконструкцијом железничке пруге Петроварадин-Беоцин у зелену стазу, која би представљала модел будуће трансформације и за друге укините пруге .

2.3.1.4 Водни саобраћај

Систем унутрашњег водног саобраћаја на територији АП Војводине чине реке Дунав, Сава и Тиса, као и мрежа пловних канала у оквиру Хидросистема Дунав – Тиса-Дунав (ДТД). Укупна дужина пловних путева износи око 1.677 km, од чега је 1.036 km висококатегоризованог пловног пута (од III категорије навише). У Војводини се пловидба одвија на Дунаву (од 1.433 km до 1.071 km на ушћу Нере), Тиси (од ушћа 164 km), Сави (од ушћа 211 km), као и по каналима система Дунав– Тиса-Дунав. Дунав на комплетној деоници кроз нашу земљу задовољава категорију VII међународне класификације пловних путева. Тиса је категорије Va, до бране код Новог Бечеја, а узводно категорије IV. Река Сава је категорије IV. Реке Тиса и Сава су пловне целом својом дужином кроз Србију.

На територији Војводине налазе се луке на Дунаву у Новом Саду, Панчеву, Богојеву, Апатину, Бачкој Паланци, Ковину, на Сави у Сремској Митровици, на Тиси у Сенти и каналско пристаниште у Сомбору. Осим пристаништа у Сомбору и луке у Сремској Митровици, све луке су отворене за међународну пловидбу. Већина лука су акционарска друштва у приватном власништву. Лучки капацитети нису у потпуности искоришћени због недостатка робе за претовар, те оне раде испод својих капацитета.

Путничко пристаниште на Дунаву постоји само у Новом Саду и Апатину, а у плану су пристаништа у Сремским Карловцима и Сомбору (Бездан). Постоји интересовање, на нивоу локалних самоуправа, за формирање пристанишних капацитета и у Беоцину, као и Кањижи, Бечеју и Новом Бечеју на Тиси.

У области наутничког туризма од значаја могу бити Планови формирања мрежа марина као и развој производа наутничког туризма на језерима и каналима (каналској мрежи ДТД).

Искоришћеност капацитета лука је тренутно око 10–20%. Луке дуж Дунава су већином опремљене порталним дизалицама (покретним пристанишним крановима), а дужина и стање кеја и газа дуж кеја је углавном довољна за претовар генералних и расутих терета. Од 1990. године изграђено је само 13 нових бродова, док је већи део српске речне флоте старији од 25 година.

Стање у унутрашњем водном саобраћају у АП Војводини карактеришу низак степен искоришћености лука и мали промет робе на мрежи унутрашњих пловних путева услед застареле речне флоте и недостатка улагања у модернизацију пристанишних капацитета.

2.3.4. Анализа просторно – планских одредница АП Војводине

Регионални просторни план АП Војводине дефинише стратешке правце дугорочног просторног развоја, као позиционирање АП Војводине у ширем регионалном оквиру. АП Војводина, као развојни, административни и планско-статистички регион у оквиру Републике Србије има посебан значај и потенцијал захваљујући свом положају, ресурсима, вредностима, институционалним и кадровским капацитетима, који јој отварају перспективе даљег развоја.

У погледу организације и уређења туристичких подручја, АП Војводина је у Просторном плану Републике Србије издвојена као туристичка зона/кластер, просторно-функционална целина обједињене туристичке понуде са градским и бањским туристичким центрима, наутичким и другим производима водног туризма, руралног туризма као и сегментима транзитних туристичких праваца и секундарним туристичким просторима.

График 9. Реферална карта АП Војводине – Туризам и заштита животне средине

Извор: Републичка агенција за просторно планирање, url: http://195.222.96.93/rapp_mape/RP/APVojvodine/RK3-2.jpg

У складу са наведеним, актуелни регионални просторни план АП Војводине дефинисао је опште циљеве које АП Војводина до 2020. године треба да постигне:

1. Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу;
2. Рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине путем децентрализације и полицентризма;
3. Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова;
4. Уређење и одрживо коришћење природе, предела, културног наслеђа и животне средине, уз заштиту од непогода и технолошких удеса и
5. Интересно и функционално умрежавање региона Војводина са другим регионима у Европи.

Имајући у виду наведене опште циљеве, у регионалном просторном плану АП Војводине одређени су циљеви по одабраним областима:

➤ ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

- Одрживо коришћење и очување пољопривредног земљишта;
- Одрживо управљање и коришћење шума и шумског земљишта;
- Одрживо и економично коришћење минералних сировина и
- Одрживо коришћење вода уз адекватне мере заштите.

➤ СТАНОВНИШТВО, НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

- Стационарно становништво;
- Одрживи просторно-функционални развој заснован на моделу функционалних урбаних подручја;
- Развој градова и урбаних насеља;
- Очување биолошке виталности руралних подручја;
- Постизање социјалне једнакости и кохезије у доступности и квалитету услуга и
- Рационално коришћење и успостављање одрживог, економски ефикасног и социјално праведног система управљања грађевинским земљиштем.

➤ ПРИВРЕДНЕ ДЕЛАТНОСТИ И ТУРИЗАМ

- Јачање позиције и привредне конкурентности Војводине на принципима одрживог развоја и веће територијалне кохезије;
- Одрживи развој шумарства и лова и повећање површина под шумама;
- Формирање одрживог и ефикасног пољопривредног сектора и
- Одрживи развој туризма уз сарадњу приватног, јавног и невладиног сектора, јачање прекограничне сарадње, увођење стандарда и успостављање конкурентне туристичке привреде АП Војводине.

➤ ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

- Повећање интеррегионалне и интрарегионалне приступачности АП Војводине, а нарочито смањење периферности неразвијених и пограничних подручја;
- Уређење, заштита и коришћење интегралних водопривредних система и усклађивање са заштитом животне средине;
- Обезбеђење сигурности и економичности снабдевања привреде и становништва енергијом уз повећање учешћа произведене енергије из обновљивих извора енергије уз смањење негативних утицаја на животну средину;
- Изградња и организација савремене електронске комуникационе мреже која ће обезбедити пријем и транзит сваког понуђеног међународног саобраћаја и
- Очување и одрживи развој постојећих и изградња недостајућих комуналних система, као основних предуслова живота и рада уз развој одрживих система управљања отпадом.

➤ ЖИВОТНА СРЕДИНА, ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА

- Снажна афирмација концепта заштите и унапређења животне средине као основе уравнотеженог развоја, коришћења и уређења АП Војводине;
- Заштита, уређење и развој предела уз очување изворних одлика, идентитета и диверзитета предела, уз афирмацију природних и културних вредности;
- Заштита и унапређење природних добара и биодиверзитета;
- Заштита, уређење и коришћење културних добара као развојног ресурса ради истицања регионалног, субрегионалног и локалног идентитета и
- Минимизација ризика по људско здравље и животе, као и очување природних и створених вредности од елементарних непогода и технолошких удеса.

Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016.-2025. такође потврђује елементе визије развоја туризма АП Војводине. На основу постављеног општег оквира, у претходном периоду развиле су се локалне иницијативе у сарадњи са надлежним министарством које су резултирале израдом мастер планова. Поменути мастер планови идентификују принципе, политике, зоне и инфраструктуру и укључују предлоге портфолија туристичких производа, предлог акционих планова и списак пројеката са проценом вредности улагања по атрактивним дестинацијама. Упркос јасно постављеним циљевима мало је урађено на плану даље реализације акционих планова, тако да се могу генерално окарактерисати као планови у иницијалној фази реализације, те би било неопходно доношење локалних и регионалних програма развоја туризма.

2.3.5. Зоне развоја туризма

Укупна територија АП Војводине се у сврху просторног структурирања може поделити на туристичке дестинације и транзитне туристичке правце.

Туристичке дестинације се дефинишу наспрам досадашњег развојног вредновања и афирмисаности постојећих туристичких простора, па Стратегија развоја туризма Србије 2016-2025. дефинише следеће туристичке дестинације у АП Војводини:

- Нови Сад, Фрушка Гора и Сремски Карловци;
- Суботица, Палић и Потисје;
- Подунавље - Горње Подунавље и Нови Сад / Доње Подунавље;
- Банат / Вршац.

Такође, дестинације Горње Подунавље, Нови Сад, Сремски Карловци и Фрушка гора са околним насељима и салашима, као и полови развоја: Петроварадин, Сремска Митровица, Шид, Ириг, Рума, Беоцин и Инђија, сврстани су у Стратегији, према критеријуму до сада развијене инфраструктуре и супраструктуре, доступности и оствареног туристичког промета, међу приоритетним туристичким дестинацијама.

Као што је истакнуто у претходном делу, оквир за развој наведених туристичких дестинација биће омогућен имплементацијом локалних, регионалних и покрајинских програма за развој туризма:

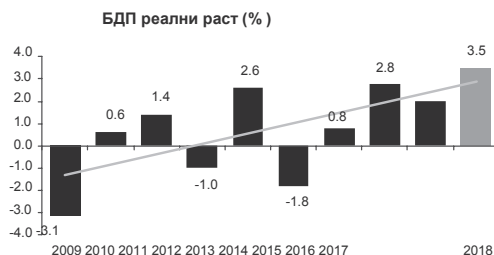
- Ажурирањем постојећих стратегијских мастер планова
- Израдом и усвајањем нових стратегијских мастер планова.

2.4 ОПШТА ЕКОНОМСКА КРЕТАЊА И КРЕТАЊА НА ТРЖИШТУ РАДА

СРБИЈА - ЕКОНОМСКЕ ПЕРФОРМАНСЕ

Кључни макроекономски индикатори

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
БДП, млрд. RSD (текуће цене)	2.880,1	3.067,2	3.407,6	3.584,2	3.876,4	3.908,5	4.043,5	4.200,2	4.469,8	4.755,7 ⁽¹⁾
БДП, мил. EUR (текуће цене)	30.654,7	29.766,3	33.423,8	31.683,1	34.262,9	33.318,6	33.491,0	34.115,2	35.514,0	38.224,9 ⁽²⁾
БДП регсарита, EUR (текуће цене)	4.187,0	4.082,0	4.619,0	4.400,0	4.781,0	4.672,0	4.720,0	4.833,0	4.904,4 ⁽⁵⁾	5.026,6 ⁽²⁾
БДП реални раст (%)	-3,1	0,6	1,4	-1,0	2,6	-1,8	0,8	2,8	2,0	3,5 ⁽¹⁾
Удео туризма у БДП-у (%)	-	-	-	-	-	2,1	2,2	2,3	2,3 ⁽⁷⁾	2,4 ⁽⁷⁾
Текући рачун ПБ (% од БДП)	-6,6	-6,8	-10,9	-11,6	-6,1	-6,0	-4,7	-4,0	-4,6	-4,3 ⁽³⁾

БДП структура (2016)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Стопа инфлације (%)	6,6	10,3	7,0	12,2	2,2	2,2	1,5	1,6	3,1	3,0 ⁽⁴⁾
Стопа незапослености (%)	16,1	19,2	23,0	23,9	22,1	19,2	17,7	15,3	12,9 ⁽⁵⁾	12,6 ⁽⁶⁾
Нето плате (EUR)	337,4	330,1	372,5	364,5	388,6	379,3	368,0	374,1	398,4 ⁽⁶⁾	398,4
Стране директне инвестиције, нето (мил. EUR)	2.067,8	1.133,4	3.319,6	752,8	1.298,1	1.236,3	1.803,8	1.860,9	2.100,0	-

Кредитни рејтинг Србије

Агенција Fitch Ratings је 15.12.2017. повећао кредитни рејтинг Србије за дугорочно задуживање у домаћој и страниој валути са "на "ББ", уз стабилне изгледе за његово даље побољшање. Агенција процењује да ће БДП наставити да расте у периоду од 2018. до 2022. године и да ће раст бити заснован пре свега приливу страних директних инвестиција и у приватној потрошњи која ће бити подстакну растом запослености, зарада и стабилном

Извор: Народна банка Србије, Министарство финансија Републике Србије, Статистички завод Републике Србије

- (1) Процена Мин. финансија РС (5) III квартал 2017 (P3C)
 (2) Процена ММФ-а (6) Пројекција Европске комисије
 (3) Процена НБС (7) процена WTTC (до 2027. удео ће бити 2,9%)
 (4) НБС пројектује инфл. на $3 \pm 1,5\%$ (8) Сл. гласник РС бр. 117/2017

Према наводима Фискалне стратегије за 2018. годину, Република Србија успешно приводи крају спровођење трогодишњег програма фискалне консолидације кроз Аранжман из предострожности са Међународним монетарним фондом. Постигнути резултати су импресивни, а успешно спроведене активности у претходном периоду одгледају се у подизању ефикасности државне администрације, унапређењу законских легислатива, већој флексибилности тржишта рада, побољшаној екстерној позицији земље, расту прилива страних директних инвестиција и конкретной подршци расту сектора малих и средњих предузећа.

Приоритет у наредном средњорочном периоду је очување достигнућа у фискалној области која су постигнута уз велике напоре, уз подршку иницијативама које би требало да подстакну раст, као што је повећање јавних инвестиција и смањење пореског оптерећења за раднике са ниским нивоом дохотка. Мере умерене фискалне релаксације деловаће на два колосека. Са једне стране, предвиђено је растеређење

привреде, кроз повећање неопорезивог дела зарада, са циљем подстицаја привредног раста и отварања нових радних места, а са друге је предвиђено јачање куповне моћи домаћинства и стимулисање унутрашње тражње, кроз раст пензија и плата у делу јавног сектора.

Анализа појединачних макроекономских показатеља указује на следећа кретања:

- Након пада БДП-а у 2014. години (-1,8%), захваљујући побољшаној економској активности у другом кварталу 2015. године дошло је до заокрета, та је стопа раста БДП-а у тој години била позитивна и износила је 0,8%, а 2016. године стопа је била 2,6%. У 2017. години привредна активност наставља позитивно кретања, уз процењени реални раст по стопи од 2%. Ревидирање првобитно пројектоване стопе са 3% на 2% последица је инцидентних шокова у производњи, који немају рецесионе елементе и не угрожавају основни сценарио развоја. У прилог наведеном је и одлука Међународног монетарног фонда да задржи прогнозирану стопу од 3,5% у 2018. години, при чему се процењује да ће **носиоци раста у наредној години бити сектори индустрије и услуга**, а очекује се да ће ова два сектора генерисати две трећине укупног раста. За период 2018.-2020. године пројектована је кумулативна стопа раста БДП-а од 11,4% детерминисана растом домаће тражње кроз **опоравак приватне потрошње и интензивирање инвестиционе активности**;
- Јавни дуг Србије се смањује. Крајем 2015. године износио је 24,81 милијарди евра (74,7% БДП), а на крају 2016. године 24,82 милијарде евра (73,0% БДП). Тренд смањивања се наставио и у 2017. години, те је у новембру месецу износио 24,3 милијарде евра, односно 64,9% БДП-а, као резултат фискалне консолидације. Очекује се да ће се **јавни дуг смањивати и у 2018. години**;
- Инфлаторна кретања у Србији корелисана су са кретањима у домаћем и међународном окружењу. У 2016. и 2017. години доминантни утицај на инфлацију имали су опоравак светске цене нафте, али и ефекти веома хладног времена у јануару и фебруару 2017. године, који су утицали на то да поскупљење поврћа и чврстих горива буде знатно изнад сезонски уобичајеног, тако да је годишња стопа **инфлације износила 3,1%**. Процењује се да ће се инфлација у средњем року кретати у оквиру граница циља (3±1,5%), али на нижем нивоу у односу на претходну годину и да ће крајем 2018. године износити 3,0%;
- Тржиште рада у Србији наставља тенденцију опоравка. Стопа незапослености бележи сукцесивни пад од рекордне вредности достигнуте 2012. године (23,9%) до 12,9% у 2017. години и **пројектованом стопом од 12,6% у 2018. години**, што уједно представља и најнижу вредност у последњих десет година. Упркос импресивним резултатима постоји извесна бојазан по питању осетљивости овог тржишта, а то се посебно манифестује кроз тренд повећања неформалног, као и флексибилних форми запошљавања. Опоравак тржишта рада допринео је и позитивном тренду раста реалних бруто зарада, пре свега као последица повећања износа минималне зараде, а у наредном периоду се очекује да ће раст реалних бруто зарада у приватном сектору пратити раст продуктивности у привреди и биће бржи него у јавном сектору;
- Након значајних смањења спољних неравнотежа и рекордно ниског спољнотрговинског дефицита у 2016. години, током 2017. године долази до раста цена нафте на међународном тржишту, то је уз ефекте неповољних

временских прилика на тражњу енергената утицало на **раст увоза и последично спољнотрговинског дефицита**. Републички завод за статистику објавио је да је спољнотрговински дефицит повећан у првих 11 месеци 2017. године, кад је износио 3.828,9 мил. евра, док је у истом периоду 2016. износио је 3.181,4 мил. евра;

- Након дугог периода високе референтна каматне стопе, која је далеко превазилазила ниво у ЕУ, током 2015. године НБС је започела тренд смањивања. У периоду јануар 2015 (8%) – јануар 2016. (4,5%) стопа је смањена за 3,5 р.р. Смањење стопе је настављено и током 2017. године, а Извршни одбор НБС одлучио је **почетком јануара 2018. године** да је задржи на истом нивоу као и у децембру 2017. године – **3,5%**. Доносећи такву одлуку, Извршни одбор је имао у виду очекивано кретање инфлације и њених фактора у наредном периоду, као и очекиване ефекте претходног ублажавања монетарне политике;
- Приметан је и **значајан пад каматних стопа од почетка 2013. године**, као и раст кредитне активности, преваходно због одобравања субвенционисаних кредита, мада банке и даље радије капитал усмеравају ка фискалним корисницима, него ка привреди. Кретање проблематичних кредита након усвајања “Стратегије за решавање проблематичних кредита” 2015. године, нарочито у 2016. години, потврђује исправност међуинституционалног и координираног приступа који је предвиђен Стратегијом. Удео лоших кредита у укупним пласманима у Србији износио је на крају 2017. године око 11%, што је двоструко мање од нивоа од 26% забележеног пре неколико година, а што је представљало велики терет за банкарски сектор;
- Да је **пословни и инвестициони амбијент у Србији знатно поправљен**, потврђује и напредак Србије на листи Светске банке о условима пословања (*Doing Business 2018*), трећу годину заредом – на 43. позицију. Додатно, према најновијем Извештају о конкурентности Светског економског форума, као и у претходној години, Србија је највише напредовала у оквиру показатеља макроекономског окружења (за 31 место), чему у највећој мери доприносе ниска и стабилна инфлација, смањење буџетског дефицита, раст учешћа националне штедње у бруто домаћем производу и повољнији кредитни рејтинг земље. По оствареној инфлацији, Србија је и у 2017. задржала прву позицију, коју дели с још 35 земаља. Осим тога, **Србија је у 2016. години привукла 12 пута више greenfield директних страних инвестиција** него што би се очекивало за економију те величине. Такође, истакнут је и раст броја најављених пројеката за 35% у 2016. години у односу на годину раније.

Дугорочно посматрано, редован политички и економски дијалог о отвореним питањима из Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица и Србије, усвајање Програма економских реформи политике запошљавања и социјалне политике, затим ревидираног Националног програма за усвајање правних тековина Европске уније, спровођење Програма реформе управљања јавним финансијама за период 2016-2020. године, усклађивање домаћег законодавства, као и усвајање општих и секторских националних развојних стратегија има за циљ да Република Србија у што краћем року испуни економске предуслове чланства зацртане у *acquis communautaire*, чиме се отварају нове могућности за развој привреде и друштва.

2.4.2. АП Војводина

На нивоу АП Војводине, побољшано стање привредног амбијента, у периоду 2010.-2016. године огледа се у расту индустријске производње по просечној стопи од око 1,2% годишње. Укупна спољнотрговинска робна размена АП Војводине повећана је за више од 40%, при чему је извоз повећан за 65%, а увоз је забележио раст од 26%. Покривеност увоза извозом је повећана са 73% на 95%, у истом периоду. Инфлација је са годишњом стопом од 7% у 2011. години, пала на 1,2% у 2016. години. Учешће региона АП Војводине у креирању БДП-а Републике Србије је од 2012. године, од када Републички завод за статистику редовно извештава о овом показатељу, стабилно и креће се око 27%. Важно је истаћи да је допринос Београдски регион, који се граничи са регионом АП Војводине, креирању националног БДП-а у 2015. години износио 39%, што указује на велики економских потенцијал ових територија. Економски потенцијал АП Војводине омогућују и компаније које су у међувремену отворене, а које успешно послују, отварају нова радна места и запошљавају велики број радника. Актуелни економски показатељи указују на то да се спроводи принцип убрзаног привредног развоја у АП Војводини, који је покрајинска Влада зацртала у вођењу јавне политике.

У посматраном периоду, уколико се посматра по регионима, највише инвестиција у основне фондове је остварено у Београдском региону (51,8%), затим у Региону Војводине (25,2%). Упркос томе што је 2015. у односу на 2011. годину дошло до пада укупних инвестиција за -9%, њихов износ и даље премашује милијарду евра.

На основу расположивих података у периоду 2013-2015. године, АП Војводина је учествовала у структури креиране бруто додате вредности у Републици Србији у просеку са 27%, што је одмах иза Београдског региона, чији је удео 40%. У посматраном периоду износ бруто додате вредности опао је за 4,8%, при чему је највећи пад забележила Средњебанатска област (-2,49%), а највећи раст Севернобачка област (4,44%). Област која највише учествује у креирању бруто додате вредности, Јужнобачка област (Табела 5), такође је забележила пад од -2,31%.

Табела 5. Учешће појединих области АП Војводине у креирању бруто додате вредности

Област	2013	2014	2015	раст/пад
Западнобачка	7,1%	7,0%	7,3%	0,7%
Јужнобанатска	12,6%	12,9%	12,5%	-0,9%
Јужнобачка	44,2%	43,4%	42,7%	-2,3%
Севернобанатска	5,9%	5,8%	5,8%	-1,2%
Севернобачка	8,1%	8,4%	8,9%	4,4%
Средњебанатска	8,9%	8,9%	8,6%	-2,5%
Сремска	13,3%	13,6%	14,3%	2,8%

Извор: Републички завод за статистику

Упркос томе што је дошло до благог пада бруто додате вредности, важно је истаћи да је у посматраном периоду дошло до пораста учешћа делатности која обухвата услуге смештаја и исхране са 17,4% у 2013. години на 19,0% у 2015. години у укупној бруто додатој вредности АП Војводине.

Стабилизација и привредни напредак уочљиви су и на тржишту рада. Подаци Бироа за запошљавање евидентирао је у 2017. години 22.000 незапослених мање у односу на

2016. годину. Уколико анализирамо кретање стопе незапослености у периоду 2009-2016. уочљив је узлазни тренд до 2012. године, када је незапосленост била највећа (27%), након чега је уследио пад стопе незапослености до 2016. године, када је забележила најнижу вредност у посматраном периоду (16%).

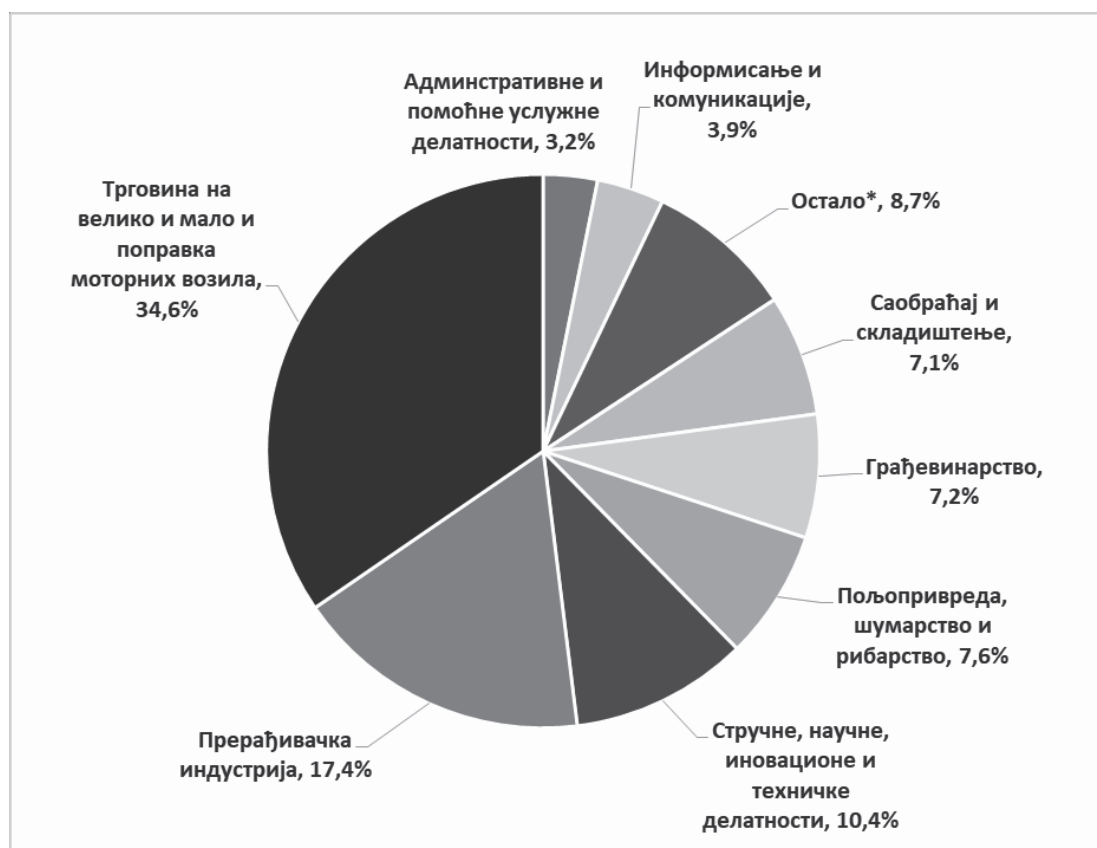
График 10. Кретање стопе незапослености у Војводини у периоду 2009.-2016.

Извор: Републички завод за статистику

У 2016. години на територији АП Војводине било је регистровано 24.736 привредних друштава, од чега су 86% микро (0-9 запослених), 11% мала (10-49 запослених), 3% средња (50-249 запослених) и само 1% велика предузећа (преко 250 запослених). Највећи број предузећа је у делатности Трговине на велико и мало и поправке моторних возила (34,6%), док су знатно мање заступљена предузећа која се баве Прерађивачком индустријом (17,4%) и Стручним, научним, иновационим и техничким делатностима (10,4%), а комплетна структура је представљена на следећем графику.

График 11. Структура привредних друштава по делатности у Војводини 2016. године

* Остало обухвата: рударство, снабдевање ел. енергијом, гасом и паром, финансијска делатност и дел. осигурања, услуге смештаја и хране, снабдевање водом и управљање отпадним водама, пословање некретнинама, образовање, здравствена и социјална заштита, уметност забава и рекреација и остале услужне делатности.

Извор: Покрајински секретаријат за привреду и туризам

У 2016. години у Војводини је било 486.401 запослених, без запослених у пољопривреди, а са запосленима у пољопривреди 511.313. Њихова расподела по предузећима различите величине значајно одступа од структуре самих предузећа по величини, јер је само 16% запослених у микро предузећима, 22% у малим, 25% у средњим, док је у великим предузећима, који чине само 1%, запослено 37%. Структура запослених по делатностима представљена је графиком.

График 12: Структура запослених по делатностима у Војводини у 2016. години

* Остало обухвата: рударство, снабдевање ел. енергијом, гасом и паром, финансијска делатност и дел. осигурања, услуге смештаја и хране, пословање некретнинама, образовање, здравствена и социјална заштита, уметност забава и рекреација, информисање и комуникације и остале услужне делатности.

Извор: Покрајински секретаријат за привреду и туризам

Војводина је у 2016. години остварила 473,140 мил РСД доприноса БДП-у Републике Србије, у чијем су стварању велика предузећа учествовала 47%, средња - 25%, мала - 18%, а бројчано доминантна микро предузећа са свега 9%. Највећи допринос БДП-у Војводине, приближно половину вредности, даје прерађивачка индустрија.

График 13. Структура БДП-а Војводине по делатностима у 2016. години (у мил РСД)

* Остало обухвата: рударство, снабдевање ел. енергијом, гасом и паром, снабдевање водом и управљање отпадним водама, финансијске делатност и дел. осигурања, услуге смештаја и хране, пословање некретнинама, образовање, стручне, научне, иновационе и техничке делатности, здравствена и социјална заштита, уметност забава и рекреација, информисање и комуникације и остале услужне делатности.

Извор: Покрајински секретаријат за привреду и туризам

Војводина је у 2016. години остварила промет од 2.526.093 мил РСД, од чега су 40% промета реализовала велика предузећа, 24% средња, 19% мала, а 17% микро предузећа, при чему су Прерађивачка индустрија (40,1%) и трговина на велико и мало и поправка моторних возила (31%) имале највећи промет, што је приказано на следећем графику.

График 14. Структура оствареног промета у Војводини по делатностима у 2016. години (у мил РСД)

* Остало обухвата: рударство, снабдевање ел. енергијом, гасом и паром, снабдевање водом и управљање отпадним водама, финансијска делатност и дел. осигурања, услуге смештаја и хране, пословање некретнинама, образовање, стручне, научне, иновационе и техничке делатности, здравствена и социјална заштита, уметност забава и рекреација, информисање и комуникације и остале услужне делатности.

Извор: Покрајински секретаријат за привреду и туризам

У наредној табели представљено је двадесет пет привредних друштава из АП Војводине која се налазе међи сто најдруштава по нето добити у Р. Србији у 2016. години.

Табела 6. Водећа предузећа у Војводини у 2016. години

Ранг у АПВ	Ранг у Срб.	НАЗИВ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА	МЕСТО	ОБЛАСТ	НЕТО ДОБИТАК (у 000дин)	БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ
1	1	НИС АД НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	16.081.869	3.891
2	7	СУНОКО ДОО НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	6.263.690	498
3	13	ХЕМОФАРМ АД ВРШАЦ	Вршац	Јужнобанатска	3.620.713	2.290
4	19	ЈП СРБИЈАГАС НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	2.168.997	1.105
5	24	АПА ДОО АПАТИН	Апатин	Западнобачка	1.766.996	747
6	28	ИМ МАТИЈЕВИЋ ДОО НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	1.557.957	1.667
7	31	АД ФАБРИКА ШЕЋЕРА ШАЈКАШКА ЖАБАЉ	Жабаљ	Јужнобачка	1.451.870	125
8	32	LAFARGE ВФС ДОО БЕОЧИН	Беоцин	Јужнобачка	1.416.644	242
9	34	ШЕЋЕРАНА ЦРВЕНКА АД ЦРВЕНКА	Црвенка	Западнобачка	1.385.212	166
10	36	КОТЕКС VISCOFAN ДОО НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	1.346.605	505
11	53	ПИК-Бечеј АД Бечеј	Бечеј	Јужнобачка	920.948	660
12	54	TARKETT ДОО БАЧКА ПАЛАНКА	Бачка Паланка	Јужнобачка	920.154	579
13	60	ЈКП НОВОСАДСКА ТОПЛАНА НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	833.392	328
14	61	FIORANO ДОО SOMBOR	Сомбор	Западнобачка	830.503	1.789
15	64	CARNEX ДОО ВРБАС	Врбас	Јужнобачка	800.321	874
16	66	CLOVER SERBIA d.o.o ПЕТРОВАРАДИН	Петроварадин	Јужнобачка	794.260	637
17	67	FRESENIUS MEDICAL CARE SRBIJA ДОО ВРШАЦ	Вршац	Јужнобанатска	768.013	876
18	72	FARMINA PET FOODS ИНЂИЈА	Инђија	Сремска	725.600	82
19	74	ДИЈАМАНТ АД ЗРЕЊАНИН	Зрењанин	Средњебанатска	686.942	731
20	81	REAL KNITTING ДОО Гајдобра	Гајдобра	Јужнобачка	609.621	403
21	83	ДОО РАЦА ЗРЕЊАНИН	Зрењанин	Средњебанатска	606.547	45
22	87	SOMBOLED ДОО SOMBOR	Сомбор	Западнобачка	590.930	335
23	88	ДОО ALMEX ПАНЧЕВО	Панчево	Јужнобанатска	589.904	348
24	91	НЕКТАР ДОО БАЧКА ПАЛАНКА	Бачка Паланка	Јужнобачка	575.590	626
25	97	АУТОРИТАС ИНВЕСТМЕНТ ДОО НОВИ САД	Нови Сад	Јужнобачка	553.163	26

Извор: Покрајински секретаријат за привреду и туризам

2.5 АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ МОДЕЛА УПРАВЉАЊА ТУРИЗМОМ

На подручју АП Војводине делују:

- Покрајински секретаријат за привреду и туризам
- Регионална туристичка организација – Туристичка организација Војводине (ТОВ)
- 44 локалне туристичке организације

2.5.1. Покрајински секретаријат за привреду и туризам

Покрајински секретаријат за привреду и туризам, у области туризма, у складу са законом и Статутом Аутономне покрајине Војводине, обавља послове покрајинске управе у области туризма, угоститељства, бања и лечилишта, сајмова и других привредних манифестација, а који се односе на припремање аката за Скупштину или Покрајинску владу којима се: уређује и обезбеђује равномерни регионални развој и др.

2.5.2. Туристичка организација Војводине

Туристичка организација Војводине основана је 2002. године и у основне активности убраја:

- Доношење годишњих планова и програма промотивних активности;
- Координација активности туристичких субјеката;
- Прикупљање свих врсти информација ради обавештавања јавности;
- Обезбеђивање информативно пропагандног материјала;
- Представљање на сајмовима и др.

2.5.3. Туристичке организације градова и општина

У Војводини делује 44 локалне туристичке организације, којима је у надлежности следећи делокруг послова:

- Унапређење и промоција туризма;
- Подстицање програма изградње туристичке инфраструктуре;
- Координирање активности и сарадње између привредних и других субјеката;
- Доноси годишњи програм и план промотивних активности;
- Обезбеђивање информативно промотивног материјала;
- Прикупљање и објављивање информација;
- Организовање манифестација;
- Формирање туристичко информативних центара и друго.

2.5.4. Врсте подстицаја из области туризма у Војводини

Покрајински секретаријат за привреду и туризам подстакао је развој туризма у 2017. години, са око 300.000.000,00 динара, кроз подршку:

1. Локалним самоуправама у циљу унапређења туристичке понуде АП Војводине кроз побољшање и модернизацију туристичких потенцијала локалних самоуправа и намењена су за:

- Израду планске и пројектно техничке документације
- Израду и постављање туристичке сигнализације
- Инфраструктурне радове
- Унапређење бањског и здравственог туризма

2. Привредним субјекатима (микро и мала привредна друштва и предузетници) са циљем:

- унапређења квалитета услуга у постојећим угоститељским објектима;
- повећања броја ноћења и продужења боравка туриста у АП Војводини кроз унапређење квалитета услуга и додатних туристичких садржаја у постојећим угоститељским објектима;
- унапређења конгресно-туристичке понуде
- унапређења иновативности привредних субјеката (технолошка иновативност)
- подстицања повећања прихода привредних субјеката и отварања нових радних места, те пораста пореских прихода и накнада Републике Србије;
- Унапређења укупне туристичке понуде АП Војводине.
- унапређења конкурентности туристичке понуде АП Војводине на иностраном и домаћем тржишту.

3. Удружењима грађана са територије Аутономне покрајине Војводине са циљем:

- Афирмације манифестационог туризма као значајног фактора развоја туризма АП Војводине;
- Унапређења квалитета постојећих манифестација и повећање броја учесника;
- Повећања укупне туристичке понуде АП Војводине кроз унапређење манифестационог туризма;
- Промоције туристичке понуде АП Војводине на манифестацијама од регионалног и међународног значаја.

Поред наведеног Покрајински секретаријат финансира, односно суфинансира представљање Војводине у земљи и региону, израду елабората, студија процена, програм развоја, едукације и друго, у складу са делокругом послова секретаријата.

Додатно, из републичког буџета, субјектима из АП Војводине додељено је: за инфраструктурне пројекте 59.000.000,00 динара (9 корисника), за промоцију туристичких производа, манифестације, едукацију, тренинге у туризму и др. 26.050.000,00 динара, за ЕХИТ 35.000.000,00 динара, што укупно износи 114.050.000,00 динара из републичког буџета.

Анализом укупног буџетског система закључује се да највећим буџетом располаже Туристичка организација Новог Сада (95 мил. РСД са боравишним таксама), следи Туристичка организација Војводине (више од 60 милиона). Највише средстава од боравишне таксе остварују град Нови Сад и Суботица.

На основу буџетске структуре локалних туристичких организација, видљиво је да административни расходи чине највећи појединачни удео (око 30%), затим организација манифестација и наступи на сајмовима. Туристичка организација Војводине у структури расхода највећи део алоцира на представљања Војводине на сајмовима и градовима у земљи и региону (око 20%), административни трошкови чине

добар део расхода (око 20%), док у комуникацији и дизајну вредности још увек не одговара праксама модерних дестинација.

2.6 ТУРИСТИЧКИ ПРОФИЛ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

2.6.1. Ресурсно – атракцијска основа туризма АП Војводине

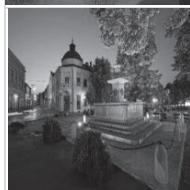
На основу спроведеног обиласка терена, као и према мишљењу и ставовима субјеката укључених у развој туризма овог подручја. У наставку су наведене кључне атракције Војводине.

УРБАНА ПОДРУЧЈА

Н О В И С А Д - регионални центар

Позициониран на Дунаву, са Тврђавом из XVII века, на раскршћу најважнијих саобраћајница, у близини Фрушке горе са 17 културно-историјски важних манастира, са салашима у непосредној околини, атрактивним старим градским језгром, многобројним музејима, престижним Новосадским сајмом и као домаћин бројних светски познатих фестивала и манифестација, Град Нови Сад поседује сву потребну разнолику понуду неопходну једном савременом туристичком центру који жели и може да оствари запаженије место на туристичкој мапи света. Нови Сад је од 2006. године члан Европских градова туризма (EUROPEAN CITIES TOURISM) а од 2021. године ће постати Европска престоница културе.

СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ - староградско језгро

Историјски град, смештен на благим падинама Фрушке горе, према Дунаву. Захваљујући пре свега догађајима, али и архитектури XVIII и XIX века, амбијентална целина уквирена у подножју места представља фасцинацију туриста. Старо градско језгро је непокретно културно добро од изузетног значаја за Војводину, као просторно културно-историјска целина. На централном Тргу налазе се монументалне грађевине (Патријаршијски двор, Саборна црква-иконостас и изузетне уметничке вредности, Карловачка гимназија, Карловачка богословија - најстарија у Србији), Капела мира, место на којем је потписан Карловачки мир 1699. године, има међународни значај по туристичкој валоризацији. Поред институција културе и духовности, обронци Фрушке горе дају ноту префињености, како због виногорја, тако и због предивних јесењих пејзажа Стражилова и винограда. Сремске Карловце годишње посети око 100.000 туриста.

СУБОТИЦА

Суботица (мађ. Сзабадка) је најсевернији град у Републици Србији, други по броју становника у Војводини. Северно од града се налази пешчара са плодним воћњацима и виноградима на јужним деловима, а на плодној земљи црнци се развија пољопривреда. Град је смештен у Панонској низији који има дугу традицију и богато културно наслеђе. У близини града је и пружључак на аутопут Е-75 који Суботицу повезује са Мађарском на северу и Јужном Европом преко Београда на југу. Такође, Суботица је железнички повезана са целом Европом. Суботица се развила и изградила у модеран средњоевропски град крајем 19. и почетком 20. века. Најважније атракције су: Рајхлова палата, Народно позориште и Градска кућа, уз фонтане и храмове.

СРЕМСКА МИТРОВИЦА

Сремска Митровица је и највећи град у Срему, административни центар Сремског округа и један од најстаријих градова у Војводини и Србији. Град је смештен на левој обали реке Саве. Антички град Сирмијум, који се налазио на територији данашње Сремске Митровице, је биопрестоница Римског царства током периода тетрархије. Називан је и „славном мајком градова“. Бројни римски цареви су рођени у или у близини Сирмијума. Историјско језгро Сремске Митровице је најстарији очувани део града, образован у раздобљу од 16. до 19. века. Језгро се образовало у непосредној вези са реком Савом. Ово је данас најрепрезентативнији део града са бројним централним садржајима. Овај део града нуди бројне могућности за развој туризма.

СОМБОР

Сомбор, град богате културне баштине, чувар старе традиције и неговатељ раскошне историје у којем су многи уметници и поетичари нашли свој надалеко познат равничарски миру коме су стварали своја најистакнутија дела. Сомбор је надалеко познат по свом зеленилу, тачније по бојошима који су донесени из долине Мисисипија још 1903. године те са правом носи епитет најзеленијег града Европе. Не треба заборавити ни стари фијакер који и данас бледо лута улицама града одржавајући традицију прошлог времена. Сомбор је данас модеран град који је очувао патину и шарм прошлости, где и данас питомо промичне фијакер, чувајући легенду о Сомбору, Раванграду и Зеленграду.

ВРШАЦ САОКОЛИНОМ

Вршац, један од најлепших банатских градова, смештен на око 80км северно од Београда, на међународном магистралном путу за Румунију. Налази се у југоисточном делу Војводине, уз ивицу Панонске низије, у подножју и на обронцима Вршачких планина. Познат је по томе што део његове територије заузима простор природног резервата Делиблатске пешчаре, познат као "Европска сахара". Обилује бројним старим здањима разноврсних стилова, црквама и културним институцијама, чувајући једну од најстаријих традиција међу српским градовима. Неке од главних знаменитости овог града су Вршачка кула, катедрала посвећена Св. Герхарду, манастир Месић, капела Св. Крста, Владичански двор и др. Вршчани се посебно поносе лепим и савремено уређеним градским тргом, окружен архитектуром различитих стилова. Ипак, углавном је главна асоцијација на Вршац вино и виногради.

ПРИРОДНЕ АТРАКЦИЈЕ

РЕКА ДУНАВ

Дунав (од келтског "река") је најзначајнија и друга највећа река Европе (2857 km), која тече кроз више земаља него било која река у свету - Немачка, Аустрија, Словачка, Мађарска, Хрватска, Србија (588 km), Румунија, Бугарска, Украјина и Молдавија. Дунав има изузетне комплементарне вредности у свом приобаљу, од којих су најистакнутије културно-историјско наслеђе, археолошка налазишта, као и каналска мрежа, ритови и специјални резервати природе, купалишта и друго. Подручје Дунава је изразити виноградарски регион јединствених геограрских и културолошких одлика коју су условиле укуси и квалитет вина.

НАЦИОН АЛН И ПАРК ФРУШКА ГОРА

Локација, специфична геолошка историја, различити микро-климатски услови, чине ову планину веома интересантном и важном за различите научне области. Захваљујући јединственим и веома бројним фосилним остацима флоре и фауне, Фрушка гора се назива и "огледалом геолошке прошлости". Основна карактеристика ове области је постојање бројних угрожених, ретких и заштићених биљних и животињских врста. Пашњаци и плодно земљиште, виногради и воћњаци, украшавају падине и ниже делове Фрушке горе, док су површине које се налазе на висинама изнад 300 метара надморске висине покривене густим, листопадним шумама.

РЕКА ТИСА

Река Тиса је највећа лева притока Дунава. Протиче кроз Панонску низину. Извире у Украјини, на Карпатима у области Буковина, и даље пролази кроз Мађарску, Румунију, Словачку и Србију. Улива се у Дунав код Старог Сланкамена. Тиса је пловна на дужини од 532 km. Бачки канал повезује Тису са Дунавом, а Бегејски канал са Тамишем. Река Тиса има многих чари, идеално је место за пецање и пловидбу, питома је и типична панонска река. За њу су везане многе легенде и мистерије, попут оне о хунском вођи Атили „Бичу Божијем“. На њеној површини се јуна месеца сваке године изводи најчудотворнији љубавни плес Тиског цвета - "Цветање Тисе". Тиса је једно од два преостала места на целој планети на којој се овај прелепи инсект још увек може видети.

ТИТЕЛСКИ БРЕГ

Тителски брег је брег у Војводини. Налази се у југоисточној Бачкој (у регији Шајкашка), између градића Титела на југу, села Лок, Вилово и Шајкаш на југозападу, села Мошорин на северу и реке Тиса на истоку. Надморска висина му је 128 m, а пружа се правцем северозапад-југоисток. Тителски брег је геоморфолошки, заправо лесна зараван настала на вејавањем леса током плеистоцена. Дугачка је 18 km, а широка око 7,5 km. Нагнута је ка југоистоку, а изнад Тисе се диже стрми одсек висине 60 m. У њему се запажа шест смеђих зона, што указује на то, да је зараван формирана из шест етапа. Брег је интересантна форма, пошто је једино узвишење у Бачкој, која је углавном равнина. Највиша тачка му је на 128 m.

ЈЕЗЕРО (ЗОНАТИЧКО-ТОПОЛЧКО-ЛУДОШКО)

Зобнатичко језеро се налази поред Бачке Тополе и његова вода је међу чистијим у Војводини. Пружа изузетне туристичке могућности за целоово подручје. У близини језера налази се ветрењача која посетиоцима пружа изузетан угодјај. Зобнатица пружа станиште ретким врстама водоземаца, гмизаваца и сисара. Туристички комплекс Зобнатице чини некадашње имање породице Терлеева, чије имање чини дворац Зобнатица и кула осматрачница. Лудашко језеро (негдје и Лудошко језеро) је језеро и специјални резерват природе у Војводини, Србија, на рубу Суботичке пјешчаре (Суботичко-хоргошка пјешчара), недалеко од села Шупљака и Хајдукова. Име долази од мађарске ријечи "лудас", што значи "гуска".

ГОРЊЕ ПОДУНАВЉЕ

Горње подунавље је велико поплавно подручје на крајњем северозападу Војводине које представља једну од најочуванијих ритско-мочварних целина на току Дунава кроз Србију. Простире се на 19648 ha, уз леву обалу Дунава, обухватајући готово 70 km речног тока. Горње подунавље одликује изузетна биолошка разноврсност и представља једно од последњих уточишта за живи свет везан за поплавна подручја. У резервату живи 51 врста сисара, 280 врста птица, 50 врста риба, 11 врста водоземаца, стотине врста инсеката, водена, мочварна, ливадска и шумска вегетација. Кривога и аутентично културно наслеђе (обичаји, ношња, језик, риболовни алат, чамци и јела) које привлачи госте и чини дестинацију атрактивном за посетиоце.

КИКИНДА - ПОСМАТРАНИЈЕ ПТИЦА "СОВЕ УШАРЕ"

Домаћи и светски орнитолози утврдили су да се у Србији, тачније у северној покрајини Војводини, налазе највећа зимујућа јата, а у Кикинди и најгушћа гнездећа популација сова утина на свету. Понекад их има и око 700. Пажњу Кикинђанима на сове скреће велика информативна табла са информација о тим заштићеним птицама. А стабло са највише сова утина у Србији, налази се у центру овог града са чак 145 сова! Новембар као месец сова у Кикинди се обележава од 2012. године. У то време се организују бројна предавања, скупови, едукативне трибине, а и природно о овом граду је од тада смештен и Центар за заштиту сова Србије. Идеја је да ова манифестација постане традиционална, туристичка атракција намењена љубитељима птица.

ДЕЛИБЛАТСКА ПЕШЧАРА

Делиблатска пешчара или Банатски песак јединствена је пешчара у Европи, а налази се у југоисточном делу српске покрајине Војводине, у јужном Банату. Ова пространа област површине од око 300 km², чије су главне пешчане масе елипсоидног облика окружене плодним лесним пољопривредним површинама, протеже се између Дунава и југозападних падина Карпата. Овај споменик историје природе Панонске низије једно је од ретких прибежишта за многе специфичне врсте флоре и фауне, које у европским и светским размерама представљају природне реткости. Пешчара представља геоморфолошки и еколошко-биогеографски феномен не само Панонске низије, већ и читаве Европе.

БЕЛОЦРКВАНСКА ЈЕЗЕРА

Бела Црква се налази у Јужном Банату, сто километара источно од Београда. Уз сам град смештена су и Белоцркванска језера: Главно, Врачевгајско, Шаранско, Шљункара, која представљају јединствену туристичку понуду у Војводини. Језера су настала ископавањем шљунка, па је вода прозирно зелена, а плаже пешчане. На главном језеру плажа је делом бетонизирана, док је на осталим језерима потпуно природна. Купање је могуће и на рекама Нери и Карашу, а водотокови Дунава и канала Дунав-Тиса-Дунав потпуно ову јединствени природни амбијент.

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ "ЦАРСКА БАРА"

Специјални резерват природе "Стари Бегеј - Царска бара" налази се на 17 km јужно од Зрењанина и око 2 km од магистралног пута Зрењанин-Београд, а заузима површину од око 1600 ha. Посебну природну вредност комплексу Царске баре и напушеног тока реке Бегеј дају мозаичност, водене, травнате и шумске вегетације, као и разноврсност животињских врста, у чијем оквиру централно место заузима богатство птичјег света - орнитофауне. Евидентирано је више од 200 птичјих врста, међу којима су и праве реткости - примерци угрожених врста чапљи, корморана, гњураца, патака. Мочварну вегетацију чине биљне врсте, данас ретке и угрожене, попут белог и жутог локвања или мочварне орхидеје, као и засади врбе и тополе.

ОСТАЛЕ АТРАКЦИЈЕ

ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА

Тврђава представља класичан пример војне архитектуре XVIII века и ремек дело у систему фортификације. Обухвата површину од 112 ha са јединственим системом подземних ходника дужине 16 km. Грађена је, са прекидима, у периоду од 1692. до 1780. године. Данас је Петроварадинска тврђава најзначајнији културно-историјски споменик и симбол Новог Сада, једна од највећих и најчуванијих тврђава у Европи. Представља прворазредни културни, уметнички и туристички локалитет, који привлачи многе посетиоце. Тврђава је уметнички центар са Академијом уметности и мноштвом атељеа бројних новосадских уметника, сликара и вајара. Овде су смештене и две изузетно значајне културне установе (Музеј града Новог Сада и Историјски архив града Новог Сада), а од 2001. године, сваког јула на тврђави се одржава фестивал EXIT.

М УЗИЧКИ ФЕСТИВАЛ "EXIT"

EXIT се одржава једном годишње на Петроварадинској тврђави. Поред титуле "Најбољи европски фестивал", освојене на Европским фестивалским наградама у Холандији 2014. године са 620.000 гласова из целог света, EXIT је 2007. године проглашен за најбољи европски фестивал на Британским европским наградама, а такође је рангиран и награђен као један од најбољих великих фестивала (Европске фестивалске награде) 2009, 2010, 2011, 2012. и 2014. године, као и један од 10 најбољих фестивала ван Велике Британије (Британске фестивалске награде) 2013. и 2014. године. Готово три милиона људи из више од шездесет земаља широм света посетило је фестивал од његовог постојања, 2001.године. Од 2014. године EXIT се одржава и у Црној гори, Плажа Јаз поред Будве (*Sea Dance*), а од 2017. године и у Хрватској, Умар (*Sea Star*).

ФРУШКОГОРСКИ М АНАСТИРИ

Импозантни манастирски комплекс, већином обновљен у XVIII веку, који чини специфичну културно-историјску целину српске барокне уметности. По ободу Фрушке горе смештено је 17 православних манастира, изграђених крајем XV и током XVI века. Захваљујући великом броју манастира на једном месту, Фрушка гора је добила епитет „Српски Атос“. Најпознатији су: Мала Ремета, Врдничка Раваница, Јазак, Велика Ремета, Крушедол, Хоповим Гретег и Старо Хопово, а на ширем обухвату су и манастири Привина Глава, Дивша, Кувешдин, Петковица, Шиштовац, Бешеново, Беочин и Раковац.

БАЊА ВРДНИК

Бања се налази у изванредном природном амфитеатру, окружен благим поточним долинама, обраслим бујном и разноликом вегетацијом. Пружа изванредне могућности за лечење, одмор и рекреацију, као и туризам, с обзиром на бројне културно историјске споменике у непосредној близини. У бањи се посебно издвајају извор киселе и извор термалне воде. Извор киселе минералне воде налази се у долини врдничког потока. Смештајне капацитете у Бањи Врдник у највећем проценту сачињава приватни смештај. Њега сачињавају многобројни апартмани и собе у оквиру приватнихвила. У Бањи се налази хотел са 5 звездица Premier Aqua и етно насеље Врдничка кула и специјална болница за рехабилитацију Термал.

М ЕМ ОРИЈАЛНИ КОМ ПЛЕКС - СПОМ ЕН ПАРК "СРЕМ СКИ ФРОНТ"

Спомен-парк „Сремски фронт“ је знаменито место од изузетног значаја у Србији код села Адашевци у оквиру Општине Шид. На датом простору током ратних 1944-45. образован је Сремски фронт, највећа фронтанска операција на тлу Југославије у Другом светском рату. Спомен-парк посвећен Сремском фронту подигнут је 1988. године. Грађен је истовремено са подизањем одавањег пута Братство-Јединство у савремени ауто-пут. Током ратних 1990-их година споменик је оштећен. У раздобљу 2003-05. дошло је до делимичне обнове комплекса. Током 2000-их подигнута је православна капела. Сачињен је од три целине: Сабиралишта, Алеје части и Музеја.

ЦАРСКА ПАЛАТА СИРМИЈУМ

Сирмијум, некада раскошни и моћни римски град. Од настанка колоније, па све до краја IV века, историјски извори помињу Сирмијум као повремено боравиште многих римских царева. Грађевински комплекс „Царска палата“, палата-циркус, је један од најважнијих археолошких налазишта у Сремској Митровици. Подигнут је крајем III или почетком IV века у југоисточном, елитном делу града, уз реку Саву. Приликом досадашњих археолошких истраживања на Царској палати је пронађено око 350 m² очуваних мозаичких површина. Мозаици из палацијалног комплекса су свакако најлепши примерци ове врсте који су пронађени у Сирмијуму, а њихов врхунски квалитет показује високе стандарде израде који су карактеристични за царску архитектуру из тетрархијског периода на Балкану.

БАЊА КАЊИЖА

У граду Кањижа прича о туризму почиње давне 1913. године, када је почео са радом бањски центар који се за један век свог постојања развио у савремену Специјалну болницу за рехабилитацију. Поред медицинске рехабилитације, пружа хотелско-гоститељске услуге, велнес и спортско-рекреативне садржаје. „Бања Кањижа“ је најпознатија по својим првокласним медицинским третманима реуматизма, повреда на локомоторном апарату и кичменом стубу, обољења централног и периферног нервног система и дечија рехабилитација. Поред терапија наведених обољења, Бања Кањижа је погодна за припрему спортиста, организовање конференција и других видова научно-стручних скупова, а популарни су и превентивни и велнес програми.

ЗОБНАТИЦА

Туристички центар зобнатица је истинска оаза са предивним окружењем за оне који воле природу и уживају у природном амбијену. Боравак у туристичком центру омогућаје опуштање и уживање у рекреацији у оквиру регионалног парка заштићене природе Зобнатица. Зобнатица се налази 5 km северно од Бачке Тополе. То је туристички комплекс са дугом традицијом и разноврсном понудом атракција. Свакодневно пружа обиле идеалних садржаја љубитељима очуване природе, лова, риболова и наравно, коња. Позната је по ергели са традицијом одгоја расних коња дугом преко две стотине година. Нудимо туристичко јахање, школу јахања, возњу фијакером.

САЛАШИ

Салаша, аутентична сеоска домаћинства која поново оживљавају у Војводини, у чијој туристичкој понуди данас има више места на којима се може уживати у специфичном амбијенту и народној кухињи. Салаша су препознатљиви по тамбурашима, гостопримству, богатој и укусној трпези и мултикултуралности народа, који живе на просторима Војводине. Данас постоји око 100 салаша од којих је 30 адаптирано за боравак туриста. У њима најчешће бораве туристи, који долазе из градских средина у жељи да осете чари традиционалног начина живота и привређивања као и да уживају у локалној култури и гастрономији. Иако су напуштени многи, данас су салаша бренд домаћег туризма и многе туристичке агенције у својој понуди имају туре, које укључују посете салашима.

БАЧ - ТВРЂАВА

Тврђава у Бачу представља најзначајнији и најбоље очувано средњовековно утврђење на подручју Војводине. Локалитет, на коме је тврђава изграђена, сведочи о дугом низу векова коришћења овог природно одбрањивог терена, који је своју судбину везао за реку Дунав, природну границу међу народима и цивилизацијама. Године 1948. Тврђава у Бачу добила је статус споменика културе, чиме је заустављено даље пропадање и разношење материјала, а отворен пут ка организованој бризи за њено очување.

БАЧКИ ПЕТРОВАЦ - AQUA PARK "ПЕТРОЛАНД"

Aqua Park ПЕТРОЛАНД је највећа до сада изграђена туристичко-забавна атракција у Србији. Уједно, то је и најмодернији Aqua Park на простору целог Балкана. Налази се на територији општине Бачки Петровац, надомак Новог Сада, 120 km од Београда, исто толико удаљен од границе са Мађарском и само 20 km од граничног прелаза са Хрватском. Туристима су на располагању следеће атракције: базени (са таласима, за релаксацију, дивља река, деџи рај и базени за спуштање - *East Tower* и *Hill Tower*), тобогани (*Black Hole*, *Twister*, *Crazy Corn*, *King Slide*, *Tiger*, *Zebra*, *Rainbow* и *Kamikaze*), игралишта, плаже, деџи рај.

ВИНОГОРЈЕ

Војводина је прва српска регија која је постала чланица Асоцијације винских регија Европе, што је велико признање винарима и винском туризму. Винске путеве Војводине чине: Пут вина Фрушка гора, Пут вина Палић или Пешчани пут вина, Пут вина Вршац или Јужнобанатски пут вина, а региони су: Фрушкогорско, Сомборско, Палићко, Хоргошко, Западнотелечко, Централнотелечко (Бачка Топола), Источнотелечко (Мали Иђош), Севернотиско (Чока), Средњепотиско (Бечеј), Јужнотиско (Тителски брег), Кикиндско, Средњбанатско, Вршачко и Белоцркванско виногорје, као и виногорје Делиблатска пешчара и виноградарска оаза Темерин.

КОВАЧИЦА - НАИВНА УМ ЕТНОСТ

Наивна уметност из Ковачице или ковачичка наива је назив за школу наивне уметности која се развила у селу Ковачица. Ковачица има велики значај на мали светског наивног сликарства и представља својеврсну метрополу наиве. Ово мало село дуже од четрдесет година задивљује свет својом уметношћу, а посебно сликарством. Карактеристика наивне уметности из Ковачице су снажна боја и и снажан колорит нападне и живе боје. У својим делима свако од ковачичких сликара доноси аутентично и својеврсно сликарство које се разликује по мотивима или по створеном својеврсном изразу. Сваки од сликара има свој стил и препознатљиво сликарско писмо, а најпознатији су Мартина Јонаша, Зузана Халупова, Јан Вењарски, Ондреј Вењарски и други.

ГОЛФ ЦЕНТАР

Саграђен у најпитомијем делу војвођанске равнице, наслонен на десну обалу реке Тисе, у непосредној близини Царске баре. Смештен је непосредно уз магистрални пут Нови Сад – Зрењанин, у општини Жабал, удаљен свега 30 km од Новог Сада. Голф Центар се простире на површини од 38 ha. У оквиру овог комплекса налази се изграђен голф терен са 9 поља дужине 2701 m (5402 m) и пар 36 (72), *Driving Range* са уређеним и опремљеним тренажним боксовима, *putting green*, *cipping green*, *pitching green* и *Club house* са рецепцијом, клупским салоном, чланском канцеларијом и терасом смештеном у срцу Голф Центра. До пролећа биће једини терен у региону са 18 рупа. Голф центар годишње посети више од 20.000 гостију из земље и региона. Поред голфа посетиоцима пружа ресторанску услугу, организује манифестације и догађаје различитог типа.

ГАЛЕРИЈА "TERRA"

Центар за ликовну и примењену уметност "Terra" је установа културе чија је основна делатност излагачка, и она се реализује кроз самосталне и групне изложбе које се одржавају у галерији "Terra" у Кикинди, као и на другим локацијама у земљи и иностранству, а у организацији ове установе. Осим изложбене делатности, Центар организује истоимени интернационални симпозијум скулптуре великог формата у теракоти, јединствен уметнички догађај ове врсте. Центар "Terra" може да се похвали непрекинутом традицијом организовања вајарског симпозијума под истим називом дужом од тридесет година.

Извор: Horwath HTL истраживање, 2017.

2.6.2. Понуда и структура смештајних капацитета

У 2016. години смештајни капацитет Војводине обухватао је 20.872 лежаја (сталних и помоћних) у 9.260 смештајних јединица које су распоређене у 243 смештајна објекта / угоститељска објекта за смештај. Јасно је уочљиво да су хотели доминантни у структури смештаја (25,9%), уз кампове, кампиралишта и кампинг одморишта (22,5%), као и преноћишта-коначишта (12,4%), и хостели (12,7%), док сви остали типови смештаја чине 26,5% смештајне понуде у АП Војводини.

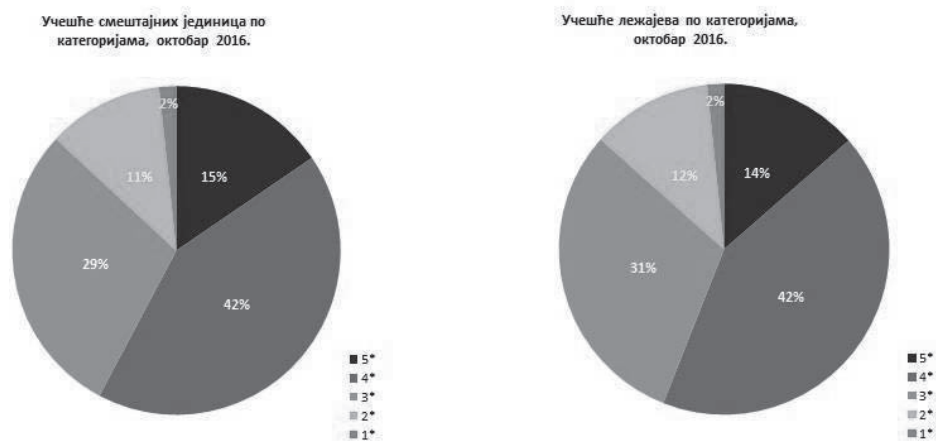
Табела 7. Смештајни капацитети у Војводини у 2018. години

Тип смештаја	Пословне јединице	Собе		Лежајеви	
		Број	Структура	Број	Структура
Хотели	45	2,286	25.1%	3,831	19.3%
Пансиони	1	39	0.4%	59	0.3%
Мотели	3	76	0.8%	136	0.7%
Преноћишта (коначишта)	88	1,152	12.6%	2,425	12.2%
Туристичка насеља	2	136	1.5%	308	1.6%
Апартмани	8	110	1.2%	299	1.5%
Гостионице са преноћиштем	22	226	2.5%	501	2.5%
Гарни хотели	21	530	5.8%	925	4.7%
Остали угоститељски смештајни капацитети	1	8	0.1%	23	0.1%
Бањска лечилишта	3	275	3.0%	620	3.1%
Планинарски домови и куће	1	13	0.1%	57	0.3%
Радничка одмаралишта	1	20	0.2%	110	0.6%
Дечија и омладинска одмаралишта	1	32	0.4%	130	0.7%
Хостели	26	1,174	12.9%	3,072	15.5%
Кампови	4	280	3.1%	900	4.5%
Камиралишта	3	1,779	19.5%	3,844	19.4%
Кампинг одморишта	1	25	0.3%	75	0.4%
Приватне собе	-	693	7.6%	1,930	9.7%
Приватне куће / станови	-	191	2.1%	402	2.0%
Сеоска туристичка домаћинства	-	36	0.4%	91	0.5%
Ловачке куће и колибе	4	30	0.3%	71	0.4%
Укупно	235	9,111		19,809	

Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација

Хотели у Војводини чине највећи део туристичке понуде, а њихова структура према категоризацији указује да су највише заступљени хотели са 4, нешто мање са 3 звездице, а затим их следе хотели са 5 и 2 звездице, док је удео хотела са 1 звездицом занемарљив. Учешће смештајних јединица и лежаја према категорији хотела представљено је на графиконима.

График 15. Учешће смештајних јединица и лежаја према категоријама хотела у Војводини 2016. године

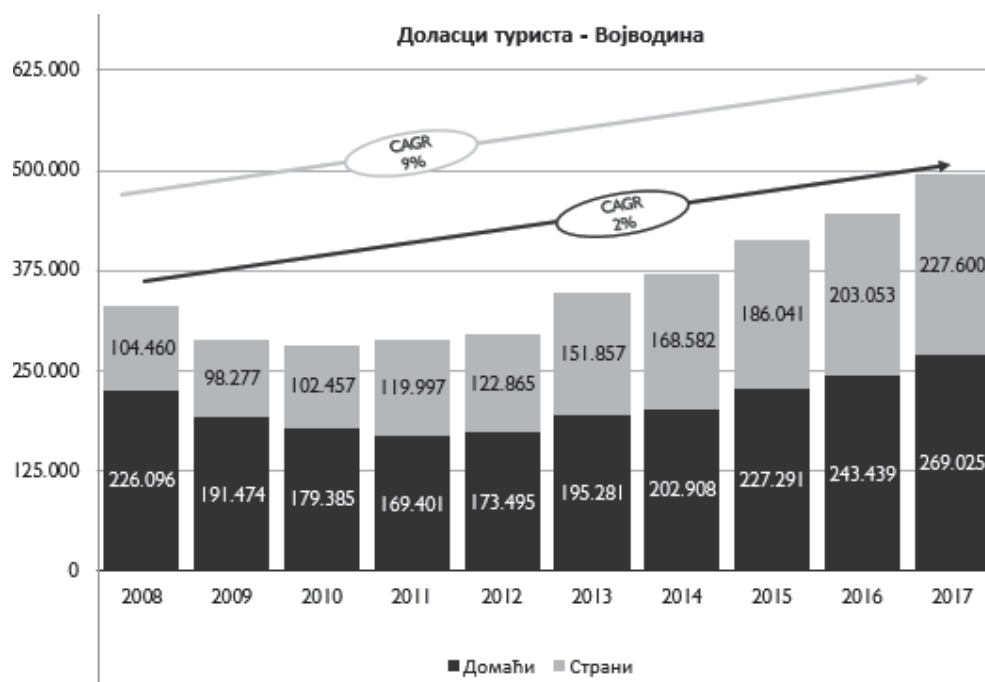

Извор: Републички завод за статистику

2.6.3. Обележја и перформансе туристичке тражње

Анализа долазака туриста у Војводину указује да је након пада тражње за туристичким услугама у 2009. и 2010. години забележен опоравак на тржишту, након чега је дошло до раста, а тај тренд се наставља до 2017. године. У посматраном периоду број долазака туриста растао је по стопи од 4,6% (CAGR), уз напомену да је број долазака страних туриста растао по вишој стопи (9%) од раста броја долазака домаћих туриста (2%). Међутим, стопа раста долазака домаћих туриста регистрована у периоду 2012.-2017, забележила је много виши ниво (9,2)%.

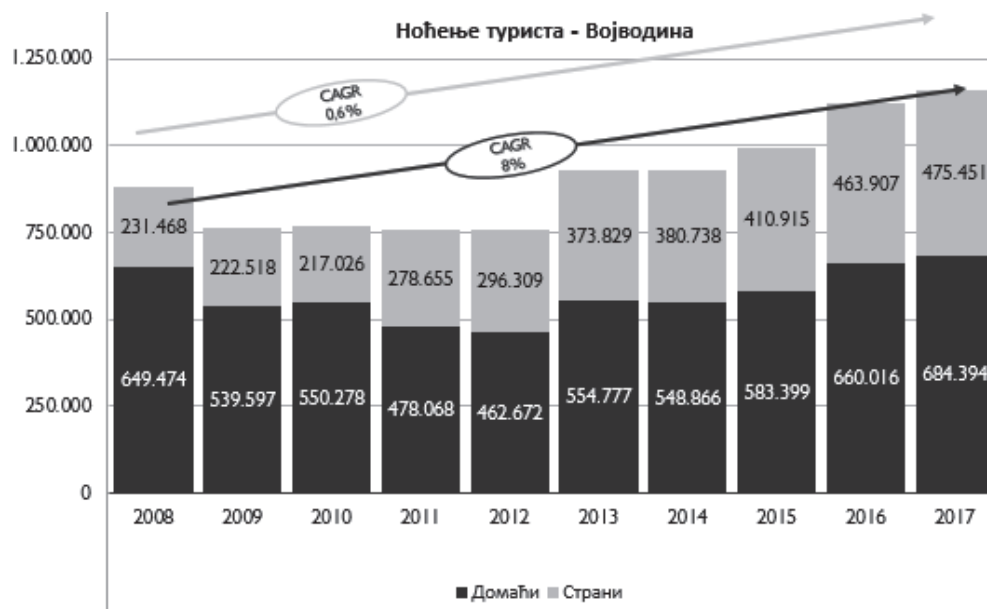
График 16. Број долазака туриста у Војводини у периоду 2008 - 2017.

Извор: Републички завод за статистику

Сличан тренд је присутан и када се посматра број ноћења са стопом раста од 3,1%. Важно је уочити да је стопа раста броја ноћења страних туриста (8%) неупоредиво виша у односу на стопу раста броја ноћења домаћих туриста (0,6%).

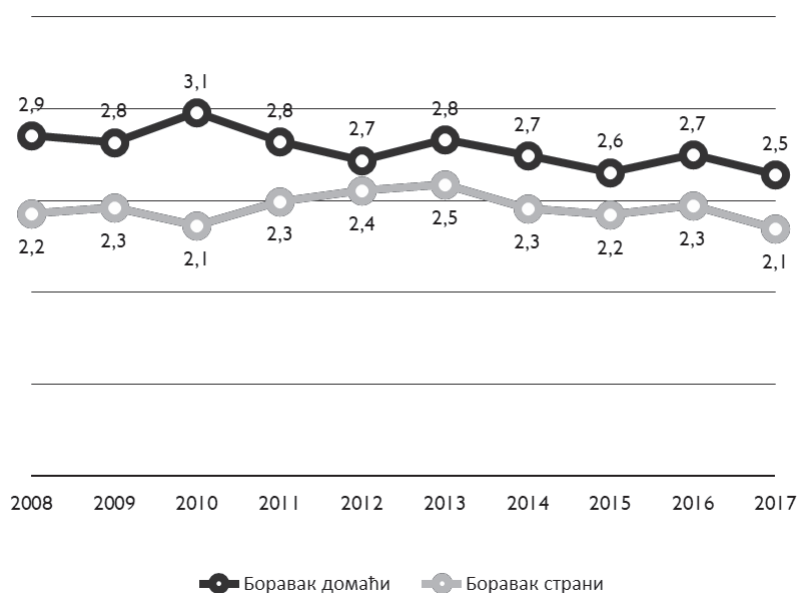
График 17. Број ноћења туриста у Војводини у периоду 2008 - 2017.

Извор: Републички завод за статистику

Просечна дужина боравка туриста у периоду од 2008-2017. године варирала је од 2,5 до 3,1 дана за домаће госте и од 2,1 до 2,5 дан за стране госте, а 2,5 дана за обе категорије током посматраног периода, са тенденцијом смањивања.

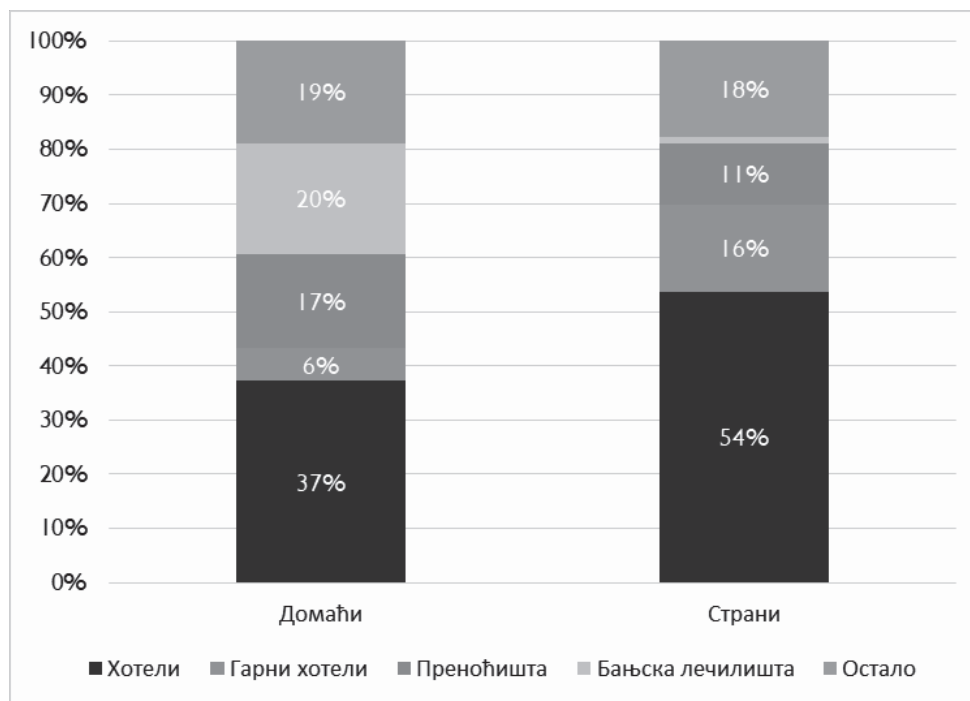
График 18. Дужина боравка домаћих и страних туриста у Војводини у периоду 2008 - 2017. година

Извор: Републички завод за статистику

- у Војводини су у 2016. години доминирали смештајни објекти хотелског типа, а учешће ноћења домаћих и страних туриста по врстама смештајних објеката приказана је у наредној табели.

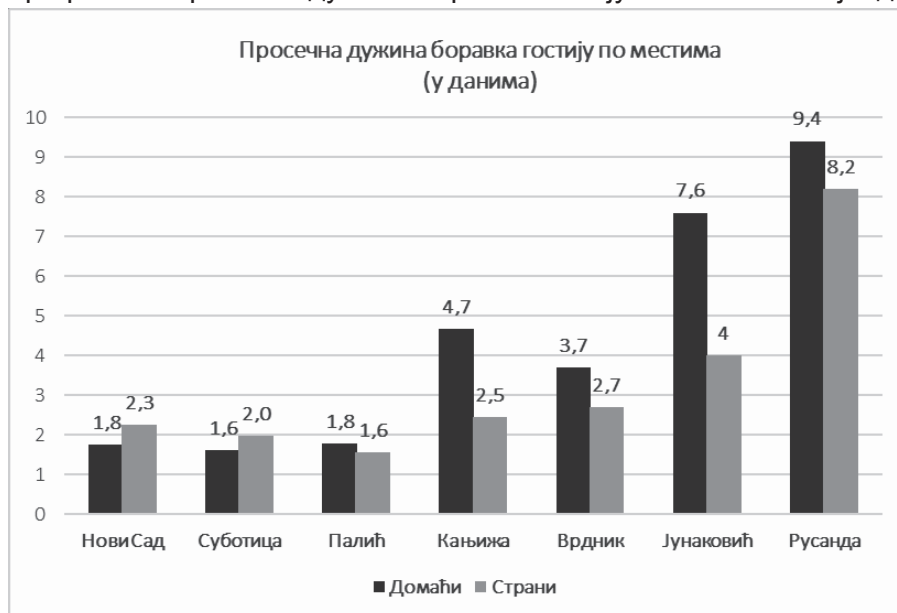
График 19. Учешће ноћења домаћих и страних туриста по врстама смештајних објеката у Војводини у 2016. години

Извор: Републички завод за статистику

- Упркос томе што је порастао број ноћења у периоду 2014-2016. године однос домаћих и страних гостију се није изменио. Домаћи гости су били заступљени са 59%, а страни са 41% у обе посматране године.
- Гости се у Војводини у просеку задржавају 2,5 дана, али постоји значајно одступање по местима боравка и генерално се страни гости задржавају краће од домаћих, осим у Новом Саду и Суботици. Важно је истаћи да су боравци у бањама знатно дужи, тако да просечан боравак у бањи Јунаковић траје 7,6 дана за домаће госте, а 4 за стране, док у бањи Русанда домаћи гости у просеку проведу 9,4 дана, а страни 8,2. Одступање настаје као последица начина употребе бања, јер се оне доминантно користе у медицинске сврхе и за рехабилитацију.

График 20. Просечна дужина боравка гостију по местима Војводине у 2016. године

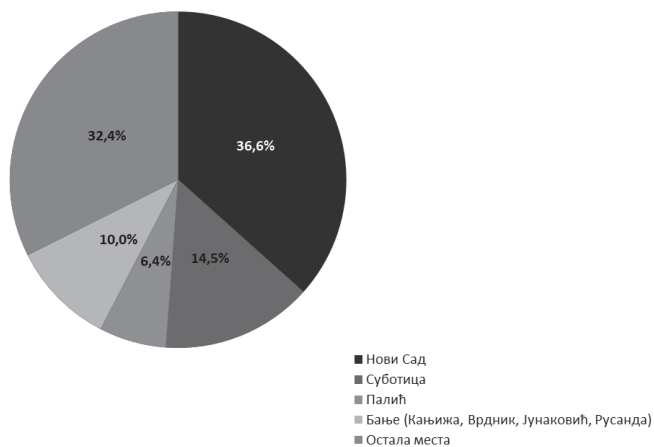

Извор: Републички завод за статистику

- Домаћи гости у највећем броју користе услуге хотела (43%), али посећују и бањска лечилишта и преноћишта (коначишта), док страни гости доминантно одседају у хотелима (70%).
- Хотели у Војводини са укупним учешћем од 23% у укупним смештајном капацитетима опслужују 44% гостију.
- Највећи број гостију борави у Новом Саду, а упола мање посећује Суботицу и Палић. Бање су, такође важни туристички центри у Војводини, са учешћем у укупном броју долазака од 10%.

График 21. Учешће туриста изражено бројем долазака у одабраним местима у Војводини 2016. године

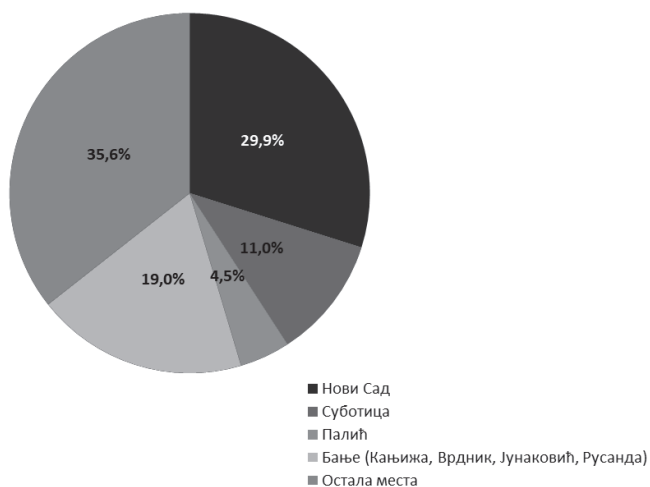

Извор: Републички завод за статистику

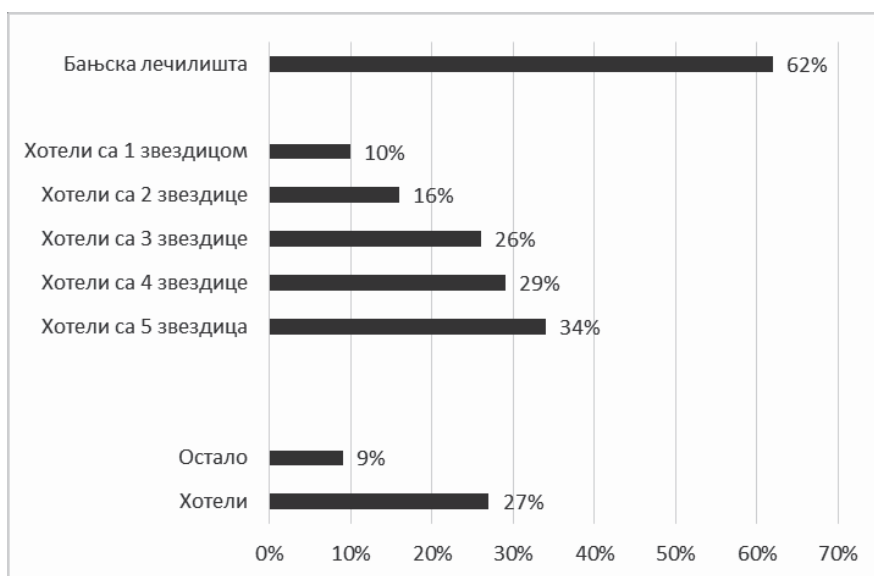
- Ситуација је донекле измењена када је у питању учешће туриста мерено бројем ноћења, нарочито у бањским центрима где је ово учешће повећано на 19%, што је и очекивано имајући у виду просечну дужину боравка гостију у овим центрима.

График 22. Учешће туриста изражено бројем ноћења у одабраним местима у Војводини у 2016. години

Извор: Републички завод за статистику

График 23. Попуњеност смештајних капацитета у Војводини у 2016. години

Извор: Републички завод за статистику

Табела 8. Учешће страних туриста у Војводини по емитивним тржиштима у 2016. години

Земља	Доласци	Ноћења
Хрватска	11%	9%
Босна и Херцеговина	9%	7%
Словенија	8%	7%
Мађарска	7%	7%
Немачка	6%	6%
Румунија	5%	6%
Италија	4%	5%
Руска федерација	3%	5%
Пољска	4%	4%
Бугарска	4%	3%
Аустрија	3%	3%
Македонија	4%	3%
Црна Гора	3%	3%

Извор: Републички завод за статистику

2.7 ЗАКЉУЧАК

- АП Војводина, по својим географским и климатским карактеристикама, припада панонском простору, а најважнији речни ток Дунава, уз реке Саву, Тису и Тамиш, сврстава је и подунавску регију, што представља додатну вредност у туристичкој валоризацији;
- Војводина је аутономна покрајина Републике Србије, која заузима 27,9% територије и у којој живи 21,6% становништва, и која представља територију од изузетног значаја у историјском, географском, политичком и привредном, али и туристичком смислу;
- Пољопривредни потенцијал и традиција обиља су кроз XIX и XX век ово подручје учинили врло пожељним одредиштем регионалних миграција становништва, што је утицало на доминантно мултикултуралан и социјално инклузиван дух подручја;

- Демографска структура и трендови неповољни су у већини релевантних аспеката. Депопулациони тренд становништва на територији АП Војводине започет је крајем осамдесетих година прошлога века, а према расположивим индикаторима и према пројекцији броја становништва, одвијаће се и у будућности. Пољопривредни карактер, традиција и потенцијал подручја су у нескладу са концентрацијом становништва у урбаним подручјима, која се и даље повећава. Старосна и образовна структура становништва су такође врло изазовни с аспекта потребе за предузетничким иницијативама и делатностима више додане вредности;
- АП Војводина има изузетно повољан саобраћајни положај, будући да се њеном територијом простиру мултимодални европски коридори X са основном трасом, као и крак ХБ и коридор VII. Поред тога, пролази и неколико међународних путних и железничких праваца. Преко реке Дунав, као међународног пловног пута, односно коридора VII, Војводина и Србија имају приступ отвореном мору. Највећи изазов у овој области су чињеница да путна мрежа није у потпуности изграђена и да не може да пружи ниво услуга у складу са европским стандардима;
- Инфраструктура није у идеалном стању, а највећи проблеми су у вези са снабдевањем пијаћом водом и третманом отпадних вода. Стање система за снабдевање водом је лоше највише због застарелости и услед тога долази до губитка воде у мрежи, а постоји и проблем угрожености подземним водама, као и недостатак ефикасне канализације.
- Економски показатељи и привредни амбијент у АП Војводини су бољи у односу на претходни период, а компаније које су у међувремену отворене, успешно послују, отварају нова радна места и запошљавају велики број радника. Сви планирани и започети пројекти реализују се у планираним роковима: једанаест индустријских зона у покрајини, нова зграда РТВ-а, Општа болница у Панчеву, „Жежељев” мост, нове ангио-сале, реконструкција клиника, набавка медицинске опреме, изградња зграде Хитне помоћи у Новом Саду и више од 100 образовних установа.
- Смештајни капацитет Војводине обухвата 20.872 кревета (сталних и помоћних) у 9.260 смештајних јединица које су распоређене у 243 смештајна објекта / угоститељска објекта за смештај. Хотели су доминантни у структури смештајних објеката, уз кампиралишта, хостеле и преноћишта (коначишта), док сви остали типови смештајних објеката (пансиони, мотели, апартмани, гостионице са преноћиштем, остали угоститељски смештајни објекти, бањска лечилишта, планинарски домови или куће, радничка одмаралишта, дечја и омладинска одмаралишта, кампови, приватне собе и куће, сеоска домаћинства и ловачке куће) чине трећину смештајне понуде;
- Ресурсни потенцијал за развој туристичких производа и атракција везаних за историју и културу углавном није искоришћен, иако у том аспекту постоје пројектне иницијативе и идеје, релативно малобројне и у раној фази развоја. С друге је стране постоји врло изражена потреба урбане рехабилитације главних градских средишта (укључујући и Нови Сад), међутим ови пројекти су сложени и захтевају значајна финансијска средства и велики напор;
- Анализа долазака туриста у АП Војводину указује да је након пада тражње за туристичким услугама у 2009. и 2010. години забележен опоравак на тржишту, након чега је дошло до раста, а тај тренд се наставља до 2016. године. Гости се у просеку задржавају 2,5 дана, али постоји значајно одступање по местима боравка и генерално се страни гости задржавају краће од домаћих, осим у Новом Саду и Суботици. Највећи број гостију долази из Хрватске, а затим из Босне и Херцеговине, Словеније и Мађарске, а подаци указују да се у највећем броју ради о пословним посетама;

- Нови Сад као главни град АП Војводине учествује у укупној структури долазака туриста са 37% и остварује трећину укупних ноћења. За даљи развој потребно је планирати нове и завршити започете капиталне пројекте који би били праћени проактивним туристичким управљањем и маркетингом;
- Квалитет вина је значајно напредовао у последњих десетак година појавом малих (*boutique*) произвођача, а већ се појављују и пројектне идеје за изградњу винских хотела (по узору на Аустрију) или комбинације хотелских производа базираних на вину/гастрономији и *wellness-у*;
- Значајан допринос дефинисању кључних карактеристика конкурентске позиције АП Војводине пружила је и радионица одржана у новембру 2017. године. У оквиру радионице најважнији стејхолдери, а пре свега представници Покрајинског секретаријата за привреду и туризам, Туристичке организације Војводине, локалних туристичких организација и туристичких агенција, идентификовали су кључне одреднице у вези са појединачним елементима конкурентности АП Војводине као туристичке регије.

Табела 9. Кључни фактори успеха и оцена постојеће ситуације (оцене учесника Радионице)

Фактори успеха дестинације (оцените: 1-веома лоше, 5-веома добро)	1	2	3	4	5
Геостратешки положај					X
Пристапачност / доступност из других земаља					
Ваздушним путем			X		
Друмским путем				X	
Речним путем		X			
Железницом	X				
Пристапачност / доступност из Србије			X		
Ниво личне и комерцијалне сигурности				X	
Просторна структура урбаних подручја и саобраћајна инфраструктура			X		
Урбана естетика и уређеност јавних простора / површина			X		
Лепота пејзажа					X
Чиста и очувана природа		X			
Контрола нивоа загађења и буке	X				
Ресурси и атракције које могу да привуку туристе				X	
Информације о атракцијама, услугама, производима и активностима на страним језицима		X			
Друмско означавање и ознаке у урбаним срединама			X		
Систем туристичке сигнализације / означавања / обележавања			X		
Квалитет комплементарних услуга и систем јавног саобраћаја		X			

Паркиралишне зоне		X			
Број и квалитет смештајне понуде			X		
Квалитет и различитост угоститељских објеката			X		
Локална гастрономија / вино				X	
Коришћење гастрономије / вина као туристичког производа		X			
Професионализам и квалитет људских ресурса			X		
Ниво софистицираности / захтевности гостију који долазе у Војводину			X		
Расположивост људских ресурса да апсорбује нове производе и активности које би требало развити			X		
Организација дестинациског менаџмента		X			
Тренутни ниво туристичког маркетинга и комуникације понуде дестинације			X		
Гостољубивост					X
Интерес за инвестирањем у Војводину			X		
Свест локалне популације о значају очувања природне и културне баштине		X			

Извор: Horwath HTL, 2017.

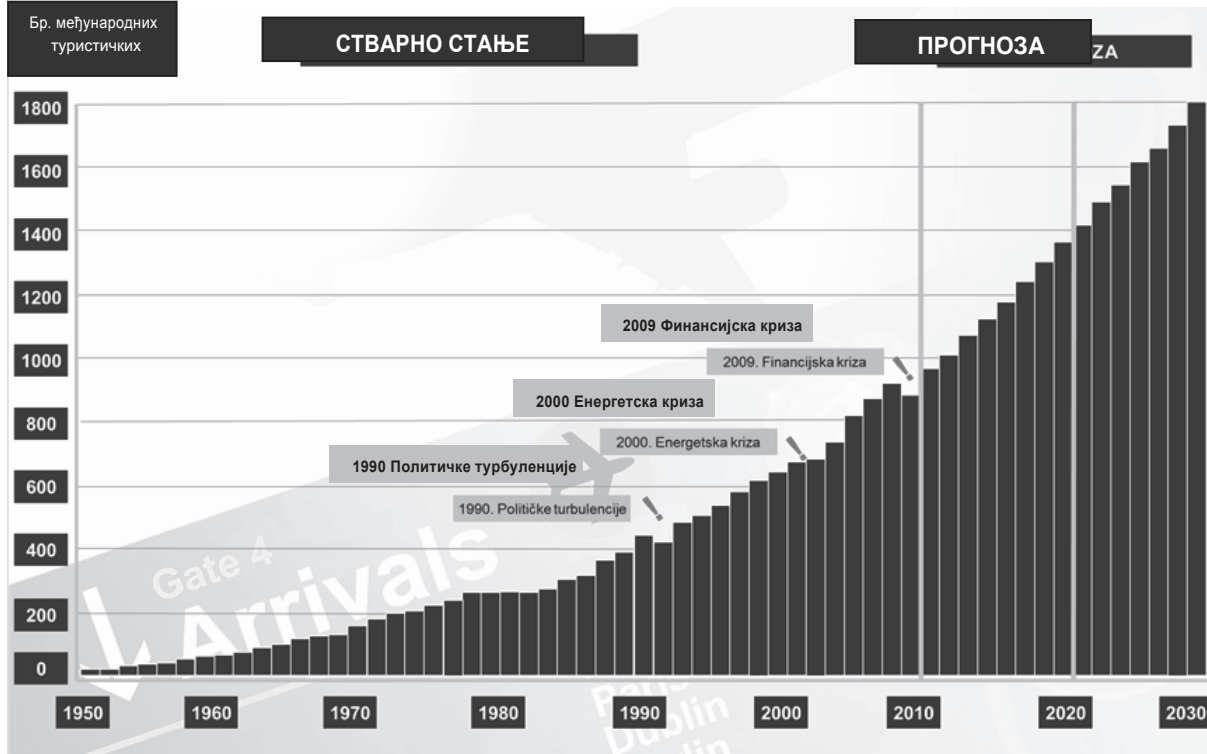
- Учесници радионице највишим оценама су оценили стратешки положај, лепоту пејзажа и гостољубивост становништва, а такође су дали високу оцену магистралним путевима, нивоу личне и комерцијалне сигурности, ресурсима и атракцијама које могу да привуку туристе и локалној гастрономији и вину. Осим високо оцењених фактора успеха, учесници су се сложили да су највећи изазови за достизање боље конкурентске позиције: неповољна туристичка доступност употребом железнице и пловних путева, али и лош квалитет комплементарних услуга и система јавног саобраћаја и паркиралишних зона. Посебан проблем представља недовољно очувана природа, као и неадекватне контрола нивоа загађења и буке. Указали су и на недостатак информација о атракцијама, услугама, производима и активностима на страним језицима, недовољном коришћењу гастрономије и вина као туристичког производа и, генерално посматрано, ниска свест локалне популације о значају очувања природне и културне баштине. Учесници су били незадовољни и организацијом дестинацијског менаџмента у АП Војводини, јер је ова делатност у повоју, при чему постоје значајна одступања између различитих области и градова;
- Поред оцене понуђених елемената учесници су дали и низ сугестија. Пре свега сматрају да је потребно у оцењивању одвојити урбану и руралну средину, јер су разлике (пре свега везане за инфраструктуру и смештајне капацитете) огромне, а у корист руралних средина. Разлике постоје и унутар Војводине, што је чини нехомогеном. Коначно, констатовали су да је речно-каналска мрежа велики ресурс АП Војводине, али потпуно неискоришћен, јер већ 12 година нема значајнијег напретка, тачније од 2005. године када је овај ресурс препознат у првој стратегији развоја туризма Републике Србије.

3.1. ТРЕНДОВИ У ГЛОБАЛНОМ ТУРИЗМУ

Туризам је данас један од најбрже растућих привредних делатности на свету. Према подацима WTTC-а и UNWTO-а (*Tourism Highlights 2014 Edition*) у туризму се ствара чак 10,2% укупног глобалног БДП-а и 7% укупног глобалног извоза у 2016. години (порастан за 1% у односу на 2015. годину). Туризам је посебно важан за земље у развоју с обзиром на то да њихов тржишни удео расте, а самим тим и зарада од туризма.

Према предвиђањима UNWTO, очекује се да ће број међународних долазака расти за 3,3% просечно годишње до 2030. године, те тако достићи бројку од 1,8 млрд. долазака.

График 24. Кретање броја међународних путовања у свету

Извор: UNWTO Tourism Highlights 2014 Edition, Horwath HTL обрада, 2017.

Очекује се да ће у економијама у развоју у периоду између 2010.-2030. број туристичких долазака бити у порасту, са већом стопом од светског просека, односно 4,4% годишње. Са таквим растом, ове земље ће до 2030. године достићи 1 милијарду, односно 57% укупних светских долазака.

Упркос томе што Европа тренутно остварује преко 50% укупних долазака глобално, очекује се да ће до 2030. године тај удео пасти на 41%. Унутар Европе, очекује се да ће највише долазака имати Јужна Европа и Медитеран. Ако посматрамо само европске тржиште, све популарније постају континенталне дестинације које нуде краће одморе, како за стране госте, тако и за домаће. Са растом туристичке тражње, расте и тражња за свим облицима туристичких

производа, при чему летовања и зимовања остају доминантна, уз напомену да нови производи бележе бржи раст од традиционалних.

Кратки одмори постају популарни изван главних летњих сезона. Суочене са таквим трендом, дестинације морају саме да креирају и гостима нуде занимљив садржај и туристички производ који је могуће конзумирати унутар краћег времена боравка. Стога се посебан акценат ставља на активности развоја туристичких производа, пре свега јачање привредних грана и ниша које су у функцији туризма (у случају континенталног туризма то је пре свега пољопривреда високе додате вредности), осмишљавање активности, итинерера и општи дестинацијски менаџмент.

Добра саобраћајна повезаност постаје кључни фактор успеха. Све више гостију у дестинацију долази авионом, тако да је добра ваздушна повезаност и доступност дестинације од кључног значаја. Уз решавање питања повезаности / једноставне доступности дестинације, гости који се одлучују за неки од облика кратких одмора очекују пуну и ефикасну доступност свих постојећих и потенцијалних будућих туристичких атракција (хетерогеност тржишних сегмената присутна код производа кратких одмора захтева врло шаролик сплет атракција за које показују интерес), што и локалну саобраћајну мрежу (пре свега друмску) чини дугорочним приоритетом.

Мења се и фокус извора тражње за туристичким услугама: долазе нове генерације Y и Z (рођени 1990 – их и 2000-их) које су фокусиране на *online* комуникацију. Процењује се да ће до 2025. припадници ових генерација чинити 50% укупног броја туриста, глобално. Уз њих, подједнако важан сегмент постаје популација старијег доба која има довољно расположивог дискреционог дохотка за путовања. Првенствено јача средња класа за коју се очекује да ће до 2030. године чинити 4,9 милијарди становника, а највећи раст очекује се у Азији.

Дестинацијама се намеће иновирање и прилагођавање традиционалних форми производа и услуга, што одговара потребама нових тржишних сегмената који се међусобно све више диференцирају, али истовремено путују у такозваним мултигенерацијским групама.

Намеће се потреба за снажним брендирањем дестинација и локалних производа. Они су снажно инкорпорирани у туристички производ и доступни су кроз различите облике понуде. Туристички бренд тако постаје препознатљив симбол квалитета и поверења у целокупну понуду дестинације, али и генерални амбасадор регије / дестинације.

Посебно јак мотив доласка у дестинацију почињу да представљају вино и гастрономија, на шта играју најразвијеније континенталне дестинације.

Импликације приказаних глобалних трендова у туризму од важности за развој туризма Војводине су следеће:

- Тражња расте органски и континуирано, отварају се нова тржишта и појављују нови тржишни сегменти. Могуће је проактивно, нудећи занимљив садржај, омогућити раст који је бржи од глобалног просека;
- Праћење глобалних и регионалних трендова, како би се на време могло прилагодити и одговорити на нове потребе је постало нужно за све дестинације;

- Важно је познавати сегменте којима се дестинација обраћа и континуирано прилагођавати производе и услуге њиховим потребама и животним стилевима;
- Целокупна туристичка понуда мора имати јасно позиционирање и дефинисане јединствене продајне предлоге, а у комуникацији је важно да се истакне вредност за новац која се повезује са укупним искуством боравка у дестинацији;
- У том погледу важно је креирање бренда дестинације који ће створити јасну и јединствену слику понуде у свестигостију као и поверење у сам бренд дестинацију.

3.2. ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ

Војводина је панонска туристичка регија испресецања водотоковима, бројним језерима и богатством термо-минералних извора. Дунав, чију ширу регију ЕУ третира као развојни приоритет са посебним фондовима за развој, Саву, Тису и Тамиш који спадају у дунавски слив, па су из тог разлога предмет истих развојних приоритета. Сама покрајина је у почетним фазама професионалне изградње туристичког система, а тренутно (кроз овај план) у процесу структурирања и позиционирања свог туристичког идентитета и туристичке понуде. Анализа примера најбоље праксе има за циљ да утврди кључне факторе позиционирања, тематизације и диференцирања одабраних средњеевропских панонских регија које се налазе у контактном подунавском простору.

Анализом одабраних конкурентских регија нужно је идентификовати заједничке карактеристике развојних модела, који ће упутити на кључне факторе успеха туристичког развоја (укључују и типове туристичких производа које те регије нуде), али и специфичности њиховог позиционирања и идентитета који су важни како би се открио празан простор у коме би се Војводина могла диференцирати од одабраних регија.

3.2.1. Критеријуми избора макро и микро регија за поређење праксе

Регије су данас доминантна јединица интересовања глобалног туристичког тржишта тражње, са изузетком глобалних туристичких градова код којих сегмент одморишних гостију чини доминантан, или значајан удео укупног туристичког резултата (попут Њујорка, Лондона, Париза, Барселоне, Амстердама – а, којих у целом свету нема више од 20), те мањих туристички хомогених држава (попут Малте, Кипра, па чак и Ирске или Швајцарске). То значи да у данашње време потенцијални путници као своја могућа одредишта доминантно посматрају на пример Тоскану, Штајерску, Провансу, Британску Колумбију или Флориду, а не конкретне дестинације у којима ће бити смештени, или државе у којима се оне налазе. Из тог разлога туристичке регије данас представљају главне организационе јединице одговорне за стварање конкурентности у туризму, развој туристичких производа и њихову комерцијализацију. Међутим, економија обима и количина туристичких атракција потребних да би се данас у туризму успешно конкурисало налаже да обухват туристичких регија мора бити значајно већи него што је то данас случај административним областима. Из тог разлога је у прошлој Стратегији развоја туризма од 2006 – 2015. Војводина третирана као један кластер, иако осим саме маркетиншке идеје и даље нема управљачког оквира који би то омогућио употпуности.

Имајући претходно у виду, ово поглавље је организовано у два нивоа:

- Приказ две узорне / упоредне европске регије које свој идентитет и понуду у туризму између осталог граде на софистицираној пољопривреди у „зеленом“ простору што је јасна веза са Војводином – Alto Adige / Süd Tirol (Јужни Тирол у Италији) и Steiermark (Штајерска у Аустрији):
- Приказ четири микро регије у панонском, или периферном панонском простору уз Дунав, који се концентрише на конкретну туристичку структуру и решења на мањем простору. Четири европске микро регије које дају пример успешног туристичког развоја за подручје Војводине су:
  - Доња / Источна Баварска у Немачкој;
  - Долина Wachau у Аустрији;
  - Подунајско у Словачкој;
  - Dunakany у Мађарској.

За потребе овог пројекта, разматрани су следећи кључни параметри ових дестинација:

1. Локација и општи подаци;
2. Туристичка искуства и доживљаји;
3. Туристички производи и активности;
4. Позиционирање регије.

ALTO ADIGE

Општи подаци

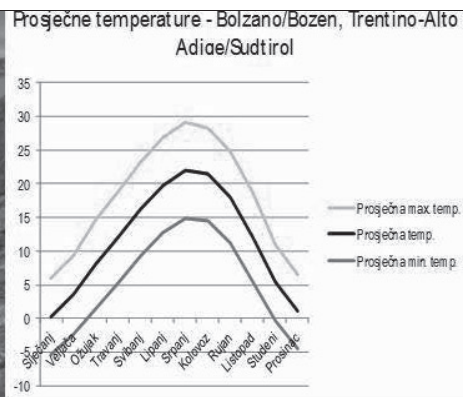
Опис подручја које обухвата: аутономна регија у североисточној Италији

Величина и број становника: Регија покрива 13.613 km² са око 512.000 становника.

БДП/становнику: 30.364 EUR у 2012.

Основна климатска обележја: клима регије је мешавина медитеранске и континенталне климе, с обзиром да је регија окружена Алпима, док се на јужној и северној страни граничи са Ломбардијом. Најтоплији месец је јул са просечном дневном температуром од 22°C, док је најхладнији јануар са просечном дневном температуром од 0°C.

Основна географска обележја: аутономна регија се граничи са Аустријом на северу и са италијанским регијама Ломбардијом на западу и Венетом на југу. Регијом доминирају планине Доломити и јужни Алпи (75% територије простире се на изнад 1.000 m надморске висине) и стотине малих планинских језераца.

Туристички профил

Позиционирање: "... the other side of Italy" - "...друга страна Италије".

Елементи диференцирања: симбиоза контраста Медитерана и Алпа (Алпска сталоженост vs. Италијански - *joie-de-vivre*); природе и културе, суживот три језичке групе.

Водећи производи:

- 1. Активни одмор/спорт** - током целе године - зимски спортови, водени спортови, пењање, бициклизам, јахање, голф, пецање, параглајдинг и др.
- 2. Породични одмор** - заједничке активности за родитеље и децу (45 породичних атракција - брошура), 25 специјализованих *child – friendly* хотела и сл.
- 3. Гастрономија** - регионални производи (сланина, јабуке, вино, сир); спој Алпске и Медитеранске кухиње; *Culturonda® Wine* - 12 рута за откривање културе уживања у вину.
- 4. Wellness and Health** - *Belvita Leading Wellnesshotels Sudtiro* - група од 30 хотела који су се позиционирали као хотели "*Beauty, Fitness and Wellness*" - нуде разне услуге третмана за улепшавање, опуштање, регенерацију и сл.; 6 хотела са сертификатом „BIO HOTELS“.
- 5. Култура и знаменитости** - регија обилује уметничким, архитектонским и монументалним грађевинама у којима се преплићу стилови готике и италијанске ренесансе. *Culturonda® Dolomythos* - 12 рута за откривање културе и начина живота у Доломитима (*UNESCO World Heritage*).

Главне атракције: Доломити - подручје под заштитом UNESCO-а, Болцано, Тренто, Мерано, Бресаноне, језеро Гарда, Топ ски ресорти Alta Badia, Madonna di Campiglio, и др.

Туристичка понуда

Смештајни капацитети: 220.608 кревета и 10.201 смештајних објеката.

Туристичка инфраструктура: 87 музеја са 1.568.708 посетилаца (у 2012.); 1.362 верска објекта, изузетно развијена скијашка инфраструктура, терме, бицикличке стазе, голф терени и др.

Туристичка потражња

Ноћења и доласци: 29.026.080 ноћења и 6.041.581 долазак; **просечна дужина боравка:** 4,8 дана

Главна емитивна тржишта: Немачка, Италија, Швајцарска, Аустрија и Холандија.

Сезоналност: 63% ноћења остварује се у зимским месецима, а остатак од 37% у летњим.

Distribuzione dei pernottamenti secondo stagione estiva ed invernale

Економски утицај туризма

Приходи / просечна потрошња: 2,097 милијарде EUR у 2011.

Просечна дневна потрошња: 140 EUR зими / 103 EUR лети.

Запосленост: укупно 22.575 запослених у сектору туризма у 2014.

Остали развијени сектори у регији и веза с туризмом: Плодне долине регије омогућавају производњу вина, воћа, млечних производа и дрвета од којих је велика већина брендирана марком "Qualität Südtirol". Постоји јака синергија између туристичког сектора, пољопривреде и индустријског сектора. Индустријски се највише производе папир, хемикалије и метали. Регија је велики извозник хидроелектричне енергије.

ШТАЈЕРСКА

Општи подаци

Обухват: Југоисточна Аустрија, граничи се са Словенијом на југу и савезним државама на истоку, северу и западу (Корушка, Salzburg, Oberösterreich, Niederösterreich и Burgenland).

Величина и број становника: Површина савезне републике износи 16.401,04 km² (друга савезна република по површини). Број становника је 1,2 милиона (4. савезна република по броју становника). БДП по глави становника на нивоу савезне државе износи 28.100 EUR (12 процентних поена више од ЕУ 28 просека за 2011).

Основна климатска обележја: Зиме су сунчане, хладне и снежне док су лета сува и релативно топла.

Приказ: политичка карта Аустрије и положај Штајерске, планински пејзаж Штајерске, виногради јужне Штајерске

Основна географска обележја: Географски, Штајерска је подељена на планински део са планинским врховима изнад 3.000 метара (Dachstein) и на јужни, брежуљкасто низијски део где се налазе бројни виногради, воћњаци и термална изворишта лековите воде. Најважније реке Штајерске су Mura, Mürz, Salza и Enns.

Туристички профил

Позиционирање: Зелено срце Аустрије (*Dah grüne Herz Österreichs*)

Елементи диференцирања: Спој зимске сезоне у високим планинама и термама и уживања *al fresco* током летње сезоне. Кључни елементи диференцирања укључују: врхунска скијалишта, атрактивне терме и *signature* здравствени третмани (јабуре, зова, грожђе, сено, биље, лековита блата, бундева, со), конкурентне хотеле и аутентични приватни смештај, здрава, макробиотичка и укусна гастрономија, еко и органска брендирана пољопривредна производња (јабуре, поврће, бундева и бундевино уље, месо - свињетина и телетина).

Водећи производи:

1. **Активни одмор** - 365 активних дана у години (скијање, планинарење, голф, бициклизам, ходање),
2. **Гастрономија** - органска и еко производња највишег квалитета уз савремену гастрономску презентацију,
3. **Wellness i zdravlje - signature** и иновативни третмани засновани на локалним састојцима и глобално препознатљивим техникама лечења и самолечења (Traditional Styrian Medicine®),
4. **Породични одмори** - кратки и дуги одмор уз мноштво породичних садржаја (породични хотели, излети, активности),
5. **Култура** - фестивали, модерна архитектура, адвент (Божихни маркет), Грац европски град културе и сакрални објекти су основни елементи овог производа.

Главне атракције: Грац, винске руте јужне Штајерске, Dachstein, 77 скијалишта са преко 740 km стаза (Schladming, Dachstein глечер, Lachtal, Hohetauern, итд.), 10 терми (Bad Blumau, Loipersdorf Thermal Spa, H₂O Thermal Spa, Bad Waltersdorf, итд.), 19 beauty и wellness хотела и 6 здравствених хотела, Mariazell светилиште.

Слика: Штајерска гастрономија (димљена шунка), туристички лого Штајерске, скијање, Терме Bad Blumau

Туристичка понуда

Смештајни капацитети: Штајерска располаже са 6.631 смештајним објектом и 136.021 креветом те 15.177 помоћних кревета. Просечан капацитет по објекту износи 21 кревет.

Туристичка инфраструктура је изузетно развијена, у потпуности је у служби **летње и зимске сезоне**: бројне гондоле, терме и купалишта, 25 голф терена, панорамске стазе и видиковци, 14 бициклистичких рута Штајерске (од 70 до 568 km дужине), музеји и визиторски / интерпретациони центри, сале за дегустацију и продавнице локалних органских брендираних производа.

Целокупна **туристичка понуда** Штајерске фокусира се на две сезоне: летњу и зимску, па је у складу са тим прилагођено и праћење туристичке статистике, показатеља успешности пословања и

активност туристичког сектора.

Слика: LOISIUM Wine & Spa Resort Südsteiermark; Falkensteiner Hotel & Spa, golfing; Der Steirerhof; Alpengasthof Moser

Туристичка потражња

3,5 милиона долазака и 11,4 милиона ноћења

У 2014. 61% ноћења су остварили домаћи гости, а 39% страни гости. Најважнија домаћа тржишта су Штајерска (25% домаћих ноћења), Беч (24% домаћих ноћења) и Niederösterreich (21% домаћих ноћења). Најважнија страна тржишта су Немачка (51% страних ноћења; највише из Баварске и Источне Немачке), Мађарске (10%), Чешке (5%), Холандије (5%) и Пољске (3%).

Економски утицај туризма

Просечна процењена потрошња износи 129 EUR по госту дневно (зимска сезона)

Запосленост: 21.400 запослених у туризму и угоститељству (2010. година) што представља **12% укупно запослених у овом сектору на нивоу целе Аустрије.**

Остали развијени сектори у регији: Појединачно најразвијенија делатност је грађевина (24,9%) а за њом следе електротехника и електроника (8,8%), машинство (8%), производња и прерада метала (7,9%), аутомобилска индустрија (7,5%) и прехранбена индустрија (7,2%). Управо је прехранбена индустрија уједно најважнија индустрија из перспективе туристичке делатности. Захваљујући брендираној пољопривредној производњи - **бренд штајерске јабуке, штајерског бундевиног уља, штајерска вина, штајерско месо и месне прерађевине**, генерише се значајан промет управо у сегменту гастрономског туризма, што кроз примарну потрошњу у ресторанима, а делимично и кроз продају у специјализованим трговинама, продавницама деликатеса и хотелима.

3.2.3. Панонске туристичке микрорегије

ИСТОЧНА / ДОЊА БАВАРСКА

ПРОФИЛ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

- Дунав тече срцем регије
- Пасау, Дегендорф и Регенсбург као кључна одређиш' доње Баварске
- Позиционирање регије: 'Дунавска рекреација на Баварски начин'
- Кључни туристички производи регије: култура, историја, рекреација

ДЕСТИНАЦИЈА - Регенсбург

- Град стар две хиљаде година
- Богатство архитектуре и културе, музеји, умет. изложбе
- Крстарење рекама
- Божићна тржница (вашар)
- Атракције и активности:**
- Камени мост на Дунаву, стар 850 година
- Катедрала Светог Петра (XIII и XIV век)
- Порта Праеторија (најстарија римска грађевина у Немачкој - 179 година нове ере)

ДЕСТИНАЦИЈА - Дегендорф

- Врата Баварске шуме
- Атракције и активности:**
- Пешачке и бициклистичке стазе, голф, јахање, риболов, скијање на води, спа resort 'Elupso', тенис, крос кантри скијање на Расел планинама
- Туре са водичем по граду, Weißwurst радионице, туре ски бусевима, фестивали, летњи фестивали, божићна тржница, концерти, изложбе, позориште

ДЕСТИНАЦИЈА - Пасау

- Доња Баварска
- 'Баварска Венеција', 'Град на три реке'
- 50 хиљада становника
- Атракције и активности:**
- Фокус на три реке, Катедрале Светог Стефана и стари град,
- Почетна тачка за крстарење рекама

Извор: Horwath HTL истраживање, 2017

АУСТРИЈА - ДОЛИНА WACHAU

ПРОФИЛ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕГИЈЕ

- Niederosterereich, подручје у дужини од 30 km, између Мелка и Кремса
- Број становника: 25-30 хиљада
- UNESCO-ово место светске баштине (архитектура и агрикултура)
- Производња грозђа и кајсија (вина и ликери)
- Позната вина: Riesling i Grüner Veltliner

· Позиционирање и туристички производи: Вино, Култура (дворци, цркве, музеји, изложбе) Природа (Дунав, шуме, итд.)

Атракције и активности:

- култура и историја (разгледање знаменитости), бициклистички туризам, шетње, крстарење Дунавом, гастрономија и вино, вински путеви, обилазак винограда, вочњака, фестивали бербе, итд.

Кључне дестинације: Melk, Krems i Dürnstein

ДЕСТИНАЦИЈА - Мелк

- Око 5.000 становника
- Културни и духовни центар Аустрије у последњих 1000 година

Атракције и активности:

- Најпознатија атракција Мелка је барокни Бенедиктански манастир Stift Melk
- организација уметничких фестивала током целе године

ДЕСТИНАЦИЈА - Кремс

- Око 24.000 становника
- Источни излаз на долину Wachau

Атракције и активности:

- Један од најстаријих градова Аустрије што се види и из урбанистичке структуре града, архитектуре, цркви, градске тврђаве и другим атракцијама
- Кремс има богат календар целогодишњих догађаја, као на пример: Дунавски фестивал, Исток-Запад Музички фестивал, Wachau Film Festival, Folk Music Festival, Позоришни фестивал за децу и младе

ДЕСТИНАЦИЈА - Дурстеин

- Насеље од око 1.000 становника
- Једна од најпосећенијих дестинација долине Wachau

Атракције и активност:

- Познат по узгоју винове лозе и производњи вина

Извор: Horwath HTL истраживање, 2017

ПРОФИЛ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕГИЈЕ

- Подунајска низина које се позиционира као Дунавска термална ривијера и дестинација за рекреацију
- Јужни део Словачке уз Словачко-Мађарску границу - уз Дунав
- Углавном мађарско становништво
- Туризам се у регији Подунајско развија готово искључиво уз Дунав, као и у градовима са термалним изворима (Дунајска Стреда, Велку Медер, Штурово, Комарно и Патнице)

Атракције и активности:

- Крстарење рекама
- Бицикличка стаза из Братиславе до Комарно (међународна бицикличка стаза)

ДЕСТИНАЦИЈА - Комарно

- Око 36.000 становника
- Богатство историје, културе и архитектуре

Атракције и активности:

- Историјске и културне атракције укључују старо урбано језгро Комарна, градску кућу, судницу, цркву Светог Андрије, Музеј Дунава, итд.
- Тргови (Клапка трг, Европски трг, итд.)
- Европски трг - подручје у граду које представља архитектуру из свих делова Европе, са ресторанима и продавницама

ДЕСТИНАЦИЈА - Стурово

- Око 12 хиљада становника
- Град је био насељен већ у праисторијско доба, захваљујући свом повољном положају
- На другој страни Дунава је мађарски град Естергом

Атракције и активности:

- Стурово је познат по спа центру Vadash (капацитет за 8.000 посетилаца истовремено)

МАЂАРСКА - Dunakanyar

ПРОФИЛ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕГИЈЕ

- Dunakanyar (*The Danube Bend*) је рекреативно и излетничко подручје у близини Будимпеште
- Подразумева подручје између Естергома и Сентандреје, где Дунав скреће према Висеград планини и креће оштро према југу и Будимпешти
- Због брдовитих и шумовитих делова назива се и 'мађарски Wachau'
- Туристички центри су Естергом, Висеград, Вац и Сентандреја
- За љубитеље природе ту су Пилис планине и Висеград планине, као и Борзону и Cerhat

ДЕСТИНАЦИЈА - Естергом

- Око 30.000 становника
- Град на три реке: Дунав, Хрон и Иполи
- Естергом-Кертварош центар за еко-туризам Дунав-Иполи Националног парка
- Активности на реци: Јахтинг туризам, туре бродовима и рафтинг
- међународна винска рута спаја винске подруме Асзар-Несамелу винске регије са онима у Словачкој - Штурово и Среков
- Термални извори и топлацие
- Gerecsе и Пилис планине за истраживање пећина
- Скијашке стазе - Висеград
- Култура: Подручје је некада било срце средњовековног мађарског краљевства
- Музеји, палате, фестивали, славља, средњовековни турнири, водени карневали, сеоски сајмови, итд.

ДЕСТИНАЦИЈА - Сентандреја

- Око 33.000 становника
- На источној обали Дунава
- Мање популаран и посеће од осталих градова Дунакануара
- Катедрала, цркве, тргови, дворац, музеји и галерије

ДЕСТИНАЦИЈА - Висеград

- Око 1.700 становника
- Тврђава, Висеградска краљевска палата - некада је била летња краљевска резиденција
- Догађаји као доминантан туристички производ (нпр. Витешки дани)

Табела 10. Преглед панонских туристичких микро регија

Земља	Регија	Позиционирање	Производи	Кључне дестинације / атракције
Немачка	Источна / Доња Баварска	Дунавска рекреација на Баварски начин	Рекреација на реци, култура, историја	Пасау, Дегендорф и Регенсбург
Аустрија	Долина Wachau	Вински ужитак	Вино и гастрономија, култура (дворци, цркве, музеји, изложбе) рекреација у природи на реци	Мелк, Кремс, Дурнстеин - Опатија у Мелку, баркни бенедикански манастир и дворац Дурнстеин

Словачка	Подунајско	Дунавска термална ривијера и рекреација	Рекреација на реци, <i>spa</i> и <i>wellness</i> , култура и историја	Дунајска Стреда, Велку Медер, Штурово, Комарно и Патинце
Мађарска	Dunakanuar	Мађарски Wachau	Вино, култура, рекреација (на реци и планини)	Естергом, Висеград, Вац и Сентандреја

Извор: Horwath HTL истраживање, 2017

3.3. ЗАКЉУЧАК АНАЛИЗЕ ТРЖИШТА

Анализа релевантних глобалних трендова и узорних микро и макро туристичких регија упућује на следеће кључне закључке везане за даљи развој туризма на територији Војводине:

- Независно од бројних глобалних политичких, друштвених и сигурносних турбуленција, туризам не само да и даље расте, већ му се раст убрзава, а економски резултати повећавају, те је пратећи тренутне трендове са директним, индиректним и индукованим резултатима, учешће туризма у 2017. превазишло 10% глобалне економије;
- Број путника је у благом порасту и у самој Европи, док се у многољудним државама, које бележе високе стопе економског раста, средња класа која има жељу и могућност да путује повећава великом брзином. У таквој глобалној констелацији, Европа ће, са подручјем Медитерана, Алпа, водећих глобалних градских дестинација, остати водећа туристичка макрорегија света захваљујући историјској баштини и животној култури коју је готово немогуће копирати, али ће јој са јачањем других глобалних дестинација удео ипак опадати;
- Генерације Y и Z ће до 2025. године завладати светским туристичким тржиштем, што ће убрзано завршити револуцију која је већ почела да се догађа у начинима презентације и комерцијализације туристичких производа, али и садржају и особинама самих туристичких производа. Без јаким Интернет платформи које интегришу и путем константно иновирајућих технологија презентују туристичку понуду регија, примене нових технологија и мултимедије у самом привлачењу туриста, очувања аутентичности и фер приступа у вредности за новац (због све јачих механизма контроле у *online* оцењивању), развој и опстанак на туристичком тржишту неће бити могући;
- За подручје Војводине ће за будући развој најважнији бити производи кратких одмора и здравља и *wellness*-а, који су и у глобалном контексту најбрже растући, јер се укупан годишњи одмор ближних тржишта дели на све више путовања. Такође, може се очекивати и раст у производу тура (*touring*), јер доминантан удео путника са далеких тржишта још увек у Европу долази ограничен број пута и кроз туре жели да посети / види што више у што мање времена и за што мање новца;
- Производи кратких одмора, здравља и *wellness*-а и тура осим што расту, због све већег тржишног обухвата постају све дивергентнији, односно све мање стандардизовани, што регијама и дестинацијама омогућава да их обликују према својим структурама и карактерима атракција. Једино правило је да се на удобан, забаван и оригиналан начин задовоље сви елементи туристичког ланца вредности;

- Коначно, глобални трендови указују на чињеницу да у данашњем туристичком развоју (посебно у Европи) није проблем тражње и тржишног потенцијала, већ интерне способности да се развије конкурентан туристички производ. Ова способност данас мањим делом произлази из система наслеђених атракција, донекле зависи од капиталних ресурса, а највећим делом од међусобно повезаних категорија софистицираности локалних култура, њиховог капацитета за предузетништвом и општег капацитета људских ресурса;
- Примери две регије које се у глобалним оквирима могу сматрати тржишним лидерима, а које су на сразмерно сличном типу ресурсне основе постигле изузетне резултате, показују даје:
  - Локално и ближе регионално тржиште још увек доминантно, независно од броја и структуре осталих тржишта;
  - Брендирана пољопривреда, као модел интеграције пољопривреде и туризма, један је од доминантних фактора успеха, а данашњи трендови у производњи и конзумацији хране показују да ће то остати и на дужи рок;
  - Могућност регија да самостално дефинишу и прилагођавају регулаторне оквире је у оба примера била од кључног значаја за подстицање туристичког развоја. Тако је на пример Тоскана пре више од 50 година направила аграрну реформу, која је утрла пут њеној пољопривредној и туристичкој позицији данас, а Штајерска и *Alto Adige* ригорозним мерама контролисале развој смештаја и установиле систем управљања туризмом који се разликује од осталих регија унутар њихових држава;
  - Логика развојних модела свих приказаних примера (и макро и микро регија) је таква да је очигледно да се континентално (или у овом случају панонско) испоручује кроз широку производну палету која нужно садржи активности (укључујући инфраструктуру за бициклически туризам који је више инфраструктурни предуслов него чинилац диференцијације), културу, *spa/wellness* и еногастрономију (која за сваку регију или микро регију мора имати своје специфичности као елемент диференцијације);
  - Тржишна оријентација у демографском смислу је таква да за локално и регионално тржиште задовољава готово све сегменте (нарочито породице), док се за удаљена тржишта (осим производом тура) улази у софистициране нише, најчешће више додате вредности.
- Панонско Подунавље већ је прожето етаблираним туристичким микро регијама које се настављају једна на другу, где су и на територији Србије предузети први кораци туристичког развоја подунавских регија (Горње Подунавље и простор Бачке у Војводини, Доње Подунавље и Национални парк Ђердап на граници са Румунијом, урбани простори Новог Сада и Београда);
- Основу атрактивности свих посматраних микро регија уз Дунав чине:
  - Обале река које су функционално активирани за рекреацију, догађаје и становање;
  - Култура која је у архитектонском смислу у читавом овом подручју у основи врло слична (дворци, цркве и историјске урбане структуре);
  - Гастрономија која је локално специфична у свим микро регијама чине основу туристичког развоја;
  - На њих свака од микрорегија додаје своје специфичности и додатне производе;

- Анализа узорних регија указује на следећа неопходна обележја даљег модела развоја Војводине:
  - Пољопривредну производњу усмерену на високо квалитетно вино и друге производе високе додате вредности, без чега неће бити могуће озбиљно туристички конкурисати на глобалном тржишту. Паралелно развијати елементе робне марке, систем ознака квалитета и механизме заштите свих производа за које је то могуће;
  - Покренути урбану рехабилитацију и развој Новог Сада и других већих урбаних средишта Војводине тако да општим утиском и структуром могу конкурисати другим панонско-подунавским дестинацијама, јер су независно од пасторалног карактера ових туристичких простора урбане дестинације од виталног значаја за туризам;
  - Производ културе, односно презентације културних садржаја, што је пре могуће унапредити применом савремених технологија, а за шта је барем делом могуће користити националне и ЕУ фондове, посебно у светлу признања Новом Саду као Европској престоници младих и Европској престоници културе;
  - Даље инфраструктурно и маркетиншки развијати пловне токове Дунава, Саве, Тисе, Тамиша и каналске мреже, јер су исти од виталног значаја за све посматране микрорегије, независно од других типова саобраћајног приступа.

4. SWOT АНАЛИЗА

4.1. УВОД

SWOT анализа је структурирана планска метода евалуације пројеката, програма, подухвата, пословне идеје или територијалне јединице у сврху развоја одређене делатности. Ради се о четири аспекта анализираних јединице:

- **Снаге** (енг. *Strengths*) – оно на шта се, с обзиром на интерне карактеристике, може ослонити у остваривању успеха. Кључне, најрелевантније и најинтензивније снаге су оне које имају потенцијал претварања у дугорочно одрживе конкурентске предности;
- **Слабости** (енг. *Weaknesses*) – интерне карактеристике које су баријере остваривању успеха одабраног пројекта, пословања или правца развоја. Слабости мање важности или интензитета могу се дугорочно превазићи, али оне важне и интензивне снажно утичу на основна стратешка опредељења и ранг амбиција;
- **Прилике** (енг. *Opportunities*) – екстерни аспекти који имају позитиван утицај на могућност брзог спровођења и атрактивност подухвата, али углавном имају ограничен утицај на сама стратешка опредељења;
- **Претње** (енг. *Threats*) – екстерни аспекти који потенцијално могу ограничити или унети додатне ризике у подухват.

Иако постоје различите модификације овог модела, међу којима и различите квантитативне методе у сводним анализама, SWOT је у суштини квалитативни модел па је, у том смислу, свака квантификација у циљу добијања коначних резултата модела проблематична. Наиме, различите аспекте, категорије и њихове логичке међуодносе је веома изазовно и комплексно квантитативно упоређивати. Стога је за потребе овог Програма примењена основна SWOT методологија која се заснива на претходно изнесеним закључцима интерног окружења и тржишта, са текстуалним сажетком као закључком укупне анализе. У складу са битним одредницама у разради концепта развоја туризма, SWOT анализа је урађена у оквиру следећих компоненти:

- Просторне одреднице;
- Ресурсна и атракцијска основа;
- Развијеност туристичког сектора;
- Људски ресурси;
- Маркетинг и промоција;
- Организација и управљање туристичким развојем;
- Повезаност са другим привредним секторима;
- Сажетак SWOT анализе – идентификација стратешких предности и недостатака.

4.2.SWOT АНАЛИЗА

ПРОСТОРНЕ ОДРЕДНИЦЕ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Део европске подунавске регије ▪ Директна погранична позиција са земљама Европске уније (Хрватска, Мађарска, Румунија) ▪ Позиција на два европска коридора – коридор VII и коридор X ▪ Традиционално аграрни простор ▪ Богато историјско наслеђе (Римљани, Турци, Аустроугарска, средњи век)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Орунлост урбаних средишта ▪ Запуштена и туристички неприпремљена рурална подручја ▪ Стање елемената основне инфраструктуре испод стандарда (водоснабдевање, третман отпадних вода, путна мрежа и сигнализација)
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Повезивање прекограничних панонских регија ▪ Подршка развоју туризма од стране покрајинских и националних институција	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Модели аграрног развоја у супротности са развојем туризма више додатне вредности ▪ Дивља градња – непланско и стихијско заузимање простора око кључних атракција

РЕСУРСНА И АТРАКЦИЈСКА ОСНОВА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Природно и културно – историјско наслеђе ▪ Гостољубивост и мултикултуралност – аутентични војвођански начин живота ▪ Водено благо – језера, речна и каналска мрежа ▪ Обилје термоминералних извора ▪ Винари (велики и мали) ▪ Аутохтона гастрономија ▪ Нови Сад, Суботица и друге урбане целине у близини главних атракција	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Интерно недиференциран простор (у смислу искуственог структурирања) ▪ Недостатак туристичке инфраструктуре и сигнализације ▪ Тренутни туристички производи и атракције углавном нису спремни за комерцијализацију ▪ Нерешена имовинско – правна питања (термо-минерални ресурси, коришћење других јавних простора и ресурса) ▪ Непланско коришћење или потпуно некоришћење културно – историјског наслеђа (нпр. дворци)
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Предприступни фондови ЕУ ▪ Снажан раст атрактивности производа дунавског крузинга на кључним	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Непланско коришћење ресурса и атракција ▪ Неприпремљеност пројеката и

<p>тржиштима тражње</p> <ul style="list-style-type: none"> Глобални раст тражње за <i>health & wellness</i> производима 	<p>развојних иницијатива идентификованих мастер плановима развоја туризма</p> <ul style="list-style-type: none"> Неадекватна или преригидна и неефикасна заштита природних и културних добара
--	--

РАЗВИЈЕНОСТ ТУРИСТИЧКОГ СЕКТОРА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Постојећи пројекти развоја бањског и купалишног туризма (Хотел Premier Aqua Врдник, <i>Aquapark</i> Бачки Петровац, уређење Белоцркванских језера) Квалитет нових смештајних објеката Салаши – аутентични објекти руралног туризма и традиционалног војвођанског начина живота Кључни природни ресурси су већ предмет озбиљних развојних пројеката (постојећи мастер планови развоја туризма дестинација) Обележене и признате међународне туристичке руте (<i>Euro velo</i>, Дунавска винска рута и рута Римских царева) 	<ul style="list-style-type: none"> Мала понуда смештајних капацитета Недостатак туристичке инфра и супраструктуре Слаб утицај туризма на економију Војводине Перформансе туристичке индустрије (заузетост капацитета и остварене цене) Слаб капацитет постојећих туристичких предузетника Неприпремљеност туристичких производа за продају
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> Амбиције главних привредних субјеката Узлазни тренд кратких одмора Старење путујуће популације Афирмација вредности Војводине кроз даље унапређење туристичког маркетинга и догађаја Традиција коњарства и постојање ергела које омогућавају далеко бољу туристичку валоризацију Пројекти обнављања и туристичке валоризације културне баштине Салаши – аутентични објекти руралног туризма и традиционалног војвођанског начина живота 	<ul style="list-style-type: none"> Пасивни однос кључних доносилаца одлука у системском развоју туризма Регионална конкуренција сличних дестинација Управљање атракцијама (приступачност, интерпретација...)

ЉУДСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Карактер и отвореност локалног становништва за развој туризма ▪ Едукативни центар Војводине ▪ Мултикултурална и вишејезична структура становништва	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Негативна демографска кретања (депопулација, миграције, старење...) ▪ Недостатак потребних специјализованих профила
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Механизми подршке за унапређење курикулума у формалном систему образовања (средини и виши ниво) ▪ Увођење система дуалног образовања ▪ Изградња људских ресурса у погледу стварања услова за одрживо запошљавање у туризму	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неустављање других полуга за спречавање негативних демографских кретања у кратком и средњем року ▪ Одлив школованих младих кадрова

МАРКЕТИНГ И ПРОМОЦИЈА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање Туристичке организације Војводине као регионалне организације за промоцију туризма ▪ Нови Сад као престоница културе и престоница младих ▪ ЕХИТ као препознатљив европски бренд ▪ Олакшана комуникација националних заједница са матичним државама – Војводина као „Европа у малом“	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Капацитет мреже туристичких организација ▪ Слаба и застарела презентација, дистрибуција, начини и канали комуникације ▪ Имиџ и препознатљивост Војводине ▪ Фрагментирана продаја ▪ Недовољно разумевање циљних тржишта и тржишних сегмената
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Брендирање и нова маркетиншка стратегија ▪ Синергије са другим панонским регијама (посебно на развоју <i>touring</i> производа) ▪ Оријентација на дигиталне платформе и <i>online</i> ▪ Сазревање свести о значају туризма (интерни маркетинг)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Испорука маркетиншког обећања (обећања бренда) ▪ Неприпремљеност (свест и мотивација) локалних актера на заједничко деловање у туристичком маркетингу

ОРГАНИЗАЦИЈА И УПРАВЉАЊЕ ТУРИСТИЧКИМ РАЗВОЈЕМ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Спремност Покрајинске владе за даље туристичке искорак ▪ Заинтересованост водећих правних лица за туризам ▪ Институционална уређеност Војводине као аутономне покрајине ▪ Дobar регулаторни оквир за подршку развоју туризма	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дисконтинуитет у развоју туризма (развој програма и пројеката изнова) ▪ Капацитет укупног система, а нарочито његових саставних делова (фрагментираност) ▪ Недостатак сарадње и поверења између јавног и приватног сектора ▪ Капацитет институција за спровођење програма развоја
ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Јединствени маркетинг и управљачки систем Војводине са јасним задацима и смерницама ▪ Боља повезаност и координација локалних туристичких организација ▪ Повезивање / удруживање са другим туристичким регијама (на пример, у региону Дунава и са другим Панонским дестинацијама) ▪ Јавно – приватна партнерства у формирању дестинацијских менаџмент организација (DMO) ▪ Интерни маркетинг ▪ Даљи развој дестинацијских менаџмент компанија за испоручивање искуства у дестинацијама (DMC)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Декларативна подршка развоју туризма, без конкретизације у расположивим буџетима ▪ Пасивни однос у имплементацији већ сада могућих развојних решења

ПОВЕЗАНОСТ СА ДРУГИМ СЕКТОРИМА ПРИВРЕДЕ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Диверсификација ▪ Интерес локалних предузетника за учешћем у туристичком развоју подручја / дестинација ▪ Склоност развијених локалних привредника за диверсификацију у сектор туризма, уз синергије са основним бизнисом (пољопривреда, винарство, итд.)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатак заједничке визије и разумевања правила игре у сектору туризма (интереси појединачних релевантних туристичких субјеката нису хармонизовани) ▪ Неповезаност локалних интересних субјеката ▪ Често конфликтно понашање субјеката из различитих сектора

ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ознаке квалитета – брендирање производа / заштита марком квалитета (традиционални производи – кулен, шунке, вино, сиреви итд.) ▪ Јаче повезивање сектора пољопривреде и туризма преко коришћења подршке из IPARD-а ▪ Јачање малих и средњих предузећа кроз приватне иницијативе (нпр. локалне гастро-сувенирнице и трговине, винске продавнице / вински барови) ▪ Коришћење снаге постојећих привредних субјеката на међународним тржиштима за туристички маркетинг ▪ Преношење добре праксе из других подунавских земаља (Стратегија ЕУ за регион Дунава) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Пропадање индустрија (пољопривреде, сточарства) ▪ Могућа / увезена економска депресија (заостајање, неиновативност)

4.3. ЗАКЉУЧАК SWOT АНАЛИЗЕ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Елементи природног и културног наслеђа ▪ Погранични и подунавски положај ▪ Међународне пловне реке, каналска мрежа ▪ Амбиције постојећих привредних субјеката ▪ Квалитет и доступност земљишта ▪ Отвореност и гостољубивост становништва ▪ Квалитет појединих елемената понуде (нови објекти смештаја, салаши, вино и гастрономија) ▪ Интерес институција Аутономне Покрајине Војводине за развој туризма 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Негативни демографски трендови ▪ Ограничена туристичка инфра и супраструктура ▪ Лоша дистрибуција смештајних капацитета ▪ Дефицитарни људски ресурси (квантитативно и квалитативно) ▪ (Не)уређеност урбаних целина и руралних подручја ▪ Капацитет система управљања и маркетинга у туризму

ПРИЛИКЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Оријентација националне и политике ЕУ које фаворизују развојне политике у домену туризма и културе ▪ Тржишни трендови у развоју производа (туре, кружна путовања Дунавом, старење путујуће популације, итд.) ▪ Повезивање са суседним туристичким регијама и туристичким регијама на Дунаву ▪ Брендинг и модернизација туристичког маркетинга ▪ Глобално растући значај <i>health & wellness</i> индустрије 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Даља девастација ресурса од важности за развој туризма (културно – историјског и природног наслеђа) ▪ Оријентација на моделе аграрног развоја који су у супротности са развојем туризма више и високе додате вредности (масовна производња, употреба GMO) ▪ Неделовање у смеру заустављања одлива становништва у средњем року ▪ Могући негативни ефекти и преливање економске кризе

- У претходној збирној табели су приказани елементи SWOT анализе са највећим утицајем на даље формирање развојне стратегије:
  - Снаге на којима је могуће и потребно засновати даљи туристички развој доминантно произлазе из њених просторних карактеристика и ресурсно – атракцијске основе: пограничне позиције (која увећава и могућност повлачења ЕУ средстава), богатог природног и културно – историјског наслеђа. Додатно, потребно је нагласити да снаге постоје и у неким (малобројним) елементима туристичког сектора, а посебно је важно истаћи отвореност и гостољубивост подручја као врло значајну снагу за даљи туристички развој. Упркос бројним ограничењима и факторима за развој који су наведени у слабостима, постоји одређени број великих економских субјеката који имају амбиције и могућности за диверсификацију у сектор туризма. Међутим, њима је неопходно пружити подршку и обезбедити уверљиве аргументе у активностима јавног сектора и малих предузетника како би исте амбиције и остварили, посебно у руралним подручјима;
  - Слабости су углавном повезане са елементима туристичке понуде и опште конкурентности, односно улазним факторима неког будућег развоја (финансије, људски ресурси). Посебно треба имати у виду да простор Војводине у поређењу са неким упоредним регијама нема просторна обележја која би подржала палету снажних међусобно комплементарних туристичких производа (нпр. велика језера, или планине на којима је могуће скијати), што у одређеној мери компликује туристички развој;
  - На страни прилика јасно се истиче оријентација и развојна начела ЕУ која посебно подстиче рурални развој, културу, као и мало и средње предузетништво, што су такође и битна развојна опредељења Аутономне Покрајине Војводине у развоју (не само) туризма. Позитивни су и одређени глобални туристички трендови, пре свега тенденције у развоју кратких одмора, глобални раст *health & wellness* индустрије, као и тренд старења путујуће популације, с обзиром на то да је ресурсно – атракцијска основа

Војводине повољна за креирање производа који су привлачни старијим тржишним сегментима (вино и гастрономија, културни туризам, туре, бањски туризам). Посебну прилику чини брендинг и нова стратегија туристичког маркетинга Војводине која би требало да буде окренута дигиталним платформама и *online* присуству;

- Главна претња дугорочном развоју туризма на подручју Војводине је повезана са евентуалном оријентацијом на моделе аграрног развоја који се тешко комбинују са развојем туризма, попут искључиве оријентације на масовну производњу пољопривредних култура ниске додате вредности, неселективну употребу семена које би могло умањити заступљеност аутохтоних култура и слично. Остале претње су везане за даље демографско и економско назадовање, којим би се даље убрзано губиле претпоставке за будући развој;
- Коначно:
  - Аутономна Покрајина Војводина има задовољавајуће снаге за развој конзистентног сета туристичких производа који испоручују панонско искуство, а уједно и довољно градивних елемената у традицији и духу становништва како би се диференцирала од других панонских регија;
  - С обзиром на своју позицију, уз добру организацију и системски рад има прилику да многе развојне потребе реши уз помоћ ЕУ фондова кроз различите додатне линије (програми прекограничне сарадње, подршка спровођењу Стратегије ЕУ за регион Дунава, IPARD);
  - Уређење урбаних целина и руралних простора, укључујући битне објекте културно – историјске вредности, односно структурирање и налажење финансирања за исто, ће представљати један од најизазовнијих корака у наступајућем процесу, при чему ће се системски морати да решава јачање капацитета људских ресурса;
  - Туристички развој неће моћи да самостално осигура брз економски Војводине и демографску обнову појединачних подручја, иако ће у средњем и дугом року сигурно допринети својим веома позитивним утицајем на обекте категорије.
  - У сваком случају, плански развој туризма целокупне Војводине и појединачних дестинација ће свакако допринети решавању проблема незапослености у кратком року и активацији запуштених / неискоришћених ресурса којима Војводина обилује.

5. СТРАТЕШКИ КОНТЕКСТ

5.1. СТРАТЕШКИ ОСНОВ

Већи број стратешких докумената креира контекст у који се уклапа и стратегија развоја туризма у АП Војводини. Сваки од ових докумената доноси у себи важан део оквира у који се смешта развој туризма:

Стратегија развоја туризма Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 91/2006)

Документ је дефинисао и данас валидне **циљеве развоја туризма**: а) подстаћи привредни раст, запошљавање и квалитет живота, б) обезбедити развој позитивног имиџа земље, ц) обезбедити дугорочну заштиту природних и културних ресурса и д) обезбедити достизање интернационалних стандарда квалитета и и заштита туриста. Промовисан је концепт развоја туризма у оквиру **развојног сценарија „Умрежена ЕвроСрбија”** заснованог на евроинтеграцијама, усвајању нових стандарда пословања, расту конкуренције, развоју малих и средњих предузећа и стварању услова за велике приватне стране и домаће инвестиције у туризам. **Као стратешке предности** развоја туризма Србије, идентификоване су: људи (гостопримљиви), геостратешки положај Србије и Београда, потенцијал подземних и надземних вода, очувани потенцијали планина, шума и руралних подручја, споменичка баштина с нагласком на манастире, духовно стваралаштво и склоност фестивалима и догађајима.

У визији развоја туризма Србије из 2006. године, предложена су **четири кластера** са пуним уважавањем Војводине као препознатљиве дестинације: **Србија је** подунавска, средњоевропска и балканска земља која у једнакој мери цени све природне и културне ресурсе којима располаже. **Главни град Београд**, метропола је космополитског духа. **Војводина**, подручје богато водом и плодно срце Средње Европе с Новим Садам као средиштем које с поносом истиче своју средњоевропску урбану традицију. **Западна Србија** отвореног срца прима туристе из земље и иностранства. **Источни део Србије** се, поноси традиционалном српском баштином, природним лепотама и античким налазиштима. Стратегија је по први пут дефинисала **9 стратeгијски важних туристичких производа**, од којих су првих 4 оцењени као приоритетни (*quick win*): 1. Градски одмор; 2. Пословни туризам; 3. Кружне туре; 4. Посебни интереси; 5. Наутички туризам; 6. Планине и језера; 7. Догађаји; 8. Здравствени, *spa/wellness* туризам; и 9. Рурални туризам.

Tourism Strategy of the Republic of Serbia Review with Recommendations for Competitive Update 2012

Документ, настао као резултат рада европских експерата, потврдио је у највећој мери решења претходне стратегије и посебно оснажио идеју **државно спонзорисане институције за развој туризма** на републичком нивоу. Упркос препорукама да овакво тело покреће и надзире кључне развојне пројекте, новооснована Корпорација за развој туризма је укинута а бројни развојни пројекти се и даље спонтано и некоординисано реализују. **Визија развоја туризма** је поједностављена и спуштена до потребе да се охрабре инвеститори, мала и средња предузећа, али и едукују креатори закона и општа јавност о значају и потребама ове делатности. Подржан је концепт четири дестинацијска

кластера, где је Војводина један од наведених. Предложено је оснивање Националног савета за развој туризма као споне између државе, привреде и академско-консултантске јавности. Сугерисано је смањење улоге администрације у пословима категоризације и контроле квалитета, али и појачано финансирање маркетиншко-промотивних активности као и активности на истраживању тржишта.

Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016.-2025.

Документ из 2016. године потврђује елементе визије развоја туризма: заштита и одржива употреба неискоришћених ресурса, енергетска ефикасност, рурални и регионални развој, као и унапређење имиџа земље. Визија да Србија постане глобално препознатљива дестинација, а њен туризам једна од доминантних грана привреде која се усклађује са глобалним трендовима, прихвата глобалне стандарде и постаје носилац имиџа државе, је постављена екстремно амбициозно. Последишно, врло су амбициозни развојни циљеви до 2025. године који предвиђају увећање туристичког прихода, броја страних ноћења и потрошње туриста за педесет посто. Наведени циљеви би захтевали значајне промене модела раста туризма.

На основу ових општих стратешких докумената настао је и читав низ стратешких докумената о развоју појединих туристичких производа, или појединих ужих туристичких дестинација (мастер планови развоја туризма). Најважнији документи који спадају у ову категорију су:

Strategy for Sustainable Rural Tourism Development in Serbia, UN / MDG Achievement Fund, Strategy Report, 19 Април 2011

Документ је ускладио три врсте циљева који се преламају кроз настојање да се развије рурални туризам: а) миленијумски циљеви (сузбијање глади, развој села и очување природе); б) европски циљеви Србије (усклађивање са националном стратегијом развоја туризма, руралног развоја и усмеравања инвестиција у регионе и секторе привреде); ц) циљеве развоја укупног туризма у Србији (развој капацитета и инфраструктуре, подизање туристичке активности, подизање стандарда квалитета туристичке услуге и сл.). У руралним срединама Србије предложени су туристички производи, који би се развијали кроз следеће под-производе: 1. Културни туризам; 2. Боравак у природи; 3. Спорт и авантуре; 4. Породични туризам; 5. Крстарења; 6. Посебни интереси; 7. Здравље и *wellbeing*; 8. Кружне туре; 9. Кратки одмори; и 10. Пословни туризам. Предложена је мала модификација у претходно дефинисаним туристичким кластерима у Стратегији развоја туризма: 1. Централна и Западна Србија; 2. Јужни Банат и Доње Подунавље; 3. Источна Србија и 4. Војводина. Унутар Војводине су наглашене специфичности Фрушке горе, Горњег Подунавља и севера Војводине. Стратегија идентификује високе потенцијале, али наглашава тренутно непостојање уређених капацитета и прављених атракција. Због тога се предлаже портфолио објеката и активности који би требало да подрже затечене атракције природне и културне баштине.

Мастер планови развоја туризма у Војводини: 1. Горње Подунавље; 2. Сремски Карловци и Фрушка Гора; 3. Бач-Бачка Паланка-Бачки Петровац; 4. Ново Милошево; 5. Палић

Ови документи јасно инвентаришу стање развоја туризма на ужим дестинацијама. На основу тога, мастер планови доносе предлог портфолија туристичких производа, предлог акционих планова и списак пројеката са проценом вредности улагања по овим дестинацијама. Сврха ових мастер планова јесте да буду водич за јавне политике у правцу развоја туризма на овим дестинацијама.

Бројни просторни планови, планови детаљне регулације, други пројектни документи и сл. су израђени на бази наведених општих планских докумената. Међутим, и даље, чак и најразвијеније дестинације (као што је, на пример, Палић), немају до краја урађену планску и пројектну документацију. Израда ове документације је “нулти” корак за било какве даље развојне активности.

5.2. СТРАТЕШКА УПОРИШТА РАЗВОЈА ТУРИЗМА АП ВОЈВОДИНЕ

Војводина је заокружена административна јединица панонског простора која се граничи са чланицама ЕУ: Хрватском, Мађарском и Румунијом, а истовремено припада Подунавској регији. Привреда се заснива на пољопривреди и повезаној прерађивачкој индустрији. Стратешку предност Војводини доносе два крака коридора Х према Хрватској и Мађарској, као и пловни европски коридор VII (Дунав), али и пловни канали, пловна Тиса, и сл.

Спора економска транзиција и распад бивше СФРЈ донели су Војводини заостајање у пољопривреди и пад перформанси важних индустријских произвођача (посебно у области хемијске индустрије). Данак узима још увек нејасно опредељење у погледу стратешког развоја пољопривреде. Ипак, уочљиви су трендови поновног укрупњавања пољопривредне производње кроз процесе приватизације бивших комбината и задруга. Уз приватне инвеститоре, уочљиво је надпросечно присуство страних инвеститора у поређењу са другим регионима Србије.

Део пољопривредних произвођача (малих и великих) је почео са помацима у модерној (масовној) пољопривредној производњи, која омогућава чак и извоз значајних количина. Поред традиционалних примарних пољопривредних производа (кукуруз, друге житарице, јабуке), појављују се и примарни индустријски производи (шећер, уље). Слаб је извоз прерађених и пакованих производа више вредности. Чак ни локалне дивизије међународних трговинских ланаца не продају ништа од свежег воћа и поврћа дивизијама исте компаније у суседним државама због недостигнутих стандарда квалитета. Производња биљних фракција се задржава на мање атрактивним производима (протеини), а производња органских производа углавном задовољава домаће тржиште. Војводина, која је некада била најразвијенији део Србије и улазила у развијене делове бивше СФРЈ, изгубила је ову развојну предност, што се добрим делом односи и на њен главни град, Нови Сад.

Туризам је традиционално била делатност од маргиналног значаја за покрајину. Ипак, у последњих десет година долази до уочљивих промена: виши је ниво квалитета новоотворених објеката (хотели), повећан је значај наутничког туризма (крстарења) и

кампинга, уочава се појава нових типова туриста (бициклисти, посетиоци организованих догађаја). Афирмише се за сада бојажљиви развој смештаја у руралним подручјима. Постојећи објекти још увек послују по моделу релативно високих цена и ниске стопе заузетости. Структура посета и ноћења се (полако) помера у корист иностраних гостију.

Природна и културна баштина, ретке људски створене атракције (аква-парк) и неки догађаји и манифестације већ сада омогућују снажнији развој туризма кратких одмора и тура. Ипак, заокруживање туристичког производа, маркетиншке и продајне активности се и даље развијају релативно споро. Формалне структуре туристичког система Војводине још увек немају довољне капацитете у људским ресурсима и буџетима за снажнију подршку таквим процесима.

Неколико већих предузетника из других делатности (пољопривреда, производња) започиње амбициозне туристичке пројекте. Ипак, на позитивне ефекте развоја неких дестинација (Врдник), сенку баца негативни утицај дисконтинуитета појединих предузетничких иницијатива. Очекује се снажнија промена у екстерним околностима која би подржала развојне пројекте и повраћај на инвестиције у туризму.

Постојећа слика стања привреде Војводине и туризма као њеног саставног дела упућује да је развој туризма могућ и да се обриси тог развоја на неким дестинацијама већ могу наслутити (Палић, Сремски Карловци). Неки предузетнички подухвати су изнедрили, за Србију иновативне, а у свету врло значајне производе (голф), док су појединачни производи већ достигли међународну репутацију (EXIT). У неким срединама су предузетнички подухвати указали на правац реструктурирања наслеђених пословних модела (Врдник) у перспективним и важним туристичким производима као што је здравље и *wellness*.

Од критичне важности у овом тренутку јесте спој иницијатива за развој туризма са иницијативама развоја осталих кључних делатности у Војводини. Реч је пре свега о потенцијалним конфликтима са масовном производњом (пољопривреда), екстензивном екстракцијом природних богатстава (шуме, минерали), али и екстензивном заштитом природних добара (забрана приступа). У тражењу решења, свакако се ваља ослонити на пољопривредно, индустријски и саобраћајно развијене и софистициране регионе централне Европе.

У контексту претходног излагања, могу се дефинисати следећа упоришта развоја туризма у Војводини:

1. **Тржиште већ и само открива Војводину** – путевима вина, римских императора, модерних музичких догађаја или пловилима великих крузинг компанија, растући број посетилаца из године у годину открива Војводину. При томе, маркетиншки напори су углавном у организационом смислу спонтани, а сигурно недовољно буџетски подржани. Поједини актери се самостално пробијају на тржиште, а синергија заједничких улагања није до сада идентификована у значајнијем обиму.
2. **Војводина има прилику да користи значајна средства из јавних фондова.** Покрајински фондови већ сада препознају туризам као перспективну привредну грану, као и поједини програмски делови републичког буџета. У наредном периоду је могуће тражити синергије са фондовима ЕУ кроз програме суфинансирања

активности и подршке развоју међународних туристичких производа. Дунав представља идеалну основу за развој пан-Европских иницијатива кроз подстицај регионалне мобилности становништва, чланова академске заједнице, љубитеља активног или културног туризма, и сл.

3. **Постоје основе туристичких производа.** Војводина је премрежена винским путевима, истачкана бројним споменицима културног наслеђа посебно из времена Аустро-Угарске монархије и повезана обиљем водотокова, као основе за туризам на води (уз одређени број пристана, пристаништа и марина). Војводина је богата термоминералним изворима и дестинацијама на којима је кумулирано искуство у употреби ових лековитих ресурса на професионалан начин у капацитетима које је могуће унапредити и упослити.
4. **Приватни сектор је спреман и (не) чека.** У појединим дестинацијама, приватне иницијативе су већ препознатљиве, док су у другим дестинацијама су у повоју. Нажалост, неке приватне иницијативе (страних инвеститора) су већ дужи временски период на чекању, пре свега због неодлучности (Палић, Врдник – Фрушка гора, приватне иницијативе у Јужном Банату / Делиблатској пешчари, ергеле, итд.).
5. **Политичка и административна клима се мења у позитивном правцу и смеру.** Покрајина Војводина све одлучније преузима развојне пројекте у своје руке. Локални административни апарат је још увек нејак али са перспективом да може постепено да преузима одговорност за локални економски развој. Овај процес је подржан посебно кроз ослонац на ИПАРД филозофију афирмације локалних акционих група. Велики задатак преостаје на послу реструктурисања места и улоге локалних туристичких организација и АП Војводина може, као и у многим другим ситуацијама, да поведе ову иницијативу на нивоу целе Републике.

5.3. ВИЗИЈА

Развојна визија представља пожељну и остварљиву слику будућности и њен задатак је да креира позитивну синергију између локалног контекста (људи, насеља и туристичких производа) и глобалних правила игре туристичке индустрије (стандарди, јачање људских ресурса / образовање, управљање пословним субјектима, маркетинг итд.). Наглашава кључне пословне аспирације и усмерена је пре свега на кључне интересне субјекте на локалном тржишту, како би на једноставан и разумљив начин обезбедила оквир и мотивацију да се заједничким снагама и појединачним деловањем ради на њеном остварењу. У разговорима са кључним субјектима дестинације и на интерактивној радионици усаглашен је следећи предлог изјаве о визији будућег смера развоја за Аутономну покрајину Војводину:

АП Војводина је узорна туристичка регија, која свој одрживи туристички развој успешно заснива на богатом природном и културном наслеђу; урбаним средиштима са јединственом архитектуром и начином живота; богатству водотокова, језера, каналске мреже и термоминералних извора и која успешно спаја пољопривредну производњу високе додате вредности и иновативну туристичку понуду.

Становници Војводине су посвећени сталном унапређењу квалитета аутентичних гастрономских производа и вина, а своје посетиоце дочекују традиционалним гостопримством, отвореног срца.

Као стециште многих култура и начина живота, Војводина свој мултикултурални идентитет изнова открива и интерпретира, кроз активну сарадњу и комуникацију са другим пограничним и подунавским регијама и на тај начин обликује своју културну понуду у складу са најбољом светском праксом, користећи имиџ Новог Сада као Европске престонице културе и Европске престонице младих.

Овако дефинисана пословна визија туризма Аутономне покрајине Војводине дугорочно обезбеђује правац за то шта, зашто и како би требало достићи у развојном смислу, укључујући и плански период важења овог документа од 2018. – 2022. године.

5.4 .МИСИЈА ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

Дефинисани глобални трендови, претходни контекст развоја туризма у Војводини, ангажованост и посвећеност Покрајинска влада у потрази за уверљивим моделима привредног раста, јака геостратешка позиције Војводине и Србије и посебно већ започети процеси ЕУ интеграција, указују на чињеницу да је неопходно дефинисати нову пословну мисију сектора туризма (а самим тим и Програма развоја туризма као инструктивног оквира за даљи развој туризма у Војводини) на средњи и дуги рок. Војводина је, пре свега, фокусирана на развој нових индустријских пројеката (што је посебно изражено у Сремској области), затим енергетике и нарочито великих инфраструктурних пројеката. Пољопривреда и прехранбена индустрија већ деценијама представљају главну тачку ослонца привредног развоја Војводине и то је једно од кључних упоришта и за генерисање даљег привредног раста.

Нова технологија, а посебно индустрија информационих и комуникационих технологија се такође убрзано развија, посебно на *start-up* основи, са Новим Садом као кључним чвориштем развоја нове индустрије; не само на нивоу Војводине, већ и национално. Међутим, колико год да су ови процеси и пројекти атрактивни, они ће због утицаја нових технологија бити ограничено способни да апсорбују релативно велики контингент незапослених и да спрече даљи одлив радно способног становништва. Наиме, у односу на дефинисани удео запослених у индустрији и пољопривреди, реално је очекивати у блиској будућности структурне промене у погледу запошљавања и то пре свега према традиционалним и новим услужним секторима.

У том контексту, битно је напоменути да је потражња за радом у сектору за туризам нееластична, нарочито уколико се узме у обзир да се рад у туризму у највећој мери ангажује у такозваној малој и средњој привреди, што су претходни примери угледних дестинација у одређеној мери и показали. Примери ових дестинација управо упућују на овај тренд ношен модернизацијом привредне структуре у сфери запошљавања.

Додатно, као што је већ у аналитичком оквиру наглашено, један од кључних аргумената за нову мисију туризма у Војводини је питање уравнотеженог регионалног развоја и популациона политика, која је у великој мери дегресивна. С обзиром да је структура туристичких атракција Војводине, ако изузмемо Нови Сад као кључни туристички центар, углавном концентрисана на рурална, равничарска подручја и Фрушку гору, интензивирање туризма отвара простор за производе додате вредности у оквиру пољопривреде, занатства и бројних нових занимања, па се, осим запошљавања, остварује и снажан подстицај у домену популационе политике, посебно за останак младих у бесперспективним руралним подручјима. Кључно питање је, дакле, како кроз стављање у функцију препознате ресурсно – атракцијске основе и смислени развој туризма обезбедити континуирани раст вредности простора и јачање благостања локалних заједница?

Трећи важан аргумент за нову пословну мисију развоја туризма у Војводини је заштита, активација и интерпретација значајних војвођанских природних и културних добара, а посебно заштићених подручја. Бројне међународне организације које брину о заштити природних и културних добара, нарочито институције Европске Уније, фаворизују земље и пројекте у том правцу са значајним донаторским пројектима и средствима (као примере добре праксе у подунавском региону у Србији можемо навести пројекте ревитализације тврђаве Голубац и археолошко налазиште Лепенски вир) – с обзиром на богатство сличног наслеђа, Војводина у овом смислу има велики потенцијал. Заштита воденог блага Војводине, шума, инфраструктуре за питку воду, третман чврстог и течног отпада представљају приоритете регионалних пројеката у финансирању из ЕУ фондова. Будући да Војводина располаже бројним заштићеним подручјима које није у стању да сопственим снагама одржава и инфраструктурно опрема, приликом активирања ЕУ фондова у Војводини туризам ће бити незамењив катализатори активничинилацекономскихактивностикојеби требало да уследе.

Још један важан аргумент за дефинисање нове мисије туризма у Војводини је незамењива улога туризма у стварању и одржавању позитивног екстерног имиџа регије на националном и глобалном нивоу. Не постоји бољи облик промоције одређеног простора од директног контакта са културом и људима који на том простору живе. Ради се не само о позитивним променама ставова о Војводини, већ и Србији у целини, већ и о стварању економских ефеката у погледу развоја нових облика економије заснованих на доласку страних резидената (и преношењу знања) у атрактивне просторе покрајине.

Постоје и други важни разлози за дефинисање нове мисије туризма Војводине, као што су спољно – трговински ефекти, подстицаји за друге привредне секторе, посебно за пољопривреду више додате вредности, али и бројни други некономски разлози. У том смислу, нова мисија развоја туризма Војводине (и Програма развоја туризма Војводине) мора да буде у вези са:

- Отварањем нових радних места - запошљавањем,
- Регионалним развојем и ублажавањем негативних ефеката депопулације;
- Заштитом, унапређењем и економском активацијом заштићених природних и културних ресурса;

- Генерисањем и одржавањем позитивног имиџа Војводине у Србији, региону и свету.

Дефинисана нова мисија туризма Војводине би требало да буде усклађена између ранга амбиција Војводине према сектору туризма и финансијским и институционалним капацитетима који стоје на располагању за њену реализацију.

У којој мери и колико брзо ће туристички потенцијали Војводине бити активирани, зависи од секторских и територијалних преференција – досадашњи модел развоја је углавном био заснован на органском развоју тржишних процеса и приватним иницијативама. У том контексту, брзе и суштинске промене у туристичком сектору неће бити могуће. Нова мисија развоја туризма Војводине би требало да буде заснована на јасним полугама и ангажованости јавног сектора, имајући у виду да приватни сектор још увек нема довољно велику снагу да самостално реализује развојне иницијативе:

Мисија програма развоја туризма јесте да туризам постане и дугорочно остане стални и одрживи извор благостања, важан генератор запошљавања, важан фактор у заштити, одржавању и развоју природних и културних ресурса / атракција, као и озбиљан фактор генерисања и унапређења имиџа Аутономне Покрајине Војводине.

Према томе, основна теза овог Програма развоја туризма је да за убрзани раст туристичке индустрије, уколико се прихвати нова пословна мисија и дугорочни развојни интереси, Покрајинска влада мора да примени карактеристичне развојне полуге и подстицаје за редефинисање и нови одрживи раст туристичке индустрије у периоду реализације овог Програма.

5.5. ТРЖИШНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ АП ВОЈВОДИНЕ КАО ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ

Тржишно позиционирање дестинација је слика дестинације у свести гостију. У стратешким документима жељено тржишно позиционирање се дефинише са намером да се осигура његова повезаност са визијом (која је интерног карактера) и да обезбеди основа за елементе маркетиншког планирања. Без обзира на процесе и пројекте који ће бити део овог Плана, тржишно позиционирање се увек у највећој мери заснива на елементима постојећег идентитета и ресурсним специфичностима. Циљ је да се успешним позиционирањем постигне разликовање и боља / преферирана позиција у односу на остале; дакле, неопходно је јасно и тржишно атрактивно комуницирати своје јединствене продајне предлоге.

Укупан природни и антрополошки контекст Војводине, односно кључне вредности и атрибути са којима располаже чине један, али изузетно важан део мозаика укупног простора, а који се маркетиншки позиционира на следећи начин:

Војводина је туристичка регија која својим посетиоцима нуди опуштање, забаву, уживање, бег од свакодневице и очување здравља у умирујућем амбијенту панонске равнице. Мозаик природног и историјског наслеђа, мулти-културалности, воденог богатства, традиционалних догађаја и модерних фестивала, прожет је традиционалним искуством војвођанских салаша, изузетним винама, богатом гастрономијом и срдчним гостопримством.

5.6. НАЧЕЛА РАЗВОЈА

Оперативне смернице (развојна начела) за остваривање претходних стратешких опредељења су следеће:

1. Активација река, језера и каналске мреже у сврху рекреације, нових интелигентних пројеката туристификације и становања

Простор уз воду је углавном увек најатрактивнији за различити низ употреба – становање (односно развој некретнина ако се гледа са аспекта власника), рекреацију и опуштање. Обале река, језера и канала на подручју Војводине су углавном слободне, осим у урбаним средиштима, или местима који се на рекама налазе. Уз разумевање да постоје одговарајући предуслови које је неопходно претходно решити (планска документација, пројектна документација, инфраструктура), простор уз водене површине има највећи потенцијал за развој капиталних туристичких пројеката на подручју Војводине. Велике пројектне идеје се могу структурирати као сложени пројекти са компонентама које имају потенцијал за финансирање из ЕУ фондова, за неке ће одговорност моћи да преузме јавни сектор, а неки се могу препустити приватним партнерима.

2. Активација и одрживо коришћење термо-минералних извора и балнеолошког потенцијала као основе за привлачење већих инвестиција и већег броја туриста

У концепту развоја и промовисања туристичких потенцијала АП Војводине посебно место, ако не и међу најважнијим представља балнеолошки потенцијал. Најшире посматрано, балнеолошки потенцијал представља развојну шансу свих природних лековитих фактора (термалне воде, гас, пелоид, ваздух) којих у изобилју има на територији целе покрајине. Претпоставља се да сваки од 45 општина и градова у Војводини поседује један, или више поменутих лековитих фактора, па је у наредној фази неопходно извршити одговарајућа истраживања и валоризацију поменутих ресурса.

3. Оријентација на пољопривредну производњу више / високе додате вредности и синергетски развој пољопривреде и туризма по угледу на водеће европске континенталне регије

Оријентација на пољопривредну производњу више / високе додате вредности није неопходна у циљу развоја туризма, већ из разлога што глобализација континуирано смањује могућност профитабилног пословања на концепту економије обима. Државе с

неупоредиво већим пољопривредним површинама од којих већи број има и ниже трошкове рада својим утицајем на тржиште из године у годину обарају откупне цене главних сировина премештајући такву производњу из конкурентне и развојне у стратешку (за државу). У таквим условима, Војводина би морала да преиспита тренутни модел производње и дугорочно обезбедити прелазак у високо квалитетне производе и прераду, ако се у пољопривредном сектору жели да оствари прихватљив ниво профитних маржи. У Војводини већ постоје производи са таквим потенцијалом – пре свега вино и месне прерађевине неколико постојећих произвођача, али је потребан рад у дефинисању / контроли стандарда и ознака квалитета, као и брендингу који мора да прихвати и разуме међународно тржиште, стандарде и правила игре. Производња воћа и поврћа још увек има профитни потенцијал заснован на производњи унутар стандардног сегмента квалитета, али је важно приоритетно подстицати све предузетничке идеје усмерене на производњу воћа и поврћа високог нивоа квалитета због неупоредиво већих учинака успешног развоја оваквих производа за саму регију (не само економских).

Упоредни развој пољопривреде и туризма више није само пракса најбољих, већ стандардни развојни модел готово свих развијенијих пољопривредних регија. Овакав модел мање је примерен за производњу сировина на основу постизања ефеката економије обима. Озбиљне синергије се постижу код производа високе додате вредности као што су нпр. сир, вино, месни деликатеси, зачини, али и неке врсте воћа и поврћа (нпр. марелице из долине Wachau, Pachino парадајз, и сл.). Синергија се огледа у повезаном брендирању пољопривреде и туризма (с обзиром на то да производња малог обима, а високог квалитета по правилу има шансу за глобалну комерцијализацију, као и туризам), дефинисању туристичких производа (нпр. постојећа организована брања мандарина за туристе у долини Неретве, интерпретациони центри базирани на одређеним производима представљају основу за брендирање читавих регија), али и повећању тржишног потенцијала за постојеће пољопривредне производе продајом туристима и посетиоцима.

4. Очување аутохтоних вредности у простору, гастрономији и начину живота

Масовна индустријализација, повећање и укрупњавање пољопривредне производње након другог светског рата узроковале су модернизацију, повећање учешћа урбаног становништва, али и напуштање неких вредних традиционалних обележја људи и простора. Процес глобализације и ново доба великом брзином доносе нове вредности, навике и обележја, који истискују традиционална. Војводина би, као средина са изразито мултикултуралним карактером, требало да преиспита садржај и приоритете својих традиционалних вредности у простору, гастрономији и начину живота и да их искористи у сврху рехабилитације и јачег изражавања свог идентитета у наредном периоду. Важно је разумети да овај процес не значи инхибицију од страних утицаја, заустављање неизбежних процеса глобализације, или вољну ригидну културолошку изолацију, већ напротив – поновно проналажење скривених и заборављених вредности

које ће становништву Војводине вратити понос и елементе идентитета, а истовремено бити атрактивни савременом туристичком тржишту.

5. Брза и интелигентна урбана туристификација Новог Сада као „hub-a” регије

Нови Сад је главни град покрајине и други највећи град у Републици Србији, са јаким историјским наслеђем једног од најјачих индустријских средишта. Кроз Нови Сад пролазе коридори VII и X, налази се на Дунаву. Туристички ресурси Новог Сада су значајни (Петроварадинска тврђава и Подграђе, Дунав, ЕХИТ фестивал, карактеристична архитектура, музеји, галерије, итд.). Нови Сад је носилац титула Омладинска престоница Европе 2019. године и Европска престоница културе за 2021. годину. Европска престоница културе је највећи пројекат Европске уније у области културе и преставаља престижну титулу која може одиграти значајну улогу у позиционирању и промоцији Новог Сада на европском нивоу. С обзиром на то да већ постоје озбиљни аргументи у развоју догађаја и стандарду смештајне понуде (очекивано је и скоро отварање првог брендираног хотела – *Sheraton-a*), не доводи се у питање да ли Нови Сад може да повећа свој туристички резултат за 2-3 пута у наредних пет година. Осим што је могуће, то је и потребно. Наиме, у алгоритмима развоја туризма регија (и то посебно континенталних које немају потенцијал високе доминације рекреативних производа на мору или планини), туристички развој градских средишта је од виталног значаја. Осим што градска средишта носе већину људског и финансијског потенцијала регије (у овом случају изнад 35%), она су као саобраћајна средишта места која туристи прва виде по доласку и најважнија за почетни утисак који је у туризму од виталног значаја. У контексту предложених стратешких елемената развоја туризма Војводине, Нови Сад би у наредних 5 до 10 година требало да, кроз мали број капиталних пројеката, али низ креативних управљачких и маркетиншких захвата, се претвори у место које нуди садржаје који омогућавају глобално атрактивно и урбано вишедневно искуство (мимо ЕХИТ-а као главног производа) циљаним групама гостију.

6. Туристичка диференцијација урбаних средишта

Други градови Војводине (осим Новог Сада), имају наглашен локални идентитет и позитиван ривалитет, односно већ су сада на нивоу идентитета диференцирани у свести својих становника. Ради се о местима и градовима као попут Суботице, Сомбора, Вршца, Зрењанина, Кикинде, Шида, Сремске Митровице, итд. Међутим, идентитети ових градова и њихова диференцијација нису јасно изражени у елементима простора, маркетиншким материјалима, или локалним догађајима. У том контексту, потребно је усаглашавање око карактера, атрибута и симбола градова Војводине (који ће иницијално бити сугерисани и у оквиру овог документа). Даље, ове елементе је потребно комуницирати локалном становништву и изразити их пре свега кроз низ „меких“ иницијатива и креативних захвата. То ће омогућити да посетиоци Војводине на прави начин доживе прави карактер ових градова и места у циљу разумевања и откривања њиховог стварног идентитета и аутентичности, што је један од важних

захтева туристичког развоја у XXI веку, посебно имајући у виду преференције долазећих тржишних сегмената (генерација Y и Z).

Уз наведена, од критичне важности за остварење стратешких опредељења важна су и следећа начела:

- **Брендирање, увођење регионалних ознака квалитета и заштита кључних прехранбених производа** као континуирани процес којим се обезбеђује одговарајући интерни и екстерни контекст за спровођење процеса заокрета према вишем нивоу квалитета;
- **Оспособљавање система дестинацијског менаџмента у кратком року – развој производа** као критичан фактор стварања конкурентске позиције регије / појединачних дестинација. За ово је потребно професионално вођење процеса и пуна укљученост кључних интересних субјеката, што подразумева претходни консензус у вези са креирањем управљачке структуре и процеса помоћу којих ће се ова иницијатива реализовати.
- **Промена парадигме туристичког маркетинга – снажан фокус на *online* и мултимедију** који су данас, посматрајући тренутни систем туристичких организација на подручју Војводине, углавном маргиналне ставке (углавном из објективних буџетских разлога), а у наредном периоду ће представљати *conditio sine qua non* даљег туристичког развоја и комерцијализације;
- **Интензивна интерна и екстерна сарадња**, нарочито у сврху искоришћавања средстава из ЕУ фондова, јер без значајног учешћа финансирања и помоћи од стране Европске уније и билатералних донатора спровођење овако амбициозног плана развоја туризма неће бити могуће. Војводина кроз постојеће активности одговорних институција показује да постоји капацитет за спровођење оваквог сценарија, али ће осим тих институција бити неопходна системска подршка бројних јавних и приватних субјеката како би се у овоме заиста и успело.
- **Ревитализација и туристичка валоризација материјалне, нематеријалне, индустријске и сакралне баштине**, са циљем презентовања обичаја, традиције и вредности Војводине.

5.7. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И МОДЕЛ РАСТА

5.7.1. Стратешки циљеви

1. **Повећати понуду смештајних капацитета за трећину (7.000 кревета)** у циљу реструктурирања укупне понуде, побољшања квалитета и постизања економије обима. Са оваквим повећањем обима оправдава се увођење професионалне управљачке структуре и маркетинга, а постојећим и новим предузетницима у туризму достизање оваквог циља даје тржишну сигурност за предузетничке искорак;
2. **Повећати годишњу заузетост кревета у планском периоду у просеку за око 10% (са садашњих 14,8% на око 25%)**, с обзиром да се ради о доњем прагу рентабилности упоредивих регија и вредности која за потребне нових пројеката проширења смештаја гарантује прихватљиве стопе повраћаја инвестиције;

3. **Дугорочно се позиционирати на европском тржишту као дестинација кратких одмора (пре свега ослоњених на садржаје гастрономије и културе)**, с обзиром на чињеницу да волумен туристичког промета који следи из циљаног обима смештаја и заузетости неће бити могуће у потпуности остварити у оквиру локалног и регионалног тржишта. Додатно, заокрет према пољопривреди више додате вредности такође значи и већу потребу глобалне комерцијализације, а тиме и веће прилике за развој туристичких производа на тим основама.
4. **Привући *drive in* госте**, како домаће, тако и стране посетиоце који су већ у посети дестинацијама 100-150 km удаљености (пре свега у посети Београду);
5. **Развити 2-3 велика панонска ризорта** без којих неће бити могуће направити циљани помак у обиму смештајних капацитета. За њих постоји довољан атракцијски потенцијал, а делом и постојећа предузетничка структура. У овом сегменту би требало узети у обзир и потенцијале ЕУ фондова који могу решити претпоставке за ове пројекте, а свакако треба рачунати и на привлачење нових инвеститора.
6. **Поред најбољег европског музичког фестивала EXIT-а, интернационализовати постојеће и развити бар још један велики међународни догађај**, јер су препознатљиви догађаји битан елемент укупне атракцијске структуре континенталних регија, а садашњи каталог догађаја даје основ да је исто то могуће урадити и у Војводини.
7. **Успоставити систем контроле и ознака квалитета у прехранбеним производима и туризму**, чији су дизајн и имплементација данас кључни фактор успеха у туризму, посебно континенталних регија које свој економски развој темеље на споју туризма и пољопривреде.
8. **Припремити и започети са спровођењем пројеката:**
  - **Довршетка физичке инфраструктуре речног крузинга на нивоу квалитета дестинација Средње Европе**, чије тржиште тражње убрзано расте, а Војводина реално има потребе како за модернизацијом постојеће, тако и за изградњу нове (нова пристаништа и луке). Требало би спровести одговарајуће мере да се за ове потребе искористе средства из ЕУ фондови, посебно оних намењених за подршку спровођењу Стратегије ЕУ за регион Дунава.
  - **Даљег јачања инфраструктуре за циклотуризам**, јер циклотуризам са квалитетном инфраструктуром полако престаје да буде производ који чини разлику између туристичких регија и дестинација, већ представља основни елемент без којег ће се у будућности тешко моћи вршити даља комерцијализација туризма регије.
  - **Урбане рехабилитације градских центара у Војводини** које су потребне да се дугорочно осигура укупан имиџ напредне континенталне регије, чији су идентитет и софистикација уткани у њен укупни простор.
  - **Ревитализација, обнова и валоризација културне (материјалне и нематеријалне), индустријске и сакралне баштине**, као темељ развоја озбиљног туристичког производа културног туризма.

5.7.2. Модел раста

Модел раста туризма АП Војводине интегрише циљеве развоја и стратешка опредељења и служи као процена економских учинака туристичког развоја, који се предлаже овим Програмом развоја туризма у планском периоду. Као база модела раста узима се 2016. година на основу:

- расположивих података о смештајним капацитетима према Републичком заводу за статистику Републике Србије;
- података о укупном туристичком промету који су алоцирани према врстама смештајних објеката на основу структуре из података Републичког завода за статистику Републике Србије;
  - Процени Horwath HTL-а о просечном јединичном директном туристичком приходу по различитим групама смештаја.

Табела 11. Обим, структура и приходи по врсти смештајних објеката у Војводини у 2016. години

Врста угоститељског објекта	Кревет	Ноћења	Попуњеност капацитета	Директан приход по ноћењу у €	Укупан приход у €
Хотели	5,602	609,545	29.8%	50	30,477,250
Приватни смештај	2,423	53,425	6.0%	25	1,335,625
Кампови и остало	12,847	460,953	9.8%	20	9,219,060
УКУПНО/ПРОСЕК	20,872	1,123,923	14.8%	36.5	41,031,935

Извор: Horwath HTL на основу података Републичког завода за статистику

Према проценама Horwath HTL-а, укупан директан приход од смештаја у 2016. години износио је нешто више од 41 милион евра. С обзиром на структуру данашњег туристичког производа и ланца вредности са једне, односно вредности мултипликатора у упоредивим регијама са друге стране, процена Horwath HTL-а је да је данас укупни туристички приход (који укључује и индиректне и индуциране приходе) између 1,5 и 1,7 пута већи од директног, дакле између 61,5 и 70 милиона евра.

Модел раста за 2022. годину претпоставља следеће:

- Раст смештаја:
  - 1.500 нових туристичких кревета у великим ризортима;
  - 1.000 нових кревета у већим хотелским објектима (пре свега градови и *wellness*/вински хотели);
  - 500 кревета у малим породичним хотелима (12-15 нових објеката);
  - 1.000 нових кревета у различитим облицима руралног туризма;
  - 1.000 нових кревета у урбаном приватном смештају, хостелима и В&В објектима (пре свега оријентисаних на циклотуризам);
  - 1.000 нових кревета у другим облицима смештаја (хостели, здравствени објекти, *bed & breakfast*) и кампови, који се може предвидети на основу дугорочних планова постојећих чинилаца и постојећих планских докумената.

- Раст попуњености капацитета смештаја (кревета) на ниво од око 25% (са постојећих нешто мање од 15%) на основу јачања општег ланца туристичке вредности, и нарочито на основу постављања и функционисања система маркетинга и комерцијализације;
- Раст јединичног прихода (по ноћењу) од 25% што укључује и ефекат инфлације.

Табела 12. Модел раста туризма АП Војводине

Модел раста - процена основних индикатора туризма у Војводини у 2022. години					
Врста угоститељског објекта	Кревети	Ноћења	Попуњеност капацитета	Директан приход по ноћењу у €	Укупан приход у €
Хотели и слично	8,602	1,175,116	37.3%	67	78,741,972
постојећи	5,602	717,616	35.0%	60	43,056,972
нови велики ризорти	1,500	219,600	40.0%	70	15,372,000
велики индивидуални хотели	1,000	164,700	45.0%	90	14,823,000
мали породични хотели	500	73,200	40.0%	75	5,490,000
Рурални и приватни смештај	4,423	279,423	17.3%	34	9,480,681
постојећи	2,423	133,023	15.0%	30	3,990,681
нови рурални	1,000	73,200	20.0%	35	2,562,000
градски	1,000	73,200	20.0%	40	2,928,000
Остало	14,847	1,121,570	20.6%	28	31,342,410
постојећи	12,847	940,400	20.0%	25	23,510,010
нови хостели	1,000	91,500	25.0%	35	3,202,500
кампови	500	18,300	10.0%	25	457,500
здравствени	200	43,920	60.0%	70	3,074,400
Bed & breakfast	300	27,450	25.0%	40	1,098,000
УКУПНО	27,872	2,576,109	25.3%	46	119,565,063

Извор: Horwath HTL на основу података Републичког завода за статистику

Горња табела сугерише да примена претпоставки које у највећој мери следе из стратешких опредељења има потенцијал генерисања од преко 115 милиона евра директног прихода од туризма (смештаја) и то уз претпоставке заузетости и јединичног прихода које су на крају планираног раздобља ниже него у упоредивим регијама данас. Из тога се може закључити да је остваривање предвиђеног раста у броју смештајних јединица од виталног значаја за остваривање овог Програма развоја туризма и модела раста, што не треба да буде чудно, јер је смештај кључна карика у туристичком ланцу вредности, иако наравно не и једина. Смештајни објекти глобално остварују више од половине директног туристичког прихода, а у алгоритмима туристичког развоја смештај је по правилу први и кључни корак реализације развојног концепта око којег се касније кроз различите предузетничке иницијативе граде и остали елементи туристичког ланца вредности.

Предложени модел развоја подразумева веће синергије између туризма и других грана (пре свега пољопривреде), па се може очекивати да ће донети и веће индиректне ефекте, чиме би мултипликатор укупних у односу на директне учинке требало да се приближи вредности од 2, или приближно вредности од око 230 милиона евра. Осим тога, и угоститељство би у том случају имало већи приход од туриста (којих би било знатно више), па би и његов приход растао више од просека

укупне економије на територији Војводине, тако да би укупни (директни, индиректни и индуцирани) приход туризма и угоститељства био између 340 и 350 милиона евра. У том смислу треба схватити да је циљ овог Програма развоја туризма Војводине приближавање нивоу светског просека раста у сектору туризма, за шта сматрамо да Војводина има све потребне аргументе у ресурсно – атракцијској основи. Пораст запошљавања у туризму и угоститељству би очекивано нешто спорије пратио раст прихода, због потребе веће продуктивности рада у сектору, па се може очекивати да би директно повећао запосленост у сектору 2-3 пута, што би с данашњих нешто више од 1.000 запослених у туризму и угоститељству довело до око 5.000 у 2022. години.

5.8. КЉУЧНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ПОЛИТИКЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА

У овом делу дефинисане развојне политике (кључне оперативне стратегије) туризма Војводине, нужно су изведене из постављених циљева и модела раста, из оквира постављеног стратегијом и прописима Републике Србије, а узимајући у обзир наслеђене конкурентске позиције и тржишне услове туризма Војводине. У том контексту, реферишући се и на политике Владе Србије, а узимајући у обзир специфичне потребе Војводине, пажњу усмеравамо на следећа кључна питања:

1. Како повећати приходе од туризма? – Маркетиншке политике
2. Како омогућити већа улагања у туризам? - Инвестиционе политике
3. Како подићи управљачки капацитет? – Изградња капацитета

5.8.1. Како повећати приходе од туризма? – Маркетиншке политике

5.8.1.1. Фокус на приоритетне производе

Фокус развојне политике мора бити усмерен на приоритетне производе, у условима ограничених финансијских и све више тражених људских ресурса. Расипање маркетиншког буџета на већи број производа ограничава потенцијал развоја конкурентности и умањује спремност туристичких производа за успешну промоцију и продају на туристичким тржишту. Са друге стране, недовољан развој приоритетних производа не даје довољан импулс за развој мање приоритетних производа. Фокус треба да буде стављен на туристичке производе који су показали најбоље развојне резултате у претходном периоду (кратки одмори, *spa* и *wellness*, *ture*), односно на производе од којих се могу очекивати највећи резултати у периоду који долази.

5.8.1.2. Изградња маркетинг система

Маркетинг туристичких дестинација у новијем периоду доживљава велику трансформацију пословног модела. Туризам постаје носилац (*vehicle*) привредних и друштвених порука у ширем контексту развоја дестинације. Задатак Туристичке организације Војводине (ТОВ) је да брзо прилагоди своје маркетиншке алате новим трендовима. Из тог разлога постоји потреба за континуираним прилагођавањем професионалног стратешког и оперативног маркетинг плана туризма. Маркетинг план поставља маркетинг систем са стратешког нивоа (стратегије приоритетних производа, стратегија тржишних сегмената, стратегија иностраних тржишта, стратегија промоције и дистрибуције, стратегија односа са јавношћу, стратегија брендинга, стратегија

електронског маркетинга и сл.). У наставку, маркетинг план поставља оперативни систем постојећих и нових маркетиншких активности (активности везане за изградњу / професионализацију производа, активности везане за комуникацију према циљним тржиштима и циљним сегментима, активности везане за дистрибуцију и продају, како према индивидуалном, тако и према пословном тржишту, активности везане за маркетиншку инфраструктуру, као и активности везане за подршку и сарадњу са туристичком привредом Војводине, Србије и околних региона - на пример подунавских и сл.).

5.8.1.3. Трансформација Туристичке организације Војводине и повећање буџета

Тренутни ниво активности упућује на лимите које ТОВ има када је реч о организационој структури и степену професионализације који захтева нови приступ промоцији Војводине као туристичке дестинације. Учешће „чистих“ маркетиншких активности у броју запослених се мора повећати у оквиру организације (људски, одељења и буџетски). Нарастајући обим послова се, надаље, мора систематски дистрибуирати између различитих одељења, која раде одвојено према својим одговорностима, уз константну координацију и пратећи доследно стратегију маркетинга дестинације. Такође, за професионалну трансформацију ТОВ-а према захтевима модерног маркетинга би требало обезбедити повећање са садашњег буџета са око 0,5 милиона Евра на минимално 3 милиона Евра путем нових решења пуњења буџета (по буџетском основу, или по неком другом основу, укључујући активније учешће и сарадњу са приватним сектором и финансирање кроз пројекте, посебно сарадње са околним регијама). Фокус нове организације ТОВ-а као регионалне (покрајинске) промотивне агенције је да, најпре, обезбеди прихватање, а затим и општу употребу брэнда туризма Војводине на свим дестинацијама, као и примену брэнда на појединачним производима (туре, фестивали, итд.). Нови фокус активности би требало да буде и на интегрисане (посебно дигиталне) маркетиншке комуникације. На нивоу дестинације Војводине се може развијати један (максимално два) приоритетни туристички производ. Имајући у виду Уставом регулисан статус природних богатстава (термоминералне воде), као и власнички статус здравствених установа (бање), логично би било да то буде бањски туризам у наредном развојном периоду. Додатно, неопходно је обезбедити подршку и координацију са већ постојећим иницијативама и напорима Града Новог Сада за реализацију различитих пројеката / интервенција у светлу будуће Европске престонице културе и Европске престонице младих. Остале функције (изградња других туристичких производа, управљање ужим дестинацијама, односи са стејкхолдерима у дестинацијама) би требало потврдити као задатке који се обављају на локалном и/или на пословном нивоу.

5.8.1.4. Подизање нивоа базичних и напредних знања из области маркетинга и продаје

Јавни и приватни сектор мора да научи, побољша и унапреди важне вештине и алате неопходне за нове изазове у маркетингу, продаји и дистрибуцији информација о туризму Војводине. Знања која треба да се усвоје, на кључним позицијама у туристичком систему (менаџери маркетинга дестинације, управљање дигиталним технологијама у туризму), могу и треба да се пренесу упућивањем професионалаца на

програме формалног образовања. Поред тога, бројни канали неформалног образовања подразумевају организовање или посете различитим семинарима, радионицама и активностима које су усмерене на креирање туристичких производа, управљање туристичким брендом, креирање и афирмацију ознака квалитета, креирање садржаја у дестинацијама, итд. Кроз образовање и усвајање ИТ апликација могуће је унапредити системски однос са гостима (кроз тзв. *Customer Relationship Management* системе). Повезивање „острва података и острва знања“ у различитим покрајинским институцијама, нужно је остварити кроз заједничке едукативно-развојне пројекте управљања знањем. Комуникацију и подизање укључености (*involvement*) бивших и потенцијалних посетилаца могуће је унапредити коришћењем потенцијала друштвених мрежа, *online* и *offline* маркетиншких кампање, затим кроз софистициране односе с јавношћу, и сл. Такође, у сарадњи са приватним сектором (агенције, водичи, итд.) потребно је да се обезбеди подршка унапређењу продаје, подршка у преговорима и продаји државним институцијама (школе), страним партнерима, и сл. Угледањем на ефикасна решења развијених регија, потребно је поспешити примену електронског маркетинга и информационих технологија (ИТ) у туризму Војводине. У том смислу, реорганизација и трансформација ТОВ-а у покрајинску промотивну агенцију треба да претпостави посебно одељење које треба да се бави изградњом капацитета маркетиншких активности у јавном и приватном сектору туризма Војводине и координацију са сличним активностима ТОС- на нивоу Републике Србије.

5.8.2. Како омогућити већа улагања у туризам? – Инвестиционе политике

Инвестиције у туризам је потребно подстаћи из више разлога. Рокови повраћаја инвестиција у туризам, посебно у хотелски бизнис, дужи су од просечних рокова повраћаја у друге делатности. Надаље, у условима недовољно развијене привредне активности, улагање у туризам као услужну делатност и као делатност чијих се услуга на ниском нивоу стандарда потрошачи лако могу одрећи, није само по себи привлачно. Такође, ни Србија, а посебно Војводина, није изразито развијена туристичка дестинација и природно је да инвеститори буду подозриви према дугорочним улагањима. Природни потенцијали Војводине (пољопривреда и прерађивачка индустрија) одвлаче пажњу инвеститора у другом правцу, тако да је корисно усмерити њихову пажњу на стварање понуде више додате вредности, што је случај са туризмом. Дакле, улагања у туристичку делатност Војводине ће, без додатног охрабрења инвеститора, расти органски, по релативно ниској стопи, условљеној брзином приближавања највећем суседном емитивном тржишту, а то је Европска Унија.

Убрзавање приватних инвестиција је могуће употребом различитих развојних инструмената. При томе, у досадашњој пракси, коришћени су углавном финансијски инструменти субвенција и меких кредита, а само у једном случају, фискални инструмент ниже стопе ПДВ-а.

Две широке групе подстицајних инструмената су на располагању Влади Аутономне покрајине Војводине:

5.8.2.1. Стварање амбијента за приватне инвестиције (индиректни подстицају).

а) Субвенције. Субвенције јавном сектору су усмерене на подизање атрактивности одређених туристичких места и туристичких простора. Обично се усмеравају ка локалним органима власти, институцијама и јавним предузећима и даље су свој резултат у неколико подручја досадашњег развоја туризма, а са чиме би требало наставити и убудуће:

- **Развој планско-пројектне документације** – израда мастер планова, а касније и просторних планова, регулационих и других планова и пројектне документације значајно олакшава развој туристичких пројеката. Овај инструмент треба задржати и фокус са мастер планова пребацити на регулационе просторне планове, а посебно на планове маркетинга и конкурентности, који су до сада врло ретко били израђивани. Такође, потребно је на одређеним дестинацијама које су већ обрађене мастер плановима, подржати развој пројектне документације са којом се може конкурисати и за ЕУ фондове. Посебно су у овом контексту важни подунавски мастер планови (посебно Горње Подунавље, Бач-Бачка Паланка-Бачки Петровац, Сремски Карловци и Фрушка Гора као и подручје Новог Сада).
- **Развој туристичке инфраструктуре** – кроз ове подстицаје развијене су марине и пристани, стазе за шетњу, бициклическе стазе, као и обележене бициклическе руте, постављана је туристичка сигнализација, уређиване су амбијенталне целине, визиторски центри и слична инфраструктура. Захваљујући неким од ових пројеката значајно је повећана атрактивност појединих дестинација (Палић, Фрушка Гора али и Сирмиум и сл.). Овај инструмент је увек користан, али је ниво туристичке инфраструктуре значајно подигнут и сада се акценат може постепено померати на упошљавање већ развијене инфраструктуре, а мање на развој нових капацитета.
- **Развој путне и комуналне инфраструктуре у функцији туризма** – локални путеви, водоводи, трафо станице и далеководи и слична инфраструктура се могу развијати и из других буџетских ставки. Ипак, показало се као најделотворније у развоју туристичких дестинација да се они који се баве развојем туризма баве и овим пројектима. Оног тренутка када развој ове инфраструктуре од значаја за неки туристички центар пређе у надлежност ресорног јавног предузећа, општине или друге институције, пада на листи приоритетних пројеката и више се не развија. Разлог је прозаичан али јасан: туристи не гласају на локалним изборима, тако да, примера ради, локални водовод у функцији било ког насеља има несумњиви (локално-политички) приоритет у односу на водовод усмерен ка туристичком центру. Овај инструмент је важно користити првенствено у циљу заокруживања већ започетих пројеката, а у мањој мери за отварање нових пројеката.

б) Развојна предузећа и дестинацијске управљачке организације (компаније) - Специјализована јавна предузећа за развој туризма треба да представљају правац развоја у наредном периоду. Како је у наредном периоду предвиђена потреба за јачањем управљања на нивоу дестинације, специјализована предузећа и институције представљају добар алат да се таква тежња операционализује. У досадашњем развоју, посебно успешне примере ових предузећа на нивоу

Републике представљају ЈП Скијалишта Србије, ЈП Тврђава Голубачки град, ЈП Лепенски вир, итд. На нивоу Покрајине треба истаћи Парк Палић д.о.о. у тројном власништву Републике Србије, АП Војводине и града Суботице. И у једном и у другом случају, ова предузећа су замишљена као агенти развоја дестинације тако да буду “један шалтер” на који треба да се обраћају заинтересовани инвеститори ради решавања свих проблема. Штавише, ова предузећа треба да презму на себе и значајан део инвестиционог маркетинга (*roadshow*, сајмови инвестиција и сл.). Уочена слабост ових организација се огледа у неразвијене две компоненте и на њих ваља посебно обратити пажњу у даљем развоју. Прва је недовољна оријентација на маркетиншке активности, често изазвана слабом координацијом рада са локалним туристичким организацијама. Друга се односи на исто тако слабу координацију са локалним комуналним и путарским предузећима и међусобним пребацивањем одговорности (и тиме пребацивањем притиска на “туђи” буџет).

в) Ваучери за субвенционисано коришћење услуга смештаја у угоститељским објектима – с обзиром да се континентални туризам, по правилу, у највећој мери заснива на домаћој тражњи / потрошњи, основна идеја је да је потребан подстицај домаће потрошње. По угледу на друге земље, попут Мађарске, у Србији се грађанима дају подстицаји за коришћење услуга одмора у туристичким центрима у земљи. Основна идеја је да се грађанима, уместо новчаног износа за регрес исплата послодавца врши у вредносним папирима (ваучерима), или на наменску картицу тако да се може користити само у домаћим угоститељским објектима. Овај део личних примања се не опорезује тако да послодавац и запослени добијају одређену пореску стимулацију, која за буџет не представља велико умањење. На другој страни, средства се усмеравају у домаћу потрошњу па се већ самим тим кроз порезе делимично враћају у буџет. Такође, како регрес никада није довољан за годишњи одмор, увећани део примања се користи у домаћем угоститељству чиме се подстичу додатни буџетски приходи. Ова мера делимично утиче на усмеравање домаће туристичке тражње на домаћу понуду, чиме се позитивно утиче на спољнотрговински туристички биланс, који представља један од извора спољнотрговинског дефицита у Србији. Овако дизајнирана мера не захтева никакве буџетске издатке. У Србији се одступило од овог модела тако да се исплата ваучера врши на терет буџета и то само неким категоријама грађана (са slabим примањима). У интересу војвођанских давалаца туристичких услуга јесте тражење модалитета како да се из покрајинског буџета поклоњена вредност грађанима из републичког буџета увећа (*match the funds*) доделом додатног износа из покрајинског буџета за услуге пружене на територији АП Војводине. Тренутно важећи модел социјалног програма би требало допунити увођењем програма подстицања домаће потрошње кроз дефинисање неопорезивог (или делимично опорезивог) износа по запосленом који би послодавци давали као награде својим запосленима (на пример, до 1.000 евра годишње по запосленом, који би био део тзв. *fringe benefits* у функцији домаће туристичке потрошње). Тако додељен износ представља лични износ за туристичку потрошњу који се троши преко одговарајуће картице за унапред дефинисане намене (на пример, смештај до 2/3 буџета, угоститељство 1/6 буџета, култура и атракције 1/6 буџета – или било која друга разумна расподела, што би био предмет разраде кроз посебан пројекат). Послодавци се тиме подстичу да додатно награде своје запослене, а држава има

непосредне користи кроз повећану потрошњу и оживљавање руралних подручја и алтернативних дестинација.

5.8.2.2. Директно подстицање приватних инвестиција.

а) Повољни кредити (*soft loans*) – Ради се о инструменту директног подстицања приватних инвеститора на приоритетним локацијама, или оних који се баве приоритетним туристичким производима. У почетном периоду ови су кредити одобравани на пет година са једном или две године почека. Може се дати оцена да су овакви кредити, иако по ниским каматама, у суштини били неповољни због рочности. У том смислу би, у наредном периоду, требало да буду релаксирани. Рок отплате би требало да буде најмање 7 година (84 месеца) по истеку одложеног рока који траје 12 месеци (или 24 месеца за улагања у нове дестинације, или неразвијена подручја) и који се рачуна се од дана првог повлачења средстава. Ове кредите треба и даље одобравати за изградњу нових објеката, по задатим стандардима (категоризације ако је реч о смештајним капацитетима). Такође, ове кредите је корисно одобравати и за изградњу туристичких атракција и набавку опреме која је потребна за обогаћивање туристичке понуде. У досадашњем периоду, у малом проценту случајева, кредити су коришћени, и то ретко, само за изградњу базена у склопу угоститељских капацитета.

б) Повољна стопа пореза на додату вредност – је инструмент на републичком нивоу, али се кроз деловање институција система могу иницирати одређене измене. Нижа стопа ПДВ од 10% се тренутно наплаћује на промет услуга смештаја у смештајним објектима. Ова мера је била директно усмерена на подизање нивоа квалитета угоститељских услуга смањењем нивоа пореза на услуге смештаја у категорисаним објектима. Ово ограничење је релативизовано Законом о порезу на додату вредност из 2012. године и каснијим тумачењима Министарства финансија. Тако, ова норма више не усмерава инвеститоре да граде објекте по стандардима прописаним Правилником о категоризацији, бирајући при томе, ниво услуге, од једне до пет звездица, сходно пословној стратегији предузећа.

Овај инструмент је дао у почетном периоду примене дао веома добре резултате, не представљајући значајно оптерећење за буџет, а подижући ниво услуге и ниво новостворене вредности. Ради повољног дугорочног утицаја на раст конкурентности хотелијерства и угоститељства који је доказан на искуствима земаља које такву праксу примењују, требало би размотрити:

- враћање на оригинално тумачење повлашћене пореске стопе на услуге само у категорисаним објектима; и
- увођење редуковане стопе пореза на додату вредност на пружање услуга исхране и пића у хотелима и самосталним угоститељским објектима.

Додатно, кроз различиту категоризацију развијености подручја, могуће је иницирати увођење просторно и временски ограничених смањења пореских оптерећења по основу овог и других пореза како би се могло управљати усмеравањем инвестиција, а да се истовремено не смањује буџетски приход који се добија из развијених дестинација.

5.8.2.3. Инструменти који до сада нису коришћени

За подстицај развоја туризма, а посредно и за подстицај инвестирања услед очекивања раста туристичког бизниса, могу бити коришћени у наредном периоду неки инструменти који до сада нису коришћени:

- а) Модел концесија** – За подстицање инвестиција у туризам требало би применити модел смањења трошка улагања у развој пројеката на начин да се имплементира модел степенонаних (градуираних) или повољних концесија, односно модел давања земљишта без накнаде инвеститорима за развој туристичких пројеката, уз смањење комуналних давања. Ово је посебно значајно за развој туризма у локалним самоуправама и мање развијеним подручјима.
- б) Регулаторни оквир за примену савремених модела управљања некретнинама у туризму** – С обзиром на релативно дуг период повраћаја инвестиција у развој хотела, требало би креирати одговарајући регулаторни оквир који ће омогућити примену савремених модела управљања некретнинама у туризму (*sale-leaseback* сл.), где је изазов успоставити регулативу која омогућује продају некретнина у мешовитим ризортима, односно етажирање продатих некретнина, те враћање тих некретнина у *'rental pool'* како би се омогућило њихово комерцијално коришћење.
- в) Стимулативна фискална политика за развој хотела** - С обзиром на релативно дуг период повраћаја инвестиција у развој хотела, требало би иницирати на републичком нивоу стварање система пореских бенефиција за инвестирање у хотеле. Систем би, на пример, могао да укључи: редуковану стопу ПДВ на остале услуге осим смештаја, одређени број година ослобађања, или умањења плаћања пореза и доприноса на зараде. На локалном нивоу, систем би могао да укључује: ослобађање плаћања комуналне таксе у одређеном броју година, бесплатне (по повлашћеним ценама) услуге локалних органа власти приликом пројектовања и изградње), те повластице приликом обрачуна других фискалних и парафискалних давања.
- г) Подстицаји за реализацију школских екскурзија у Војводини** – из различитих економских, историјских и политичких разлога државни органи Србије и Војводине имају интерес да различитим мерама утичу на преусмеравање ђачких екскурзија у оквиру националних и регионалних граница. Један од узрока вишегодишњег опадања домаће туристичке тражње је и тај што опада број ноћења ђачких екскурзија у земљи, а расте број ноћења чак у удаљеним европским дестинацијама. Иако се домаћа туристичка тражња опоравља, потреба за интервенцијом и даље постоји, како из економских, тако и из социјалних, па и политичких разлога. Програмирање екскурзија у складу са садржајима предмета географије, историје, језика и књижевности, других уметности и других предмета у великој мери може да подигне едукативну вредност екскурзија, али и да олакша родитељима економски терет финансирања ових догађаја. Правилник о организацији екскурзија може (и мора) да упућује организаторе екскурзија да до завршних разреда средње школе морају школске екскурзије организовати у земљи, или евентуално у земљи и региону. Ова мера не захтева никакве буџетске издатке. АП Војводина може да подржи рад удружења туристичких агенција и

водича који организују посете ђака и студената из читаве Србије дестинацијама у Војводини.

д) Подстицаји туроператорима и превозницима за довођење страних туриста. Многе земље организовано подстичу плаћање туроператорима по сваком члану организоване туристичке групе. Превозницима се може плаћати одређени број (празних) седишта тако да увек достигну преломну тачку покрића трошкова и храбрије се упуштају у отварање нових линија превоза. На тај начин нека места постају доступна посетиоцима. Посебну меру представљају субвенције за инсталирање носача за бесплатни превоз бицикала на аутобусе, воз и друга средства јавног превоза чиме се стимулише одржива мобилност рекреативаца. Организовани туристички промет је до скоро био основа развоја масовног туризма. Заснован на професионалним туроператорима, долазак организованих туристичких група подстиче организовану промоцију Србије као дестинације на неким туристичким тржиштима и додатно генерише долазак индивидуалних посетилаца који не би ни чули за дестинацију да није било промоције од стране туроператора.

Почетком 2018. године је донета Уредба о условима и начину доделе и коришћења средстава за подстицање унапређења организованог туристичког промета страних туриста на територији РС, чиме је учињен значајан помак у подстицању туроператорима и превозницима.

ђ) Подстицаји организацији међународних¹ конгреса и догађаја. Многе струковне и професионалне међународне асоцијације би се лакше одлучиле на организацију међународних конгреса у Војводини уколико би део својих трошкова могли да надокнаде кроз подстицаје. Субвенције страним организаторима конгреса се могу остваривати и кроз пружање бесплатних услуга на нивоу дестинације, а ређе кроз уплату финансијских субвенција. Корист од долазака страних пословних гостију не треба додатно објашњавати (обично висок дискрециони доходак учесника, пут и смештај о туђем трошку па самим тим већа склоност ка ванпансионској потрошњи, радозналост ове врсте гостију, итд.). Највећи допринос развоју конгресне индустрије може дати блиска сарадња са Конгресним бироом Србије и помоћ домаћим струковним организацијама да придобију поверење међународних организација које организују конгресе. Такође, корисна су и искуства других земаља – на пример, Грузија је била увела систем подстицаја у периоду од до две године за брендиране хотеле који су активно организовали међународне догађаје и на тај начин унапредила ниво квалитета пружања услуга у главним дестинацијама.

Travel & Tourism: Economic Impact 2017, World Travel and Tourism Council
UNWTO Tourism Highlights 2017 Edition, United Nations World Tourism Organization

¹ ICCA критеријум: минимално 50 учесника, ротација између најмање три земље, одржавање на редовној основи

5.8.3. Подизање управљачког капацитета

5.8.3.1. Даље унапређивање институционалног оквира

Регулаторни оквир из области туризма који је у претходном периоду усвојен, обезбеђује солидне претпоставке за даљи развој туризма како у Србији, тако и у Војводини. Међутим, у циљу веће ефикасности у спровођењу предложених политика, неопходна су даља унапређења институционалног оквира у вези са развојем туризма и то:

- Ригорозна контрола спровођења постојећих мера и санкционисање недозвољене праксе;
- Унапређење заштите потрошача туристичких услуга;
- Обезбеђивање институционалних претпоставки за професионализацију управљања туризмом на локалном, регионалном, националном и нивоу дестинација;
- Регулација савремених модела власништва и управљања некретнинама;
- Порески подстицаји за раст домаћег туризма, комбиновано са инструментима увођења нерегистрованог пословања у легалне токове;
- Јачање координационог тела (Покрајински савет за туризам) у циљу разматрања стратегијских иницијатива, предлагања промена законског и институционалног оквира у различитим областима, и других мера које директно условљавају развој туризма.

5.8.3.2. Организационо унапређење туризма Војводине

Имајући у виду да је тренутни модел управљања туристичким дестинацијама у Војводини (и у Србији) неодржив, неопходно је увести систем дестинацијских менаџмент организација као јединих управљача целовитим ланцем вредности у туризму. Историја развоја модела управљања туризмом је показала да је због потреба ефикасне комуникације са туристичким тржиштем неопходна организација система управљања туризмом на неколико нивоа: национална Туристичка организација Србије (ТОС) би требало да буде одговорна искључиво за тржишну позицију и имиџ и брендинг Србије као туристичке дестинације, регионалне туристичке менаџмент организације као што је Туристичка организација Војводине (ТОВ), за маркетинг и промоцију туризма у свом региону, а локалне дестинацијске менаџмент организације (ДМО) за менаџмент развоја и маркетинг туризма на ужем подручју, на нивоу туристичке дестинације.

Регионалне организације у савременим туристичким токовима преузимају улогу чворишта (*Hubs*). Оне брину о олакшавању уласка посетилаца у регион и усмеравања посетилаца ка другим чвориштима, у складу са заједнички усвојеним маркетиншким интересима. Чворишта окупљају интересе већег броја локалних дестинација и координирају своје активности са другим чвориштима (дуж Дунава, у Панонској регији и сл.).

Дестинацијске менаџмент организације имају два кључна задатка: 1) екстерни дестинацијски маркетинг (маркетиншка комуникација, продаја и лобирање) и 2) интерни развој дестинације (планирање, информисање, стварање туристичких производа и доживљаја).

5.8.3.3. Домаћа и интернационална удружења и асоцијације

Неопходна је тесна сарадња и поверење између различитих удружења и асоцијација у циљу остваривања туристичке визије Војводине. Са једне стране треба започети или наставити активно и партиципативно чланство у регионалним интернационалним удружењима и асоцијацијама (као што је *Danube Competence Center* - DCC, итд.). Са друге стране треба дати подршку креирању домаћих удружења и асоцијација као представника приватног сектора, усмерених на повећање конкурентности појединачних туристичких дестинација / производа, које треба да учествују у креирању развојних планова. Кроз сарадњу са ТОС-ом, потребно је одржати приступ и великим међународним организацијама (WTTC, UNWTO).

5.8.3.4. Развој људских ресурса / потенцијала

У даљем развоју туристичких дестинација Војводине, неопходан је континуирани рад на побољшању квалитета услуга на основу развоја и унапређења људских ресурса, а кроз систем формалног и неформалног школовања и тренинга. Систем формалног образовања је неопходно прилагодити захтевима савременог тржишта и потребама индустрије. Школовање менаџмента у хотелијерству треба да иде у правцу усвајања неопходних теоријских и практичних знања савременог хотелског пословања (хотелске операције, маркетинг и продаја, финансије, контролинг, итд.). Школовање стручњака за поједине уже специјалности треба да иде у правцу повећавања удела практичног рада, вештина и увођења нових програма према потребама индустрије (нпр. управљање *spa* и *wellness* центрима, управљање забавним парковима, итд.). У погледу спровођења система тренинга, у циљу достизања интернационалних стандарда у испоруци услуге, треба обухватити тренинге за три групе професионалаца: 1) професионалце из области угоститељства (хотели и ресторани); 2) професионалце који су ангажовани на интерпретацији туристичких природних, културних и других атракција; 3) професионалце из других области који су индиректно повезани са туризмом (таксисти, пасошка контрола, полиција, итд.), а који такође у великој мери доприносе квалитету искуства туриста. У функционалном погледу, потребно је значајно улагање у едукацију и прихватање нових (дигиталних) технологија.

5.8.3.5. Нове технологије и системи пословне интелигенције, контрола квалитета

У циљу подизања управљачког капацитета потребно је применити нове методе и компетенције засноване на коришћењу дигиталних технологија и система пословне интелигенције. Нове технологије су омогућиле једноставну и брзу обраду великих количина података, и то не само као подршка систему одлучивања, већ и за управљање и контролу перформанси пословања. Суштина је у креирању платформе за ефикасно управљање подацима у циљу претварања података у информације, а информација у знање. Знање представља основ за доношење стратешких и

оперативних одлука, брзина догађања у савременим условима захтева да се управљање знањем аутоматизује, тј. све више поверава вештачкој интелигенцији. Знања која треба да се пренесу јавном и приватном сектору путем организованих семинара и радионица треба нарочито да укључе коришћење *up-to-date* информационо-комуникационих технологија и достигнућа електронског пословања.

5.9. СТРАТЕГИЈА ПРОИЗВОДА

Додату вредност и софистицираност туристичке дестинације у великој мери одређује специјализација понуде портфолија туристичких производа циљаних према одређеним тржишним сегментима. За даљи процес планирања важно је идентификовати кључне производе за које ће се дестинација специјализовати и са којима ће постати препознатљива на тржишту. Циљ је фокусирати понуду како би се адекватно могли адресирати ресурси и потребна инфраструктура за испоруку туристичких производа/искустава на нивоу квалитета најбољих светских дестинација.

Развој туристичких производа је процес који координира различите хардверске и софтверске елементе. Развој се темељи на постојећим природним и створеним ресурсима, али захтева њихово повезивање, интерпретацију и унапређење. Често се дешава да дестинације „упадну“ у замку пуког експлоатисања датих ресурса, при чему се занемарује адекватно стављање ресурса у функцију развоја туризма. Модерни путник је у потрази за јединственим искуствима и током путовања остварује своју жељу за новим искуствима, изазовима и упечатљивим сећањима. Из тог разлога је од изузетне важности да се приликом развоја туристичких производа добро упознају кључни тржишни сегменти, њихове навике, потребе, животни стил и жеље, па у складу са тиме вршити прилагођавање понуде / туристичких производа.

На основу увида у ресурсе подручја, културно наслеђе и природна богатства, подручје Војводине има подлогу за развој:

1. **Кратких одмора** који су велика скупина хетерогених, али међусобно повезаних производа. За сваки сегмент посетилаца један производ ће бити доминантан мотив доласка на дестинацију, али конзумацијом других производа употпуниће се и обогатити њихов боравак.
2. **Touring-a** који омогућава паковање осталих примарних производа.
3. **Spa & wellness убањама / здравствени туризам**, с обзиром на богатство термо – минералних извора (које би у наредној фази требало детаљно истражити и мапирати).
4. **Речног крузинга / наутике**, с обзиром на мрежу река и канала којима је испресецаана Војводина, а што треба представљати дугорочну оријентацију у развоју туризма Војводине.
5. **Пословног туризма (MICE)**, који већ у постојећим оквирима има шансу за још успешнију комерцијализацију и јачање на бази постојећих капацитета (посебно у Новом Саду, Суботици / Палићу и Фрушкој гори).

Извор: Horwath HTL, 2017.

Успешна реализација процеса развоја туристичких производа ће обезбедити остваривање стратешких циљева постављених овим Програмом развоја туризма. Додатно, повезујући производе са кључним тржиштима и циљним сегментима постиже се:

1. **Лојалност** гостију, који ће се у дестинацију враћати и који ће бити спремни да препоруче дестинацију. Како би се то остварило, атракције и садржаји морају бити усмерени на задовољавање примарних потреба циљних сегмената.
2. **Препознатљивост и репутација**, затим и етаблирање дестинације, односно креирање преферираног имиџа, кроз пружање аутентичних и најбољих доживљаја гостима. Испоруком туристичких производа и програма усмерених према специфичним циљним сегментима, односно испоруком обећања брэнда дестинације, ствара се свест о производима и специфичностима дестинације, ствара се поверење у дестинацију, па се у крајњој линији реализује веће присуство на кључним емитивним тржиштима.
3. **Подстицање улагања у туризам** – давањем адекватног оквира развоја отвара се могућност малим, средњим и великим предузетницима да увиде прилике у туризму и уложе финансијска средства у развој туристичких атракција и осталих туристички релевантних објеката.

5.9.1. Кратки одмор

КРАТКИ ОДМОР

Опис производа

Кратки одмор се обично дефинише као путовање које обухвата од 1 до 3 ноћења са циљем бега од свакодневице. Производ укључује више скупина производа, при чему било која од њих представља главни мотив доласка појединог сегмента гостију на дестинацију. Гости на кратке одморе путују због културе, хране, догађаја и манифестација, специјалних интереса, класичних одмора, уживања у природи и сл. Током свог боравка гост конзумира различите елементе истовремено, стога се из перспективе организовања и управљања производом сви елементи посматрају заједно. Овакав тип производа се обично остварује преко викенда, продужених викенда, празника и слично. Најзаступљенији облик кратког одмора је тзв. „*city break*”, а све већи значај имају и производи са обележјима „бега” (нпр. у природу). Корисник кратких одмора често је домаће становништво. Гости ову врсту путовања већ данас доминантно организују преко Интернета где прикупљају све потребне информације како би своје искуство током боравка.

Сегменти производа

Еногастрономија/рурални туризам

Култура и догађања

Селективни облици туризма

Спорт и рекреација

Тржишни сегменти

Генерација Y и Z

Породице са децом

Парови

MICE

Спортисти

Backpackeri

Време

Читава година

Процена величине тржишта

Процењује се да годишње више од 30 милиона европљана путује на неки од облика кратког одмора. Обим производа је процењен на више од 7 милијарди евра, а просечни издаци износе од 300 до 600 евра по путовању.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције

Фактори успеха

- Квалитетни и разнолики облици смештаја
- Природна и културна богатства стављена у туристичку функцију
- Богата гастрономска понуда контролисаног квалитета
- Конкурентан систем маркетинга и продаје
- Сигнализација и ознаке
- Квалитетни трговачки центри и трговачки брендови
- Добра доступност (пре свега ваздушним путем)
- Безбедност
- Понуда туристичке инфраструктуре, излета и активности
- Вредност за новац
- Доступност основних и пратећих услуга

5.9.1.1. Еногастрономија и рурални туризам

Еногастрономија и рурални туризам

Опис производа

Рурални туризам има два основна појавна облика, односно две главне подгрупе:

1. Рурални животни стил - доживљај аутентичног сеоског живота (у Војводини су посебно карактеристични салаши); и
2. Активни рурални туризам - коришћење руралног простора за разне облике (савремених) активности.

Еногастрономија је типична за снажне пољопривредне, и нарочито винске регије. Корисници овог производа на дестинацију примарно долазе да би уживали у храни и пићу, али и да би се упознали са специфичностима и особеностима дестинације, тако да су за ове кориснике остале компоненте производа важније него код корисника са другим примарним мотивима (нпр. здравље и догађаји). Поред хране и пића, пакети оваквих производа укључују и упознавање гостију са историјом и причама везаним за водеће гастрономске производе, па регије са развијеним туристичким производом везаним за гастрономију имају и посебне показне центре везане за вино и брендиране прехранбене производе. Еногастрономија је у таквим регијама у правилу уткана и у главне идентитетске елементе регије, присутна и изражена у туристичким догађајима те међу доминантним елементима туристичког маркетинга.

Сегменти производа

Рурални туризам
Еногастрономија

Тржишни сегменти

Генерација Y и Z
Породице са децом
Парови (доминантно *emptonesters*)

Време	Процена величине тржишта
Читава година	Око 7% укупних светских путовања мотивисано је вином, гастрономијом и руралним искуством. Просечно гости троше 70 EUR дневно, а очекује се просечни годишњи раст путовања од око 3-4%.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Расположивост разноликих облика смештаја који су интегрисани у рурални пејзаж ▪ Брендирање и заштита аутохтоних пољопривредних и гастрономских производа ▪ Систем подстицаја и подршке малом и средњем предузетништву ▪ Квалитетни агротуризам ▪ Едукација и <i>benchmark</i> путовања 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Висок степен безбедности и чистоће ▪ Интензивирање пољопривредне производње ▪ Квалитетна гастрономија с обавезним локалним и сезонским елементима ▪ Лепота руралних предела ▪ Заштита животне средине ▪ Љубазност локалног становништва

5.9.1.2. Култура и догађаји

Култура и догађаји

Опис производа

Културни туризам подразумева путовање особа изван свог уобичајеног места боравака, на период дужи од 24 h, како би конзумирао одређени културни садржај. Бројни су културни ресурси које посматрамо у овом контексту: археолошка налазишта и музеји, архитектура, верска баштина, уметност, фестивали и галерије, музика и плес, позоришта и представе, културни догађаји и манифестације, али и студијска путовања и боравак ради учења одређене вештине или страног језика. Развој технологије омогућава дестинацији модернизовање културне понуде и начина представљања историје, наслеђа и појединих археолошких артефаката. Глобални тренд је прелазак класичних музеја у интерактивне и дигиталне моделе презентовања (укључујући виртуелну стварност), као и отварање мањих тзв. центара за посетиоце и интерпретацијске центре у којима су туристи главни учесници и креатори искуства. Туристи вођени културом у пракси се деле на „културом мотивисане туристе“ (културне производе конзумирају као део свог општег путовања) и на „специфичне културне туристе“ (долазе на дестинацију конкретно због одређених културних елемената и производа).

Сегменти производа	Тржишни сегменти
Архитектура, музеји, галерије, археолошка	Генерација Y и Z

налазишта
 Културни догађаји
 Музички догађаји
 Верска баштина

Породице са децом
 Парови
 MICE
Backpackeri

Спортски догађаји и манифестације

Време	Процена величине тржишта
-------	--------------------------

Читава година

У Европи чак 42% свих туриста конзумира одређени културни производ током свог општег путовања и боравка на дестинацији; 40% свих културних путовања углавном је кратког трајања, углавном до 4 дана.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха
--	----------------

- Квалитетнији систем управљања посетиоцима
- Манифестације и догађаји међународне привлачности
- Подизање креативности израде и дистрибуције рукотворина и аутохтоних производа
- Боља мрежа информационих центара
- Иновативна интерпретација културног садржаја – интерпретацијски и центри за посетиоце

- Доступност информација на Интернету и на самој дестинацији
- Повезаност најзначајнијих најатрактивнијих природних и културних локалитета на подручју Покрајине, њихово смислено повезивање и означавање
- Интерпретација историјских и културних садржаја – употреба модерне технологије
- Разнолики типови смештаја
- Квалитетни водичи
- Имиџ дестинације

5.9.1.3. Туризам специјалних интереса

Туризам специјалних интереса

Опис производа

Туризам специјалних интереса уско је повезано са појединим, специјалним интересовањима гостију („нише“) који долазе на дестинацију. Туристи постају све захтевнији и искуснији, па расте и тражња за необичним и нестандартним производима. Гости углавном путују због неког посебног интереса, како би у њему уживали, било да је то хоби, физичка активност, занимање за одређену тему или дестинацију. Таква су путовања углавном индивидуална или у мањим групама, а гости су искуснији и захтевнији. Верски туризам и ходочашћа, посматрање птица,

риболов и лов само су неки од туризма специјалних интереса за које Војводина има развојне аргументе.

Време	Тржишни сегменти
Читава година	Генерација Y и Z
	Индивидуални посетиоци
	Породице са већом децом
	Парови
Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха

- Разнолика смештана понуда
- Информационе табле и сигнализација
- Вођене туре и излети
- Маркетиншка инфраструктура – засебни *online* и *offline* садржаји намењени појединим сегментима према интересима
- Развијање мреже ходочасничких путева

- Љубазност локалног становништва
- Распоживост и модуларност понуде (могућност да посетиоци у потпуности сами организују путовање)
- Имиџ дестинације/аутентичност
- Оглашавање у специјализованим магазинима/часописима

Спорт и рекреација

Опис производа

Спортски и активни туризам је сваки облик путовања који укључује минимално два од следећа три елемента: физичку активност, природни амбијент и интеракцију са локалним садржајима. Овај облик туризма је уско повезан са високим нивоом учешћа туриста у активностима, а најчешће се одвија на отвореном простору, док корисници очекују искуство (контролисаног) ризика и/или узбуђења, или, са друге стране, мира при чему тестирају своје способности у одабраној активности. Ако се правилно регулише могуће је очувати, активирати и дугорочно одрживо користити природну баштину дестинације. Постоје различити типови гостију који се најчешће деле на стручне спортисте, ентузијасте и рекреативце. Стручни и професионални спортисти, као и ентузијасте за одређену активност, на путовање одлазе мотивисани одређеном активношћу (припреме, кондициони тренинзи, и сл.). Рекреативци с друге стране, бирају дестинације на којима ће моћи умерено да се баве жељеним спортским активностима (хоби).

Сегменти производа

Тржишни сегменти

Рекреација и аматерски спортови
Професионални спортови и припреме

Генерација Y и Z

Породице са децом

Спортисти

Backpackeri

Време

Процена величине тржишта

Април - Октобар

У региону су гости који долазе на активни одмор углавном странци старости од 25-45 година, средњег и вишег приходног разреда и обично бораве 2-5 дана. Просечна потрошња ових туриста по путовању у региону је око 300 евра. Међународно тржиште се процењује на око 5 милиона путовања, а у Европи се реализује око 800.000 до 1 милион путовања.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције

Фактори успеха

- Изградња и уређење бициклистичких стаза
- Означавање – дуж стаза и на мапама
- Изградња и уређење спортских дворана и
- Садржаји и програми за безбедност и превенцију несрећа
- Повезивање са спортским манифестацијама и коришћење

- терена
- Адекватан смештај (нпр. *B&B, Bike* хотели)
- Уређење видиковаца, одморишта и пикник зона дуж стаза
- Специјализована техничка подршка
- Школе и курсеви за поједине спортове (нпр. јахање, водени спортови)

- манифестација и познатих спортиста у маркетиншке сврхе
- Могућност прихвата већих група
- Имиџ дестинације
- Вредност за новац
- Изобилје зелених површина и рекреационих зона те осећај немасовности

5.9.2. Touring

Touring

Опис производа

Touring као производ има два основна појавна облика, односно две главне подгрупе:

1. **Индивидуални** - Самостални *touring* по одређеном подручју индивидуалним превозним средством (личним, изнајмљеним или јавним превозом).
2. **Групни** - Путници који желе да истражују и упознају нове крајеве дружећи се са особама сличних интересовања.

Овај производ се дефинише као кретање по одређеном простору са циљем откривања и упознавања разних знаменитости тог краја, или праћење одређене теме руте (култура, природа, гастрономија). Ово је један од најстаријих туристичких концепата, из којег се развио туризам (велике туре Европе између XVII и XIX века).

У контексту Војводине *touring* мора да повеже сегменте понуде и упакује поједине елементе у смислен и атрактиван производ, али и да се повеже се са глобалним системима комерцијализације специјализованим за ове производе. Један од добрих примера који функционише и на територији Војводине је Дунавска културна рута – Пут Римских императора / Дунавска винска рута.

Сегменти производа

Организовани *touring*
 Индивидуални *touring*
 Крстарење рекама

Тржишни сегменти

Парови 50+
 Породице са децом

Време	Процена величине тржишта
Март - Октобар	Око 43 милиона свих путовања су <i>touring</i> путовања, односно 15-20% европског тржишта одмора и слободног времена. Просечни издаци по путовању по особи крећу се од 1.100 до 1.400 евра. Из године у годину примећује се раст потражње за овом врстом путовања, па тако број долазака расте између 1-3% просечно годишње.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Квалитетна путна инфраструктура ▪ Луке и пристаништа на рекама ▪ Међуградска повезаност ▪ Сигнализација и ознаке ▪ DMC/DMO ▪ Квалитет и интерпретација културних садржаја ▪ Квалитетни ресторани – на нивоу конкурентских земаља 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Обликовање производа у складу са потребама тржишта: <ol style="list-style-type: none"> 1. Културне туре 2. Природне туре 3. Градови Војводине 4. Туре мешовите тематике ▪ Доступност основних услуга ▪ Квалитетни водичи ▪ Промоција могућих итинерера ▪ Сарадња са <i>touring</i> агенцијама ▪ Вредност за новац ▪ Аутентична искуства

5.9.3. Здравствени туризам

Здравствени туризам

Опис производа

Здравствени туризам је сложен туристички производ који обухвата велики број специјализованих садржаја и услуга на путовањима мотивисаним потребом за унапређењем здравља и побољшањем квалитета живота. *Spa/wellness* и здравље се посматрају у међусобном односу појединих облика здравственог туризма.

Производ *wellness* подразумева проактивни, интегрисани приступ којим треба да се побољша квалитет живота и здравља гостију на дестинацији. Оно се бави превенцијом болести, а гостима пружа искуство и најчешће неопипљиве резултате. *Wellness* и *sра* дестинације граде се на концепту укупног благостања чији је главни задатак остваривање здравствених циљева, како психолошких и емоционалних, тако и физичких, и то кроз специјално дизајниране, осмишљене и прилагођене третмане, едукације, инструкције, курсеве и тренинге, кроз промоцију дугорочно одрживог здравог начина живота. У профилу понашања ових подтипова производа, корисници *sра/wellnessa* имају далеко већу потребу за другим садржајима, пре свега у култури, догађајима и еногастрономији.

Spa и wellness
Здравље

Парови 25-49
Парови 50+
Спортисти

Време

Процена величине тржишта

Читава година, мање интензивно током главне летње и зимске сезоне

Wellness и *spa* данас је један од најбрже растућих туристичких производа. Процењује се да је величина глобалног *wellness* тржишта у 2013. години износила 494 млрд. USD, а у 2017. години 678.5 млрд. USD.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције

Фактори успеха

- Здравље – специјализоване клинике, просторије за третмане опоравка и (не)инвазивних медицинских захвата
- *Wellness* – *wellness* хотели, простори за медитације и оријенталне технике, термални извори, базени, вода са лековитим својствима
- Обезбеђивање јединствених доживљаја кроз природу
- Школе масажа и *wellness* техника
- Брендинг утемељен на локалним намирницама, култури и наслеђу
- Природна и незагађена животна средина
- Квалитетна понуда хране и пића
- Специјализована подршка/експертиза
- Сертификати квалитета и професионалности
- Менаџмент са знањима о овом производу
- Интензивна промоција и информисање и стварање имиџа
- Холистички приступ здрављу
- Вредност за новац (посебно у односу на конкурентске регије)

5.9.4. Наутички туризам

Наутички туризам

Опис производа

Наутички туризам је широк појам који подразумева путовања морем, рекама и језерима. У свом ужем смислу крстарење, кружно путовање бродом, подразумева заустављање у више морских или речних лука. Крстарење се сматра луксузним обликом путовања на броду, по услузи *all-inclusive*. Речно крстарење подразумева путовање бродом просечне дужине 108 т који може да прими у просеку 143 путника. Европа је највећа регија речног крстарења, док је Немачка најразвијенија европска држава (пут Рајна, Мајна, Дунав). За разлику од морског крстарења, речно крстарење се више ослања на копнену понуду уместо на забавне садржаје на броду. Већина понуђача речних крстарења у склопу цене самог крстарења укључују и вођене излете на копно и додатно нуде

посебне излете и искуства ослањајући се на особености појединачних дестинација. Пошто су мањи, речни бродови могу да пристану и у мање градове, нудећи путницима могућност упознавања још неоткривених дестинација.

Сегменти производа	Тржишни сегменти
Вишедневна крстарења Једнедневна крстарења (излети)	Миленијалци Генерација X Породице са децом Старији парови

Време	Процена величине тржишта
Цела година	1,36 милиона путника је у 2016. путовало европским рекама, 2,7% више него у 2015. Већина путника је старости између 56-75 година. 39% путника долази из Канаде и САД-а, док Немачка предузећа држе 39% укупне понуде. Просечна цена речног крстарења износи између 1.000 и 1.200 EUR по особи, уз тренд пада цена.

Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Квалитетна пристаништа и луке ▪ Атрактивне алтернативе пристаништима ▪ Сервиси за одржавање брода ▪ Квалитетни барови и ресторани у лукама ▪ Трговачки садржаји у лукама 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Понуда туристичке инфраструктуре, излета и активности ▪ Повезаност луке и центра града ▪ Уређене обале река ▪ Прилагођене царинске политике (улаз/излаз из луке за стране путнике) ▪ Квалитетно и професионално особље у лукама ▪ Безбедност ▪ Иновативни излети и искуства на копну

5.9.5. MICE туризам

MICE туризам
Опис производа

Акроним *Meetings, Incentives, Conventions and Exhibitions/Eventing* укључује сваки облик сусрета

веће или мање групе људи пословним поводом. Сусрети могу бити састанци, конвенције, конференције, конгреси, сајмови, изложбе, али и различити облици међусобног повезивања попут *team buildinga* и догађаја. Сама срж MICE -а као туристичког производа подразумева путовања пословних сегмената потрошача изван њиховог уобичајеног места боравка. Осим пословно мотивисаних путовања, потребно је разликовати елемент *Incentives* који се односи на запослене одређене организације који путовање остварују као награду за рад или заједничко дружење и умрежавање (*team building*). Међународно тржиште пословних скупова може се сегментирати према неколико различитих критеријума: број делегата, врста индустрије, сврха пословних састанака, организатор скупа и остало. Један од најчешћих критеријума сегментације пословних скупова је критеријум "организатор скупа". Према том критерију пословне скупове можемо поделити на две главне групе: пословни скупови и скупови асоцијација. Пословна догађања се организују у професионално развијеним конгресним центрима, али и хотелима и универзитетским просторима.

Сегменти производа	Тржишни сегменти
Састанци Симпозијуми и конференције Конгреси Изложбе Наградна путовања Летње школе	Пословни људи
Време	Процена величине тржишта

Април-Јун
Септембар-Новембар

У 2016. години одржано је укупно 12.212 међународних скупова асоцијација који су привукли 4,9 милијуна делегата и генерисали приход преко 10,9 милијарди USD.

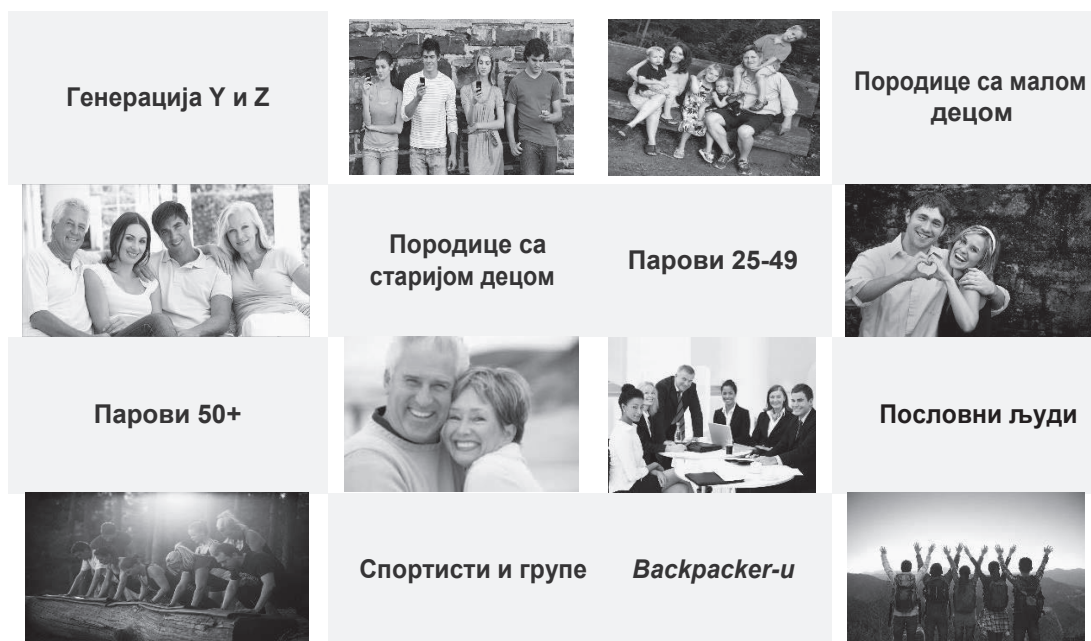
Потребна туристичка инфраструктура и атракције	Фактори успеха
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Квалитетни ресторани и смештајни објекти – на нивоу конкурентних земаља ▪ Приступачан, професионалани оперативни конгресни биро, који нуди мноштво услуга за помоћ при организацији догађаја/скупа ▪ Манифестације и догађаји међународне атрактивности, богата понуда спортских догађаја ▪ Квалитетни тржни центри и трговачки брендови 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Квалитетна саобраћајна повезаност дестинације (нагласак на ваздушну доступност) ▪ Присутност познатих хотелских брендова који гарантују квалитет и професионализам у обављању услуга ▪ Сигурност и политичка стабилност ▪ Богата понуда додатних садржаја, поготово код <i>Incentive</i> путовања (клубови, ресторани, манифестације и слично)

- Потребна саобраћајна инфраструктура (аеродром, аутобуске и железничке станице, аутопутеви и сл.)

5.9.6. Тржишни сегменти

Туристичко тржиште је веома хетерогено и састављено од много путника, где свако до њих има одређене потребе, жеље, навике и животни стил. Идентификација туристичких путника и њихово повезивање у хомогене сегменте кључно је како би се понуда прилагодила њиховим потребама и жељама. Приступајући сегментацији гостију важно је идентификовати групе потенцијалних гостију који имају сличне карактеристике и жеље, груписати их и према сваком сегменту, упутити засебне маркетиншке поруке и прилагодити понуду. У идентификовању тржишних сегмената важно је дефинисати ко су наши гости, шта они траже на дестинацији, када путују, како путују, како је најбоље доћи до њих и шта им од дестинације презентовати (које производе продавати). Гости се могу сегментирати према различитим атрибутима и карактеристикама. Врло је важно на самом почетку одабрати начин сегментирања, како би се сваки сегмент конзистентно дефинисао.

У приступу сегментацији гостију АП Војводине коришћен је доминантно социо-демографски приступ, али су се у обзир узета и понашања госта током путовања и боравка на дестинацији, односно њихови посебни интереси. Идентификовано је осам тржишних сегмената:

Извор: Horwath HTL, 2017.

5.9.6.1. Генерација Y и Z

Сегмент гостију	Генерација Y и Z
Главна обележја	Млади рођени од 1980. и надаље. Више од трећине представља високообразовани сегмент. Већина ради на динамичним радним местима. Они су друштвено оријентисани, технологија представља интегрални део њиховог живота. Истраживање, интеракција и

	емоционална искуства су најважнији циљеви којима теже приликом путовања. Склони су трошењу.
Главни мотиви	
Преферирани производи	Кратки одмори и <i>City break</i> Гастрономија Посебни интереси <i>Active&adventure</i> производи Култура и догађаји
Фактори успеха	<i>Online</i> доступност дестинације, саобраћајна доступност Разноликост активности и аутентично искуство Фактор изненађења и откривања Могућност прилагођавања понуде Употреба технологије (комуникација, пружање услуге...)

5.9.6.2. Породице са малом децом

Сегмент гостију	Породице са малом децом
Главна обележја	Парови између 30 и 45 година који раде на одговорнијим позицијама. Деца су углавном предшколског узраста, или иду у основну школу. Они су навикнути на угодан боравак, имају пуно искуства са путовањима, оријентисани су на квалитет, преферирају заједничке активности са децом, али траже и активности у којима могу самостално да уживају – стога је важан квалитет бриге за децу (на полудневној бази). Углавном путују у главној сезони.
Главни мотиви	
Преферирани производи	Одмор са прикладним садржајима за малу децу Градски одмори Забавни / тематски / водени паркови
Фактори успеха	Квалитет услуге и прилагођеност понуде деци Богатство садржаја забаве и активности, излети <i>Online</i> доступност информација (интернет, портали, <i>news</i> , преглед активности на дестинацији) Саобраћајна доступност Употреба технологије (комуникација, пружање услуге...)

5.9.6.3. Породице са старијом децом

Сегмент гостију	Породице са старијом децом
Главна обележја	Парови између 30 и 45 година који раде на одговорнијим позицијама. Деца су углавном предшколског узраста, или иду у основну школу. Они су навикнути на угодан боравак, имају пуно искуства са путовањима, оријентисани су на квалитет, преферирају заједничке активности са децом, али траже и активности у којима могу самостално да уживају – стога је важан квалитет бриге за децу (на полудневној бази). Углавном путују у главној сезони.
Главни мотиви	
Преферирани производи	Одмори уз одговарајуће атракције (водене, забавне) Кратки одмори – викенд одмори уз рекреацију, купање <i>Active & Adventure</i> производи Градски одмори Наутика и <i>Cruising</i>
Фактори успеха	Прилагођеност понуде младима / деци и одраслима истовремено, са богатим забавним садржајем и активностима; <i>Online</i> доступност информација (интернет, портали, <i>news</i> , преглед активности на дестинацији)

5.9.6.4. Парови 25-49

Сегмент гостију	Парови 25-49
Главна обележја	Парови до 45 година који су углавном раде на одговорним и захтевним позицијама. Путују без деце. Време им је ограничени ресурс, отворени су за нова искуства, трагају за узбуђењем. Одмор доживљавају као предах од урбаног живота и стреса. Они приходе усмеравају на задовољавање сопствених потреба.
Главни мотиви	
Преферирани производи	Кратки одмори и <i>City break</i> <i>Wellness</i> Догађаји Гастрономија и вино Посебни интереси <i>Active&adventure</i> proizvodi
Фактори успеха	Саобраћајна доступност (путна и ваздухопловна) Разноликост активности и забава Фактор изненађења и откривања Вредност за новац

5.9.6.5. Парови 50+

Сегмент гостију	Парови 50+
Главна обележја	Парови старији од 50 година који још увек раде на одговорним позицијама, или су у пензији, али доброг здравља, па своје слободно време улажу у путовања, нова искуства, садржаје и активности. Склони су путовању током целе године, а често путовања планирају у задњи час. Траже холистички приступ животу са циљем дуговечности.
Главни мотиви	
Преферирани производи	<p>Туре и градски одмори</p> <p><i>Cruising</i></p> <p>Догађаји и култура</p> <p>Здравље и <i>wellness</i></p> <p>Гастрономија и вино</p>
Фактори успеха	<p>Брза, квалитетна и ценовно умерена доступност дестинације</p> <p>Аутентичност</p> <p>Гастро понуда и вина</p> <p>Групни излети</p> <p>Вредност за новац</p>

5.9.6.6. Пословни путници

Сегмент гостију	Пословни путници
Главна обележја	МІСЕ путници захтевају велике расположиве капацитете, ниво услуге и вредност за новац. Изузетно се ослањају на технологију – пре путовања и за време боравка; цене богату гастро понуду, као и додатне активности на дестинацији. Важна је саобраћајна доступност и удобност путовања.
Главни мотиви	
Преферирани производи	Конгреси састанци, сајмови и слично - MICE
Фактори успеха	<p>Брза, квалитетна доступност дестинације (ваздухопловна)</p> <p>Конгресни центар и довољни смештајни капацитети</p> <p>Имиџ дестинације</p> <p>Технолошка опремљеност</p> <p>Угоститељски садржаји довољних капацитета</p> <p>Забавни и <i>shopping</i> садржаји дестинације</p>

5.9.6.7. Спортисти и спортске групе

Сегмент гостију	Спортисти и спортске групе
Главна обележја	Особе разних старосних група које разликујемо у зависности од посвећености спорту. У складу са нивоом посвећености спорту, крећу се и очекивања од понуђеног производа. Спортисти остварују путовања скоро током целе године. Посебни захтеви: прилагођена исхрана, посебне услуге, прилагођени и функционални спортски терени.
Главни мотиви	
Преферирани производи	<p>Спортске припреме</p> <p>Спортска такмичења, турнири, купови</p> <p>Летњи спортски кампови</p> <p>Регате</p>
Фактори успеха	<p>Брза, квалитетна доступност дестинације</p> <p>Имиџ дестинације</p> <p>Разноврсност смештајних капацитета</p> <p>Угоститељски садржаји довољних капацитета</p> <p>Ваздухопловна повезаност / доступност дестинације</p> <p>Спортски центри / терени</p> <p>Супарничке екипе</p>

5.9.6.8. Backpacker-i

Сегмент гостију	<i>Backpacker-i</i>
Главна обележја	Особе од 15 до 35 година, разних социјалних карактеристика (ученици, студенти, млади запослени, незапослене особе). Популација која углавном путује на дужи период у удаљеније дестинације. Преферирају јефтиније начине путовања (воз, <i>low cost</i> авио-превознике, аутостоп, аутобус) и смештаја, флексибилне итинерере. Користе Интернет као главни извор информација, преферирају <i>online</i> или <i>walkin</i> начин резервисања смештаја.
Главни мотиви	
Преферирани производи	<p>Догађаји и туре</p> <p><i>Active & adventure</i></p> <p>Градски одмори</p> <p>Посебни интереси</p>

5.10. ТУРИСТИЧКО СТРУКТУРИРАЊЕ АП ВОЈВОДИНЕ

Војводина представља подручје које је:

- богато водом и плодно срце Средње Европе,
- са урбаним средњоевропским срединама (Нови Сад, Суботица, Сомбор, Кикинда, Зрењанин, Вршац...),
- растућим руралним туризмом и салашима,
- са богатим наслеђем и традицијом мултикултуралности,
- са изузетном гастрономском баштином.

АП Војводина је – Европа у малом. Узимајући претходно у обзир, одређење Војводине на нивоу идентитета које је дефинисано Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период 2006. – 2015. одражава суштину туристичке понуде:

Водено благо, панонско уживање (*Water treasure, Pannonian pleasure*)

Имајући у виду претходно идентитетско одређење Војводине у целини, вођени принципима рационалног управљања економијом искуства, који налажу потребу диференцирања доживљаја (односно користи) гостију којих бирају одређену дестинацију, потребно је јасно успоставити везу између искуственог склопа доживљаја (односно користи због којих гости долазе) и основне структуре атракција, односно садржаја и услуга који се у подручју нуде. Стога је сразмерно велики простор Војводине потребно поделити на искуствене целине / кластере, тако да су у мањој или већој мери хомогени у смислу производа и искустава, а да истовремено могу да се посматрају као јединствена регија у циљу лакше будуће комерцијализације и управљања развојем.

На основу евалуације простора и разговора на одржаној радионици, као и на основу интервјуа са кључним субјектима, наш предлог искуственог структурирања Војводине, предлог искуствених зона и кључних доживљаја / искустава које ће нудити је следећи:

**СЕВЕР ВОЈВОДИНЕ
ТРАДИЦИЈА ОБИЉА**

**ГОРЊЕ ПОДУНАВЉЕ
БОГАТСТВО ДУНАВА**

**БАНАТ
БЕГ ОД СВАКОДНЕВИЦЕ**

**СРЕМ И ФРУШКА ГОРА
ПАНОНСКО УЖИВАЊЕ У ЖИВОТУ**

**НОВИ САД И ОКРУЖЊЕ
СРЦЕ ВОЈВОДИНЕ**

СК - Српски Карпоци
БП - Бачки Петровци

	Север Војводине	Горње Подунавље	Срем и Фрушка Гора	Нови Сад и окружење	Банат
Позиционирање	Традиција обиља	Богатство Дунава	Панонско уживање у животу	Срце Војводине	Бег од свакодневице
Разрада позиционирања	Спој аутентичне архитектуре, питомих привлачних равничарских места са снажно израженим мултикултуралним карактером, традицијом и обиљем гастрономских ужитака.	Подунавски доживљај активне дестинације базиране на породичном гостопримству и руралном искуству.	Вековима препознатљив интимни доживљај виородне регије и заштићене природне баштине.	Културно, креативно и забавно средиште Војводине које на иновативан начин изненађује и одушевљава.	Регија пуна изненађења и неочекиваних, необичних и несвакидашњих искустава и наглашене мултикултуралности.
Главне дестинације	Суботица, Палић, Бачка Топола, Бечеј, Мали Иђош, Врбас, Србобран, Ада, Чока, Сента, Нови Кнежевац	Сомбор, Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Апатин, Оџаци, Кула	Сремска Митровица, Шид, Беочин, Ириг, Инђија Стара Пазова, Пећинци, Рума	Нови Сад, Сремски Карловци, Тител, Жабал, Темерин	Ковин, Бела Црква, Вршац, Панчево, Алибунар, Пландиште, Опово, Ковачица Сечањ, Зрењанин, Житиште, Нова Црња, Кикинда
Гастрономија	Вина са песка Дисноторска чорба, Перкелт, Хоргошка паприка, Галушке, Куртош колач, Воћне ракије	Рибљи паприкаш, Ринфлајш, кулен, Петровачка колбаса, ташци, резанци са маком, Пиво (Carlsberg, Јелен, Pils)	Свињски паприкаш, Сремска кобасица, Сремски кулен, чварци, козији сир, липов мед, Италијански ризлинг, Пробус, вина и ракије, вински подруми	Креативна мешавина укуса, Футошки купус, куглоф, вино, Бермет	Мокрински лиснати сир, насуво, штрудла са маком и вишњама, Гомбоце, Бундева (Кикинда-Лудаја), Банатски ризлинг, пиво
Природни ресурси	Парк природе Палић, Специјални резерват Лудошко језеро, СРП Селевењске пустаре, Пешчара Суботица, Зобнатица, Парк природе Стара Тиса код Бисерног острва, Бања Кањижа	Европска Амазонија / резерват биосфере Бачко Подунавље 'Карађорђево, Парк природе Тиквара, Багремара, Бања Јунаковић	Национални парк Фрушка гора, Засавица, Ловишта, Обедска бара, Бања Врдник	Дунав, Јегричка, Тиса, СРП Ковилско - петроварадински рит	Делиблатска пешчара, Слано Копово, Белоцркванска језера, термо-минерални извори, Бања Русанда, Вршачке планине, Пашњаци велике дропље", Сове-Кикинда, Специјални резерват природе Царска бара, Лабудово окно
Културни ресурси	Салаши, дворци, паркови и индустријско наслеђе, Преводница "Шлајз"-Бечеј, Средњеевропско наслеђе и Синагога градска кућа у Суботици/Сецесија	Чарде, Дунав са бачким каналима, Сомбор- старо градско језгро, Тврђава И подграђе у Бачу, Фрањевачки самостан-Бач, Манастир Бођани	Фрушка гора са манастирима И другим споменицима, Сирмиум, Виногорје, Меморијални комплекс „Сремски фронт	Заштићена градска језгра, Петроварадинска тврђава са Подграђем, Сремски Карловци –старо градско језгро, Тителски брег- археолошки локалитет, Галерија Матица	Сликари - наивци, галерија Терра, Индустријско наслеђе, Сувача- Кикинда Владичански двор- Вршац, манастир Месић

				српска, Српско народно позориште, Галерија "Павле Бељански" Музеј Војводине, Музички фестивал ЕХИТ, Центар за развој спорта и образовања омладине Војводине на Летенци, фестивали, Сремски Карловци, Петроварадинска тврђава, голф, риболов	
Кључни туристички доживљаји / производи	Вински пут Палић, Суботица, Салаши, Зобнатица, Посматрање птица	Aqua Park „Петроланд“, Бачки канали, Сомбор, Бач, „Дворац породице Дунђерски-Челарево СРП Горње Подунавље	Виногорје-Вински пут Фрушке горе, манастирске руте, Сирмиум, Бања Врдник, Пешачке руте, Обедска бара, Засавица		Пут вина Вршац, Белоцркванска језера, Ковачица – наивна уметност, шоре, традиционалне манифестације и карневали, Царска бара, Сеоски туризам

5.11. ПРИНЦИПИ И ИЗАЗОВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ПРЕПОРУКЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА

Према дефиницији Програма за заштиту животне средине Уједињених нација (UNEP) из 2005. године, одрживи туризам се може дефинисати као „туризам који узима у обзир тренутне и будуће економске, друштвене и утицаје на животну средину, а при том, такође, задовољава потребе посетилаца, привреде, заштите животне средине и локалних заједница“.

Убрзани развој савременог човечанства утицао је на прекомерну потрошњу ресурса, што за последицу има високе стопе загађења у урбаним агломерацијама, креирање тзв. ефекта стаклене баште, глобално загревање и пратеће климатске промене, које у великој мери утичу на измене профила читавих подручја. У том контексту, у последње време се често говори о „зеленој економији“ и решењима које она нуди, где „зелени туризам“ и његова улога у зеленој економији има висок значај, пре свега на пољу јачања свести и промоције „зелених“ решења. Ради се, заправо, о интеграцији принципа одрживости у све сегменте социо-економског развоја.

Одрживи развој туризма се не дефинише као независна политика, већ представља развојни концепт, филозофију, која прожима и која се примењује у свим областима и политици развоја туризма. Дакле, не ради се о посебној врсти туризма, већ се ради о принципијелном одређењу ка подстицању решења која ће све врсте и облике туризма у Војводини учинити одрживим. „Зелени“ туризам не подразумева туристичке услуге у чистом, „зеленом“ окружењу; ради се о бризи и инструментима подршке за развој сва три стуба одрживог развоја (премда се термин „зелени“ често изједначава само са еколошким и просторним решењима). У питању је туризам као покретач одрживог развоја на сва три нивоа:

- Економском – мултипликативни ефекат туризма у смислу прихода и нових радних места је неспоран и допринеће постизању дефинисаних циљева развоја туризма у смислу броја нових радних места, извозног биланса и повећању директног и индикованог учешћа туризма у БДП-у Војводине;

- Еколошком – подстиче очување природног и културног наслеђа и представља један од покретача одрживог концепта развоја покрајине;
- Друштвеном – има изразито позитиван утицај на уравнотежен регионални развој и благостање локалних заједница, као и у повећању препознатљивости, угледа и укупног имиџа Војводине у међународним оквирима.

У контексту разматрања одрживог развоја туризма, требало би појаснити и појам „екотуризма“, који представља један сегмент туристичке индустрије / туристички производ који се у суштини односи на контролисану, умерену форму туризма као делатности у посебно осетљивим или нетакнутим природним подручјима, са малим утицајем на окружење, у поређењу са стандардним комерцијалним формама масовног туризма. Ради се, дакле, о одговорном путовању и посетама заштићеним подручјима који се користи за побољшање благостања локалних заједница. Са друге стране, принципе одрживог развоја туризма је неопходно интегрисати у све врсте туристичких активности, операција и институција и пројеката, укључујући традиционалне и алтернативне облике.

Узимајући у обзир природу туризма као прожимајуће делатности која је повезана са многим другим секторима привреде, туризам може у великој мери да допринесе одрживом економском расту и промоцији тзв. ниско-карбонског друштва. Развој зелене економије (према наводима ОЕЦД-а, ради се о „зеленом расту“) са циљем побољшања енергетске, друштвене и еколошке ефикасности је могућ кроз развој и примену нових технологија, чиме се отварају нова радна места (тзв. зелени послови) и подстиче одрживи економски раст. У међународном окружењу је видљиво фокусирање предузетника и политика јавног сектора ка иновацијама као кључној мери за постизање циљева зеленог раста и побољшање постојећих економских перформанси (па самим тим и у сектору туризма). Може се очекивати да ће се улога покрајине, градова и општина у Војводини бити све израженија у контексту транзиције ка зеленој економији, што ће у многим областима имати велики утицај на развој туризма – пре свега у домену саобраћајне инфраструктуре и јавног превоза, енергетске ефикасности зграда, успостављању локалних ланаца за снабдевање прехранбеним производима, развоја јавних служби и других услуга и ресурса од важности за испоруку искуства у дестинацијама.

Принципи одрживог развоја туризма су уграђени у предложене стратегије, политике, мере и инструменте овог Програма развоја туризма и укратко се могу описати на следећи начин:

- Поштовање принципа одрживог развоја у свим областима развоја и промоције туризма;
- Јачање свести јавности о принципима одрживог развоја, важности заштите и унапређења природног и културног наслеђа, очувања природе, као и активности за спровођење и прилагођавање климатским променама;
- Јасно усмерење ка тзв. „зеленој градњи“, тј. коришћењу еколошки прихватљивих, енергетски ефикасних материјала за прилагођавање смештајних и других угоститељских капацитета у складу са принципима одрживости (добивање међународних еколошких сертификата);

- Покретање образовних програма и обука за „озелењавање“ капацитета – основни принципи, инструменти / активности и користи од зелених инвестиција;
- Посебан фокус на имплементацију механизма одрживог развоја туризма у заштићеним подручјима уз учешће свих релевантних покрајинских тела и органа, локалних самоуправа, туристичких организација и будућих дестинацијских менаџмент организација;
- Подстицање укључивања локалних заједница у планирање развоја туризма и стављање у функцију локалних ланаца добављача у туристичким дестинацијама неопходних за развој туризма у одговарајућем окружењу;
- Јасна комуникација принципа одрживог туризма дестинација – еколошка освећеност на страни понуде, као и таргетирање квалификоване тражње („одрживи“ потрошачи);
- Подстицање и промовисање иновација, са посебним фокусом на еколошке иновације и образовање о одрживом развоју у циљу побољшања еколошке и друштвене ефикасности и обезбедио допринос зеленом расту;
- Постављање система за праћење кроз стална истраживања и редовно праћење остваривања циљева одрживог развоја туризма заснованог на систему индикатора;
- Дефинисање и прилагођавање циљева и мера развоја туризма потребама смањења ефеката од климатских промена;
- Подстицање увођења еколошких сертификата у туристичкој привреди (*eco-labels*).

Један од кључних ризика за имплементацију концепта одрживог развоја туризма је недостатак међусекторске сарадње између различитих покрајинских, националних и општинских институција, па је за доследну реализацију активности и постизање дефинисаних циљева у Програму развоја туризма неопходна координација, пре свега на нивоу Владе Војводине. У том смислу, неопходно је унапредити међусекторску интеграцију, што би требало да буде конзистентно и мерљиво – неке од предложених активности и мера су у надлежности других релевантних секретаријата и служби Покрајинске владе. Од велике важности је улога Савета за туризам који функционише при Секретаријату за привреду и туризам, као и успостављање системске и континуиране сарадње са другим заинтересованим странама – пре свега општинама и градовима у Војводини, али и са приватним, цивилним и академским секторима.

Дакле, од кључне важности за примену принципа одрживог развоја туризма јесте да доносиоци одлука и кључни покретачи друштвено – економског развоја Војводине у другим, повезаним областима, прихвате философију имплементације принципа одрживог развоја. Ради се о секторима као што су: пољопривреда, водопривреда и шумарство, просторно планирање и заштита животне средине, култура и заштита споменика, саобраћај, здравство, регионални развој, итд.).

Развој туризма са собом нужно носи специфичне изазове у погледу утицаја на животну средину и профил подручја / дестинација у којима се пројекти реализују. У

наставку дајемо кратак преглед изазова и предлога решења у контексту превазилажења ризика и заштите животне средине и окружења реализације туристичких развојних пројеката, у складу са принципима одрживости:

Стање вода	Избегавати било какве захвате у I зони заштите и планиране захвате у II и III зони спроводити строго у складу са важећим прописима о заштити вода
Квалитет ваздуха	Приликом пројектовања, реконструкције и изградње туристичких објеката обавезно спроводити мере енергетске ефикасности како би се смањиле негативне емисије у ваздух (смањење топлотних губитака побољшањем изолације, енергетски ефикасни системи грејања и хлађења, нови објекти би требало да буду пројектовани са идејом нулте енергетске потрошње, коришћење обновљивих извора енергије, итд.).
Климатске промене	Приликом израде планских и пројектних решења узети у обзир очекиване климатске промене (повећање температуре, интензитета падавина и екстремних временских прилика).
Биолошка разноликост (биодиверзитет)	Туристичке капацитете планирати ван зоне ретких и угрожених станишта и подручја хабитата строго заштићених врста. Препоручује се развој туристичких капацитета на просторима који заузимају одговарајућу површину и који могу имати позитивне антропогене утицаје у зони реализације. Током развоја пројеката размотрити могућности побољшавања биодиверзитета на начин да се обезбеде мања природна „острва“ са вегетацијом која може представљати важно станиште за многе врсте.
Заштићена подручја	Не планирати изградњу туристичких капацитета у заштићеним природним подручјима, осим у ограниченом обиму у складу са условима и принципима заштите. Приликом избора локација за реализацију пројеката избегавати високо вредне и вредне просторе. Ово се односи на пределе изузетних природних одлика, културно – историјске споменике од изузетног значаја и археолошке локалитете / налазишта (осим у сврху туристичке интерпретације, водећи рачуна о управљању бројем посетилаца). Подстицати развој који има позитивну образовну улогу у промовисању природних богатстава подручја, што је важно за дугорочно очување природе и промоцију заштићених подручја.
Културна добра	Приликом одабира локације за реализацију развојних туристичких пројеката водити рачуна о зонама заштите културних добара. Уколико се пројекат планира у контактної зони културног добра, неопходно је приликом израде плана и пројекта обезбедити одговарајуће посебне услове заштите културне баштине. Такође, за потребе реализације пројеката реконструкције / ревитализације културно – историјских

	објекта од значаја за туризам, неопходно је прибавити одговарајуће услове од стране надлежног Завода за заштиту споменика културе, водећи при том рачуна о аутентичним вредностима које одговарајући споменик чине атрактивним за туристе / посетиоце.
Лов	Приликом планирања било које врсте траса / рута за посетиоце у природним подручјима избегавати станишта дивљачи и њихове миграционе путеве.
Отпад	У случају да током извођења радова остане вишак ископа који представља минералну сировину, неопходно је о томе обавестити надлежно тело / институцију, инспекцију и јединицу локалне самоуправе. Додатно, у фази коришћења туристичких капацитета неопходно је применити механизме одрживог третмана чврстог (рециклажа) и течног отпада (отпадна уља и отпадне воде). Третман отпадних вода у Војводини је идентификован као велика претња одрживом развоју туризма, па је посебну пажњу неопходно усмерити на решавање овог горућег проблема.
Саобраћајна инфраструктура	Неопходно је планирати одговарајуће капацитете и режим саобраћаја (посебно када се ради о организацији догађаја), како би се избели застоји, паркирање на недозвољеним површинама и обезбедио неометани и сигуран промет пешака. Код одабира локација за развој туристичких пројеката, приликом планирања, мора се водити рачуна о одговарајућој површини за паркирање возила посетилаца.

5.12. ПРОГРАМ МАРКЕТИНШКИХ И ПРОМОТИВНИХ АКТИВНОСТИ

5.12.1. Увод

Програм маркетиншких и промотивних активности представља важан део Програма развоја туризма Војводине у планском периоду. Иако је пројектним задатком тражена разрада програма промотивних активности, сматрамо да је од изузетне важности сагледати целокупан маркетинг систем и дати иницијалне препоруке за изградњу конзистентног маркетинг система који ће обављати све неопходне функције, укључујући и промотивну.

Након спроведене анализе ситуације и развијеног модела раста до 2025. године предлаже се следећа визија маркетинга за АП Војводину:

До 2022. године минимално удвостручити број ноћења домаћих и страних гостију са фокусом на госте који доносе више приходе, уз развој нових производа и доживљаја који се нуде током целе године.

Предложена визија се састоји од три главна елемента на које маркетинг мора деловати:

1. Пораст броја ноћења

У сарадњи са представницима приватног сектора потребно је промовисати Војводину као целогодишњу дестинацију у којој гост може да доживи незаборавна искуства, да се опусти, да побегне од свакодневице, да се одмори и ужива. Потребно је да се створи свест о дестинацији, да се изгради снажан и препознатљив бренд као и да се постигне сарадња у промоцији и продаји дестинације. Наведено треба да доведе до раста броја долазака и ноћења гостију током читаве године, односно до раста стопе заузетости смештајних капацитета.

2. Привлачење гостију веће платежне моћи

Координацијом активности туристичких чинилаца, развојем актуелне и целовите стратегије комуникације, брендирањем, снажнијим повезивањем са пољопривредом, као и фокусирањем на тржишне сегменте и њихово боље упознавање, могуће је успешно привући циљане сегменте који ће донети дестинацији веће приходе. Војводина у наредних пет година мора да привуче нове сегменте тражње који имају више дискреционог дохотка, а који троше на одмор, боравак у хотелима и ризортима, уживање у активностима и конзумирање туристичких услуга.

3. Развој туристичких производа и доживљаја

Војводина може да задовољи потребе различитих тржишних сегмената и изнад свог тренутног профила просечног госта. То је могуће захваљујући богатим културним и природним ресурсима Војводине, њеној мултикултуралности, начину живота, географском положају у близини великих емитивних тржишта и једноставној доступности (речна, друмска и ваздухопловна). Заједничким напором потребно је да се Војводина позиционира као дестинација кратких одмора заснована на пословним и садржајима вина / гастрономије, догађаја и здравља и *wellness*-а. Због тога је немерљиво битно да се заједнички развијају активности, понуда и доживљаји који ће се конзистентно комуницирати кроз различите канале заинтересованим сегментима.

Наведена визија се реализује кроз стратешке задатке, подељене у три међусобно повезане целине: Маркетиншка инфраструктура, маркетиншка комуникација и систем продаје и комерцијализације. Ови стратешки задаци су додатно разрађени кроз иницијативе различитог приоритета. Заједно чине маркетинг стратегију која је у функцији туристичке визије и стратешких циљева.

5.12.2. Развој маркетиншке инфраструктуре

1. **Стварање јединственог кровног бренда и ознаке регије** – ради се о систематском, унапред планираном и вођеном процесу у којем ће се јасно презентовати комплексна, богата и разнолика природа људи, предела, историје, наслеђа, ресурса и производа Војводине. У том контексту, разумевање репутације коју Војводина већ има је од кључног значаја. Дакле, суштински, ради се о поступку креирања жељене слике Војводине (имица) као туристичке дестинације, односно дефинисања њеног конкурентског идентитета, и процесу управљања репутацијом Војводине као туристичке дестинације. У том процесу, корисно је везивање за већ препознатљиве и афирмативне идентитете на које Војводина већ у овом тренутку може да рачуна (предлог Ногвато НТЛ је коришћење статуса града Новог Сада као Европске престонице културе / Европске престонице

младих, ЕХИТ фестивала, Дунава – Бачког Подунавља као UNESCO резервата биосфере, итд.).

1.1. Дефинисање стратегије бренда

Пре него што се започне процес брендирања потребно је дефинисати стратегију бренда. С обзиром да се ради о дугорочној подршци бренду, стратегију би требало да буде утемељена на дефинисаним карактеристикама циљних тржишних сегмената, њиховим преференцијама и очекивањима. При том, ваља имати на уму чињеницу да будући бренд мора да буде лак за разликовање од других, кохерентан и релевантан у односу на сегменте којима се обраћа. С обзиром на чињеницу да се предлаже израда кровног бренда Војводине за два сектора – један туристички, а други за пољопривредне намирнице / производњу високе додате вредности, потребно је формирати квалитетну стратегију која ће јасно диференцирати, али и синергетски објединити наведену визију.

1.2. Израда *branding briefa*

Како би креативне маркетиншке агенције могле понудити адекватно брендинг решење за туристички сектор и локалну производњу, потребно је дефинисати квалитетан и свеобухватан пројектни план, тзв. *Branding brief* на бази којег би требало да буде јасна суштина бренда, а који мора дефинисати атрибуте, користи, углед и идентитет бренда.

1.3. Развој брендинг решења, визуелног идентитета и система добровољног означавања

Будући бренд мора да представља јединствени сет искуства, осећаја, користи и слика којима се ствара тржишна препознатљивост и веза с гостима. Он мора да се јасно диференцира од конкурената и уз развијен систем вредности мора да има разрађен визуелни идентитет.

С обзиром на свеобухватност кровног бренда, потребно је развити систем ознака прилагођен туристичком сектору са једне стране, али и произвођачима прехранбених артикала са друге стране.

На крају, важна је конзистентност и комплементарност решења како би се на тржишту (туристичком и прехранбених намирница) изградила што већа свест о заједничком бренду и тако градио имиџ регије.

У вези са визуелним идентитетом бренда, потребно је дефинисати и адекватне ознаке квалитета локалних производа.

1.4. Професионално управљање брендом и ознакама

Једном када се бренд креира потребно је њиме професионално управљати, обезбедити конзистентну комуникацију и тон комуникације, правилну примену бренда и визуелних стандарда према дефинисаним критеријумима и сл.

2. Централизација *offline* комуникације

2.1. Рационализација *offline* оглашавања

Потребно је критички одлучити који су медији и канали оглашавања најделотворнији, а потом и спроводити мерења и контроле према

постављеним кључним показатељима успеха. О избору канала треба водити рачуна с обзиром на динамику развоја туристичких производа и имајући на уму кључна тржишта и сегменте као и њихов начин конзумирања медија.

2.2. Ревизија постојећих штампаних материјала

Потребно је ревидирати постојеће материјале и идентификовати постоје ли садржајна преклапања материјала између појединих градова, општина и дестинација. Потребно је све материјале међусобно ускладити (визуелно, садржајно и информативно), а поштујући ново креиране брендове и њихову примену. Потребно је централизовати све материјале за које то има смисла, јер промовишу сличне ресурсе, атракције, или производе. Ревизијом је потребно да се утврде типови публикација које је потребно одбацити и оне које треба задржати и унапређивати.

2.3. Креирање нових основних потребних материјала

Након спроведене ревизије потребно је утврдити захтеве за новим типовима штампаних материјала на нивоу регије. Неки од њих на пример могу бити производне брошуре (вино и гастрономија, догађаји, култура, кратки одмор, здравље и *wellness*, речни крузинг / наутика, итд.), имиџ брошуре, тематске карте и сл.

3. Фокус на *online* маркетинг

3.1. Развој висококвалитне *web* странице

Web страница је први контакт потенцијалног госта са дестинацијом и прилика за инспирисање и информисање сваког посетиоца. Садржај добре туристичке странице мора бити релевантан, информативан и актуелан, а истовремено је важан и облик у ком се презентује. *Web* странице морају да буду интерактивне, визуелно прегледне и интуитивне, морају да обезбеде лакоћу кретања кроз структуру и садржај, као и да подрже приступ и са мобилних уређаја. Страница мора да буде централно место инспирисања и пружања свих релевантних информација као и место са ког касније, зависно од интересовања, гост може да оде на друге, повезане Интернет странице пружалаца услуга, атракција и сл.

3.2. Активно присуство на друштвеним мрежама

Уз популарну и свеprisутну *Facebook* страницу, потребно је госте инспирисати сликама и видео садржајем. *Instagram* профил и *YouTube* канал су два најприкладнија модела инспирисања у том погледу. Друштвене мреже су канали информисања, креирања садржаја и ангажовања корисника. Омогућавају брзу и персонализовану комуникацију, али и спровођење конкретних маркетиншких кампања. Комуникација путем друштвених мрежа мора бити константна, инспиративна, релевантна и да подстиче ангажовање гостију и дељење садржаја.

3.3. Креирање садржаја

У сврху креирања садржаја потребно је покренути блог који ће бити основно место инспирације. Блог пишу и уређују локални становници, а пишу о различитим темама на занимљив, иновативан, креативан и забаван начин. Блог пружа све релевантне податке који стварају свест о дестинацији, инспиришу госте и код њих стварају жељу да дестинацију и посете. Садржај

се уједно може користити и делити преко друштвених мрежа чиме се повећава видљивост и тржишни опсег.

4. Развој банке мултимедијалних садржаја

Потребно је створити атрактивну базу мултимедијалних садржаја Војводине и њених дестинација. При том је важно водити рачуна о бренду и његовим атрибутима, о туристичким атракцијама, производима и доживљајима регије. Мултимедијални садржај не треба да буде само приказ понуде и сценографије, већ мора да евоцира емоције и доживљаје. Наведену базу је неопходно константно обогаћивати, као и користити је у промоцији регије и нижих јединица туристичког система (појединачних дестинација).

5. Професионално управљање догађајима

С обзиром да је један од стратешких циљева, постављених овим Програмом развоја туризма, унапредити и интернационализовати постојеће догађаје (по угледу на EXIT) као и развити неколико нових међународних догађаја, важно је њиховом развоју приступити професионално. Догађаји треба да се развијају према критеријуму регионалне атрактивности и потенцијала, и треба посветити посебну пажњу и подршку оним догађајима који имају снагу да привуку госте изван граница покрајине и да генеришу додатна ноћења.

6. Сарадња Туристичке организације Војводине и локалних туристичких организација

Узимајући у обзир ограничен буџет који Туристичка организација Војводине и локалне туристичке организације имају за улагање у комуникацију, врло је важно наставити и унапредити сарадњу, користити синергетске ефекте повезивањем буџета и максимизирати учинак комуникационих активности. Потребно је да се даље унапређује сарадња између ТОВ-а и локалних туристичких организација, да се хармонизују овлашћења и активности и да се искористе предности већ изграђеног имиџа појединих дестинација (Нови Сад, Суботица / Палић, Сремски Карловци / Фрушка гора, Сомбор, Вршац) у промоцији читаве регије или кластера.

5.12.3. Развој маркетиншке комуникације

1. Упознати госте и вршити прилагођавање путем показатеља

1.1. Дефинисање тржишних сегмената

Како би се могућност грешке смањила, важно је дефинисати која су тржишта са највећим потенцијалом за тренутни и будући портфолио туристичких производа покрајине. Потребно је дефинисати циљане тржишне сегменте и повезати их са искуствима / производима у дестинацији. Циљ је да се ближе упознају навике и потребе сегмената са кључних емитивних тржишта, што ће утицати на промену просечног профила госта тако да Војводина почне да привлачи госте који доносе више приходе.

1.2. Истраживање тржишта

Туристичка организација Војводине (у сарадњи са локалним туристичким организацијама), једном кад дефинише своје тржишне сегменте, мора да започне са редовним спровођењем истраживања тржишта. Прикупљањем

релевантних и свежих квантитативних и квалитативних информација о туризму Војводине (карактеристике тражње и понуде, конкуренција, посредници, перцепција гостију, испитивање имиџа, итд.), као и осталих информација важних за развој и промоцију туризма у целини и / или појединих производа, побољшава се сопствени информациони систем. Пре него што се осигура буџет у туристичкој организацији да ову активност може да спроводи самостално, ТОВ мора да подстиче хотелијере да спроводе истраживања међу својим гостима, при чему туристичка организација проактивно контактира хотелијере, осмишљава питања важна за развој дестинације и управљање задовољством посетилаца. Циљ ове стратегије је да се ближе упознају гости, да се научи о њиховим навикама, потребама, жељама и перцепцијама.

2. Развој професионалне комуникационе стратегије

Овај стратешки задатак има за циљ да дефинише комуникациону стратегију и тактике везане за циљне сегменте и стратешка геотржишта. Војводина мора да дефинише којим тржишним сегментима се примарно обраћа и са којих (географских) тржишта они долазе. Затим, дефинишу се искуства и понуда која се појединим сегментима нуди, начин како се и путем којих медија комуницира, као и колики се удео буџета улаже на појединачно геотржиште.

3. Односи са јавношћу

Тренутно Војводини недостаје препознатљивост и свест о дестинацији изван оквира покрајине и државе, у најбољем случају регије (бивша СФРЈ и суседне земље). У наредном периоду је потребно професионално управљати односима са јавношћу на стратешким и приоритетним геотржиштима како би се створила свест и утицало на имиџ дестинације. Односи са јавношћу су посебно важни приликом развоја производа, где је потребно обезбедити да лидери мишљења упознају производ и понуду и да пишу о томе. Овде је потребно да се циља на новинаре који покривају опште, али и специјализоване теме у вези за дефинисаним стратешким производима Војводине до 2025. Потребно је обезбедити да се шаљу доследне поруке, да се имиџ Војводине повезује са већ етаблираним брендovima. Посебна пажња се ставља на подстицање и контролу *online* садржаја (блогови, мултимедијални садржај, друштвене мреже и др.), као и на питања везана за догађаје (њихова интернационализација и правремена промоција) и понуду производа (препознатљивост, диференцирање). У овом делу је потребно користити искуства и знање које је током година акумулирао ЕХИТ као један од најбољих фестивала у Европи и један од тренутно најбољих туристичких производа Војводине.

5.12.4. Развој система продаје и комерцијале

I Повећање учесталости и броја летова

1.1. Оснивање радног тела

Овај стратешки задатак има за циљ да Туристичка организација Војводине, у сарадњи са Туристичком организацијом Србије, ступи у сарадњу са постојећим ваздухопловним компанијама, кроз новоосновано радно тело, ради побољшања повезаности са аеродромима у окружењу и повећања броја долазака. Именује се посебна радна група уз високу укљученост Туристичке организације Србије, Покрајинског секретаријата за привреду и

туризам, као и Аеродрома Београд, а која би требало да буде задужена за састављање плана за повећање повезаности Војводине / Србије са главним емитивним тржиштима. Предложено радно тело биће задужено и за утврђивање одговарајућих мера сарадње са ваздухопловним компанијама, дефинисање нових дестинација и структурирање финансирања. Важно је заједнички одредити приоритетне линије и повећати учесталост постојећих линија, односно увести и нове према потреби. Са наведеним ваздухопловним предузећима потребно је успоставити и заједничку маркетиншку сарадњу и дефинисати заједничке маркетиншке активности.

1.2. Отварање нових директних дестинација

Осим постојећих компанија које лете у Београд, потребно је успоставити сарадњу и са новим ваздухопловним превозницима. У ту сврху је потребно саставити план аквизиција као и понуду за сваког идентификованог превозника. Радна група мора да дефинише шта се нуди превозницима, али и да састави атрактиван приказ Војводине који ће подстакнути авио превознике на сарадњу у погледу промоције туризма и увођења линија.

II В2В лична продаја

Овај стратешки задатак се највише концентрише на заједничке наступе на сајмовима. Сајмови су прилика за развијање свести о понуди дестинације. Предлаже се да се у наредних пет година већи фокус стави на В2В тржиште и да се искористе сајмови за успостављање сарадњи и постизање конкретних пословних договора. Заједно са туристичким чиниоцима је могуће наступати на сајмовима од интереса са јасним планом и циљевима. Потребно је да се заједнички структурира наступ на сајму и да се увере пословни партнери у иностранству о кључним атрибутима Војводине као туристичке дестинације и о професионалној пословној култури локалних партнера. Креирају се атрактивне понуде излета производа и различитих итинерера које се нуде агенцијама и туроператорима. Сајмове би требало користити као прилике за максимално повећање броја пословних сусрета између локалних чинилаца и агената на емитивним тржиштима и туроператорима.

III Едукације, радионице и семинари

Потребно је наставити и додатно ојачати сарадњу са локалним туристичким чиниоцима и локалним туристичким организацијама. ТОВ би требало да постане њихов локални партнер који према договореној динамици пружа свим заинтересованим учесницима правовремене и поуздане податке. Дели резултате спроведених истраживања тржишта и организује едукације како би сви учесници били упознати са новокреираним брендом, његовим значајем, плановима туристичке заједнице, најновијим маркетиншким алатима и техникама, као и да би добили правовремене информације о туристичком тржишту, кључним обележјима тражње, понуди, конкурентима и сл. Едукације и семинари се морају спроводити циљано и паралелно уз развој производа, како би сваки релевантан чинилац, који својом услугом или активношћу обогаћује туристички производ, могао адекватно и правовремено да унапређује своју понуду и квалитет.

IV Туристичка картица за посетиоце покрајине

Туристичка картица Војводине је маркетиншки алат чија је главна улога у изградњи имиџа, управљању искуством гостију и усмеравању туристичких токова

унутар дестинације. Примарна улога ове картице би била интеграција туристичке понуде и тржишно препознатљив начин њене промоције. За развој туристичке картице регије потребно је направити процену најбољег начина обједињавања понуде према коме се онда дефинише коначна цена и користи које гост добија.

Да би пројекат туристичке картице био успешан, потребно је у понуду укључити водеће атракције, створити разлоге / мотивацију за њену куповину, адекватно промовисати постојање картице и обезбедити довољан број продајних места за дистрибуцију. Приликом развоја туристичке картице такође је битно дефинисати облик у коме ће се она издавати (папирната, електронска, магнетна, др.), трајање картице (у данима), обезбедити стабилну продајну мрежу и сарадњу са кључним тачкама интересовања туриста / атракцијама.

С обзиром на специфичност, препоручује се спровођење засебног пројекта дефинисања туристичке картице регије како би се избегле почетничке грешке и обезбедила што успешнија реализација.

V Покретање удружења приватних рентијера

С обзиром на растући број пружалаца услуга приватног смештаја, предлаже се оснивање удружења приватних рентијера које ће интегрисати понуду приватног смештаја, подстицати укључивање и умрежавање понуђача, али и успоставити правила струке у односу на унапређење минималних услова који се морају задовољити, права и обавеза. Путем удружења понуђачи заједнички наступају на тржишту, уз помоћ туристичке организације се заједнички промовишу и покрећу сопствену *web* страницу на којој се интегрише понуда и промовише на атрактиван начин.

6. ПЛАН ИНВЕСТИЦИЈА

6.1. УВОД

У претходном периоду је на иницијативу локалних самоуправа, а подржано од стране републичког министарства за послове туризма израђено неколико мастер планова развоја туризма за подручје Војводине:

1. Мастер план развоја туризма Палића
2. Мастер план развоја туризма Горњег Подунавља
3. Мастер план развоја туризма у општинама Бач, Бачка Паланка и Бачки Петровац
4. Мастер план развоја туризма Сремских Карловаца (и Фрушке горе)
5. Мастер план развоја термалног *spa* ризорта у Новом Милошеву

Додатно, Град Нови Сад је урадио Програм развоја туризма са искуственим зонирањем и приоритетизацијом пројеката, који је у тренутку израде овог Програма развоја туризма у фази ревизије.

У наредној табели, дајемо кратак приказ кључних пројеката² који су идентификовани мастер плановима развоја туризма на територији Војводине.

Табела 13. Кључни пројекти идентификовани мастер плановима

Пројекат	Тип пројекта
Палић (Златни круг 1): <i>Health & Spa</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић <i>Spa Resort</i> хотел ▪ Палић <i>Spa Resort</i> – апартмани ▪ Палић <i>Spa Resort – Medical Spa Centre</i>
Палић (Златни круг 2): <i>Outdoor Water Fun</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зелени забавни парк ▪ Комплекс базена ▪ Кабине, свлачионице, павиљони ▪ Трговина, храна и пиће
Палић (Златни круг 3): <i>Лудо & Променада</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Укључује пешачке површине и површине под хортикултуром.
Палић (Сребрни круг 1): <i>Marine & Lifestyle</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић <i>MICE & Spa Hotel</i>, са амбицијом да постане један од водећих на локалном и регионалном тржишту, 4*, 150 смештајних јединица, од којих је око 20% хотелских апартмана
Палић (Сребрни круг 1): <i>Marine & Lifestyle</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић Конгресни центар - Водећи конгресни центар земље и региона, усклађен са <i>MICA i spa</i> хотелом.
Палић (Сребрни круг 1): <i>Marine & Lifestyle</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић <i>Golf Course</i> и Палић <i>Golf Club</i> - Први професионални <i>lifestyle championship golf</i> терен у Србији са 18 рупа.

² Акционим планом одредиће се средства и одговорности појединачних актера за кључне пројекте на територији АП Војводине

Палић (Сребрни круг 1): <i>Marine & Lifestyle</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић Породични <i>boutique</i> хотели и виле
Палић (Сребрни круг 1): <i>Marine & Lifestyle</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Марина ▪ Једриличарски клуб & <i>Tourism Point</i> ▪ Веслачки клуб ▪ <i>Medical</i> центар
Палић (Сребрни круг 2): <i>Culture & Heritage</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Велика тераса ▪ Женски шtrand ▪ Концертна тераса на језеру ▪ Палић Хотел Мала гостиона ▪ Палић Језеро апарт. депаданса ▪ Палић Парк апарт. депаданса ▪ Еспланада ▪ Шопинг аркада ▪ Променада
Палић (Сребрни круг 3): <i>Sport & Active</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Палић спорт хотел ▪ Спорт апартмани ▪ Спортска хала ▪ Тениски терени ▪ <i>Retail</i> центар у викенд насељу ▪ Адреналински парк ▪ Центар за скијање на води
Палић (Сребрни круг 4): <i>Rural & Nature</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Чарда ▪ Простор за салаше ▪ Осматрачнице за <i>bird watching</i> ▪ <i>Lungo Lago</i> – Бицикличка / пешачка стаза
Сремски Карловци Градски хотел	Изградња хотела са заокруженом понудом; 4 звезде; 90 соба.
Сремски Карловци <i>Art hotel</i>	Изградња хотела од великог значаја за све домаће и стране културне раднике; 4 звезде, 15 соба.
Сремски Карловци Био хотел	Изградња хотела који воле природан смештајни амбијент; 3+ звезде, 40 соба.
Сремски Карловци Марина	Изградња марине директно поред Специјалног резервата природе „Ковилско-петроварадински рита“; 150 везова.
Сремски Карловци Спортско рекреативни центар	Изградња Спортско рекреативног центра са богатим садржајем спортских сала (кошарка и рукомет), <i>wellness</i> и <i>fitness</i> центром, унутрашњим и спољним базеном, рестораном, теренима на отвореном (фудбал, кошарка, одбојка на песку), игралиштем за децу, ресторан.

Ново Милошево Војводина Spa	Изградња модерног <i>state-of-art</i> термалног <i>wellness spa</i> центра у средњеевропском стилу. Предвиђено је да центар буде повезан са хотелом са 4 звездице
Бачка Паланка Карађорђево <i>Lifestyle Mixed-use risort</i>	Изградња луксузног туристичког комплекса смештеног у оазу уживања и опуштања, 150 соба, <i>spa, wellness</i> , голф терен са 18 рупа, јахање, тенис и сл.
Бачка Паланка <i>Urban Riverfront</i> ризорт Тиквара	Изградња комплекса на обали Дунава, хотел са 50 смештајних јединица, 500 луксузних резиденција, марина (70-100 везова) и јахтинг клуб
Бач Панонски ризорт за младе (<i>Pannonian Youth Village</i>)	Пространи панонски културно-уметнички и едукациони <i>vilage</i> . Обухвата <i>Art & Culture</i> центар, <i>Art for Greener World</i> центар, <i>Mind & Body</i> центар, бугалови и остали рекреативни садржаји.
Гложан – Рекреативни ризорт	Изградња рекреативног центра, кампа (130 камп места), <i>Bed & Breakfast</i> (30 лежајева), Етно апартманско насеље (350 апартмана), отворена бина, спортско-рекреативни центар,
Бачко Ново Село Рибарски ризорт	Изградња рибарског центра, Рибарска кућа (<i>Bed & Breakfast</i> , мах. 50 лежајева), пристан за 20 мањих рибарских бродова, чарда „Рибарска кућа“, изнајмљивање и продаја рибарске опреме, рибља пијаца.
Горње Подунавље Бања Јунаковић	Рехабилитација постојећег хотела (135 соба), изградња воденог <i>fun</i> центра, нови хотел од 120 соба, нова туристичка инфраструктура, спорт, рекреација и опрема
Горње Подунавље Језеро Зелена Глава Еко/етно насеље	Насеље од 70 дрвених бунгалова са око 150 соба и око 300 лежајева (3-4*), плажа на Дунаву, наутички камп, бицикличке и пешачке стазе.
Горње Подунавље Језеро Зелена Глава Марина у зимовнику	Обухватни Наутички Центар / марина с целовитом сервисном, угоститељским и смештајном понудом у овом делу Подунавља (4 пропелера). Предвиђени смештајни капацитет унутар главне зграде марине од 8 двокреветних апартмана.
Горње Подунавље Апатин Пристаниште	Прво стандардизовано крузинг пристаниште у овом делу Србије и Војводине с циљем укључивања на интернационалну крузинг руту.
Горње Подунавље	Центар за едукацију, истраживање и

Бездан Еколошко-истраживачки центар - ЕНИЦ	имплементацију стечених знања и искустава
Горње Подунавље Бездан Етно село и спортски комплекс Шварцвалд	Туристичко етно насеље капацитета 50 вила/бунгалова у војвођанском етно стилу структурираних на издвојеним већим индивидуалним локацијама.
Горње Подунавље Марина са аква парком Барачка	Марина са акватичко-купалишним комплексом и еколошком радионицом са екосафари полигоном; средњи/виши стандард, 100 возова.
Горње Подунавље Туристички комплекс Бездан	Етно/еко туристичко насеље капацитета 20 бунгалова/кућица капацитета 100 соба и 200 лежајева; Унутар насеља камп величине до смештајних 100 јединица
Горње Подунавље Ревитализација салаша	Пројект ревитализације 5 пилот салашких насеља (Шапоње, Вамошер, Градина, Радојевићи и Јурановић) у општини Сомбор – “Салаша на северу Бачке”
Горње Подунавље Ревитализација урбаног језгра Сомбора	Урбана иконографија, фасаде, инфраструктура и опремање садржајима боравка и догађаја.
Горње Подунавље Спорт Хотел Апатин	Хотел с 3 звезде са 100 соба и бруто изграђеном површином од око 4000 m ² .
Горње Подунавље Музејско - туристичка пруга Сомбор - Бездан - Бачки брег	Формирање музеја и обнова пруге.
Горње Подунавље Грашалковићева палата Сомбор	Ревитализација једног од највреднијих делова градског језгра.

Обрада Horwath HTL

Наведени пројекти свакако имају валидност у смислу њихове реализације и у наредном периоду и могу да послуже као добар водич за имплементацију претходно дефинисаних политика, посебно у домену даље разраде планске и пројектне документације за приоритетне пројекте.

На овом месту, потребно је истакнути да инвестиције представљају главни покретач значајнијег развоја туризма у било којој дестинацији, па и у Војводини.

Стратешким оквиром овог документа дефинисани су циљеви који, између осталог, предвиђају:

- Повећање укупног смештајног капацитета у планском периоду за 7.000 кревета на око 28.000 кревета укупно;
- Повећање укупног броја забележених ноћења за до 2,5 пута
- Развој неколико панонских туристичких насеља / ризорта.

Претходне аналитичке фазе су показале да се овај раст може остварити делом кроз подизање пословних перформанси постојећих капацитета (повећање заузетости јединица), али је за остваривање зацртаног раста неопходна активација низа додатних инвестиционих пројеката на подручју Војводине по принципу генерисања тражње кроз стварање нове понуде на конкурентском стандарду Средње Европе, не само за тржиште Србије, већ и за регионално, европско и глобално тржиште.

Кључ јачања туристичке активности Војводине, а тиме и инвестиционе атрактивности, је у **привлачењу већег броја посетилаца** са постојећим капацитетима који су у већем делу значајно неискоришћени, како би се додатно осигурала исплативост постојећих туристичких субјеката. Из тог разлога треба инсистирати на промовисању Војводине, као туристички вредне и атрактивне регије – било кроз чист маркетинг, или кроз подршку државе у усмеравању домаће туристичке тражње према војвођанским дестинацијама. То је потребно с обзиром на то да тренутни ниво бруто домаћег производа по становнику још увек не обезбеђује довољан ниво расположивог дохотка за значајнију потрошњу у сврху туризма и угоститељства, посебно у Војводини као туристички инфериорнијој зони у односу на туристичке дестинације у Србији.

Друга линија активности је притисак на **редефинисање услова и намене фондова ЕУ за туризам** у финансијској перспективи реализације овог Програма развоја туризма (до 2020. и у следећем планском периоду), а посебно у будућој финансијској перспективи, како би се обезбедила средства за снажнији позитивни шоку погледу стварања нове туристичке понуде и на тој основи индуковања тражње. Наведено је могуће остварити креирањем квалитетних пројектних предлога и лобирањем за обезбеђивање њихове реализације код надлежних министарстава или појединаца задужених за преговарање услова суфинансирања из фондова ЕУ. С обзиром на тренутно стање туристичког сектора, тешко је на чистој комерцијалној основи рачунати на адекватне стопе повраћаја инвестиције, с обзиром на тренутан низак ниво тражње и потрошње (неопходност стварања тржишта кроз креирање понуде и постепено привлачење тражње). За што квалитетнију припрему аргумената за редефинисање постојећих услова финансирања и/или обезбеђивање средстава у новој финансијској перспективи, потребно је оформити базу пројеката туристичке инфраструктуре (чврстих инвестиција као и нематеријалних инвестиција – нпр. маркетинг, промоција, улагање у ИТ и дигиталну инфраструктуру итд.), са аргументовањем важности за даљи развој туристичког сектора Војводине.

С обзиром на тренутно стање инвестиционог потенцијала чинилаца туризма Војводине, за већину приоритетних инвестиција јавни сектор (Покрајинска влада – Секретаријат за привреду и туризам и јединице локалне самоуправе) ће морати да преузме одговорност за стварање предуслова, припреме, начелног обликовања и проналажење финансијских модела и / или инвеститора за наведене пројекте. План инвестиција, елабориран у овом поглављу, представља први корак у даљем процесу обликовања инвестиционих прилика и нуђењу истих на домаћем или међународном тржишту инвеститора.

У наставку се налазе кључни развојни пројекти из области јавног и приватног сектора, од којих део представља и „маркер пројекте“ за дестинацију, у складу са својом важношћу или утицајем на туристички имиџ целокупне регије.

6.2. РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ

У складу са стратешким опредељењима, идентификовани су следећи инвестициони пројекти са циљем реализације, односно испоручивања жељене визије развоја туризма Војводине:

КЉУЧНИ ПРОЈЕКТИ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА:

- Палић – Златни круг (Палић *Spa resort* и *wather fun* садржај)
- Два нова здравствена и *wellness* ризорта
- Два винска и *wellness* хотела / ризорта
- Тематски забавни парк и ризорт
- Панонски интегрисани голф ризорт
- *Glamping resort*
- *Fisherman resort*

КЉУЧНИ ПРОЈЕКТИ ЈАВНОГ СЕКТОРА:

- Приватизација / осавремењавање постојећих бања (Јунаковић, Кањижа, Врдник, Русанда)
- Подршка за пројекте туристификације за Нови Сад као Европску престоницу младих и Европску престоницу културе
- Војвођанска кућа
- Визиторски и интерпретациони центри на кључним дестинацијама
- Проширена и виртуелна стварност
- Урбана рехабилитација градских средишта Војводине
- Туристички развој археолошког наслеђа
- Пројекат ревитализације Петроварадинске тврђаве и Подграђа
- Наставак активности ревитализације и реактивације салаша – заокруживање аутентичног руралног искуства
- Доживљај Војводине из ваздуха - панорамски балони Војводине
- Систем туристичке сигнализације на регионалном нивоу
- Развој бицикличке, коњичке и пешачке инфраструктуре
- Активација двораца и летњиковаца
- Активација наутичког и потенцијала за речна кружна путовања
- Активација балнеолошког и термо – минералног потенцијала Војводине

ПАЛИЋ *SPA RESORT & WATER FUN* ЦЕНТАР

Локација:

- Атрактивна локација на 9 ха земљишта на територији Града Суботице, између Палићког и Крвавог језера, предвиђеног за развој термалног *spa* комплекса

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Туристичка ревитализација високо вредног простора Бање Палић
- Недостатак садржаја заснованих на термалној води који би обезбедили вишедневно задржавање гостију
- Проширење смештајних капацитета на нивоу Војводине
- Позитиван утицај на развој туризма и привреде Града Суботице
- Позитиван утицај на цене некретнина у близини пројекта

Основни концепт:

- *Spa* хотел високе категорије (4*) капацитета 150 кључева, са додатних 50 смештајних јединица у апартманској згради у близини (укупно око 400 кревета)
- Богат *spa* и *wellness* садржај на преко 6.000 m² унутрашњег простора
- 4 пункта за храну и пиће
- Зелени забавни парк за децу са игралиштем
- *Water fun* центар са комплексом базена за децу и одрасле
- Лидо и променада

На основу:

- Мастер план Палић 2015.

ЗДРАВСТВЕНИ И WELLNESS РЕСОРТ (ДВА ПРОЈЕКТА)

Локација:

На локацијама са термо-минералним изворима у комбинацији са другим балнеолошким ресурсима. Потребно земљиште за ризорт са пратећом инфраструктуром 3-5 ha, пожељно на позицији у контакту са природом. Лака доступност / време путовања из кључних емитивних центара је од критичне важности

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Богат балнеолошки и потенцијал термо – минералних извора у Војводини који још увек нису искоришћени
- Растући тренд и потребе за здравственим и *wellness* садржајима
- Оријентација на домаће тржиште – близина Београда и Новог Сада као кључних емитивних тржишта, супституција за производе из иностранства
- Ценовна конкурентност у односу на производе у земљама у окружењу

Основни концепт:

- Изградња хотела у рангу 4* са 120 – 150 смештајних јединица (око 300 кревета)
- Изградња унутрашњег *spa* и *wellness* садржаја са воденим површинама
- Програми очувања и унапређења здравља – лаки медицински прегледи, третмани лепоте
- Изградња спољашњих водених атракција
- Изградња одговарајућег конгресног капацитета
- Садржаји за породичне активности, анимација за децу
- Садржаји за спорт и рекреацију

Инспирација:

- Colloseum hotel Morahalom, Мађарска: <https://colosseum.accenthotels.com/rs>
- Tree of Life Health Hotel, Чешка: <http://treeoflife.cz/en>

ВИНСКИ WELLNESS ХОТЕЛ (ДВА ПРОЈЕКТА)

Локација:

- Унутар или с погледом на виногорја Војводине. Препоручују се позиције на узвишењима како би се осигурала атрактивна панорама на винограде и околно подручје.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Квалитетна производња вина у Војводини и даља афирмација кроз овај производ
- Европски примери показују како је управо спој *wellness*-а и винске тематике успешна тржишна формула ако се квалитетно испоручује
- Постојеће идеје реализације сличних пројеката

Основни концепт:

- Хотел с 80 до 120 соба (160 до 240 кревета)
- Категорија смештаја 4*
- Собе првокласног уређења
- Богат *spa* и *wellness*-садржај и третмани са козметиком инспирисаном вином и грожђем
- Панорамске сауне
- Теретана
- Спољашњи грејани базен за купање током читаве године са унутрашњим и спољашњим сунчалиштем / базенским / релакс простором

Инспирација:

- Loisium Wine & Spa Resort, Аустрија: <http://www.loisium.com/en/southern-styria/news-resort/>
- Echaurren Gastronomic Hotel, Шпанија: <http://www.echaurren.com/eng/index.php>

ТЕМАТСКИ ЗАБАВНИ ПАРК И РИЗОРТ

Локација:

- 80 – 100 ha земљишта на локацији која је лако доступна друмским путем за потребе изградње тематског забавног парка, пратећих објеката и инфраструктуре

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Недостатак квалитетног садржаја за све генерације
- Креирање атракције високе привлачне снаге са регионалним / европским значајем
- Активација тренутно туристички неатрактивног / занемареног простора

Основни концепт:

- Тематски забавни парк са различитим тематским целинама
- Свет диносауруса
- Земља будућности са новом врстом технологије за забаву, роботима, виртуелном реалношћу, итд.
- Велики точак, вртешке, луна-парк
- Светлосна башта – игра светлости и холопројекције
- Воз кроз магични свет (светлосни воз, шумски воз)
- Вожње (мини лед аутомобили, летећи карусел)
- Биоскоп са најновијом технологијом
- Бина на отвореном за концерте, представе и филмске пројекције
- Продавнице
- Хотел са 150 смештајних јединица у рангу 3*
- Ресторани

Инспирација:

- Kidzania, Лондон: <https://kidzania.co.uk/>
- Magic Kingdom Par: <https://disneyworld.disney.go.com/destinations/magic-kingdom/>

ПАНОНСКИ ИНТЕГРИСАНИ ГОЛФ РЕСОРТ

Локација:

250 - 300 ha уз могућност конфигурације терена за природне препреке (узвишице, пешчани делови, хортикултура, водене препреке) и могућност осигуравања адекватног наводњавања терена. Могућ кластер за реализацију пројекта је Јужни Банат.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Позиционирање Војводине као регије високо вредног туристичког производа
- Недостатак рекреативних садржаја за вишедневно задржавање гостију
- Проширење смештајних капацитета на нивоу покрајине
- Позитиван учинак на цене некретнина у близини пројекта

Основни концепт:

- Два голф терена са 36 рупа и вежбалиштем
- Међународни дизајнер / архитекта / планер голф терена како би се осигурала међународна тржишна препознатљивост и атрактивност терена
- Сви пратећи садржаји – клупска кућа, голф клуб са организованом академијом / школом голфа, сервисним објектима, продавницом опреме, гаражом за голф возила, паркингом за играче
- Голф хотели високе категорије (4* или 5*) капацитета 300 соба (600 кревета) са пратећим *wellness* садржајима и богатом гастро и енолошком понудом
- 40 до 60 вила уз могућност фазног проширења на основу развоја тражње
- Додатни рекреативни садржаји ризорта (стазе за *treking*, бициклическе стазе, простор за јогу и медитацију, тениски терени и сл.)

Инспирација:

- Golf and spa resort Конописте: <http://www.golf-konopiste.cz/>
- Loreta Golf Club Pyšely: <http://www.loretagolf.cz/en/>
- Haugschlag golfresort: <http://www.golfresort.at/>
- Forest Hills: <http://www.foresthills.hu/en>

Локација:

Локација високе амбијенталне вредности у простору очуване природе са атрактивном сценографијом (погледи на реке / језера, винограде и сл.). Атрактивни видици, приступачност и уклапање у природни амбијент представљају кључне предиспозиције будуће локације *глампинг* ресорта. Могуће локације су Делиблатска пешчара и Белоцркванска језера.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- *Glamping* (енгл. *Glamorous Camping*) представља један од иновативних трендова у формирању смештајних капацитета који представљају хибрид између кампинга, али са услугама ближим хотелском концепту и комфору смештаја (атрактивно уређење и опрема, санитарни чвор унутар смештајне јединице). За те потребе користе се посебни облици смештајних јединица високе дизајнерске привлачности (нпр. куполе, посебно дизајниране мобилне кућице и сл.). У Србији још увек не постоји *glamping* ризорт па би на националном нивоу овај пројекат представљао иновацију.
- Пракса је да се *glamping* ризорти смештају на високо вредне локације, а због свог минималног утицаја на животну средину (монтажне инсталације, санитарни и комунални прикључци итд.) прикладнији су за изградњу од фиксних смештајних објеката.
- Смештај прилагођен широком спектру потенцијалних корисника (породице, парови, гости на пропутовању, пословни гости на *team building*-у итд.)

Основни концепт:

- 20 до 40 *glamping* јединица, укупног капацитета 80 до 160 кревета; у каснијим фазама и већи капацитет (омогућити фазни развој капацитета)
- Улазни део са рецепцијом
- Ресторан и бар
- Мањи простори за састанке, радионице и *team building*
- Спољашњи грејани базен и атрактивна хортикултура
- Спортски и рекреативни садржаји (бицикли, мултифункционални спортски терен и сл.)

Инспирација:

- Garden Village Блед: <http://gardenvillagebled.com/>
- Herbal Glamping Resort Ljubno: www.charmingslovenia.com/

Локација:

На обалама река Дунава, Саве или Тисе, или на некој другој атрактивној микролокацији која је у комуникацији са воденим површинама (нпр. језера позната по својој риболовној атрактивности). Препоручује се идентификација локације са високом амбијенталном вредношћу, али заштићена од плављења. Мир, породична атмосфера и склад са природом су важна обележја локације.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Водотокови и језера Војводине обилују слатководном рибом тако да већ сада постоји добар имиџ регије као риболовне дестинације
- Богата гастрономска традиција регије заснована на слатководној риби
- Тематски смештај за заљубљенике у риболов, привлачење других сегмената посетилаца и јачање занимања за риболов на сегмент породица (активност за породице у природи)

Основни концепт:

- Риболовачка кућа капацитета до 50 кревета размештених у собе различитих величина (двокреветне и породичне собе)
- Услуга ноћења са доручком (*Bed&Breakfast* објекат)
- Мало речно привезиште за до 20-ак речних бродоца
- Рибљи ресторан са погледом на реку (језеро), унутрашњим и спољашњим делом за седење и припремање хране
- Простор за куповину и изнајмљивање риболовачке опреме у склопу риболовачке куће
- Простор за пикник
- Рибља тржница / продавница рибе и рибљих прерађевина (продаја производа домаћих риболоваца и прерађивача рибе – нпр. свежа риба, димљена риба, зачињена димљена риба итд.)
- Активности које се организују у вези са риболовачком темом ризорта (риболовачка такмичења, школа риболова, такмичења у припреми рибљих специјалитета, школе припремања рибе итд.)

Инспирација:

- Fisherman's Resort And Marina: <https://www.bedandbreakfast.eu/bed-and-breakfast/garden-bay/fisherman-s-resort-and-marina/294615/>
- Westcoast Resorts: <http://www.westcoastresorts.com/>

Локација:

- Бање: Јунаковић, Кањижа, Русанда, Врдник

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Инфраструктурно стање комплекса у великој мери застарело и не одговара савременим стандардима
- Потреба за даљњим инвестирањем у подизање стандарда услуге, али и нову понуду
- Обнова постојећих смештајних капацитета
- Додавање нових садржаја
- Искуство у здравственом сегменту и ценовна конкурентност у односу на средњоевропске конкуренте
- Могуће решавање осавремењавања кроз приватизацију или модел јавно – приватног партнерства

Основни концепт:

- Обнова постојећих смештајних капацитета и подизање категорије на 3-4*
- Изградња пратећих садржаја (нпр. завршетак започетог аква парка у Бањи Јунаковић, спортско – рекреативни садржаји)
- Даљњи развој водених рекреативно - забавних садржаја
- Даљњи развој здравствене понуде и припадајућих садржаја

Инспирација:

- Danubius Health Spa Resort Sárvár, Мађарска: <http://www.danubiushotels.com/our-hotels-sarvar/danubius-health-spa-resort-sarvar>
- Tree of Life Health Hotel, Чешка: <http://treeoflife.cz/en>

ПОДРШКА ЗА ПРОЈЕКТЕ ТУРИСТИФИКАЦИЈЕ НОВОГ САДА КАО ЕВРОПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ МЛАДИХ И ЕВРОПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ КУЛТУРЕ

Локација:

- Нови Сад, Петроварадин, Сремски Карловци

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Унапређење заштите и презентација вредних заштићених културних добара
- Обнова и туристичко вредновање препознатљивијих симбола Новог Сада и околине - посетиоцима ће бити доступни до сада непознати бројни подаци о вредности и значају грађевина за верски, историјски и културни развој
- Презентована богата културно-историјска баштина ће генерисати развој научно-истраживачке и образовне инфраструктуре
- Увођењем иновативних садржаја биће проширена и обогаћена туристичка понуда
- Интегрисани развојни пројекат ће позитивно утицати на оживљавање запуштених делова града

Основни концепт:

- I. фаза: обједињавање, разрада и припрема туристичких пројеката (део Програма развоја туризма Новог Сада)
- II. фаза: реализација пројеката, укључујући и дефинисање и изградњу бренда Новог Сада као културног и креативног *hub*-а Војводине, Србије и Европе

Локација:

- Високо фреквентна локација – на улазу у Нови Сад у близини аутопута, како би се обезбедила довољна количина посетилаца и видљивост центра. Локација треба да буде лако доступна за сопствена возила, али и аутобусе.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Не постоји тренутно јединствено место интерактивне и иновативне интерпретације, односно причања приче, о традицији, мултикултуралности и животном стилу целокупне регије. Потребно је понуду регије на једном месту физички и креативно испричати посетиоцима центра.
- Промоција свих атрибута регије, кључних атракција, пољопривредне производње, богатства гастрономије, туристичких дестинација и мотива доласка на једном месту – Војвођанска кућа постаје незаобилазна тачка информисања свих посетилаца.

Основни концепт:

- Војвођанска кућа има двоструку функцију:
  - а) Информативна - место где посетиоци добијају све информације о туристичкој понуди Војводине,
  - б) Интерпретација простора – место манифестације идентитета Војводине – њеног типичног угођаја, архитектуре, ношњи и артефаката, сувенира, гастрономских специјалитета, вина и пољопривредне производње.
- Војвођанска кућа користи иновативни начин дигиталног и мултимедијалног презентовања атрибута регије и постаје самостална атракција на регионалном нивоу и место обавезне посете.
- Војвођанска кућа такође има и угоститељски део где се спрема и послужује традиционална храна регије и дегустирају вина, чиме се додатно интерпретира ено-гастрономска понуда.
- Потребно је планирати и део за продају / продавницу локалних производа која би служила као излог за целокупну регионалну производњу хране, вина, употребних сувенира, одевних предмета итд.
- Отворени простор за догађаје, манифестације и отворени део интерпретације регије.
- Цео комплекс заправо представља јединствено изложбени, интерпретациони, едукативни центар високе атрактивности и постаје незаобилазна тачка посете.

Инспирација:

- La Cite du Vin, Boredeaux, Francuska: <http://www.laciteduvin.com/en>
- Genussregal, Austria: <http://www.genussregal.at/>
- Frank Slide Interpretative Centre: <http://www.history.alberta.ca/frankslide/default.aspx>
- Loch Ness Centre and Exhibition: <http://www.lochness.com/>

ВИЗИТОРСКИ И ИНТЕРПРЕТАЦИОНИ ЦЕНТРИ

Локација:

- Уз кључне атракције / на кључним дестинацијама у оквиру дефинисаних кластера

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Тренутно су кључне атракције или без одговарајуће инфраструктуре за потребе интерпретације, или без уходаних начина и одговарајуће технологије за причање узбудљивих прича у вези са атракцијама / наслеђем / начином живота у појединачним кластерима и у оквиру туристичких дестинација Војводине
- Промоција атракција и дестинација од приоритетног значаја на територији Војводине

Основни концепт:

- Креирати мрежу визиторских и центара за интерпретацију за употпуњавање доживљаја боравка у Војводини, односно њеним дестинацијама. Неке од могућности су следеће:
  - Интерпретациони центар *Water Treasure* – комбинација слатководног акваријума (рибе, ракови, биљке, и сл.) са образовно – забавним карактером (*edutainment*) – сале за предавања и радионице са децом, укључујући унутрашњи и спољашњи простор за игру (играонице), музејска поставка и изложба о воденом богатству Војводине – испричати причу о Панонском мору уз употребу савремене технологије / мултимедијалне и интерактивне поставке и *story telling*;
  - Интерпретациони центар за мамута и сове у Кикинди;
  - Интерпретациони центар Делиблатска пешчара;
  - Мрежа интерпретационих тачака / центара за причу о римском наслеђу (могуће финансирање из *cross-border* фондова)
  - Мрежа интерпретационих тачака / центара за природно наслеђе са еколошким и едукативним радионицама за децу и младе (нпр. Горње Подунавље – могуће удруживање са Копачким ритом и Националним парком Дунав – Драва и финансирање из *cross-border* средстава, Фрушка гора)
  - Интерпретација кључних културно – историјских атракција и археолошких локалитета

ПРОШИРЕНА И ВИРТУЕЛНА СТВАРНОСТ

Локација:

- За кључне атракције у оквиру дефинисаних кластера

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Коришћењем дигиталних решења за интерпретацију туристичке понуде путем инструмента проширене стварности уводи се иновација у начину презентације туристичких ресурса Војводине.
- Боља препознатљивост кључних туристичких атракција Војводине и њихова презентација на Интернету, чиме искуство посетилаца почиње и пре посете самој атракцији
- Промоција атракција и дестинација од приоритетног значаја на територији Војводине
- Проширена стварност као актуелно технолошко решење позиционира дестинације у Војводини као иновативне, истовремено омогућавајући боље упознавање атракција, историјских догађаја и познатих личности на нов и интерактиван начин.

Основни концепт:

- Развој Интернета, паметних телефона, модерних технологија и широко доступних wi-fi мрежа је омогућио увођење иновација у презентацији туристичке понуде. Тренд у презентацији атракција дестинација у свету се заснива на паметним технолошким решењима. У том контексту, не ради се о питању избора, већ о суштинској потреби која омогућава излазак и дугорочни опстанак на ширем туристичком тржишту.
- Неке од могућих употреба технолошког решења могу да укључе следећа решења, уз приказ на уређајима корисника (паметним телефонима или таблет уређајима):
  - Приказ историјског изгледа зграда и живота на кључним археолошким налазиштима у Војводини;
  - Приказ старих фасада, тргова или делова урбаних целина
  - Приказ историјских догађаја, или догађаја фикције
  - Приказ осталих занимљивих догађаја или материјала (нпр. снимак концерта, представе, балета, итд.)
  - Коришћење проширене стварности за креирање игара и/или тура у градовима и дестинацијама Војводине
- Неопходна је продукција нових мултимедијалних садржаја и њихова интеграција у апликацију

Инспирација

- Walking with dinosaur: <http://www.industry.com/portfolio/>
- Victoria and Albert Museum, London: <http://selis.co.uk/clients/#/vaportfolio/>
- Mauerschau App: <http://mauer.visitberlin.de/en/berlin-wall-apps>

УРБАНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА ГРАДСКИХ СРЕДИШТА ВОЈВОДИНЕ

Локација:

- Урбана рехабилитација градских целина (градски тргови, урбана инфраструктура, паркови, шеталишта, пешачке зоне итд.) у кључним дестинацијама попут: Суботице, Сомбора, Вршца, Зрењанина, Кикинде, Сремске Митровице, Шида, Бачке Паланке, итд.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Постојећа урбана опрема и стандард јавних простора у већини места и градова захтева значајна унапређења
- Урбана естетика простора у значајној мери доприноси позитивном утиску посетилаца и жељи за задржавањем
- Уређењем основне инфраструктуре отвара се простор за такмичења на европском нивоу за најбоље дестинације, најлепша места уређена цвећем итд. (*Europablumendorf*, *European Best Destinations* и сл.).

Основни концепт:

- Обликовање пешачких зона
- Изградња инфраструктуре за бициклизам
- Уређење фасада на градским трговима и у пешачким зонама
- Стилизовање јавне расвете и урбане опреме (клупе, канте за смеће итд.)
- Уређење путне инфраструктуре (укључујући тротоаре)
- Увођење смеђе туристичке сигнализације
- Естетика јавних површина (цветне греде и судови, уређење кружних токова итд.)

Инспирација:

- Gamlitz, Austrija: www.gamlitz.eu
- Telč, Češka: <http://www.czechtourism.com/c/telc-unesco/>

ТУРИСТИЧКИ РАЗВОЈ АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА

Локација:

- Археолошка налазишта у Војводини – Сремска Митровица, Старчево, Градина, Бач, Доњи Петровци и др.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Растући значај културног туризма у глобалним оквирима
- Стварање искуства представља јаз који се мора прескочити и који представља разлику између археолошког налазишта и туристичке атракције:
  - Археолошко налазиште карактеришу материјални докази, њихова откривеност, очуваност, конзервација, али и повезаност различитих налаза и разумевање епохе из које су ови материјални докази остали;
  - Туристичку атракцију карактерише способност да се посетиоци „преместе“ у епоху чије материјалне остатке виде и снага утисака које ће запамтити, фотографисати, препричавати.

- Уређењем основне инфраструктуре и програма интерпретације отвара се простор за интернационализацију производа културног туризма и отварања овог изузетно вредног наслеђа према међународном тржишту.

Основни концепт:

- Обезбедити међународну препознатљивост: препознавање у оквиру Европских културних рута, улазак у пан-европске коридоре бициклиста, кампера, пешака (*ramblers*), улазак на листе других међународних организација (UNESCO);
- Активан рад и комуникација са другим члановима истих организација – појављивање у публикацијама, на веб сајтовима, коришћење симбола међународних организација и сл. Многа чланства још увек не дају пуне ефекте (градова као што је Суботица, која је члан три међународне културне руте). Почетни корак је активно брендирање налазишта симболима међународних организација;
- Избор симбола налазишта и брендирање налазишта – кључни артефакт са неког налазишта треба професионалним маркетиншким радом претворити у симбол и тим симболом брендирати сву комуникацију (сигнализација на локалитету, веб, штампа, сувенири, итд.);
- Развој пропаганде „од уста до уста“ (*word of mouth*) – постићи договор унутар мреже туристичких атракција (на међународном и још више на локалном нивоу) о међусобном препоручивању. Ниво поверења код посетиоца у препоруку расте ако га стручњак са једног локалитета упућује на други локалитет. Онај који упућује нема шта да изгуби, будући да је посетилац већ ту, али може да добије ако зна да на другом локалитету домаћин-експерт препоручује његов локалитет;
- Догађаји на локалитету – локалитет живи ако се на њему одигравају пригодни догађаји који се садржајем уклапају у амбијент (фестивали, концерти, изложбе, такмичења у ораторству, у хорском певању, итд.);
- Активна интерпретација догађаја – континуелно улагање у развој интерпретативних алата (апликације, игрице, активни екрани који омогућују „прелиставање и претраживање“ садржаја). Циљ интерпретације није да представи већ да изазове, да заинтригира, да „увуче“ посетиоца у истраживање. Примери добре праксе могу бити гладијаторске школе различитог профила (виртуелна 3Д анимација школе у Карнутуму, покрај Беча, такмичења гладијатора у Пули – *Spectacula Gladiatoria*, школа гладијатора у Сремској Митровици). Активне интерпретације укључују и различите радионице (на пример, керамике, поред ископина мамута у Кикинди) и друге форме активирања посетилаца. Важно упозорење у овим активностима се односи на избегавање банализације или тзв. „дизнификације“ локалитета (пластични мачеви и шлемови, масовна продукција некавалитетних производа, грешке у интерпретацији догађаја, измишљање „чињеница“ исл.
- Развој догађаја, њихово медијско лансирање и повезивање са догађањем другим локалитетима талп да се активно укључују посетиоци – добар пример је мобилна апликација / игрица у Феликс Ромулијани: „Представите се цару Галерију како обичаји налажу“ захтева активно учешће посетилаца на решавању појединих загонетки, док се крећу по локалитету од тачке до тачке. Повезивање таквих апликација са другим локалитетима би омогућило стицање поена, развој програма лојалности и употребу других техника савременог управљања односима са купцима тј. посетиоцима (CRM – *Customer Relationship Management*).

- Слабости археолошких налазишта у овом региону се делимично огледају у недостацима већ и прве компоненте (конзервација, научна интерпретација). „Глад“ археолога да ископавају нове објекте довела је у неким местима (Сремска Митровица) до тога да локално становништво зазире од антике и са незадовољством гледа наред након ископавања. Ако се делимично решавају слабости у првој компоненти, слабости у другој компоненти су и даље присутне и чине да и неке уређене археолошке дестинације (Сирмиум) тек треба да постану праве туристичке атракције.

ПРОЈЕКАТ РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ ПЕТРОВАРАДИНСКЕ ТВРЂАВЕ И ПОДГРАЂА

Локација:

- Нови Сад - Петроварадин

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Предуслов за очување, унапређење и одрживо коришћење ширег простора тврђаве
- Обезбеђује функционалност инфраструктуре
- Заштита историјске и културне баштине и вредности

Основни концепт:

- Проглашење туристичког простора у ширем подручју тврђаве и израда концепта коришћења простора у туристичке сврхе (креирање јединствених искуствених зона)
- Обезбеђивање дугорочно одрживог механизма управљања туристичким простором – именоване управљача (на основу одлуке Владе Републике Србије о проглашењу туристичког простора и именовану управљача)
- Конзервација и реконструкција тврђаве
- Санација зграда у Подграђу и уређење фасада
- Санација пута
- Реконструкција и обнова пешачких површина
- Водоснабдевање и противпожарна заштита
- Санитарна и олујна канализација
- Електроенергетска мрежа (трафостаница и мрежа), нисконапонска мрежа, дистрибутивна кабловска канализација и јавна расвета

НАСТАВАК АКТИВНОСТИ РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ И РЕАКТИВАЦИЈЕ САЛАША

Локација:

- Различите локације на нивоу покрајине

Аргументи за реализацију:

- Салаше су једно од најпрепознатљивијих обележја Војводине и као такви представљају јединствену понуду која се лако може комерцијализовати
- Важан елемент очувања аутохтоних вредности Војводине
- Најбољи начин да се доживи концепт живота руралне Војводине – аутентично рурално искуство
- Додатни извор прихода за локално становништво

Основни концепт:

- Аутентично пољопривредно газдинство у Војводини (усмерено на производњу типичних производа, са идејом пласирања производа кроз туристичке услуге, или кроз директну продају у самом домаћинству)
- Од кључне важности је да се ради о газдинству које се бави пољопривредном производњом – донекле постоји искривљена слика салаша као искључиво угоститељских објеката
- Искоришћавање постојећих структура у оквиру газдинства за пренамену у смештајне капацитете
- Уређење простора у складу са наслеђем и традицијом дела Војводине у којем се налази (амбијентална архитектура и опремање)
- Уређеност околине, доступност
- Конфекционирање производа произведених у домаћинству (прављење „туристичких“ паковања) и постављање продајног пункта за производе
- Могућа организација простора за послуживање оброка (за посетиоце који се задржавају пар сати)
- Организација радионица традиционалне кухиње

ВОЈВОДИНА ИЗ ВАЗДУХА - ПАНОРАМСКИ БАЛОНИ

Локација:

Непосредна близина атракције која се може атрактивно посматрати из ваздуха за време подизања и спуштања балона. Локације постављања оваквих панорамских балона обухватају атрактивне градове (панорама града), природне феномене, заштићене културне или природне баштине (национални паркови, паркови природе, UNESCO заштићена баштина) или неке друге панорамске пределе које су атрактивни из ваздуха.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- У Србији је овај тип туристичке инфраструктуре у самом зачетку – иновација туристичке понуде.
- Војводину, као доминантно равничарску регију, тренутно није могуће адекватно сагледати из ваздуха, стога се оваква туристичка опрема може користити двојачо: за пружање атрактивних панорама корисницима / посетиоцима, али и као атракција сама за себе. У сваком случају, управо је поглед из балона главни фактор атрактивности.
- Могућност коришћења за рекламирање и промоцију и привлачење спонзора (површина балона се може осликати или испунити промотивним порукама, а током ноћи се и може осветлити).
- Сигурност коришћења и минимални утицај на животну средину као и једноставни инфраструктурни захтеви за постављање атракције.

Основни концепт:

- Опрема за лет (подизање и спуштање) балоном у контролисаним условима – балон пуњен хелијумом је све време спојен челичним сајлама које подижу или привлаче балон према земљи. Вожња се састоји од укрцавања путника у панорамску корпу капацитета 30 особа, подизања балона у ваздух и његовог спуштања на исто место.
- Балон се подиже и спушта системом који одмотава и намотава сајлу. Систем чине електромотори са неколико нивоа заштите, како би се осигурала максимална сигурност. Балон се допуњава хелијумом на годишњем нивоу.
- Балон је осигуран помоћу неколико независних система приземљивања, чиме се постижу врхунски стандарди сигурности.
- Базна станица балона је у тлоцрту круг пречника 25 метара и инсталација опреме не захтева значајно инвазивне захвате у простору.

Инспирација:

Angkor Vat, Kambodža: <http://aerophile.com/en/references/natural-historical/francais-angkor-vat-cambodge>

СИСТЕМ ТУРИСТИЧКЕ СИГНАЛИЗАЦИЈЕ НА РЕГИОНАЛНОМ НИВОУ

Локација:

Уз саобраћајнице према кључним туристичким атракцијама и тачкама интереса посетилаца покрајине.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Иако је током година доста улагано у сигнализацију, тренутно на нивоу Војводине не постоји конзистентно означавање и усмеравање према атракцијама и тачкама интереса
- С обзиром на то да се са временом табле уништавају и да се граде нови путеви, потребно је константно ревидирати постојеће ознаке и надограђивати систем сигнализације
- Регионални систем туристичке сигнализације који упућује према етаблираним, али и мање познатим туристичким тачкама интереса, доприноси квалитетнијем управљању и усмеравању посетилаца регије и сигнализира како се ради о уређеној и конкурентној туристичкој регији.

Основни концепт:

- Дефинисање кључних туристичких тачака интереса према категоријама (нпр. природна баштина, културна баштина, туристичка атракција, видиковац, спортско-рекреативни садржаји и сл.)
- Осим путне сигнализације потребно је адекватно обележити и бицикличке руте на регионалном нивоу и презентовати их на регионалној карти, што представља наставак озбиљне комерцијализације бициклизма у Војводини (уз Еуро-вело руте)
- Постављање сигнализације на кључним правцима кретања и усмеравање посетилаца према тачкама интереса
- Постављање сигнализације је потребно адекватно припремити / испланирати (потребне студије, идејни пројекти, дизајн сигнализације итд.)

Инспирација:

- Штајерска туристичка сигнализација за бициклизам:
<http://www.radland.steiermark.at/cms/beitrag/10866077/20854474/>
- Систем смеђе туристичке сигнализације Крапинско-загорске жупаније (упркос постојећем недостатку да већ неко време није ревидирана/освежена)

РАЗВОЈ БИЦИКЛИСТИЧКЕ, КОЊИЧКЕ И ПЕШАЧКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Локација:

- На нивоу целе Војводине са фокусом на повезивање кључних туристичких тачака интереса.

Аргументи за реализацију:

- Простор Војводине је због равничарског рељефа погодан за вожњу бицикла, пешачење у природи, па је зато потребно обезбедити довољну мрежу бициклистичких стаза / рута за професионалну комерцијализацију овог производа (посебно имајући у виду европске бициклистичке и пешачке руте које пролазе кроз Војводину)
- Захваљујући ергелам у Бачкој (Зобнатици као најпознатијој), регија може да постане и синоним за јахање широм покрајине, па је потребно обезбедити довољно рута за слободно јахање (трасирање стаза) како би се оформио систем коњичких стаза на нивоу покрајине.
- Ови пројекти су по правилу добри за сарадњу са суседним државама / туристичким регијама и за конкурисање за добијање финансирања из ЕУ фондова

Основни концепт:

- На нивоу Војводине је потребно повезати кључне туристичке тачке интереса адекватном и обележеном бициклистичком инфраструктуром.
- Бициклистичке стазе треба да буду трасиране, обележене, адекватно приказане на регионалним мапама и на *online* платформама (*web* страница, мобилна апликација).
- С обзиром на снажно ослањање на сегмент породичних гостију, на нивоу регије је потребно планирати и породичне стазе за бициклизам које треба да буду одвојене од саобраћајница за аутомобиле како би се обезбедила максимална сигурност деце.
- Предлаже се и тематизација бициклистичких рута (нпр. панорамска бициклистичка рута, рута река и језера, гастрономска рута, *MTB* рута и слично)
- Развој инфраструктуре подразумева и понуду смештајних капацитета прилагођених гостима бициклистима (спремишта за бицикле), смештај на или у близини трасе бициклистичких рута, довољно разноликог смештаја (B&V смештај, хотели и сл.)

АКТИВАЦИЈА ДВОРАЦА И ЛЕТЊИКОВАЦА

Локација:

- На нивоу дестинација са кључним дворцима и летњиковцима у Војводини.

Аргументи за реализацију:

- Дворци и летњиковци се данас користе за различите намене, или су у различитим стадијумима пропадања због недостатка средстава / небриге власника (удружења, музејске поставке, угоститељска намена, итд.) па их је потребно додатно туристички активирати / фокусирати.
- Потребно је размислити о могућности пренамене простора у додатни простор за туристичку активност како би се подигла вредност комплекса двораца и летњиковаца, као и њихова атрактивност за посетиоце, чиме би се створили предуслови за дуже задржавање и стручне обиласке објекта.
- Уређени дворци уз могућност обиласка атрактивне поставке уз богат програм догађаја и едукација, могу да представљају значајан фактор атрактивности регије.

Основни концепт:

- Активирање двораца као места за одржавање атрактивних догађаја (нпр. концерти класичне музике, фестивали барокне музике, *Jazz* музике и сл.) који би требали да буду конципирани тако да привлаче не само локално становништво већ значајнији број страних посетилаца.
- Осим организовања догађаја у прикладним (атрактивним) отвореним и/или унутрашњим просторима двораца, потребно је почети с припремом могућности пренамене целих дворских комплекса у туристичку сврху са циљем стварања врхунских атракција на регионалном нивоу
- У зависности од инфраструктурног стања двораца и летњиковаца (ентеријер и екстеријер), потребно је размотрити потребне активности везане за обнављање (делимично или потпуно) и извршити припремне радње у осмишљавању садржаја и припреми документације за реализацију инвестиције, а са циљем прибављања адекватног финансирања (ЕУ фондови, национални извори суфинансирања и сл.)

АКТИВАЦИЈА НАУТИЧКОГ И ПОТЕНЦИЈАЛА ЗА РЕЧНА КРУЖНА ПУТОВАЊА

Локација:

У складу са дефинисаним потребама уз консултације са Агенцијом за управљање лукама

- Одабир приоритетних локација за изградњу марина и прихватних објеката наутичког туризма би требало да буде одређен одговарајућом Студијом / Програмом развоја марина на територији АП Војводине

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Тренд пораста промета речних бродова и путника на кружним путовањима који пристају у Нови Сад
- Тренутна инфраструктурна опремљеност не пружа адекватне инфраструктурне услове за сервисирање бродова (снабдевање водом, преузимање отпада и сл.)
- Флота од око 2 милиона пловила, са близу 300 различитих типова пловила, од сасвим малих чамаца, до великих моторних јахти и једрилица крстари унутрашњим воденим путевима европског континента – спортска и рекреативна пловидба представља озбиљан међународни бизнис

Основни концепт:

- Избор макро локација (на Дунаву, Тиси, Сави, Тамишу и Бегеју) и даља селекција према усвојеним критеријумима за одабир и обраду микролокација за марине и пристаништа
- Изградња мреже марина и нових путничких пристаништа које би у потпуности, како са техничког тако и са еколошког становишта, задовољило потребе безбедног пристајања пловила, али које би такође омогућило снабдевање пловила питком водом и адекватно преузимање отпада
- Путничко пристаниште међународног значаја
- Израда пројектне и остале потребне документације, вађење потребних дозвола, изградња пристаништа које задовољава услове сигурног пристајања и снабдевања бродова и управљање отпадом
- Основна намена пројекта је стварање услова за безбедно пристајање бродова и заштиту околине.

Инспирација:

- Passau, Njemačka: <http://tourism.passau.de/Offersforgroups/CruiseManual.aspx>

АКТИВАЦИЈА БАЛНЕОЛОШКОГ И ТЕРМО – МИНЕРАЛНОГ ПОТЕНЦИЈАЛА ВОЈВОДИНЕ

Локација:

Прелиминарна испитивања су показала да скоро сваки од 45 градова и општина у Војводини поседује један или више лековитих фактора.

Покрајински секретаријат за привреду и туризам је наручио израду студије валоризације око 50 геотермалних извора.

Аргументи за приоритет инвестиције:

- Здравље и *wellness* представљају један од најбрже растућих туристичких производа
- Ради се о приоритетном развојном интересу туризма Војводине
- Још увек није извршена систематизација и одговарајућа валоризација балнеолошких потенцијала Војводине (термалне воде, гас, пелоид, ваздух)
- С обзиром на потенцијал производа, висок је и потенцијал за привлачење инвеститора, са претходно разрађеним пословним концептом за најперспективније локације

Основни концепт:

- Дефинисање свих расположивих природних лековитих фактора на територији Војводине
- Квантификација и категоризација најперспективнијих локација
- Поређење добијених резултата са важећом просторно – планском документацијом
- Израда пилот и *start-up* модела за педесет најперспективнијих локација
- Техно – економска анализа у смислу реалног сагледавања нивоа балнеолошког потенцијала, односно раздвајање на подкатегије попут формирања јавних чесми, јавних купатила, па све до великих аква паркова и спортско – рекреативних центара
- Креирање инвестиционог портфолија за неколико приоритетних локација (2-3) са најперспективнијим балнеолошким потенцијалом, са јасним пословним концептом и проценом пословног потенцијала (на нивоу pre-feasibility студија)
- Инвестициона промоција кроз организацију инвестиционе конференције о инвестиционим потенцијалима Војводине у туризму и путем редовних активности инвестиционе промоције које су на располагању Покрајинском секретаријату за привреду и туризам (међународне изложбе и састанци у сарадњи са Владом Републике Србије, Развојном агенцијом Србије, Привредном комором Србије, економским мисијама, итд.).

7. РАЗВОЈ КОНКУРЕНТНОСТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ

7.1. УПРАВЉАЊЕ РАЗВОЈЕМ ТУРИЗМА

Узимајући у обзир ниво (не)развијености туризма, и високо постављене циљеве развоја у наредном планском периоду, неопходно је формирати управљачки механизам који ће обезбедити да се зацртани циљеви остваре, при том, узимајући у обзир принцип да се не формирају нова тела / агенције. С тим у вези, потребно је предузети следеће кораке:

- **Савет за туризам** би требало да постане стално тело за контролу реализације Програма развоја туризма. Савет је потребно структурирати тако да осим представника јавног сектора, буду укључени и кључни чиниоци приватног сектора. На тај начин се обезбеђује учествовање свих релевантних чинилаца туристичког сектора покрајине као и већа ефикасност спровођења кључних стратешких одредби Програма развоја туризма.

Тако структуриран Савет представља и основу тзв. производног клуба. Производни клуб је замишљен као радно тело кључних представника приватног и јавног сектора у туризму који заједничким снагама раде по пројектном принципу на развоју нових туристичких производа / искустава и на јачању и иновирању постојећих на нивоу туристичке регије, односно помоћи појединачним дестинацијама. Производни клуб је оперативно тело засновано на интересима чинилаца да мењају, унапређују и иновирају постојеће производе и осмишљавају нове. Пракса показује како се у почетку углавном развијају универзални производни клубови на нивоу дестинације, док се даљим развојем дестинације могу оснивати специјализовани производни клубови фокусирани на појединачни туристички производ (нпр. ено-гастрономија, култура, речна крстарења итд.).

- У фази структурирања, осмишљавања и припреме инвестиционих пројеката, неопходно је успоставити чвршћу сарадњу и доделити техничку одговорност за реализацију пројеката **акредитованим регионалним развојним агенцијама у Војводини (Регионални центар за друштвено економски развој „Банат“, Регионална развојна агенција Бачка, Регионална развојна агенција Срем, Регионална развојна агенција ПАНОНРЕГ)**, посебно из перспективе финансирања развојних и пројеката јачања конкурентности из фондова ЕУ и односа са инвеститорима у приватном и јавном сектору.
- **Укрупњавање / консолидација система и/или активности локалних туристичких организација** према принципу регионалних кластера (то могу постати и дестинацијске менаџмент организације у сарадњи са приватним сектором, у складу са тренутним законским могућностима) дефинисаних у овом Програму развоја туризма како би се осигурало лакше, професионалније, финансијски ефикасније и брже управљање туризмом, манифестацијама, као и развојем туристичких производа на нивоу Војводине као регије.
- Прихватити поделу одговорности на кључна три чиниоца / скупа чинилаца као кључних фактора успешног спровођења одредби Програма развоја туризма:
  1. Покрајинска влада – Покрајински секретаријат за привреду и туризам и јединице локалне самоуправе – спровођење пројеката јавног сектора и

међусекторских иницијатива дефинисаних овим Програмом развоја туризма, попут рехабилитације урбаних средина, стварање кровног бренда регије и сл.;

2. Систем туристичких организација (Туристичка организација Војводине и локалне туристичке организације) у домену унапређења конкурентности туристичког сектора, туристичког маркетинга, развоја дестинацијских / регионалног производа / понуде; и
3. Регионалне развојне агенције – припрема и спровођење капиталних инвестиција у туризму (укључујући помоћ у припреми приватних капиталних инвестиција).

С обзиром на предлог дефинисања кровног бренда регије, потребно је професионално управљање регионалним брендом, као и маркетиншка промоција регионалног бренда (што је могуће реализовати кроз оснивање агенције, у наредном периоду, јер у овом тренутку за тим не постоји потреба).

Осим потребе за примењивањем горе дефинисаног управљачког механизма туристичког система регије, уочени су снажни развојно-управљачки потенцијали туристичког сектора који се могу реализовати спровођењем пројеката на нивоу Војводине. Њиховом успешном реализацијом отвара се могућност ширења и на суседне области / државе (прекогранична подручја), што отвара даљи простор за смисленију и планску употребу расположивих средстава финансирања у домену прекограничне сарадње.

7.2. РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА

Знања, вештине и способности људских потенцијала у туризму и хотелијерству представљају основу задовољства сваког госта. Квалитет је предуслов постизања конкурентске способности и одрживог развоја туризма. Средњи и виши менаџмент у хотелијерству и туризму при том ствара одлучујућу разлику између просечности и изузетности.

С једне стране, туристичко образовање подразумева оспособљавање кадрова за управљање туристичким дестинацијама, дакле на ширем обухвату дестинација, док се образовање у подручју хотелијерства и угоститељства фокусира на успостављање конкурентног пословног оквира и ефикасно задовољавање очекивања гостију унутар угоститељских и смештајних објеката.

Имајући у виду да је Покрајинска влада основала Едукативни центар Војводине, као центар за обуке у професионалним и радним вештинама, предлажемо увођење неколико програма које би могао да реализује Едукативни центар, у сарадњи са професионалним асоцијацијама и удружењима, школама и универзитетима који раде на територији Војводине:

ТРЕНИНГ ЦЕНТАР ЗА ХОТЕЛИЈЕРСТВО И УГОСТИТЕЉСТВО

- Унутар постојећег Едукативног центра Војводине, самостално или у сарадњи с потенцијалним партнерима, треба организовати додатну едукацију по принципу практичних образовних програма, односно својеврсног тренинг центра за туризам и хотелијерство. У том погледу, потребно је предвидети осим спровођења редовних наставних активности и додатних активности унутар школских практикума / тренинг центара, попут: спровођења програма доквалификације / преквалификације за одрасле уз рад (добивање сертификата), организовање

тематских радионица / курсева припремања и послуживања специфичних кухиња, уз посебан нагласак на иновирање традиционалне / регионалне кухиње. Школски практикуми и учионице се истом приликом користе као тренинг центри, а предавачи могу бити наставно особље, или екстерно ангажовани предавачи – у зависности од теме, компетентности, расположивог буџета и интереса сектора. Предлаже се спровођење ове иницијативе уз минималне инфраструктурне инвестиције, уз доминантан фокус на организацију и повезивање чинилаца заинтересованих за иницијативу.

ПРОГРАМ ЕДУКАЦИЈА ЗА СИСТЕМ ДЕСТИНАЦИЈСКОГ МЕНАџМЕНТА И МАРКЕТИНГА

- Организовање, на нивоу покрајине, програма тренинга / едукације који би могли да укључују неке од следећих тематских целина / модула у сегменту дестинацијског менаџмента: управљање дестинацијом, управљање људским ресурсима у услужним делатностима, планирање у туризму и туристичка регулатива, стратешко управљање, финансије у услужним делатностима, управљање доживљајима посетилаца, ИКТ у туризму, профилисање потрошача у туризму.
- У склопу сегмента маркетинга дестинације, неке од кључних тематских целина / модула могу да укључују: маркетинг туристичких услуга, дигитални маркетинг и друштвене мреже у туризму, маркетиншка комуникација, туристичка географија, развој производа и иновације у туризму, методе истраживања, управљање дестинацијом и маркетинг, туристичку стратегију, рачуноводство и пословне финансије, управљање атракцијама, развој и управљање догађајима.
- Ову активност је могуће реализовати са професионалним и струковним удружењима, високим школама струковних студија и универзитетима.

СТИПЕНДИРАЊЕ УЧЕНИКА

- Са циљем подстицања изузетности и каснијег ширења најбољих светских пракси у туризму и угоститељству, препоручује се увођење ексклузивне стипендије за најуспешније ученике туристичко – угоститељских школа на територији Војводине за одлазак на додипломско образовање у водеће образовне институције за хотелску индустрију. Могуће образовне институције:
  - *Cornell School of Hotel Administration*
  - *Ecole Hoteleiere Lausanne*
  - *Glion Institute of Higher Education*
  - *The Emirates Academy of Hospitality Management*
  - *Hotelschool The Hague*
  - *Les Roches International School of Hotel Management*
  - *César Ritz Colleges*
  - *ltd.*
- Такође, с обзиром на значајан потенцијал и квалитет војвођанске гастрономије, предлаже се и стипендирање ученика за похађање образовних програма фокусираних на гастрономију. Могуће образовне институције:
  - *Le Cordon Bleu*

- *Culinary Institute of America*
- *Ita*.
- Овај модел подразумева стипендирање ученика и условљавање њиховог повратка и рада на подручју Војводине, како би се стечена знања даље ширила или промовисала регија кроз иновативне предузетничке иницијативе тако образованог кадра.

ЕДУКАЦИЈА ПРИВАТНИХ РЕНТИЈЕРА

- Програм подразумева едукацију пружалаца услуга приватног смештаја у погледу стандарда понуде, услова за појединачну класификацију објекта, трендова на тржишту тражње и могућности диференцирања. Рентијерима се представљају примери добрих пракси и предности које носе поједини облици понуде. Заинтересоване је могуће додатно мотивисати да унапреде своју понуду у смислу додавања услуга и обновом постојећих објеката како би унапредили категоризацију објекта. У ту је сврху потребно информисати заинтересоване о постојећој важећој категоризацији и предусловима за класификацију појединих објеката као и могућностима финансирања унапређења постојећих објеката или програма суфинансирања изградње нових капацитета. Рентијере је такође потребно информисати о различитим начинима којима се може госту додати вредност и могућностима за пласирање понуде (удруживање, удружено оглашавање, значај веб странице, агенције и др.).

7.3. СИНЕРГИЈА СА ДРУГИМ ПРИВРЕДНИМ ДЕЛАТНОСТИМА

ДЕФИНИСАЊЕ КРОВНОГ БРЕНДА РЕГИЈЕ

- Предлаже се покретање пројекта стварања јединственог брэнда регије који би у основи интегрисао туристички брэнд и брэнд производње хране у Војводини / њеним појединачним кластерима (областима, дестинацијама).
- С обзиром на ограничена финансијска средства на нивоу покрајине и чињеницу да не постоји професионално развијен туристички брэнд регије, предлаже се да се једним процесом дефинише заједнички брэнд који би на рационалан начин објединио суштину туристичке понуде и пољопривредне производње регије и на то основи их снажно и синергетски комуницирао кроз јединствени идентитет и појаву на туристичком тржишту и тржишту прехранбених производа. Под заједничким кровним брэндом развијају се посебни брэндови, који деле идентитет и имиџ регије, али га и наступом на тржишту, у каснијим корацима, заједнички изграђују и стварају јединствену тржишну синергију.
- Тако формиран кровни брэнд регије, отвара простор за јасно диференциране, али међусобно усклађене брэндове који треба да укључују:

1. Туристички брэнд

Ово је стандардни туристички / дестинацијски брэнд који се стратешки уклапа, односно чини дефинисану архитектуру кровног брэнда регије, комуницира туристичке вредности и атрактивност регије на туристичком тржишту. Додатни предлог туристичког брэнда је да се оформи на регионалном нивоу, а у складу са дефинисаним туристичким кластерима, унутар туристичког брэнда, екстензија туристичког брэнда, односно тзв. кућа брэндова (енгл. *Branded House*).

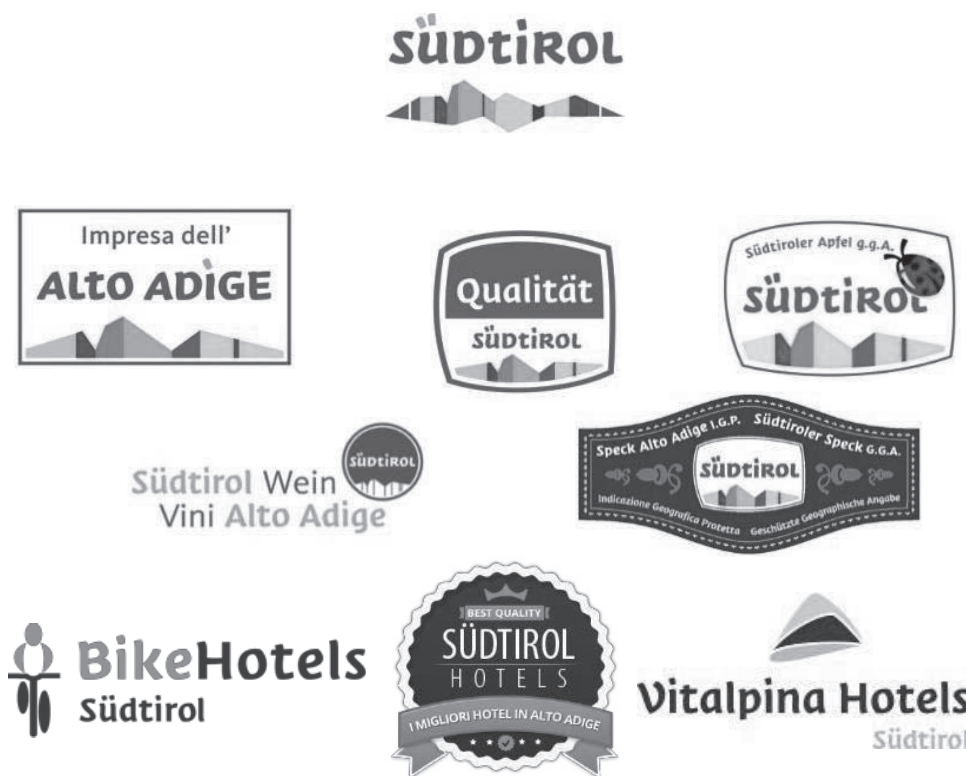
На тај се начин, осим формирања туристичког бренда регије, формирају и екстензије туристичког бренда које се односе на дефинисане кластере, па се независно од нивоа комуникације (регионална или локална) континуирано комуницира туристички бренд чиме се јача његова вредност.

Такође, овај приступ може у кратком и средњем року да обезбеди конзистентност комуникационих порука, стварање веће вредности и препознатљивости дестинација, али и да омогући рационалније управљање маркетиншким буџетима уз адекватан ниво слободе на нижим нивоима дестинације (нпр. дестинацијске менаџмент организације и туристичке организације подручја / градова).

2. Бренд регионалних прехранбених производа и пића

Ово је стандардни бренд прехранбених производа и регионалних пића који чини дефинисану архитектуру кровног бренда регије и комуницира порекло и квалитет локалних пољопривредних производа.

- Професионално управљање брендом представља основни фактор успеха, па је стога неопходно да се обезбеди адекватан радни тим који ће бити у могућности да на нивоу покрајине усклади и управља применом бренда, координира све укључене чиниоце процеса и врши контролу и формира предлоге унапређења целог процеса.
- Успешност оваквог приступа потврђује кровни бренд регије Јужни Тирол³ који се данас може посматрати као један од најуспешнијих модела повезивања идентитета регије и његовог комуницирања кроз јединствени бренд на подручју туризма и трговине/извоза.

³ Више информација о бренду Јужног Тирола доступно на: <http://www.dachmarke-suedtirol.it/>

ОЗНАКА КВАЛИТЕТА ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА И ПИЋА

- Брендирани пољопривредни производи и историја и традиција њихове производње често се користе при изградњи и јачању туристичког имиџа регије у којој се производе. Као такви, они су посебно снажни фактори привлачења за посетиоце дестинација тих регија, па се око појединих брендова, или на основу њих, креира целовита туристичка понуда регије.
- Кључни фактори успеха у процесу брендирања пољопривредних производа укључују следеће:
  1. Традиционални начини и строга правила и стандарди производње (од дефинисања географског подручја, правила узгоја, до техника обраде),
  2. Брендирање (ознаке, визуални идентитет, стандарди паковања, итд.),
  3. Подршка у заштити, промоцији, партнерствима, итд., у смислу оснивања организације / удружења које брине о овим елементима,
  4. Контролисана дистрибуција.
- Кључ успеха брендирања и означавања квалитетних регионалних прехранбених производа регије лежи у интеграцији у кровни бренд регије који би, осим прехранбеног сегмента, укључивао и снажну туристичку компоненту.
- Ознаке квалитета прехранбених производа регије би могле да укључују од једноставних прехранбених намирница (брашно, уље, воће, итд.), преко разних прерађених прехранбених артикала (нпр. месо и месне прерађевине, сушено воће, мед, џемови, итд.) до пића, сокова и вина.
- Један од најбољих примера односи се на регију Јужни Тирол, која унутар кровног бренда има развијене системе ознаке квалитета / бренда пољопривредне производње високе додате вредности:
  1. **Општа ознака квалитета Јужног Тирола** – ознака квалитета коју користе произвођачи квалитетних и контролисаних намирница с подручја Јужног Тирола. Ова регија је пионир оваквог типа ознака на нивоу целе Европе, па је иста у примени и одобрена од стране Европске Комисије од 2005. године. Ознака квалитета је део кровног бренда регије, и на тај начин уједначено и синергијски изграђује и доприноси целокупном бренду регије, и обезбеђује већи продајни потенцијал. Независна и сертификована инспекцијска тела утврђују усклађеност с дефинисаним стандардима квалитета.

Извор: <http://www.dachmarke-suedtirol.it/>

2. **Посебна ознака географског порекла** – ово је ознака заштићеног географског порекла која опет дели елементе брендирања са кровним брендом и општом ознаком квалитета Јужног Тирола. Ову ознаку носе чланови удружења произвођача тиролских јабука и сланине.

Извор: <http://www.dachmarke-suedtirol.it/>

3. **Ознака вина Јужног Тирола** – ово је посебна ознака произвођача вина Јужног Тирола чије одобрење за коришћење додељује регионално удружење произвођача вина онима који гарантују географско порекло вина. Ознака такође интегрисхе елементе кровног брeнда регије.

Извор: <http://www.dachmarke-suedtirol.it/>

Војводина је започела са развојем ове иницијативе и, као што смо већ нагласили, добру почетну позицију за даљи развој је иницијатива / сертификација „Најбоље из Војводине“.

Извор: <http://www.design-radosevic.com/najbolje-iz-vojvodine/>

ДОМАЋА ТРПЕЗА / УКУСИ ВОЈВОДИНЕ

- Идеја пројекта „Домаћа трпеза“ је промовисање локалних намирница и производа у склопу смештајних објеката на нивоу покрајине. Дакле, пројекат има 2 циљна тржишта: Произвођаче прехранбено-прерађивачких производа са једне стране и пружаоце услуга смештаја и хотелијере са друге стране. Циљеви овог програма јесу:
  1. Едуковати произвођаче прехранбено-прерађивачких производа о томе шта производити у туристичке сврхе, шта је важно понудити госту и како то могу да учине;
  2. Информисати их о актуелним и очекиваним потребама тржишта, као и о очекивањима туристичког тржишта у погледу куповне цене и потребних количина – повезивање са тражњом;
  3. Представити идентитет Војводине у гастрономском смислу;
  4. Повезати произвођаче са угоститељима, пружаоцима услуга смештаја и хотелијерима.
- Такође, овај програм је усмерен и према пружаоцима услуга смештаја и хотелијерима где је жеља да се:
  1. Подстакну пружаоци услуга смештаја да у сопственој понуди имају традиционална јела / намирнице које се могу представити на нов и иновативни начин кроз засебан део на доручку, где се гости самопослужују кроз презентацију домаћих намирница и једноставних јела прикладних за доручак – домаћи сокови, мед, сиреви, млеко, домаћи хлеб, укисељено поврће, сушено воће, месо и месне прерађевине, домаћи џемови, домаћа јаја, итд.;
  2. Информисати како традиционална гастрономија може позитивно да утиче на диференцирање смештајних објеката у односу на конкуренцију;
  3. Повећати број смештајних објеката који нуде домаће производе и намирнице у склопу доручка или других организованих obroка (пансионски ручак/вечера или слично).

У склопу овог програма потребно је укључити / интегрисати учеснике програма ознака квалитета прехранбених производа и пића регије.

ЕДУКАЦИЈА ПРОИЗВОЂАЧА (РУКОТВОРИНЕ, СУВЕНИРИ, ПРЕХРАМБЕНО-ПРЕРАЂИВАЧКИ ПРОИЗВОДИ И СЛ.)

- Кроз овај програм идентификују се постојећи регионални произвођачи као и потенцијални нови произвођачи, који се позивају на серију радионица којима се обухвата тематика производње тржишно атрактивних и употребљивих сувенира / локалних производа високе додате вредности. С обзиром на природу туристичке понуде и богато историјско наслеђе на подручју гастрономије, посебан фокус треба ставити управо на овај сегмент (додавање вредности традиционалним војвођанским састојцима / намирницама и њихово креативно нуђење тржишту). Радионице би требало да се посвете различитим аспектима попут производње, дизајна вредности, паковања, начина продаје. На едукације је могуће позвати и ученике / студенте и професоре занатских и пољопривредних школа како би се довољно рано током своје едукације могли усмерити у складу са реалним потребама тржишта. На тај начин се подстичу да у будуће и сами постану кључни предузетници у туризму. Радионице се посебно организују за произвођаче нејестивих сувенира, односно за произвођаче

прехранбено-прерађивачких производа (односно, јестивих и гастро/*gourmet* сувенира). Радионице покривају различите теме како би се обезбедила целовита подршка предузетницима.

- Програм укључује следеће активности:
  - a) **Основна едукација произвођача** – кроз ову радионицу презентују се заинтересованим учесницима тржишне прилике и потребе модерног госта. Потребно је показати који су производи који се купују, шта то друге регије нуде, како и где се производи продају те тако усмерити учеснике према ономе што они сами могу да производе (нпр. домаћи чајеви, сокови, џемови, зимнице, мед, модерни сувенири од дрвета, тканине и сл.). Кроз примере и гостовања других произвођача, учесницима се омогућава да поделе своја искуства, да се повежу и науче нешто ново из примера најбољих пракси. С обзиром на богатство производње одређених традиционалних производа у мултикултурној средини Војводине, могуће је организовати радионицу око савремене интерпретације овог наслеђа на модне или употребне предмете.
  - b) **Могућност финансирања производње** – кроз ову едукативну радионицу циљ је информисати учеснике о начинима покретања и финансирања сопственог пословног подухвата / пројектне идеје. Учесници се упознају са могућностима запошљавања, програмима самозапошљавања, едукују се о процесу отварања предузећа, или заната као и о предусловима које морају да задовоље том приликом, могућностима суфинансирања и сл. Такође, важно је упутити учеснике у процес покретања производње и могућностима унапређења постојеће. На тим радионицама би требало да учествују представници комора који би учеснике при том циљано упознали са свим законским оквирима.
  - c) **Пословно-оперативна подршка** – овај сет радионица има за циљ да едукује произвођаче о начинима промоције производа, важности правилне презентације, важности изградње сопственог идентитета и позиционирања, представи иновативне и ефективне начине паковања, информише о могућностима израде сопствене *web* странице, отварања своје *online* продаје и сл.
  - d) **Повезивање понуде и тражње** – Кроз ову едукацију потребно је објаснити произвођачима како могу своје производе да пласирају на туристичко тржиште, како тржиште функционише, које су то прилике и места на којима се њихови производу могу представити и продавати. Ово је прилика да се повежу пружаоци смештаја, хотелијери, угоститељи и музеји са произвођачима како би се произвођачима обезбедио један додатни продајни канал, а други схватили важност понуде таквих домаћих и локалних производа.

Овај програм посебно се везује / допуњује са спровођењем програма увођења локалне ознаке квалитета и брендирања локалних прехранбених намирница како би се постигла максимална могућа синергија.

7.4. ПОДИЗАЊЕ СВЕСТИ О ТУРИЗМУ И СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА

ПРОМОЦИЈА ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ВОЈВОДИНЕ

- Јасно и транспарентно комуницирање визије, циљева и кључних активности јавног сектора у вези са реализацијом Програма развоја туризма је од кључне важности за разумевање јавности око важности туризма за будући развој регије, али и хармонизације активности приватног сектора у периоду имплементације планског документа.
- Предлажу се минимално следеће активности подизања свести и стварања подстицајног окружења:

- *Презентација садржаја Програма развоја туризма заинтересованој пословној јавности (на неком од привредних догађаја на нивоу покрајине -привредни форуми, конференције, или сл.)*

Потребно је јасно објавити циљеве туристичког развоја на нивоу покрајине представницима осталих привредних делатности како би исте могле додатно да прилагоде своју активност у складу са могућим пословним приликама у вези са развојем туризма. Важно је, при том, објавити планове и кључне активности које ће предузети јавни сектор да би постигли циљеви, управо из перспективе озбиљности намера и озбиљне имплементације.

- *Презентација садржаја Програма развоја туризма и његових циљева општој јавности*

Преданост и посвећеност локалне заједнице туризму кључ је здравог и квалитетног развоја туризма, како на регионалном, тако и на нижим дестинацијским нивоима. Информисање о могућностима укључивања у развој туризма, предузетничким иницијативама, дефицитарним услугама, могућностима запошљавања и самозапошљавања, кључним стандардима, важностима за развој заједнице и предностима које туризам омогућава свим учесницима кључни су за ову почетну фазу развоја новог туристичког модела. Такође, од велике важности је укључити локално становништво од најранијег доба у заједничко стварање свести о важности туризма и активно га укључити у његов развој. Зато се, осим презентација општој јавности, предлаже и одржавање тематских презентација / радионица са децом (основне и средње школе).

САЖЕТА ВЕРЗИЈА ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ

- Потребно је израдити, графички дизајнирати и умножити сажету верзију Програма развоја туризма која би се у основним елементима, на једноставан и широј јавности разумљив начин, дистрибуирала као својеврсни манифест / објава.
- Предлаже се презентација садржаја кроз атрактивне инфографике у што краћем облику, са садржајем који би минимално укључивао следеће елементе:
  - а) Проблемска објашњење полазишта туристичког развоја;
  - б) Стратешки оквир – визија, позиционирање;
  - в) Објашњене кључне циљеве до 2022. године;
  - г) Кључне туристичке производе;
  - д) Туристичко структурирање Војводине;

f) Кључне инвестиционе пројекте;

g) Кључне пројекте унапређења туристичке конкурентности и система управљања.

ПОСЕБНА СЕКЦИЈА ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦЕ НАМЕЊЕНА ПРОГРАМУ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ВОЈВОДИНЕ

- У склопу постојеће интернет странице Секретаријата за привреду и туризам, предлаже се формирање посебне микространице која би имала задатак да на једном месту презентује цео Програм развоја туризма на интерактиван и информативан начин, како би се обезбедила максимална доступност стратешког документа, његових најважнијих делова и свих активности и достигнућа везаних за имплементацију дефинисаног плана.
- Интернет страница је својеврсни централни информативно-имплементациони сервис који на једном месту дефинише све чиниоце укључене у процес реализације, одговорне институције и организације као и годишње извештаје о имплементацији Програма развоја туризма.

ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ И ПРЕДАВАЊА УГЛЕДНИХ ТУРИСТИЧКИХ АКТЕРА СА ТЕРИТОРИЈЕ ВОЈВОДИНЕ

- За кључне туристичке производе и носиоце будуће туристичке активности на нивоу покрајине, потребно је организовати радионице, семинаре и предавања, на којима би угледни представници сектора са заинтересованом стручном и општом јавности поделили стечена знања, савете за самостално покретање посла и сл.
- Могу се организовати и презентације и семинари спољних представника туристичког сектора (из шире регије или иностранства) на тему развоја одређених производа – на пример развој здравственог и *wellness* производа, приватни смештај, рурални туризам, бициклически туризам, културни туризам, посматрање животињског света (фото сафари, *birdwatching* итд.).

8. СМЕРНИЦЕ ЗА АКЦИОНИ ПЛАН

8.1. УВОД

Термински план представља путоказ динамике, кључних задатака и одговорности појединих актера укључених у имплементацију, односно реализацију кључних активности идентификованих овим Програмом развоја туризма.

С обзиром на вишеслојност Програма развоја, у наставку дајемо термински план подељен тематски на неколико основних целина:

- Пројекти приватног сектора
- Пројекти јавног сектора
- Пројекти развоја конкурентности дестинације
- Активности маркетинга, продаје и комерцијализације

8.2. ПРОЈЕКТИ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА

Програм развоја туризма је у овом сегменту идентификовао кључне пројекте (планиране или постојеће идеје), а који у највећој мери позитивно утичу на даљу изградњу имиџа регије као туристички атрактивног подручја. У смислу планирања активности, могуће је искључиво планирање динамике припремних активности које су у надлежности јавног сектора, а које се доминантно односе на припрему пројеката и иницијалну фацилитацију процеса. При том је динамика реализације пројеката приватног сектора планирана на начин да у максималној мери буде координирана са осталим активностима јавног сектора и подизања конкурентности регије. Планирана динамика пројеката приватног сектора, у фази имплементације пројеката је наведена искључиво илустративно.

#	Активност	Одговорност	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
1.	Палић <i>Spa Resort & Water Fun Centar</i>	Парк Палић д.о.о., АПВ, приватни инвеститори					
2.	Два здравствена и <i>wellness</i> ресорта	Приватни инвеститори					
3.	Два винска и <i>wellness</i> хотела	Приватни инвеститори					
4.	Тематски забавни парк и ризорт	Приватни инвеститори, АПВ, ЈЛС					
5.	Панонски интегрисани голф ризорт	Приватни инвеститори, АПВ, ЈЛС					
6.	<i>Fisherman resort</i>	Приватни инвеститор					
7.	<i>Glamping resort</i>	Приватни инвеститор					

Извор: Horwath HTL, 2017.

8.3. ПРОЈЕКТИ ЈАВНОГ СЕКТОРА

У овом сегменту планирања активности акценат се ставља на активности јавног сектора у погледу реализације кључних инвестиционих пројеката у туристичком сектору. Наведени пројекти ће се делимично реализовати кроз иницијативу и ангажовање јавног сектора или јавних предузећа / организација. Пројекти јавног сектора обухватају и пројекте који су значајни, али не спадају у кључне; међутим, имају снажан потенцијал за унапређење туристичке понуде или стварање нових производа, односно предуслова за њихову професионалну комерцијализацију.

#	Активност	Одговорност	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
1.	Осавременавање / приватизација постојећих бања	АПВ и републичке институције (могуће ЈПП или проналазак приватног инвеститора)					
2.	Подршка туристификацији Новог Сада	Град Нови Сад, АПВ и републичке институције					
3.	Војвођанска кућа	АПВ, ТОВ, Град Нови Сад					
4.	Визиторски и интерпретациони центри	АПВ, ЈЛС					
5.	Урбана рехабилитација градских средишта Војводине	ЈЛС, АПВ					
6.	Пројекат ревитализације Петроварадинске тврђаве и Подграђа	Град Нови Сад, АПВ					
7.	Наставак активности ревитализације и реактивације салаша	ЈЛС, АПВ, РРА					
8.	Војводина из ваздуха - панорамски балони	АПВ и ЈЛС (могуће ЈПП или проналазак приватног инвеститора)					
9.	Систем туристичке сигнализације на регионалном нивоу	АПВ, ЈЛС, ЈППутеви Србије					
10.	Развој бицикличке, коњичке и пешачке инфраструктуре	АПВ, ЈЛС, РРА					
11.	Активација двораца и летњиковца	ЈЛС, РРА					
12.	Активација наутичког и потенцијала за речна кружна путовања	АПВ, ЈЛС, РРА, Агенција за управљање лукама					
13.	Активација балнеолошког и термо-минералног потенцијала Војводине	АПВ, ЈЛС					

Извор: Horwath HTL, 2017.

8.4. ПРОЈЕКТИ РАЗВОЈА КОНКУРЕНТНОСТИ ДЕСТИНАЦИЈЕ

Реализација пројеката развоја конкурентности дестинације представља значајан императив за стварање конкретних развојних могућности и бољег пословног окружења за бављење туристичком делатношћу на подручју Војводине.

Због своје мултидисциплинарности у спровођењу ових активности планиране су и остале институције / удружења / коморе јавног и приватног сектора, са циљем што квалитетнијег умрежавања и генерисања значајних синергија.

#	Активност	Одговорност	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Дефинисање крвоног брэнда регије							
1.	Туристички брэнд	ТОВ, локалне ТО					
2.	Брэнд регионалних прехранбених производа и пића	АПВ					
Развој људских ресурса							
3.	Тренинг центар за хотелијерство и угоститељство	АПВ, Едукативни центар Војводине					
4.	Програм едукација за систем дестинацијског менаџмента и маркетинга	ТОВ					
5.	Стипендирање ученика	АПВ и ЈЛС					
6.	Едукација приватних рентијера	АПВ, Едукативни центар Војводине					
Свриси са другим секторима привреде							
7.	Ознаке квалитета прехранбених производа и пића	АПВ					
8.	Домаћа трпеза	АПВ, ТОВ					
9.	Едукација произвођача (рукотворине, сувенири, прехранбено-прерађивачки производи и сл.)	АПВ, Едукативни центар Војводине					
Подизање свести о туризму и стварање подстицајућег окружења							
10.	Промоција Програма развоја туризма Војводине	АПВ					
11.	Сажета верзија Програма развоја за дистрибуцију	АПВ					
12.	Посебна секција Интернет странице намењена Програму развоја туризма Војводине	АПВ					
13.	Презентације и предавања угледних субјеката у туризму Војводине	АПВ					

Извор: Horwath HTL, 2017.

8.5. АКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГА И ПРОМОЦИЈЕ

Предложене активности у домену маркетинга, промоције и комерцијализације подразумевају значајан број активности, од којих је велики број континуираног карактера, при чему су од изузетне важности не само за бољу комерцијализацију постојећих ресурса и туристичке понуде, већ отварају и значајан простор за професионално управљање развојем туризма и ефикасније коришћење расположивих буџета у склопу туристичког система покрајине.

#	Активност	Одговорност	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Развој маркетиншке инфраструктуре							
1.	Стварање јединственог кровног брэнда и ознаке регије						
	1. Дефинисање стратегије брэнда	ТОВ и АПВ					
	2. Израда брэндинга бриефа	ТОВ и АПВ					
	3. Развој брэндинга решења и визуелног идентитета и система ознака	ТОВ и АПВ					
	4. Професионално управљање брэндома ознакама	ТОВ и АПВ					
2.	Централизација оффлине комуникације						
	1. Рационализација оффлине оглашавања	ТОВ и локалне ТО					
	2. Ревизија постојећих штампаних материјала	ТОВ					
	3. Креирање нових основних потребних материјала	ТОВ					
3.	Фокус на онлине маркетинг						
	1. Развој вебстранице високе функционалности и квалитета	ТОВ					
	2. Активна присутност на друштвеним мрежама	ТОВ					
	3. Креирање садржаја	ТОВ					
4.	Развој банке мултимедијалних садржаја	ТОВ					
5.	Професионално управљање догађајима	Организатори догађаја, уз помоћ ТОВ и локалне ТО					
6.	Сарадња ТОВ и локалних туристичких организација	ТОВ и локалне ТО					
Развој маркетиншке комуникације							
8.	Упознавање гостију и прилагођавање понуде на основу показатеља						
	1. Дефинисање тржишних сегмената	ТОВ					
	2. Истраживање тржишта	ТОВ					
9.	Развој професионалне стратегије комуникације	ТОВ					
10.	Односи са јавношћу	ТОВ					
Развој система продаје и комерцијализације							
11.	Повећање учесталости и броја летова						
	1. Оснивање радног тела	АПВ					
	2. Отварање нових директних дестинација	АПВ, ТОВ и републичке институције					
12.	B2B лична продаја	ТОВ					
13.	Едукације, радионице и семинари	ТОВ					
14.	Туристичка картица за посетиоце регије	АПВ, ТОВ					
15.	Оснивање удружења приватних рентијера	АПВ, привредна комора					

Извор: Horwath HTL, 2017.

8.6. НАЧИН ПРАЋЕЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Систем праћења реализације Програма развоја туризма Војводине има за циљ да укључи и на конзистентан начин обезбеди континуирану посвећеност кључних интересних субјеката за остваривање дефинисаних активности и циљева. С тим у вези, на овом месту је предложен модел праћења реализације који ће служити за утврђивање степена испуњења кључних стратешких циљева туризма Војводине.

Овако дефинисан систем би требало да испуни следеће принципе, тј. требало би да обезбеди:

- Објективност,
- Мерљивост,
- Разумљивост, и
- Једноставност за праћење.

Континуираним праћењем реализације постављених циљева и активности на основу дефинисане динамике (годишње или полугодишње), омогућава се јасан мониторинг брзине остваривања плана, при чему је могуће идентификовати и евентуално проблематичне циљеве, односно носиоце активности који нису у стању да реализују одговарајуће задатке или дефинисане циљеве.

Начином праћења реализације пројекта ствара се јасна узрочно-последична веза и комуникација између свих страна укључених у реализацију.

8.6.1. Систем надзора реализације

Узимајући у обзир постојећи оквир управљања туризмом на територији Војводине, независно од евентуалних промена у регулаторном оквиру, у наставку се налази предложени систем надзора реализације кључних одредница Програма развоја као и појединачни носиоци активности / одговорни субјекти:

- **Покрајински секретаријат за привреду и туризам**

На основу Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинској управи, Покрајински секретаријат за привреду и туризам, између осталих послова, обавља послове покрајинске управе у области привредног развоја, туризма, угоститељства, бања и лечилишта, сајмова и других привредних манифестација, а који се односе на припремање аката за Скупштину или Покрајинску владу којима се: уређује и обезбеђује равномерни регионални развој у области привреде; уређују питања од покрајинског значаја у области туризма; уређује планирање и развој туризма; утврђује и доноси Програм развоја туризма; предлаже проглашење туристичког простора на територији АП Војводине; предлаже оснивање организација за унапређивање и развој туризма и врше оснивачка права над њима; уређује коришћење минералних и термалних вода, балнеолошких и климатских ресурса; утврђују план и програм равномерног привредног развоја; уређује оснивање, категоризација и начин рада сајамских центара; утврђује мрежа сајамских и других привредних манифестација на територији АП Војводине и др.

- **Савет за туризам**

Савет за туризам је саветодавно тело Покрајинског секретаријата за привреду и туризам и састоји се од релевантних стручних субјеката представника универзитета, туристичких организација, институција и организација која се баве облашћу туризма.

Савет је основан ради разматрања кључних проблема и има следеће задатке: Анализира стање туризма у АП Војводини, идентификује кључне проблеме, анализира узроке настанка идентификованих проблема и постојећих стања, учествује у креирању, доношењу и имплементацији Стратегије развоја туризма Републике Србије, Стратегије развоја туризма АП Војводине, организује и јача туристичке кластере у АП Војводини, организује и јача дестинацијске менаџменте организација у АП Војводини, предлаже надлежним органима предузимање мера и активности за подстицање развоја туризма у АП Војводини и др.

Седницама Савета присуствују и представници акредитованих регионалних развојних агенција са територије Војводине (РРА). Из перспективе припреме и реализације кључних инфраструктурних и развојних пројеката на нивоу покрајине, представници РРА учествују у извештавању о напретку из делокруга активности.

На својим седницама, Савет за туризам, представници РРА процењују брзину, квалитет и степен реализације дефинисаних активности и остваривање задатих циљева.

8.6.2. Индикатори за праћење реализације

Кључни елементи за праћење успешности реализације кључних одредница Програма развоја туризма дефинисани су на следећи начин, а у великој мери се ослањају на

смернице за акциони план и динамику реализације активности / задатака дефинисаних у склопу овог документа:

Категорија: Реализација развојних пројеката

- Степен извршења припремних радњи за кључне инвестиционе пројекте у туризму, а који су одговорност јавног сектора
- Степен реализације пројеката јавног сектора, у складу са дефинисаном динамиком у акционом плану
- Степен реализације осталих развојних пројеката дефинисаних овим Програмом и предвиђеном динамиком у акционом плану

Категорија: Туристички промет и задовољство гостију

- Број посетилаца кључних туристичких тачака интересовања туриста у Војводини (природне, културне и остале атракције са контролом / наплатом улаза)
- Број посетилаца у туристичким информативним центрима
- Годишњи промет евидентиран од стране Пореске управе / Агенције за привредне регистре у сектору туризма и угоститељства
- Број путника на аеродрому
- Број директних авио линија на аеродрому Београд
- Степен задовољства посетилаца кључних атракција и/или догађаја; или општег задовољства посетом регији (примарно истраживање)

Категорија: Маркетинг, промоција и комерцијализација

- Број посетилаца Интернет стране ТОВ-а
- Број пратилаца *Facebook* странице ТОВ-а
- Број пратилаца *Instagram* профила ТОВ-а
- Број пратилаца *YouTube* профила ТОВ-а
- Степен реализације активности дефинисаних Програмом развоја у категорији „Маркетинг, продаја и комерцијализација“

Категорија: ЕУ и национални извори суфинансирања

- Број разрађених пројектних предлога који могу бити предмет аплицирања за ЕУ или националне изворесуфинансирања
- Износ додељених средстава кроз различите програме суфинансирања
- Дефинисане потребе суфинансирања из доступних фондова ЕУ за нову финансијску перспективу од 2020. године (јасне преговарачке препоруке како би се осигурала потребна средства за снажнији инфраструктурни развој туристичке понуде регије – јавне и приватне потребе) и јасан процес комуникације и лобирања према адекватним националним доносиоцима одлука / преговарачким телима.

Полазећи од ових Смерница, Покрајинска влада ће донети Акциони план за имплементацију Програма развоја туризма у Аутономној покрајини Војводини за период од 2018-2022. године (у даљем тексту: Акциони план), којим ће утврдити мере, носиоце активности и њихову одговорност, динамику реализације и обим средстава.

Смерницама за Акциони план нису процењена средства за спровођење, те је фискалну одрживост Акционог плана у процесу имплементације потребно усклађивати са средњорочним и годишњим оквиром јавних расхода и приоритета.

У том смислу елементи Смерница (термински план, кључни задаци-активности и носиоци спровођења), представљају начелни оквир предвидивог окружења, а прецизно дефинисање ових елемената, са могућношћу ревидирања и усклађивања са средњорочним и годишњим оквиром јавних расхода, уз уважавање приоритетних циљева утврђених смерницама економске и фискалне политике, као и са могућностима и ограничењима (финансијским, економским, друштвеним, просторним, еколошким, регионалним, административним и др.), утврђује се Акционим планом.

ПОПИС СКРАЋЕНИЦА, ПОЈМОВНИК

ALS	Average Length of Stay	Просечна дужина боравка гостију у дестинацији
B&B	Bed & Breakfast	Облик смештаја који нуди доручак и ноћење
БДП	Бруто домаћи производ	Вредност финалних добара и услуга произведених унутар неке земље
DMC	Destination Management Companies	Дестинацијске менаџмент компаније
DMO	Destination Management Organizations	Дестинацијске менаџмент организације
РЗС	Републички завод за статистику Републике Србије	
EDEN	European Destinations of Excellence	Иницијатива Европске комисије за промоцију одрживог туризма
ЕС	Еквивалентних становника	Просечни показатељ оптерећености отпадном водом по 1 становнику
ЕУ	Европска унија	
EUR	Евро	Валута Европске монетарне уније
ГМО	Генетски модификовани организми	
GWh	Гигават по сату	Мерна јединица за количину потрошене енергије по сату
Ha	Хектар	Мерна јединица за површину
ХЕ	Хидроелектране	
hl	Хектолитар	Мерна јединица за запремину

PC, CPB	Република Србија	
АПВ	Аутономна Покрајина Војводина	
МТТ	Министарство трговине, туризма и телекомуникација	
ТОС	Туристичка организација Србије	
ТОВ	Туристичка организација Војводине	
ТО	Туристичка организација	
ICAO	International Civil Aviation Organization	Организација међународног цивилног ваздухопловства
ИКТ	Information and Communications Technology	Информационо-комуникациона технологија
ИТ	Информациона технологија	
Итд.	И тако даље	
JLS	Јединица локалне самоуправе	
Km	Километар	Мерна јединица раздаљине
MICE	Meetings, Incentives, Congress and Exhibitions	Конгресни туризам
мил.	Милион	
млрд.	Милијарда	
MW	Мегават	Мерна јединица за снагу
нпр.	На пример	
ППС	Пред и постезона	
р.р.	Процентни поен	
сл.	Слично	
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats Analysis	Стратешка матрица која служи за идентификацију шанси и ризика
TWh	Терават по сату	Потрошња енергије
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу
UNPA	United Nations Protected Areas	Заштићене зоне Уједињених нација
UNWTO	United Nations World Tourism Organization	Светска туристичка организација Уједињених нација
USD	Амерички долар	Валута Сједињених Америчких

	Држава	
ВХС	Вишенаменски хидротехнички систем за уређење вода и земљишта	
ВС	Водне степенице	
WTTC	World Travel & Tourism Council	Светски савет за путовања и туризам

**АКЦИОНИ ПЛАН ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА ИЗ
ПРОГРАМА РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА ПЕРИОД 2018-2020. ГОДИНА**

Уводно образложење уз Акциони план за реализацију приоритета из Програма развоја АП Војводине 2014-2020. година

за период 2018-2020. година

Скупштина АП Војводине је усвојила **Програм развоја АП Војводине 2014-2020. година са Акционим планом за реализацију Програма развоја АП Војводине 2014-2020** (у даљем тексту Програм). Покрајинска скупштинска одлука о Програму, објављена је у „Сл. листу АП Војводине“ број 13/14 од 4. априла 2014. године.

Иницијатор и носилац израде овог документа био је тадашњи Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу. Део који се односи на социоекономску и SWOT анализу израдила је Агенција за регионални развој АП Војводине (ликвидарана у мају 2018. године), док је процес израде Акционог плана координирао Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу.

Главни елементи програма развоја су социоекономска анализа, SWOT анализа, Приоритети и мере и као посебан део, Акциони план за реализацију приоритета из Програма развоја.

Развојна агенција Војводине (РАВ) спровела је активност ревизије овог документа са циљем утврђивања актуелности дефинисаних приоритета и постављања аналитичке основе за пројекте који ће бити садржани у Акционом плану за период 2018-2020. година. Такође, урађено је и усклађивање социоекономске анализе са најновијим расположивим подацима за области које су дефинисане као приоритетне области интервенције.

Пре почетка процеса ревизије наведеног документа, Развојна агенција Војводине констатовала је потребу прегледа постојеће програмске и планске документације, усвојене од стране секретаријата Покрајинске владе (како актуелне, тако и оне којој је истекао рок важења). Циљ прикупљања и прегледа ове документације била је мапирање постојећег стратешког и програмско-планског оквира по областима које су у надлежности секретаријата Владе АП Војводине у односу на тренутно дефинисане приоритете и мере Програма развоја АП Војводине 2014-2020. година односно, оцена актуелност постављених приоритета.

Резултати анализе покрајинске документације и мапирања¹ показују да су поједине области из Програма развоја непокривене секторским плановима и програмима, док су поједине области покривене и регулисане значајним бројем документације. Многим документима истекао је рок важења и за ова документа није урађена оцена постигнутих резултата, као ни потреба за деоношење нових. Такође, примећено је да одређени број докумената чека на усвајање, или је у процесу израде. Покрајинска секторска документа нису рађена по унифицираној методологији и често њихови кључни елементи, циљеви и мере нису јасно истакнути нити повезани.

Увидом у Програм развоја АП Војводине 2014-2020. године са Акционим планом за реализацију Програма развоја, као и увидом у остала поменути покрајинска документа уочени су извесни недостаци који указују на неопходност његових измена и допуна.

Наведени недостаци Програма развоја се уочавају се како у погледу садржаја тако и у неадекватно постављеној институционалној и организационој инфраструктури за креирање и имплементацију

---

¹ У Прилогу 1 овог документа, дат је детаљан преглед стратешке, програмске и планске документације које су секретаријати доставили за потребе ове анализе у децембру 2017. године.

Оно што је важно констатовати је то, да је анализа најзначајнијих социоекономских индикатора која је дата у овом документу показала да је дошло до значајних побољшања у појединим областима у претходне четири године, али да нису утицала на промену циљаних приоритетних области.

Програм развоја АП Војводине поставља четири кључна приоритета и 24 мере. Пројекти из Акциони план за период 2018-2020. годину, предлагани су у односу на ове приоритете и мере.

<p>1. Приоритет: Развој људских ресурса</p>	<p>1.1. Подстицање новог запошљавања лица која су скоро остала без запослења; 1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високообразованих, младих, талентованих лица); 1.3. Унапређење запошљивости радног континента кроз унапређење стручности модернизацијом система образовања и обуке; 1.4. Образовање сеоског становништва.</p>
<p>2. Приоритет: Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад</p>	<p>2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености; 2.2. Побољшање квалитета живота на селу у циљу заустављања трендова депопулације и повећања запослености; 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђење пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана; 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе; 2.4.1. Креирање и спровођење спортских и омладинских политика у циљу унапређења јавног здравља и квалитета живота, посебно младих; Јавно здравље, здрави стилови живота и слободно време, посебно младих; 2.5. Успостављање интегралног планирања и коришћења водних ресурса, каналске мреже и подсистема; 2.6. Изградња водоводне инфраструктуре у циљу подизања животног стандарда становништва и заштите животне средине; 2.7. Развој информационо-комуникационих технологија; 2.8. Унапређење и управљање животном средином; 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона; 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре.</p>
<p>3. Приоритет: Одрживи привредни раст</p>	<p>3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа; 3.2. Очување постојећег нивоа запослености; 3.3. Унапређење сарадње и повезивања/кластери; 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију; 3.5. Повећање запослености кроз развој непољопривредних делатности на селу; 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима; 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије.</p>
<p>4. Приоритет: Развој институционалне инфраструктуре</p>	<p>4.1. Развој институционалног оквира у циљу смањења регионалних разлика; 4.2. Афирмација стратешког планирања развоја; 4.3. Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја.</p>

Такође, оно на што је важно указати је чињеница да Програм развоја АП Војводине не одговара појму програма који је дефинисан Законом о планском систему Републике Србије. Он, са једне стране, има претензије да у обухвату поседује карактеристике плана и стратегије, док са друге стране, нема елементе детаљног одређења постизања циљева, посебно у битним областима на које се позива. У првом реду, овај Програм је рађен за период од седам година и равноправно се позива на документе вишег хијерархијског нивоа, као што су стратегије и планови, као и на Нацрт Националног плана регионалног развоја Републике Србије који никада није донет. Даље, Акциони план са предлозима пројеката за период 2014-2017. године уређен је кроз предлоге приоритетних мера и активности са роковима и задацима одговорних институција без јасне процене доприноса реализацији циљева.

Тек новим Законом о планском систему Републике Србије („Сл. гласник РС“ бр. 30, од 20. априла 2018. године) су јасно уведена појмовна одређења и отклоњене све неусклађености. Из тог разлога је неопходно израдити акциони план у односу на постојећи Програм. Није се могло почети са предлогом и доношењем новог акционог плана док се нису појавиле јасне смернице по новом Закону о планском систему РС који почиње да се примењује 29. октобра 2018. године.

О Закону о планском систему Републике Србије („Сл. гласник РС“ бр. 30, од 20. априла 2018. године)

На основу Закона о планском систему Републике Србије јасно су утврђени и појмовно одређени термини који се користе: јавне политике, плански систем, учесници у планском систему који утврђују јавне политике, управљање системом јавних политика, координација јавних политика, анализа ефеката, праћење и спровођење јавних политика, начин извештавања, ефекти јавне политике, показатељи учинка итд. Такође, одређен је и појам и врсте планских докумената: документи развојног планирања, документи јавних политика и остали плански документи.

У документе развојног планирања спадају документи најширег обухвата: план развоја, инвестициони план, просторни план, план развоја аутономне покрајине, план развоја јединице локалне самоуправе.

Програм је, као документ јавне политике, ужег обухвата од стратегије и прописано је да представља групу независних, али тесно повезаних мера и/или сродних пројеката, којима се управља и координира како би се остварили циљеви који се не могу остварити управљањем сваким од елемената програма појединачно. Програм се усваја за период до три године, а остваривање циљева програма планира се и прати посредством акционог плана за спровођење програма. Прописано је да програм има до три посредна циља који непосредно доприносе остварењу општег циља. Предлог Плана развоја влада подноси скупштини на разматрање најкасније до 1. јануара 2020. године, а своје планове развоја локалне власти доносе до 1. јануара 2021. године. Обвезници средњорочног планирања дужни су да отпочну израду средњерочног плана почев од средњерочног плана за 2019. годину. Остале обавезе и рокови су одређени Чланом 53. Закона.

Чланом 18. је уређен појам Акционог плана као документа јавне политике највишег нивоа детаљности, којим се разрађују стратегија или програм, а он одређује динамику спровођења мера. Акциони план је саставни део стратегије и програма и усваја се истовремено са поменутиим документом. Акциони план је могуће ревидирати по потреби, на основу резултата праћења ефеката екс-пост анализе јавне политике. Акциони план се усваја за период важења стратегије, односно програма, а изузетно се може усвојити за краћи период, када је доносилац обавезан да на време усвоји акциони план за наредни период важења програма, односно стратегије.

Чланом 19. уређује се обавезна садржина, односно елементи акционог плана.

Пројекти који чине Акциони план за период 2018-2020. године дати су након кратког приказа главних индикатора социоекономске ситуације у АП Војводини.

Положај привреде Србије у Европској унији и окружењу

Економска криза је имала велики утицај, како на земље Европске уније и земље у окружењу, тако и на привредни развој Србије. Овај период био је посебно тежак за српску привреду, узимајући у обзир недовршен процес трансформације и велики заостатак за другим транзиционим, посебно развијеним, европским земљама. У условима кризе, смањена су инвестициона средства, производња, извоз и запосленост, што је проузроковало оштар пад привредних активности.

У преткризном периоду, од 2001. до 2008. године, динамика привредне активности Србије била је на сличном нивоу са просеком земаља из окружења, али на вишем нивоу од динамике просека земаља ЕУ28. Иако је наступањем глобалне економске кризе у 2009. години Србија забележила нижи пад БДП-а од онога који је забележен на нивоу ЕУ28, брзина опоравка Србије није текла динамиком која је очекивана с обзиром на преткризне резултате које је бележила у периоду 2001-2008. године.

Табела 1. Реална стопа раста БДП-а, Србија у поређењу са ЕУ 27 и земљама у окружењу, у %

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
ЕУ (28)	0,4	-4,3	2,1	1,7	-0,4	0,3	1,8	2,3	2,0	2,4
Бугарска	6,0	-3,6	1,3	1,9	0,0	0,9	1,3	3,6	3,9	3,6*
Хрватска	2,1	-7,4	-1,4	-0,3	-2,2	-0,6	-0,1	2,3	3,2	2,8
Мађарска	0,9	-6,6	0,7	1,7	-1,6	2,1	4,2	3,4	2,2	4,0
Румунија	8,3	-5,9	-2,8	2,0	1,2	3,5	3,1	4,0	4,8*	7,0*
Црна Гора	7,2	-5,8	2,7	3,2	-2,7	3,5	1,8	3,4	2,9	:
Македонија	5,5	-0,4	3,4	2,3	-0,5	2,9	3,6	3,9	2,9*	0,0**
Србија	5,4	-3,1	0,6	1,4	-1,0	2,6	-1,8	0,8	2,8	1,9*

*привремена вредност, **процена

Извор: Евростат

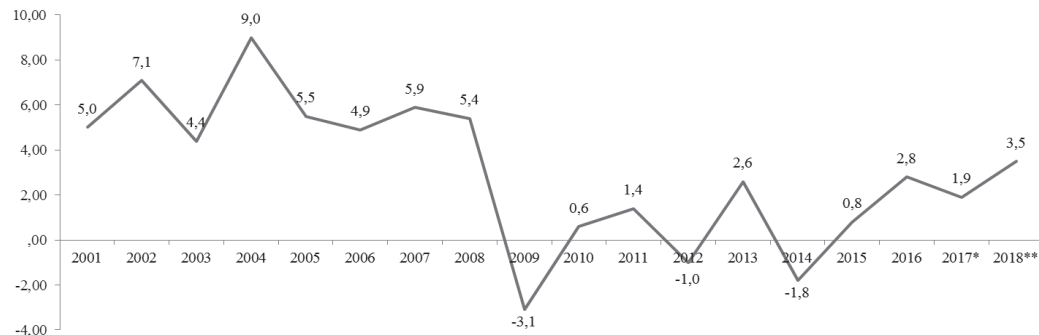
Након благог раста БДП-а Републике Србије у 2010. и 2011. години и првих импулса привредног опоравка, привредна активност у 2012. години поново опада. До пада БДП-а долази услед спољних и унутрашњих утицаја. Спољни утицај се огледа у новом таласу рецесије до кога је дошло због дужничке кризе у еврозони, а унутрашњи утицаји се огледају у ослабљеној привреди и финансијском сектору, као и суши која је имала утицај на остварени ниво приноса у пољопривреди и раст и развој прехранбене индустрије.

Наредне, 2013. године, БДП бележи раст, да би се већ 2014. године Србија опет суочила са изазовима у виду унутрашњих фактора. До пада привредне активности дошло је услед ослабљеног привредног амбијента, пада индустријске производње и негативних трендова у сектору грађевинарства, као и услед директних последица неповољних временских прилика и великих поплава. Последице поплава су се највише одразиле у трећем кварталу, када је забележено највеће смањење бруто додате вредности у секторима рударства, прерађивачке индустрије и енергетике.

Од 2015. године, Република Србија бележи позитиван БДП, који према процени РЗС-а, у последњој посматраној, 2017. години, износи 1,9%. Јачање макроекономске стабилности у 2017. години, манифестује се и кроз фискални суфицит који је остварен први пут након дуже од једне деценије, стабилизацију инфлације на ниском нивоу, ниске каматне стопе, смањење процента лоших кредита итд. Ипак, макроекономска стабилност још увек је крхка јер су спољни и јавни

дугови и даље високи, а јачање динара утиче на поновни раст спољног дефицита². Поред позитивне вредности у 2017. години, као и позитивних пројекција за 2018. годину, БДП се и после десет година од светске економске кризе и даље није вратио на свој преткризни ниво, што указује колико су снажне последице кризе на српску економију у целини.

Графикон 1. Реална стопа раста БДП-а Србије, у %

* Процена РЗС. ** Процена МФИН.

На ударе које је задала глобална рецесија, Европска унија је одговорила новом Стратегијом раста до 2020. године (Европа 2020)³, базираној на конкурентности, одрживости, знању и иновацијама, социјалној и територијалној кохезији. У циљу потпуне координације социо-економских и политичких циљева земље са процесом приступања Европској унији, Србија је ускладила своје циљеве са стратегијом Европа 2020. Нови модел индустријског раста за период 2011-2020. године је извозно оријентисан и подразумева динамичан раст инвестиција, високу стопу робног извоза и раст индустријске запослености⁴.

Према Програму економских реформи⁵ за период од 2018. до 2020. године Владе Републике Србије, кључне претпоставке за остваривање предвиђеног раста огледају се у очувању фискалне стабилности, наставку реструктурирања привреде (посебно у делу јавног сектора), даљем унапређењу пословног окружења, ширењу и модернизацији производних капацитета, пре свега у сектору размењивих добара, као и у одржавању континуитета у приближавању Европској унији. Такође, према истом Програму, раст БДП-а у 2018. години биће резултат цикличног опоравка инвестиционе активности, повећања обима производње прерађивачког сектора и убрзања глобалне трговине, што ће бити подржано опоравком цена на тржишту примарних производа, а потврђује се кроз забележено повећање поверења привредника и потрошача.

Према налазима Светског економског форума који се односе на израчунавање и рангирање земаља према нивоу конкурентности за период 2017-2018. године, Србија се налази на 74. месту од укупно 137 земаља. Уколико се позиције Србије анализирају од 2007. године, када је Србија први пут самостално рангирана од стране СЕФ, може се закључити да је најактуелнији ранг за 2017-2018. годину уједно и најбољи у целокупном посматраном периоду од једанаест година.

Од првог истраживања 2007. године, Србија се налази у другој фази конкурентности која је базирана на инвестицијама, при чему је њен развој вођен ефикасношћу. У складу са тим,

² Милојко Арсић, Квартални Монитор број 50, јул-септембар 2017. године, Уводник

³ Европа 2020.

http://ec.europa.eu/europe2020/documents/related-document-type/index_en.htm

⁴ Влада Републике Србије *Стратегија и политика развоја индустрије Републике Србије од 2011. до 2020. године* („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08 и 16/11)

⁵ Влада Републике Србије (2017) Програм економских реформи за период од 2018. до 2020. године

Републику Србију карактеришу хоризонталне СДИ („greenfield“ инвестиције, инвестиције у телекомуникације, енергију). За земље у овој фази карактеристично је да конкурентност граде преко тржишта роба и ефикасности тржишта, унапређујући радну снагу и финансијско тржиште улагањем у високо образовање и обуку.

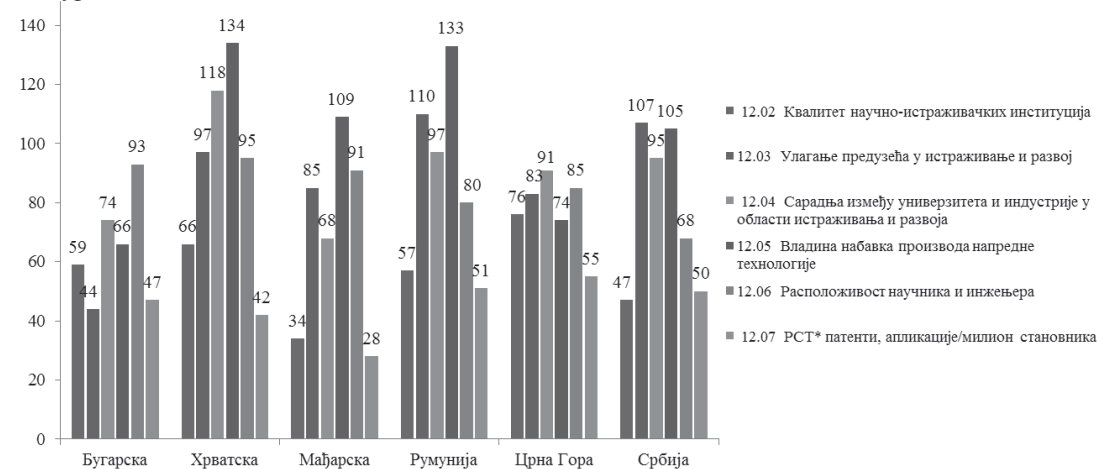
Слика 1. Пирамида инвестиција

Извор: Стратегија унапређења извоза АП Војводине 2011–2015, Центар за стратешко економска истраживања Војводина ЦЕСС Влада АП Војводине, прилагођено у складу са *Извештајем о глобалној конкурентности 2017-2018*.

Уколико се посматрају елементи 12. стуба конкурентности, Иновације, уочава се да је Република Србија према улагању предузећа у област истраживања и развоја на 95. месту (од укупно 137 посматраних земаља), што је велико побољшање у односу на ранг иновација из 2013. године, када је Србија за исти стуб конкурентности била позиционирана на 127. месту (од укупно 148 земаља које су тада учествовале у истраживању). Уколико се посматрају патенти, односно апликације према броју становника, Република Србија се налази на 50. месту од 137.

Графикон 2. Ранг Републике Србије и земаља из окружења према одабраним показатељима глобалне конкурентности

Извор: Извештај о глобалној конкурентности 2017–2018, Светски економски форум

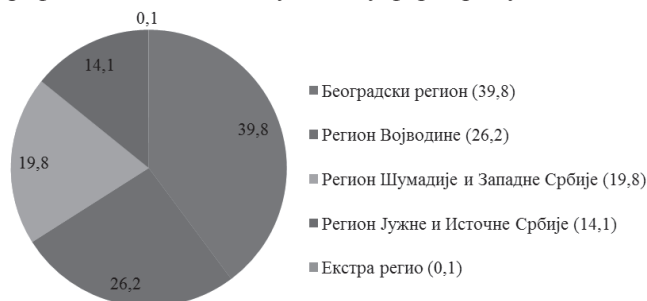
* Уговор о сарадњи у области патената

Развојна позиција АП Војводине у привреди Републике Србије

Бруто домаћи производ АП Војводине у последњој години за коју постоји доступан податак регионалног обрачуна, 2016, износи 1.117.298 мил. РСД и чини 26,2% укупног БДП-а који је у посматраној години генерисан на националном нивоу.

Када се БДП посматра у контексту региона који га генеришу, на првом месту се налази Београдски регион, са 39,8% учешћа, регион Војводине са 26,2%, регион Шумадије и Западне Србије са 19,8% и регион Јужне и Источне Србије са 14,1%.

Графикон 3. Регионална учешћа у формирању БДП-а Републике Србије (БДП Србије = 100), 2016. година⁶

Напомена: За Регион Косово и Метохија, тренутно не постоје поуздани статистички подаци и није обухваћен обрачуном.
Извор: Републички завод за статистику

Учешће привреде АП Војводине у привреди Републике Србије:

- Београдски регион и регион АП Војводине остварују највеће учешће у формирању бруто додате вредности Србије.
- У АП Војводини је у 2016. години МСПП сектор чинило 87.110 предузећа и предузетника, што је 25,6% од укупног броја МСПП сектора у Србији (340.112).
- Број запослених у МСПП сектору АП Војводине је у 2016. години износио 224.163, то јест 26,8% од укупно запослених у МСПП сектору Србије (837.532).

Табела 2. Структура привреде Републике Србије по регионима (Република Србија = 100%), 2016. година

	АП Војводина	Београд	Шумадија и Западна Србија	Јужна и Источна Србија	Косово и Метохија
МСПП укупно	25,6	32,3	25,9	16,2	-
Број запослених	26,8	32,5	24,8	15,9	-
БДВ	26,5	43,1	20,1	10,3	-

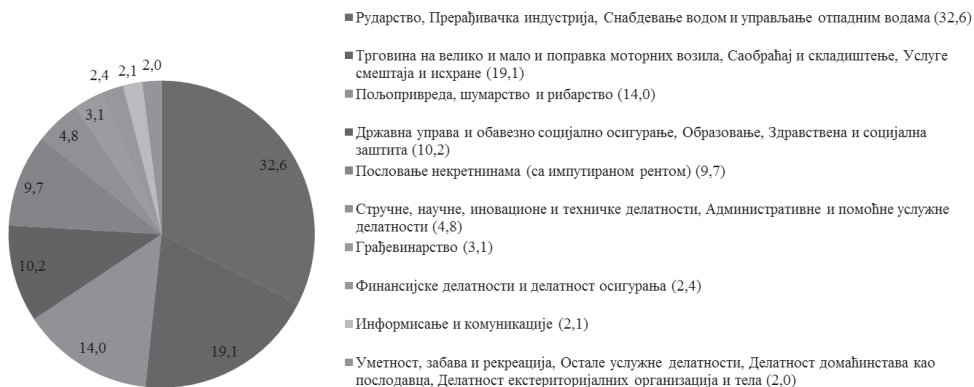
Извор: Министарство привреде на основу Републички завод за статистику

Када се анализира БДП по глави становника у 2016. години, може се закључити да је вредност овог показатеља на нивоу АП Војводине 594.000 динара, док је на републичком нивоу нешто виши и износи 604.000 РСД. Међутим, када се посматрани индикатор на покрајинском нивоу упореди са претходном годином, закључује се да је остварио раст од 5,9%.

⁶ У складу са ESA 2010 и Евростатовом методологијом регионалних рачуна, као посебна статистичка територијална јединица приказује се „Екстра регио“, тј. екстратериторијалне јединице Републике Србије (ESA 2010, параграф 13.11). Реч је о дипломатским и конзуларним представништвима, амбасадама Републике Србије у иностранству и другим деловима економске територије Републике Србије изван њених територијалних граница. Обрачун бруто додате вредности (БДВ), за Екстра регио, врши се на основу података Министарства спољних послова Републике Србије о запосленим грађанима Републике Србије у овим јединицама.

Бруто додата вредност на нивоу Војводине у 2016. години износи 920.437 мил. РСД и у највећем проценту га генерише група сектора Рударство, Прерађивачка индустрија, Снабдевање водом и управљање отпадним водама (32,6%), док је на другом месту група коју чине Трговина на велико и мало и поправка моторних возила, Саобраћај и складиштење, Услуге смештаја и исхране са 19,1%.

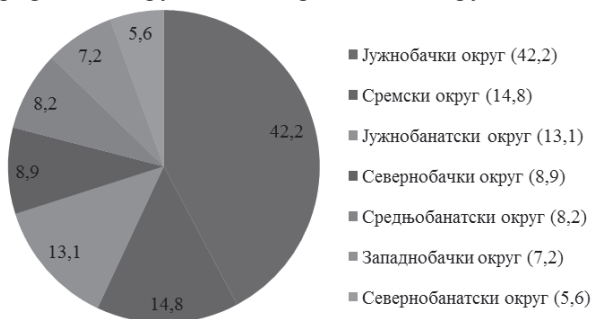
Графикон 4. Структура бруто додате вредности АП Војводине, 2016. година

Извор: Републички завод за статистику

У стварању бруто додате вредности АП Војводине у највећем проценту учествује Јужнобачки округ са 42,2%, затим Сремски са 14,8%, Јужнобанатски (13,1%), Севернобачки (8,9%), Средњобанатски (8,2%). Најмање учешће у БДВ-у Војводине забележено је на нивоу Западнобачког и Севернобанатског округа, 7,2% и 5,6%, респективно.

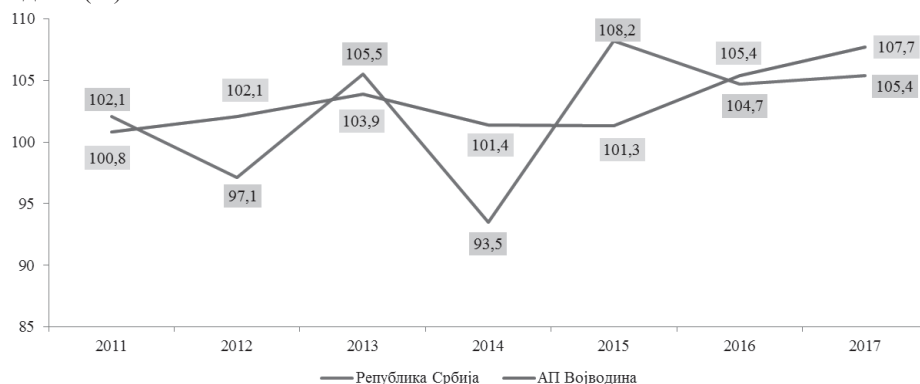
Графикон 5. Бруто додата вредност по окрузима, 2016, %

Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра индустријска производња на националном и регионалном нивоу, у периоду 2011-2017. године, уочава се да индустријска производња Војводине константно бележи раст, док је на нивоу Републике Србије, у 2012. и 2014. години, забележила пад. Регистровани пад индустријске производње на републичком нивоу у обе посматране године, настао је као резултат пада обима производње у секторима Рударство, Прерађивачка индустрија и Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација.

Графикон 6. Индекси индустријске производње Републике Србије и АП Војводине у периоду 2011–2017. године (%)

Извор: Републички завод за статистику

Индустријска производња Републике Србије је у 2017. години забележила раст по међугодишњој стопи од 3,5%, док је индустријска производња Војводине забележила нешто бржи међугодишњи раст од 7,7%. Извор забележеног раста је Прерађивачка индустрија, која бележи раст од 7,7%, као и Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, сектор који бележи међугодишњи раст од 68,4%. На нивоу сектора који чине индустрију, једино је код Рударства забележен међугодишњи пад од 5,7%, до кога је дошло услед смањене експлоатације сирове нафте и природног гаса.

Табела 3. Индекси индустријске производње Републике Србије и АП Војводине у периоду 2011–2017. године (%)

		2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Србија	Индустрија – укупно	102,1	97,1	105,5	93,5	108,2	104,7	103,5
	Рударство	110,4	97,8	105,3	83,3	110,5	104,0	102,7
	Прерађивачка индустрија	99,6	98,2	104,8	98,6	105,3	105,3	106,4
	Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација	109,7	92,9	108,1	79,9	118,8	102,7	93,8
АП Војводина	Индустрија – укупно	100,8	102,1	103,9	101,4	101,3	105,4	107,7
	Рударство	120,3	107,3	101,9	95,5	93,0	94,2	94,3
	Прерађивачка индустрија	99,8	102,0	104,6	101,8	101,6	105,1	107,7
	Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација	154,0	91,0	42,6	49,8	78,1	389,0	168,4

Извор: Републички завод за статистику

Извор стабилног и одрживог раста прерађивачке индустрије Војводине, поред прехранбене индустрије (чије је учешће доминантно и креће се у распону 30-35% у структури индустрије региона) су и производи из области у којима су ефекти СДИ започете у претходним годинама, а припадају индустрији машина и опреме, индустрији електронских и оптичких производа, фармацеутској индустрији и деловима хемијске индустрије, као и производњи одевних предмета⁷.

⁷ Информација о привредним кретањима у АП Војводини за 2017. годину (2018), Привредна комора Војводине

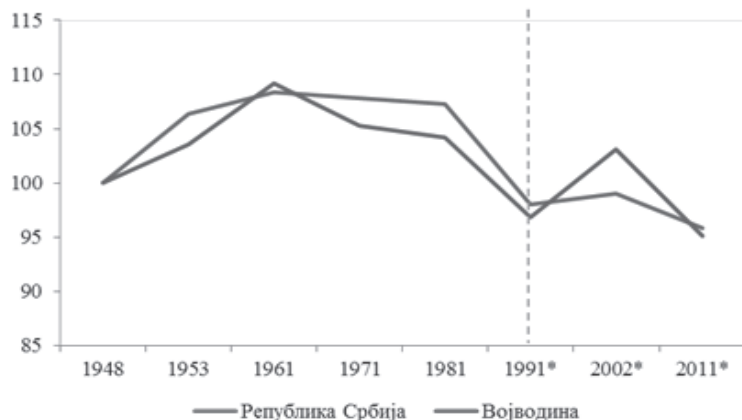

Демографске карактеристике и трендови

Према последњем Попису становништва, домаћинства и станова из 2011. године,⁸ на територији Републике Србије живи 7.186.862 становника, при чему је 26,9% становника (1.931.809) насељено на територији АП Војводине. Уколико се подаци Пописа из 2011. године посматрају у односу на претходни Попис из 2002. године, уочава се да је у међупописном периоду дошло до пада броја становника, како на републичком, тако и на покрајинском нивоу. На републичком нивоу, број становника је опао за 221.139 (број становника у 2002. години 7.408.001) што представља пад од 3,0% у односу на 2002. годину. На нивоу АП Војводине број становника је опао за 100.183 становника (број становника у 2002. години 2.031.992), односно 4,9%.

Када се подаци о броју становника Републике Србије и АП Војводине анализирају са становишта нове методологије, која се примењује од 2002. године, и прво посматра период 1991-2002. године, уочава се да је број становника порастао, да би у наредном периоду 2002-2011. године опао, и то за 5,1% на нивоу Републике Србије и 1,9% на нивоу Војводине. Демографски раст Републике Србије и Војводине у периоду 1991-2002. године може се објаснити приливом новодосељеног становништва, односно ибеглица из република бивше СФРЈ, а сада самосталних држава Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније и Македоније у послератном периоду, те се може закључити да су за пораст броја становника у наведеном периоду заслужне принудне миграције.

Графикон 7. Ланчани индекс промене броја становника између пописа 1948-2011. године

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2002, Упоредни преглед броја становника – Књига 9. Београд: Републички завод за статистику, Попис становништва, домаћинства и станова 2011, Старост и пол – Књига 2. Београд: Републички завод за статистику

* Подаци за 1991, 2002. и 2011. годину су прерачунати на основу методологије Пописа из 2002. године

Посматрајући округе у АП Војводини, уочава се да је у свим окрузима, осим у Јужнобачком, забележен пад броја становника у међупописном периоду. Највиши пад остварен је на нивоу Западнобачког округа (за 12,1%, односно 25.924 лица), Севернобанатског (за 10,9%, односно за 18.111 лица) и Средњобанатског (10,0%, односно 20.789 лица). Када се посматрају сви окрузи појединачно, једино је на нивоу Јужнобачког округа забележен раст броја становника који износи 3,7%, односно 21.705 лица. Две локалне самоуправе које на нивоу АП Војводине једине бележе популациони раст су Темерин и Нови Сад. У Новом Саду је дошло до повећања броја становника за 14,1% (односно 42.331 лица), док је у Темерину проценат повећања 0,04% (12 лица). Највеће смањење броја становника забележено је у Новој Црњи и износи 19,1%.

⁸ Попис становништва из 2011.

<http://popis2011.stat.rs/>

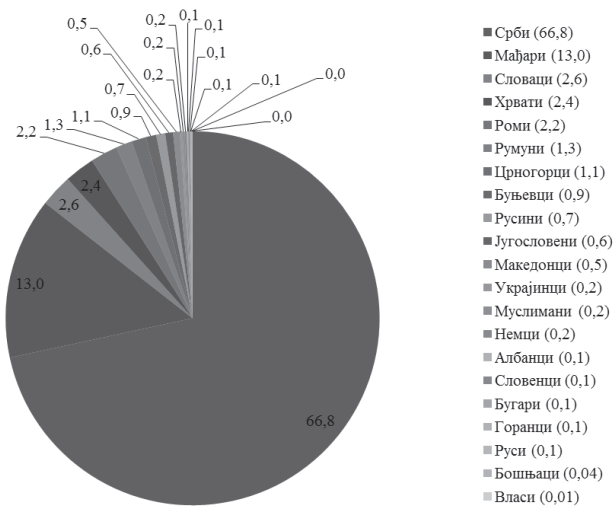
Мапа 1. Промена броја становника у међупописном периоду, 2002–2011.

Извор: РЗС, Попис 2002. и 2011.

Према резултатима Пописа из 2011. године, на територији Републике Србије и АП Војводине живи становништво 21 националности. Најзаступљеније становништво АП Војводине чине Срби (66,8%) и Мађари (13,0%). Становништво које је такође заступљено на територији АП Војводине су Словаци (2,6%), Хрвати (2,4%), Роми (2,2%), Румуни (1,3%) и Црногорци (1,1%), као и становништво 14 различитих нација које заједно чине око 3,8% укупног становништва АП Војводине.

Графикон 8. Становништво АП Војводине према националној припадности, 2011. година

Извор: Републички завод за статистику, Попис становништва, домаћинства и станова, 2011. година

Стопа природног прираштаја је у 2017. години на нивоу Републике Србије негативна и износи -5.5%, док је на нивоу АП Војводине нешто нижа и износи -5,4%. Уколико се посматрају окрузи у АП Војводини уочава се да је највиша стопа природног прираштаја у Јужнобачком округу (-2.1%), а најнижа у Западнобачком округу (-9,2%). Такође, 44 локалне самоуправе имају негативну стопу природног прираштаја, при чему је најнижа у Сечњу (-12,2%), а највиша у Новом Саду (0,8%).

Нови Сад је уједно и једина локална самоуправа Војводине на нивоу које је забележен позитиван природни прираштај, односно већи број рођених од умрлих у 2017. години. Локалне самоуправе које, поред Чоке, бележе изразито негативан природни прираштај су и Бела Црква (-10,7), Пландиште (-10,7) и Кањижа (-10,0).

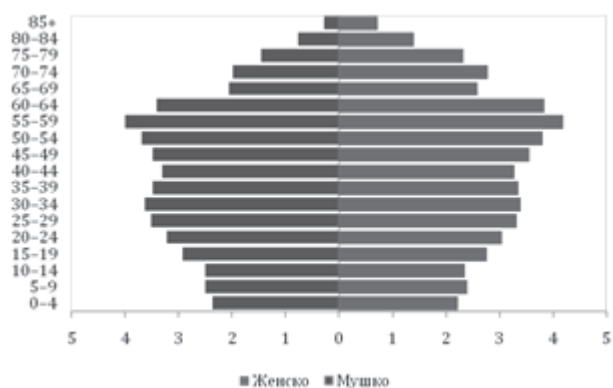
Смртност одојчади на нивоу Републике Србије у 2017. години износи 4,7‰, док је на нивоу АП Војводине нешто нижа, и износи 4,4‰. Када се посматрају окрузи Војводине, најнижа смртност одојчади забележена је на нивоу Јужнобачког округа и износи 2,3 на 1.000 становника, док је највиша смртност забележена на нивоу Западнoбачког округа и износи 7,2 на 1.000 становника. Када се посматрају локалне самоуправе, најнижа смртност одојчади на 1.000 становника је забележена у Бачкој Паланци (2,1), Новом Саду (2,2) и Вршцу (2,4), док је највиша смртност забележена на нивоу Алибунара (17,2) и Беле Цркве (16,8).

Очекивана дужина живота рођених мушкараца у периоду 2014-2017. године на нивоу Републике Србије износи 73,0 година, а за жене 77,9 година. Очекивано трајање живота је на нивоу АП Војводине за исте генерације нешто ниже и износи 71,9 година за мушкарце и 77,3 година за жене. Посматрано према окрузима у АП Војводини, најниже очекивано трајање живота забележено је у Западнoбачком округу и износи 71,1 година (мушкарци), а највише у Јужнобачком округу и износи 77,3 година, а односи се на жене. Када се посматрају локалне самоуправе Војводине, највише очекивано трајање живота регистровано је на нивоу Града Новог Сада, износи 79,0 година и односи се на жене, док је најниже очекивано трајање живота забележено у Новом Кнежевцу и износи 66,3 година за мушкарце.

Анализом полне структуре становништва Војводине, уочава се да популацијом доминирају жене, које чине преко половине популације, тачније 51,4%, при чему је ситуација слична и на нивоу свих округа Војводине. Наиме, на нивоу свих округа Војводине женско становништво учествује са преко 50% у укупном броју становника, при чему је њихово учешће највише на нивоу Јужнобачког и Севернобачког округа (51,8%), а најниже на нивоу Сремског округа (50,8%).

Посматрајући старосну и полну структуру становништва Војводине, која је графички приказана старосном пирамидом, уочава се да становништво показује карактеристике регресивног, односно опадајућег типа становништва, што је последица опадајућег и ниског фертилитета. Асиметрија старосне пирамиде упућује на разлике у уделу мушке и женске популације у укупном становништву. На графикону се уочава асиметрија на страни женске популације у старијим старосним групама, која се јавља услед дужег животног века код жена.

Графикон 9. Старосна пирамида становништва АП Војводине, 2011. година

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011, Старост и пол – Књига 2. Београд: Републички завод за статистику, сопствени обрачун

Када се посматрају старосне пирамиде на нивоу округа Војводине, може се закључити да је присутна асиметрија на нивоу свих округа која настаје као последица већег броја женске популације у старијим старосним групама у односу на мушкарце, који су присутнији у млађим старосним групама. Дакле, на нивоу извршене анализе јасна је доминација женског становништва у старијим старосним групама које обухватају становништво старије од 55 година, при чему је ово случај на нивоу свих седам округа Војводине. Као и на нивоу Војводине, старосна пирамида је на нивоу свих округа најшира у пределу старосних група којима припада становништво старости 55-59 године, изузев у случају Јужнобачког округа где је присутно одступање у погледу мушке и женске популације која припада категорији 25-34 и Западнобачког округа, на нивоу ког је присутно одступање у погледу женске популације која припада категорији 60-64 година. Одступање у погледу Јужнобачког округа огледа се у чињеници да је једино на нивоу овог округа становништво доминантно и у старосним групама 25-29, као и 30-34, при чему је на страни мушке популације пирамида најшира управо у старосној групи 30-34.

Просечна старост становништва у 2011. години на нивоу АП Војводине износи 41,8 година. Највиша просечна старост становништва, посматрано према окрузима, забележена је у Западнобачком округу (43,3), док је најнижа забележена на нивоу Јужнобачког округа (40,6). Јужнобачки округ је уједно и једини округ на нивоу којег је забележена просечна старост становништва која је испод покрајинског просека.

Мапа 2. Просечна старост становништва АП Војводине, 2011. година

Извор: Републички завод за статистику, Попис 2011. године

На основу анализе демографских кретања у АП Војводини, уочава се да је миграциони салдо у 2016. години негативан и износи -158 становника. Миграциони салдо представља разлику између досељених и одсељених лица територијалне јединице. Уколико се посматрају окрузи у АП Војводини, уочава се да је миграциони салдо негативан у пет округа, док је на нивоу два округа позитиван. Позитиван миграциони салдо забележен је у Јужнобачком округу (1.840), као и у Севернобачком округу (172). Миграциони салдо Јужнобачког округа је у највећој мери позитиван због високопозитивног миграционог салда града Нови Сад који износи 2.282 лица и апсорбује негативна салда осталих самоуправа. Негативан миграциони салдо највећи је на нивоу

Западнобачког округа (-559), затим Јужнобанатског (-532), Средњобанатског округа (-479), Севернобанатског (-360) и Сремског (-240).

Мапа 3. Миграциони салдо АП Војводине и округа, 2016. година

Извор: Републички завод за статистику, Демографска статистика у Републици Србији, 2016. година

Актуелни демографски изазови са којима се суочава наше друштво могу се сагледати кроз три димензије - трендове компоненти популационе динамике (рађања, смртност и миграције), њихове структурне импликације и питања популационе политике. У погледу популационих трендова, издвајају се следећи изазови: низак фертилитет (дуготрајан просечан број рођене деце по једној жени нижи од 1,5), пораст емиграције, стагнација стопе доживљења код старијих од 65 година, спор пораст нивоа људског капитала, ниске стопе економске активности млађих и старијих лица, те регионална и субрегионална депопулација. Најважније структурне импликације наведених популационих трендова односе се на смањење обима радне снаге, смањење популације у школском узрасту, смањење обима потенцијалних мајки, пораст броја и удела пензионера, низак ниво људског капитала и концентрисање популације махом дуж аутопутева. У погледу популационе политике, кључни изазови који су пред нашим друштвом, а који ће тек добити на својој тежини огледају се у притиску на здравствени и систем социјалне заштите, одрживом функционисању школског система, понуди и квалитету радне снаге, те просторној уравнотежености демографског развоја⁹.

Пројекција укупног броја становништва АП Војводине до 2021. године

На основу резултата пројекција број становника, у Војводини ће у наредној деценији опадати. Укупно становништво Војводине 2021. године, у односу на попис 2002, биће малобројније за 7,4% у варијанти растућег фертилитета, односно за 8,5% у варијанти опадајућег фертилитета. У варијанти константног фертилитета, односно у случају да стопа укупног фертилитета до 2021. остане на нивоу 1,5 деце по мајци, број становника ће се у односу на последњи попис смањити за

⁹ Др Владимир Никитовић (2017) *Кључни демографски изазови Србије и њихове будуће тенденције*, У: Демографски преглед број 63/2017, Издавач: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са Центром за демографска истраживања Института друштвених наука

8,0%. Пад броја становника ће бележити и свих седам округа. Највећи пад броја становника имаће Западнобачки округ, и то 15,1% у варијанти опадајућег фертилитета и 14,0% у варијанти растућег фертилитета, у односу на број становника 2002. Најмањи пад броја становника имаће Јужнобачки округ, 2,8% у варијанти опадајућег фертилитета или 1,5% у случају растућег фертилитета.

Пројекције младог становништва, старог 19 година, које се налази на почетку студентског узраста, указују на негативан тренд, њихов број ће бити мањи у Војводини за 23,9% до 2021. без обзира на тренд фертилитета. Смањење овог контингента биће присутно у свим окрузима и по свим претпостављеним варијантама фертилитета, тако да је реално очекивати смањење прилива студената на факултете до 2021. године.

Табела 4. Пројекција омладине студентског узраста у АП Војводини и 7 округа

Покрајина и окрузи	Стање 2008.	Пројекције	
		2014.	2021.
АП Војводина	25.578	22.276	19.464
Севернобачки	2.407	2.101	1.857
Средњобанатски	2.527	2.218	1.801
Севернобанатски	1.988	1.744	1.455
Јужнобанатски	4.000	3.512	3.084
Западнобачки	2.531	2.096	1.811
Јужнобачки	7.517	6.607	6.053
Сремски	4.608	3.999	3.402

Пројектовање старог и остарелог становништва је знатно поузданије јер је то становништво већ рођено и његов број на крају периода зависи од услова морталитета и миграција. У свих седам округа доћи ће до повећања броја и удела старог становништва, без обзира на варијанту фертилитета, а као последица тога, број становништва старог 65 и више година до 2021. ће порастати за 14,4%. Просечна старост на нивоу Војводине порашће на 43 године 2021. Војводина ће до краја пројектованог периода ући у последњи стадијум старости становништва – стадијум најдубље демографске старости. Повећање удела старих биће присутно у свим окрузима, а највећи пораст старих лица до 2021. имаће Јужнобанатски (16,0%) и Јужнобачки округ (19,3%).

Табела 5. Пројекција становништва старог 65 и више година у АП Војводини у 7 округа

Покрајина и окрузи	Стање 2008.	Пројекције	
		2014.	2021.
АП Војводина	318.395	319.732	364.395
Севернобачки	31.739	32.037	36.255
Средњобанатски	33.082	33.269	37.465
Севернобанатски	26.484	26.702	29.587
Јужнобанатски	48.521	48.815	56.301
Западнобачки	35.482	34.878	38.399
Јужнобачки	90.151	92.319	107.564
Сремски	52.936	51.711	58.825

Контингент становништва радно способног узраста смањиће се у Војводини за 10,5% до 2021. Са аспекта дефинисања развојних циљева у појединим окрузима, пројекције указују да ће смањење броја становника бити присутно у свим окрузима када је у питању радно способно становништво.

Табела 6. Пројекција становништва радно способног узраста у АП Војводини и 7 округа

Покрајина и окрузи	Стање 2008.	Пројекције	
		2014.	2021.

АП Војводина	1.298.487	1.250.521	1.162.484
Севернобачки	126.833	121.527	112.349
Средњобанатски	126.882	121.506	111.786
Севернобанатски	100.915	96.652	88.962
Јужнобанатски	197.928	190.935	88.962
Западнобачки	128.581	122.110	111.887
Јужнобачки	402.615	387.997	364.867
Сремски	214.733	209.794	195.048

Повећање удела старог становништва врши притисак на контингент становништва радно способног узраста, чији ће „квалитет“, због недовољног фертилитета све више слабити. Због тога баланс између становништва радно способног узраста и становништва старог 65 и више година представља један од највећих изазова друштва. Због све веће оптерећености становништва радно способног узраста, вршиће се и притисак на пензиони систем, који је већ крајем 20. века постао неодржив.

Образовање и спорт

На свом европском путу, Република Србија до 2020. године треба да усвоји европске циљеве, дефинисане стратегијом Европа 2020, који се огледају у следећем: у просеку 15% одраслог становништва треба да буде укључено у учење током читавог живота, да међу петнаестогодишњацима проценат оних који не испуњавају основне стандарде знања у читању и природно-математичким наукама буде мањи од 15%, у генерацији од 30 до 34 године удео оних са високим образовањем треба да буде најмање 40%, број оних који напуштају одговарајући ниво образовања пре него што стекну одговарајућу диплому буде мањи од 10%, најмање 95% деце старије од 4 године пре поласка у основну школу треба да буде обухваћено предшколским образовањем, учење два страна језика од раног детињства треба да буде важна карактеристика система образовања, мобилност и могућност запошљавања треба да буду важне карактеристике система образовања, а образовање наставника и едукатора представља важну карактеристику система образовања.

У складу са европским циљевима, идентификованим стањем и специфичностима образовног система Републике Србије, 2012. године је донета и *Стратегија развоја образовања до 2020. године*, која као главне циљеве развоја образовања поставља:

1. Повећање квалитета процеса и исхода образовања до максимално достигнутог нивоа - оног који проистиче из научних сазнања о образовању и угледне образовне праксе;
2. Повећање обухвата становништва Републике Србије на свим образовним нивоима, од предшколског васпитања и образовања до целоживотног учења;
3. Достижање и одржавање релевантности образовања, посебно оног које се потпуно или делимично финансира из јавних извора, тако што ће се структура система образовања усагласити са непосредним и развојним потребама појединаца, економског, социјалног, културног, истраживачког, образовног, јавног, административног и других система;
4. Повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања, односно завршавање образовања у предвиђеном року, са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања.

Образовање у Републици Србији састоји се из предшколског, основног, средњег и вишег и високог образовања. Обавезним предшколским програмом је у школској 2012/2013. години на нивоу Републике Србије обухваћено 98,0% деце, док је на нивоу АП Војводине обухваћено 100%.

На подручју Републике Србије је у школској 2016/2017. години 539.147 ученика похађало 3.352 основних школа, док је на нивоу Војводине 144.202 ученика похађало 536 школа. Нето стопа обухвата основним образовањем на нивоу Републике Србије износи 95,5%, док на нивоу Војводине износи 94,8%. Важан показатељ основног образовања је и стопа завршавања основне школе, која на нивоу Војводине износи 94,8%, док је стопа одустајања од школовања 0,5%.

На територији АП Војводине постоји 25 школа за основно образовање одраслих које похађа 1.742 одраслих и 71 школа за основно образовање ученика са сметњама у развоју које похађа 1.624 ученика.

На почетку школске 2017/2018. године, на територији Републике Србије се средње образовање одвијало у 510 средњих школа, од чега је 142 (27,8) на територији АП Војводине. Забележен број ученика у средњим школама износи 249.094 на нивоу Републике Србије и 62.930 на нивоу Војводине. Важан показатељ средњег образовања је и обухват деце средњим образовањем, које на нивоу Војводине износи 84,6%, док је стопа завршавања средње школе 80,5%.

На територији АП Војводине средње образовање се одвија у 40 локалних самоуправа, при чему у пет локалних самоуправа не постоје средње школе – у Беочину, Житишту, Малом Иђошу, Опову и Пландишту.

Посматрано према броју ученика који су похађали средње школе најзаступљеније су гимназије са 22,9% ученика, затим средње стручне школе које се баве економијом, правом и администрацијом (11,6%), средње стручне школе које се баве електротехником (10,1%), машинством и обрадом метала (9,5%), пољопривредом, производњом и прерадом хране (8,6%) и здравством и социјалном заштитом 8,2%. Средње школе наведених области похађа преко 70,0% укупног броја ученика АП Војводине.

Графикон 10. Уписани ученици средњих школа АП Војводине према подручју образовања, школска 2017/2018. година

Извор: Републички завод за статистику

Високо образовање у АП Војводини стиче се на 40 високошколских установа које могу бити државни факултети, приватни факултети, државне високе школе или приватне високе школе. Број новоуписаних студената у школској 2017/2018. години на нивоу Републике Србије износи 47.676, при чему је од тога 21,6% студената (10.291) уписано на територији АП Војводине. Од укупног броја студената на нивоу АП Војводине, школске 2017/2018, њих 6.075 (59,0%) уписано је на буџет, а преосталих 4.216 (41,0%) на самофинансирање.

Од укупног броја новоуписаних студената на нивоу АП Војводине, највише њих се определило за државни факултет (71,6%), док се за државне високе школе определило 16,3% студената, за приватне факултете 11,5%, а за приватне високе школе тек 0,6%.

Према последњим доступним подацима о уписаним студентима према подручју интересовања за школску 2016/2017. годину уочава се да су млади на нивоу Војводине највише заинтересовани са инжењерство, производњу и грађевинарство (18,8%), пословање, администрацију и право (16,9%), образовање (10,4%) и информационе и комуникационе технологије (10,4%). Када се наведена подручја интересовања студената упореде са подацима из претходне школске године, уочава се да је број младих који су заинтересовани за пословање, администрацију и право, као и за образовање опао, док је број студената који су се определили за информационе и комуникационе технологије и инжењерство, производњу и грађевинарство порастао. Наведено упућује и на чињеницу да млади реагују на тенденције које постоје у привреди, што се уочава из чињенице да расте број студената који се опредељује за инжењерство и ИТ сектор услед растуће улоге овог сектора на

мапи потенцијала Војводине. На овај начин, инвестиције у стручно образовање постају инвестиције у привреду, а стручно образовање један од кључних ослонаца економског развоја.

Графикон 11. Уписани студенти АП Војводине према подручју образовања, школска 2016/2017. година

Извор: Републички завод за статистику

Универзитет у Новом Саду је једини државни универзитет у Војводини и састоји се од готово 400 акредитованих студијских програма на нивоу основних, мастер, специјалистичких и докторских студија, чији су носиоци факултети и универзитетски центри за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије. Студије се реализују на 14 факултета који се налазе у Новом Саду (9), Суботици (3), Сомбору (1) и Зрењанину (1). У Новом Саду се налазе: Филозофски факултет, Пољопривредни факултет, Правни факултет, Технолошки факултет, Факултет техничких наука, Медицински факултет, Природно-математички факултет, Академија уметности и Факултет спорта и физичког васпитања. У Суботици се налазе Економски факултет, Грађевински факултет и Учитељски факултет на мађарском језику. У Сомбору се налази Педагошки факултет, док је у Зрењанину Технички факултет „Михајло Пупин“.

Када се анализирају студенти према подручјима образовања и појединачним факултетима државног универзитета у Новом Саду, уочава се да се највише студената опредељује за Факултет техничких наука, чак 31,1% укупног броја студената који су у школској 2016/2017. години уписали државни факултет. При томе, најзаступљенија подручја образовања односе се на инжењерство, производњу и грађевинарство и информационе и комуникационе технологије. На другом месту, према интересовању студената, позициониран је Природно-математички факултет са 12,8% укупног броја уписаних студената посматране школске године, док је на трећем месту Филозофски факултет са 10,6%.

У погледу образовања запослених, на основу података из Анкете о радној снази за 2017. годину, структура запослених у АП Војводини указује на чињеницу да је чак 60,9% укупног броја запослених лица старијих од 15 година са стеченим средњим образовањем, 23,6% са стеченим високим образовањем, 15,2% са стеченим нижим образовањем и 0,3% запослених без школе.

Према Попису из 2011. године, писменост војвођанског становништва износи 97,7%, док је писменост становништва на републичком нивоу нешто нижа и износи 97,3%. Разлика у писмености градског и сеоског становништва АП Војводине износи 1,8 процентних поена у корист града, односно 1,6% градског становништва и 3,4 процентна поена сеоског становништва припада групи неписмених лица старости 15 и више година. Разлика је већа између неписмених мушкараца и неписмених жена – неписмених мушкараца је 1,0%, док је неписмених жена 3,4%. Посматрано

према окрузима, највећи број неписмених лица старости 15 и више година је на нивоу Сремског округа (2,7%), док је најнижи број неписмених лица на нивоу Севернобачког округа (1,6%).

Спорт

Спорт је у Уставу Републике Србије дефинисан као категорија од посебног друштвеног интереса. Стање и расположивост спортских објеката одређују могућности деце и омладине за бављење спортом, као и могућност за развој врхунског спорта. Без одговарајућег улагања у спорт и адекватног простора за игру и тренинг, нема правог развоја спорта¹⁰.

Улагање у спорт и спортске активности се поред директног буџетског финансирања спорта, врши и из средстава буџета Аутономне покрајине Војводине и из буџета јединица локалне самоуправе. Највиши проценат издвајања из општинског буџета имају општине из Јужнобачког округа (3,12%), док је најнижи проценат у Севернобачком округу (1,11%).

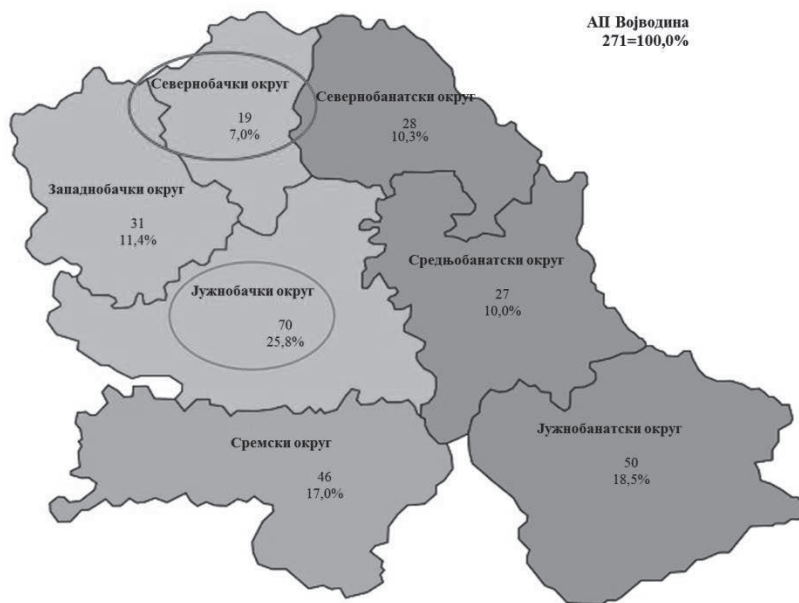
Мапа 4. Процент издвајања из општинских буџета

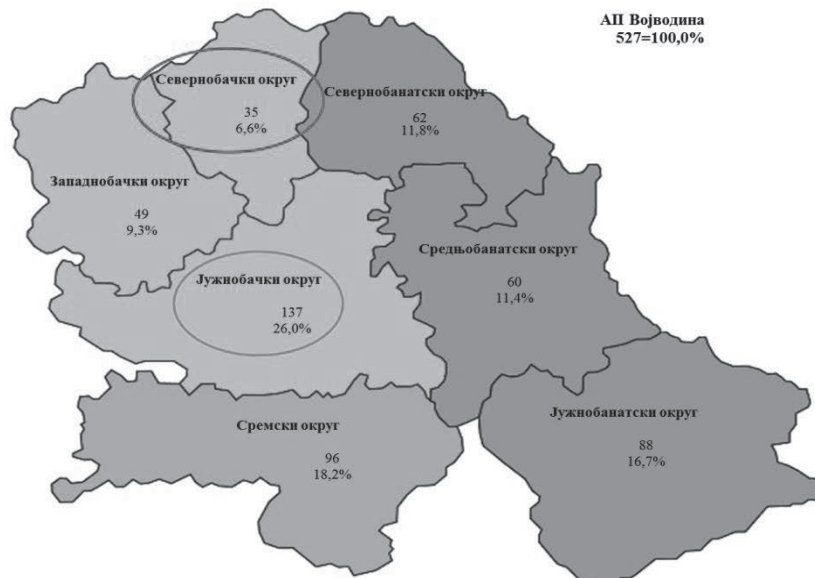
Према подацима Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, у АП Војводини има 271 фискултурна сала, при чему је највећа заступљеност у Јужнобачком округу (70 или 26%), а најнижа у Севернобачком округу (19 или 7%). Иста је ситуација и у погледу спортских терена.

Мапа 5. Број фискултурних сала по окрузима у АП Војводини

¹⁰ Стратегија развоја спорта у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године (Службеном гласник РС", бр. 110/2008 од 2.12.2008. године.

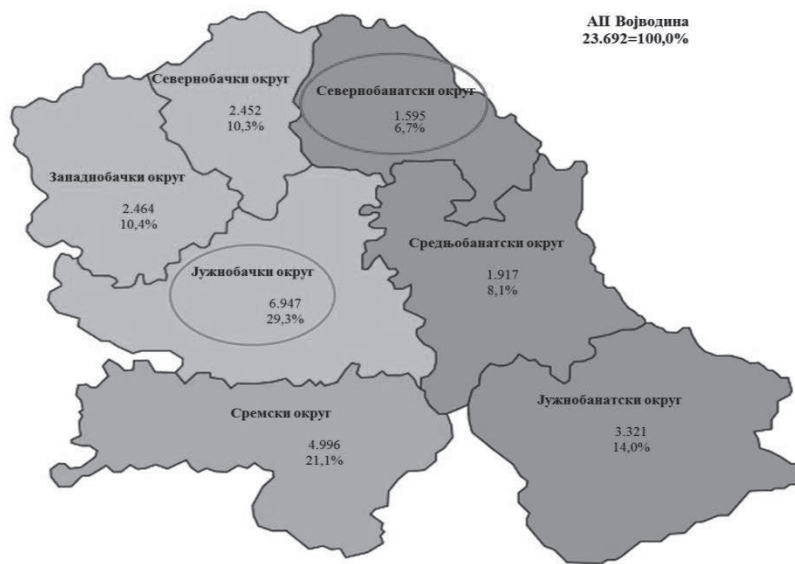
Мапа 6. Број школских спортских терена по окрузима у АПВ

Извор: Стратегија развоја школског спорта у АПВ, упитници које су школе попуниле и послале Секретаријату.

Развијена физичка спортска инфраструктура је важан предуслов за бављење спортом деце и омладине. Физичка неактивност деце, а поготово адолесцената, негативно утиче на њихов физички и духовни развој. Таква ситуација угрожава јавно здравље, а самим тим и здравље појединаца, док истовремено умањује регрутну базу за врхунски спорт. Један од показатеља физичке активности деце, јесте и чланство у спортским секцијама. Према подацима Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, у АП Војводини 23.692 детета је укључено у неку од спортских секција. Посматрано на нивоу округа, највећи број деце учесника у спортским секцијама је у Јужnobачком округу (6.947 ученика/ца или 29%), док је најнижи број у Северnobанатском округу (1.595 ученика/ца или 7%).

Мапа 7. Број ученика/ца који учествују у школским спортским секцијама по окрузима у АП Војводини

Здравство и социјална заштита

Од укупно 349 здравствених установа у Републици Србији у 2016. години, 92 (26,4%) се налазе на територији АП Војводине. Посматрано према учешћу у укупном броју појединачних категорија здравствених установа, уочава се да је највеће учешће специјалних болница, којих на територији АП Војводине има 11 (од 35 колико их има на републичком нивоу), те се стога може констатовати да је чак трећина свих специјалних болница на територији Републике Србије смештено у Војводини.

Табела 7. Здравствене установе у Републици Србији и АП Војводини, 2016. година

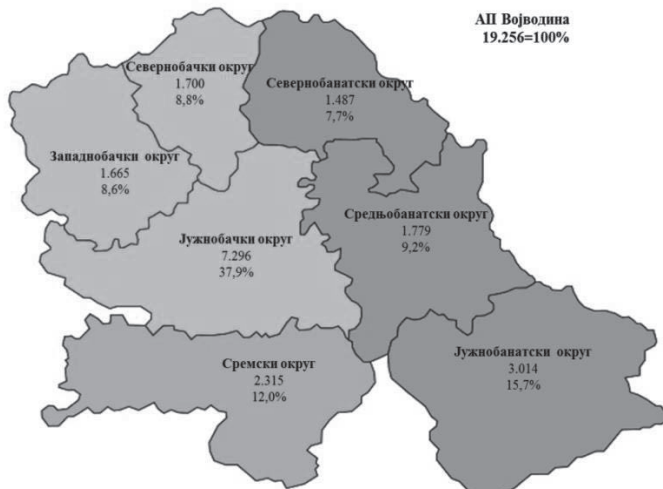
	Република Србија	АП Војводина	%
Завод за јавно здравље	25	7	28,0
Домови здравља	158	44	27,8
Опште болнице	41	9	22,0
Специјалне болнице	35	11	31,4
КБЦ	4	/	0,0
Клинички центри	4	1	25,0
Клинике	7	1	14,3
Заводи	24	5	20,8
Институти	16	4	25,0
Апотеке	35	10	28,6
Σ	349	92	26,4

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Доктор Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак Републике Србије, 2016.

Број здравствених радника и сарадника на нивоу Републике Србије у 2016. години износи 81.094, од чега је 23,7% (19.256) на нивоу АП Војводине. Од укупног броја здравствених радника и сарадника на нивоу АП Војводине, 4.619 чине доктори медицине (24,0%), 454 стоматолози (2,4%) и 416 фармацеути (2,2%).

Анализирајући округе у АП Војводини, највише здравствених радника и сарадника бележи Јужнобачки округ (37,9%), док је најмањи број здравствених радника и сарадника у Севернобанатском округу (7,7%).

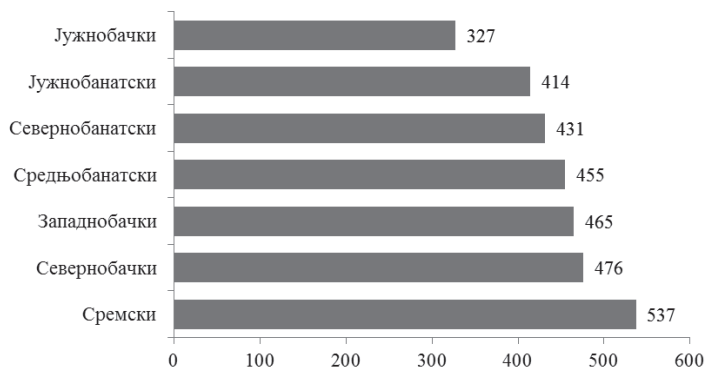
Мапа 8. Здравствени радници и сарадници на нивоу округа у АП Војводини, 2016. година

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Доктор Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак Републике Србије, 2016.

Покривеност становника једним лекаром на нивоу Републике Србије износи 352, а на нивоу АП Војводине 407, што показује неповољнију ситуацију на покрајинском нивоу. Уколико се број становника на једног лекара посматра према окрузима у АП Војводини, уочава се да је ситуација најповољнија у Јужнобачком округу (327 становника по лекару), а најнеповољнија на нивоу Сремског округа (537 становника по лекару).

Графикон 11. Број становника на једног лекара на нивоу округа у АП Војводини, 2016. година

Извор: Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2017.

У погледу установа социјалне заштите на територији АП Војводине, услугу домског смештаја одраслих и старијих лица пружа 15 установа чији је оснивач Покрајинска влада, услугу домског смештаја за одрасла и старија лица са менталним и интелектуалним потешкоћама пружа 6 установа, док услугу домског смештаја за одрасла и старија лица са сензорним потешкоћама пружа једна установа на територији Војводине. Такође, на територији АП Војводине, услугу домског смештаја одраслих и старијих пружа 28 приватних домова за старе којима је издата лиценца (дозвола за рад) надлежног министарства. У погледу установа за децу, услугу домског смештаја за децу и младе без родитељског старања и децу и младе са сметњама у развоју пружа 5 установа чији је оснивач Покрајинска влада¹¹.

У склопу установа социјалне заштите, центри за социјални рад пружају услуге социјалне заштите у 44¹² локалне самоуправе, при чему укупан број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад у 2017. години износи 218.238 и чини 11,7% укупне популације Војводине. У укупном броју корисника социјалне заштите благо доминирају жене са 52,6%, док мушкарци заузимају преосталих 47,4%. Важан показатељ је и однос броја корисника социјалне заштите и стручних радника Центра за социјални рад који је неповољан и износи 503 корисника по једном раднику.

Социјална заштита такође подразумева и исплаћивање додатка за децу, који је у 2016. години примало 367.000 деце на републичком и 103.000 деце на покрајинском нивоу. Уколико се наведени налази упореде са подацима из претходне, 2015. године, уочава се да је број деце која примају дечији додаток опао, што је у складу са трендовима депопулације, идентификованим како на националном, тако и на покрајинском нивоу.

¹¹ Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, [линк ка страници](#), датум претраживања: 21.9.2018. године.

¹² Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, [линк ка страници](#), датум претраживања: 21.9.2018. године.

У погледу броја и структуре корисника пензија из категорије осигураника запослених за 2016. годину, на нивоу АП Војводине 373.377 лица прима пензију што представља 25,8% републичког броја (1.449.278). Од тог броја, више од пола лица прима старосну пензију (59,4%), 23,2% породичну, а 17,4% инвалидску.

Када се посматрају подаци Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, уочава се да је у децембру 2017. године на нивоу Војводина забележено 422.124 корисника пензија, што чини 24,5% укупног броја корисника на републичком нивоу (1.720.435). Међу укупном броју корисника пензија Војводине, доминантно учешће заузимају запослени (са подацима за војна лица), који заузимају 88,1%, док пољопривредници представљају 6,5% корисника, а самосталне делатности 5,4%.

Просечна пензија на нивоу Војводине у децембру 2017. године износи 25.631 РСД и виша је од републичке (24.984 РСД). Када се посматрају појединачне категорије осигураника, највиша пензија се бележи у категорији осигураника самосталних делатности и износи 25.893 РСД, док је најнижа у случају категорије пољопривредника (12.273 РСД).

Сиромаштво и животни стандард

Стопа сиромаштва¹³ Републике Србије у 2016. години износи 7,3%. Регионална анализа стопе сиромаштва у 2016. години упућује на закључак да Београдски регион бележи најнижу стопу сиромаштва (4,0%), затим следи Војводина са 6,3%, Шумадија и Западна Србија са 6,6%, док регион Јужне и Источне Србије бележи највишу стопу сиромаштва (12,8%). Када се посматра период 2006-2016. године, уочава се позитиван тренд приближавања региона Војводине и Шумадије и Западне Србије Београдском региону, који у целокупном периоду има стабилно најнижу стопу сиромаштва.

Категорије у Србији које су највише изложене сиромаштву су необразовано становништво, незапослена и издржавана лица, лица старија од 65 година, деца, домаћинства са шест и више чланова, старачка једночлана и двочлана домаћинства (посебно рурална), лица са инвалидитетом, земљораднички пензионери, Роми и интерно расељени.

Стопа ризика од сиромаштва је најважнији показатељ сиромаштва у Европској унији и обухвата лица која се налазе испод прага сиромаштва (60% медијане) и имају тешкоћа да обезбеде нормалан живот, иако не морају бити сиромашна у смислу преживљавања. На нивоу Републике Србије стопа ризика од сиромаштва у 2016. години износи 25,5, док праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) износи 15.416,00 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. За домаћинства с двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година, праг ризика од сиромаштва је 27.748,82 динара, док је за четворчлано домаћинство с двоје одраслих и двоје деце старости до 14 година овај праг 32.373,63 динара.

Као мера животног стандарда становништва може се користити потрошња домаћинства која се посматра у складу са резултатима Анкете о потрошњи домаћинства¹⁴ Републичког завода за статистику, која је последњи пут спроведена 2016. године. Према анализираној Анкети, лична потрошња је на републичком нивоу износила 60.720 РСД, док је на покрајинском нивоу износила 57.817 РСД.

У структури личне потрошње домаћинстава у Војводини, као и на републичком нивоу, доминирају храна и безалкохолна пића са 35,4% учешћа, као и становање, вода, струја, гас и остала горива са 17,1%. Наведне категорије чине преко половине месечне потрошње домаћинства. Од преосталих испитаних категорија потрошње, значајно учешће заузима и транспорт са 9,1%.

Уколико се структура личне потрошње домаћинства посматра у односу на 2011. годину, уочава се да је она непромењена у смислу две водеће категорије – хране и пића и становања. Међутим, установљено је да су поједине категорије личне потрошње у посматраном периоду оствариле раст. Те категорије су Одећа и обућа (5,2%), Комуникације (5,3%), Рекреација и култура (5,4%), Образовање (1,4%), Ресторани и хотели (2,4%) и Остали лични предмети и остале услуге (6,1%).

---

¹³ Стопа сиромаштва показује удео појединаца у друштву који не могу да задовоље основне потребе и чији су доходак/потрошња испод прага (линије) сиромаштва. Линија апсолутног сиромаштва се у основи утврђује на основу нутриционистичког минимума и структуре потрошње најсиромашнијих домаћинстава.

¹⁴ Републички завод за статистику, Анкета о потрошњи домаћинства, 2016.

Графикон 12. Структура личне потрошње домаћинства АП Војводине, сва домаћинства у 2016. години, %

Извор: Републички завод за статистику

Расположива средства домаћинства чине приходи домаћинства у новцу и приходи домаћинства у природи. Структура расположивих средстава домаћинства на нивоу Републике Србије показују учешће од 95,6% прихода у новцу и 4,4% прихода у природи (који обухватају приходе у природи у име зарада и натуралну потрошњу). Ситуација је слична и на покрајинском нивоу – 96,7% расположивих средстава остварује се из прихода у новцу, док се 3,3% средстава остварује у природи. Домаћинства АП Војводине своја расположива средства у новцу генеришу у највећем проценту из редовног радног односа (49,0%) и из пензија (30,6%) и на тај начин обезбеђују скоро 80,0% својих расположивих средстава. Своје буџете, домаћинства допуњавају у највећој мери приходима од пољопривреде, лова и риболова (5,7%), приходима које остварују ван редовног радног односа (3,1%) и осталим примањима од социјалног осигурања (3,1%).

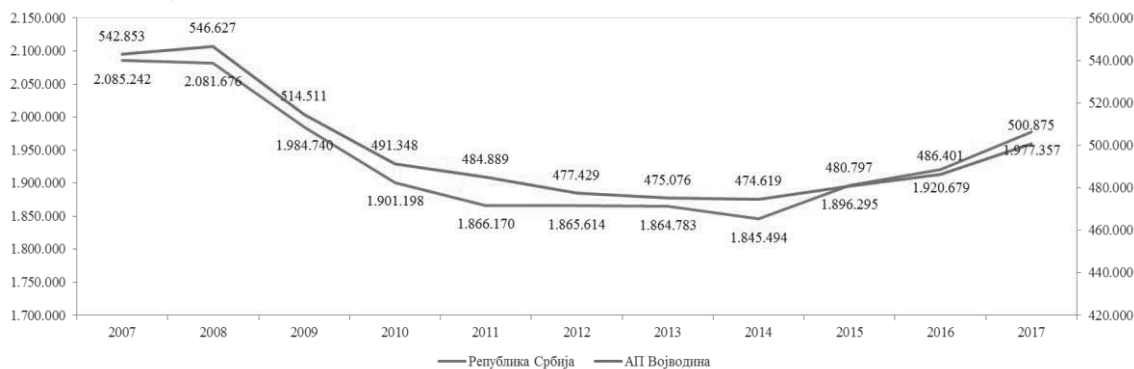
Према подацима о зарадама за 2017. годину, просечна републичка бруто зарада износи 65.976 РСД, док нето зарада износи 47.893 РСД. Уколико се упореди са претходном годином, може се закључити да је нето зарада остварила номинални раст од 3,9%. Просечна бруто зарада на нивоу Војводине износи 63.726 РСД, док је нето зарада 46.215 РСД и у односу на 2016. годину је остварила номинални раст од 3,5%.

Посматрано на нивоу округа, највећа нето зарада у 2017. години је забележена на нивоу Јужнобачког округа и износи 50.810 РСД, док је најнижа зарада забележена на нивоу Западнобачког округа (39.562 РСД). Поредићи промену зараде у међугодишњем периоду, највећи номинални раст је забележен на нивоу Средњобанатског округа и износи 5,5%, док је најмањи номинални раст забележен на нивоу Западнобачког округа и износи 2,2%.

Запосленост и незапосленост

Тржиште рада Републике Србије налази се у процесу опоравка, након што је 2009. године снажно погођено негативним ефектима светске економске кризе. Негативни ефекти кризе испољили су свој утицај на тржиште рада у четвртном кварталу 2008. године, при чему витални показатељи стања у погледу запослености још увек нису достигли преткризни ниво. Уколико се посматра целокупан период од 2007. године, уочава се да је регистрована запосленост опадала константно до 2014. године, да би тек 2015. године остварила раст. Најинтензивнији пад запослености бележи се у 2009. години, и износи 4,7%¹⁵ за Србију и 5,9% за Војводину. Наведене негативне стопе директно указују на последице кризе, као и на осетљивост тржишта рада Србије. Од 2015. године, запосленост на нивоу Србије, као и Војводине бележи позитиван тренд, при чему је најпозитивнија стопа раста забележена у последњој посматраној, 2017. години, и износи 3,0% како на републичком, тако и на покрајинском нивоу.

Графикон 13. Тренд кретања регистроване запослености Републике Србије и АП Војводине у периоду 2007–2017. године

Извор: Републички завод за статистику

Укупан број регистрованих запослених лица на нивоу Републике Србије у 2017. години износи 2.062.588, при чему је 1.977.357 запослених у правним лицима и предузетника, док је 85.231 регистрованих индивидуалних пољопривредника. Укупан број регистрованих запослених лица на нивоу Војводине износи 524.591 и чини 25,4% регистрованих запослених Србије, при чему 500.875 лица чини запослене у правним лицима (привредна друштва, предузећа, задруге, установе и друге организације) и предузетнике (лица која самостално обављају делатност и запослени код њих), док 23.716 лица представљају регистроване индивидуалне пољопривреднике.

Табела 8. Регистрована запосленост на нивоу Републике Србије и АП Војводине 2015-2017. године

Година	Укупно		%	Запослени у правним лицима (привредна друштва, предузећа, задруге, установе и друге организације) и предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих		%	Регистровани индивидуални пољопривредници		%
	Србија	АПВ		Србија =100	Србија		АПВ	Србија = 100	
2015.	1.989.617	506.598	25,5	1.896.295	480.797	25,4	93.320	25.801	27,6
2016.	2.009.785	511.313	25,4	1.920.679	486.401	25,3	89.106	24.912	28,0
2017.	2.062.588	524.591	25,4	1.977.357	500.875	25,3	85.231	23.716	27,8

Извор: Републички завод за статистику

¹⁵ Стопа пада у односу на претходну годину

Када се посматрају окрузи Војводине, највећи број запослених лица регистрован је на нивоу Јужнобачког округа (201.888), који генерише преко трећине (38,5%) укупног броја регистроване запослености на нивоу АП Војводине. Остали окрузи су распоређени на следећи начин: Сремски округ 83.069 запослених (15,8%), Јужнобанатски 64.346 (12,3%), Севернобачки 54.953 (10,5%), Средњобанатски 44.298 (8,4%), Западнобачки 40.620 (7,7%). Најнижи број запослених лица забележен је на нивоу Севернобанатског округа и износи 35.418 лица, односно чини тек 6,8% укупног броја регистрованих лица на нивоу Војводине.

Мапа 9. Регистрована запосленост на нивоу АП Војводине и округа, 2017. година

Извор: Републички завод за статистику

Посматрано према секторима, регистрованој запослености на нивоу АП Војводине у највећем проценту генеришу Прерађивачка индустрија (26,0%), Трговина на велико и мало и поправка моторних возила (17,2%) и Здравствена и социјална заштита (8,3%). Ова три сектора учествују у генерисању запослености АП Војводине са преко 50,0%.

Када се регистрована запосленост посматра са становишта промене у последње три године (2015-2017), уочава се да највећи пораст броја запослених лица забележен на нивоу сектора Рударство (21,5%), Административне и помоћне услужне делатности (16,7%), као и Информисање и комуникација (15,7%). Такође, у посматраном трогодишњем периоду се уочава и значајан пад броја запослености на нивоу сектора Пољопривреда, шумарство и рибарство који износи 12,7%. Пад регистроване запослености је забележен и на нивоу сектора Снабдевање водом и управљање отпадним водама (9,3%), Уметност, забава и рекреација (6,4%), Државна управа и обавезно социјално осигурање (4,5%), Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром (4,2%), Саобраћај и складиштење (2,8%), Здравствена и социјална заштита (2,4%) и Финансијске делатности и делатност осигурања (1,6%).

Табела 9. Регистрована запосленост на нивоу АП Војводине према секторима делатности, 2017. година

	2015	2017	стопа раста/пада
Укупно	506.598	524.591	3,6
Регистровани индивидуални пољопривредници	25.801	23.716	-8,1
Запослени у правним лицима (привредна друштва, предузећа, задруге, установе и друге организације) и предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	480.797	500.875	4,2
Запослени у правним лицима	400.678	413.740	3,3
Предузетници, лица која самостално обављају делатност и запослени код њих	80.119	87.135	8,8
Пољопривреда, шумарство и рибарство	21.598	18.852	-12,7
Рударство	1.905	2.315	21,5

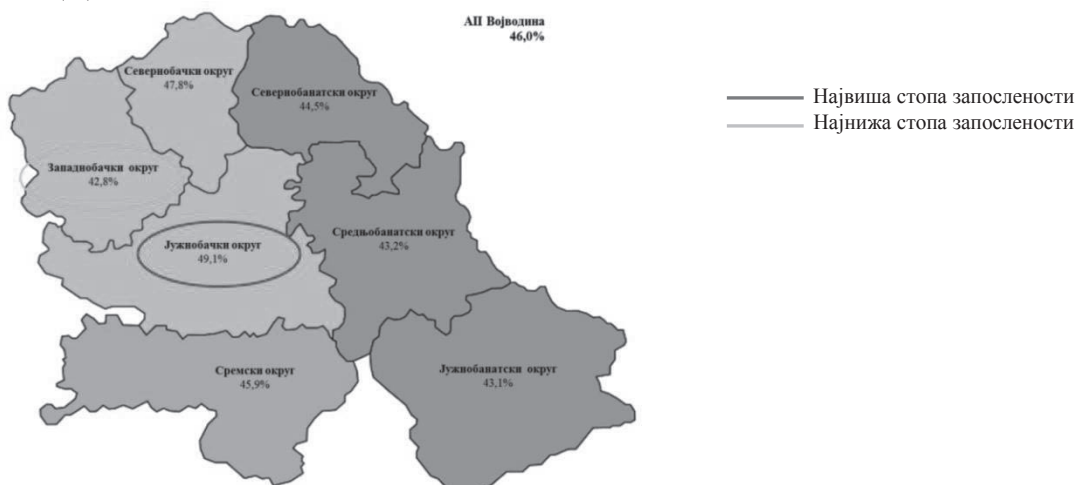
Прерађивачка индустрија	115.234	130.057	12,9
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	5.593	5.356	-4,2
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	10.384	9.416	-9,3
Грађевинарство	19.566	19.708	0,7
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	81.940	86.307	5,3
Саобраћај и складиштење	29.604	28.776	-2,8
Услуге смештаја и исхране	14.384	15.749	9,5
Информисање и комуникације	10.949	12.666	15,7
Финансијске делатности и делатност осигурања	9.501	9.351	-1,6
Пословање некретнинама	1.225	1.257	2,6
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	18.897	20.328	7,6
Административне и помоћне услужне делатности	14.991	17.495	16,7
Државна управа и обавезно социјално осигурање	29.586	28.248	-4,5
Образовање	35.753	36.016	0,7
Здравствена и социјална заштита	42.789	41.747	-2,4
Уметност, забава и рекреација	8.027	7.511	-6,4
Остале услужне делатности	8.847	9.721	9,9

Извор: Републички завод за статистику

Према подацима из Анкете о радној снази за 2017. годину, стопа запослености за становништво старије од 15 година на нивоу Републике Србије износи 46,7%, док је за АП Војводину нешто нижа и износи 46,0%. Забележене стопе запослености ниже су од просека Европске уније (53,5%), као и од стопа запослености земаља у окружењу које су старе чланице Европске уније, с обзиром да је стопа запослености становништва старијег од 15 година на нивоу Мађарске 53,9%, Бугарске 51,9% и Румуније 52,2%. Уколико се запосленост Србије и АП Војводине упореди са Хрватском (45,8%), која је најмлађа чланица Европске уније, уочава се да је запосленост на нивоу Србије и Војводине виша. Ситуација је слична и када се стопа запослености упореди са другим земљама кандидатима из окружења, с обзиром да износи 45,9% за Црну Гору и 42,8% за Македонију.

Када се стопа запослености за становништво старије од 15 година посматра на нивоу округа Војводине, она је највиша на нивоу Јужнобачког округа и износи 49,1%. У посматраној, 2017. години, два округа бележе стопу запослености која је виша од покрајинског нивоа који износи 46,0%: Јужнобачки (49,1%) и Севернобачки (47,8%), док је на нивоу преосталих пет округа забележена стопа запослености која је нижа од покрајинског просека: Сремски (45,9%), Севернобанатски (44,5%), Средњобанатски (43,2%), Јужнобанатски (43,1%) и Западнобачки (42,8%).

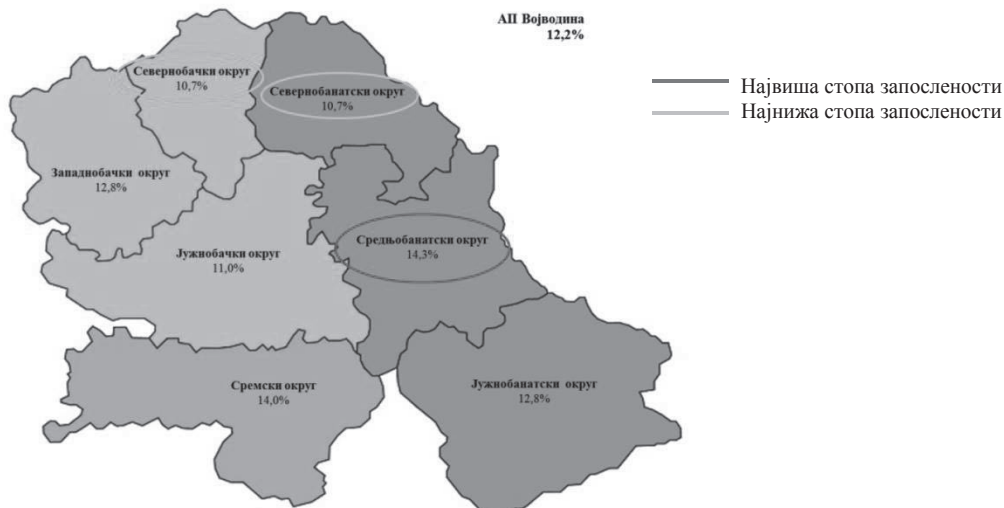
Мапа 10. Стопа запослености за становништво старије од 15 година на нивоу АП Војводине и округа, 2017. година (%)

Извор: Републички завод за статистику, Анкета о радној снази 2017.

Како би се анализирана незапосленост, као важан сегмент посматрања стања на тржишту рада, неопходно је посматрати стопе незапослености према подацима Анкете о радној снази за 2017. годину. Стопа незапослености за становништво старије од 15 година на нивоу Србије износи 13,5%, док је на нивоу Војводине нешто нижа и износи 12,2%. Када се стопа незапослености посматра за округе Војводине, уочава се да је нижа од покрајинског просека на нивоу три округа, Севернобачког (10,7%), Севернобанатског (10,7%) и Јужнобачког (11,0%), док је на нивоу преосталих округа стопа незапослености виша. Највиша стопа незапослености за становништво старије од 15 година, забележена је на нивоу Средњобанатског округа и износи 14,3%, док је у осталим окрузима нешто нижа: Сремски округ 14,0%, Западнобачки и Јужнобанатски 12,8%.

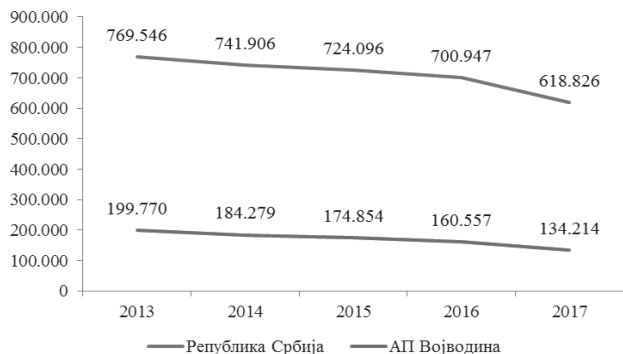
Мапа 11. Стопа незапослености за становништво старије од 15 година на нивоу АП Војводине и округа, 2017. година (%)

Извор: Републички завод за статистику, Анкета о радној снази, 2017.

Према подацима Националне службе за запошљавање, у децембру 2017. године, број незапослених лица на евиденцији за Републику Србију је износио 618.826 лица, а на нивоу АП Војводине 134.214 лица (21,7% укупног броја незапослених на републичком нивоу). Према подацима наведеног извора, незапосленост је од 2014. године у константном паду, како на републичком, тако и на покрајинском нивоу, при чему је пад најизраженији у последњој посматраној, 2017. години и износи 11,7% на нивоу Србије и 16,4% на нивоу АП Војводине.

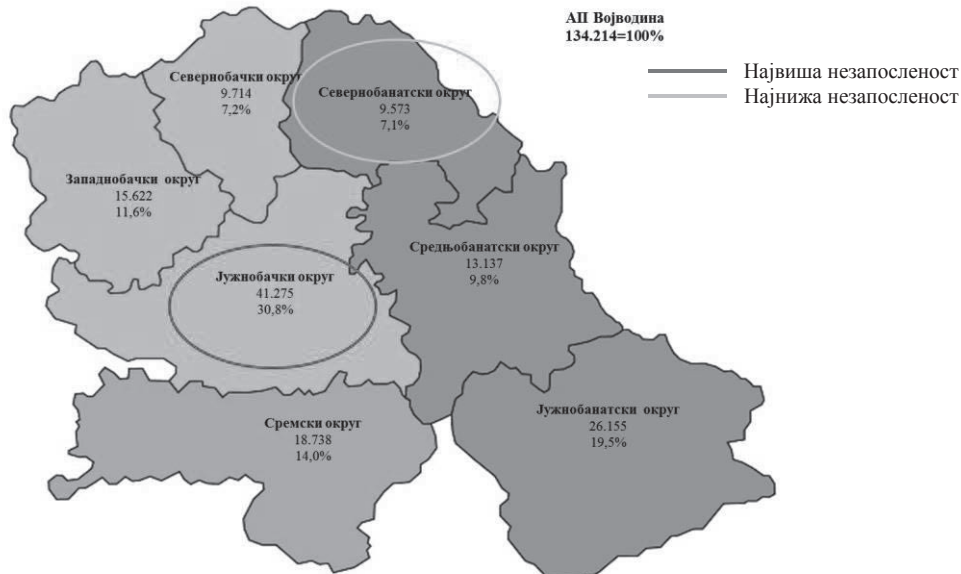
Графикон 14. Незапосленост на нивоу Републике Србије и АП Војводине, 2013-2017. године

Извор: Национална служба за запошљавање

Посматрано према окупационим Војводине, 30,8% незапослених лица евидентирано је у Јужнобачком округу, 19,5% у Јужнобанатском, 14,0% Сремском, 11,6% Западнобачком, 9,8% у Средњобанатском, 7,2% у Севернобачком и 7,1% у Севернобанатском округу.

Мапа 12. Незапосленост у АП Војводини и окупационим, децембар 2017. године

Извор: Национална служба за запошљавање

Када се посматрају подаци о незапослености према подручјима рада Националне службе за запошљавање, уочава се да је највећи број незапослених лоцирано у подручју Машинство и обрада метала (10,3%), Економија, право и администрација (9,3%), Пољопривреда, производња и прерада хране (7,7%), као и Трговина, угоститељство и туризам (7,3%).

Графикон 15. Незапосленост у АП Војводини према подручјима рада, 2017. година

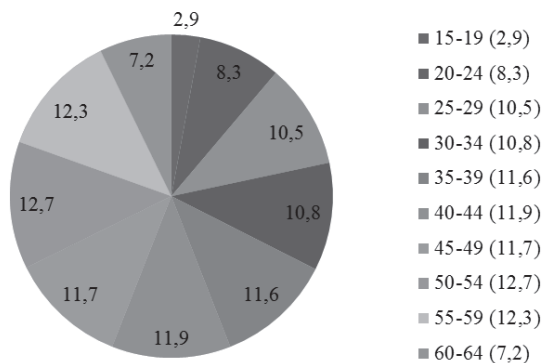

Извор: Национална служба за запошљавање

Када се посматра старосна структура незапослених лица АП Војводине, може се закључити да највеће учешће у укупном броју незапослених лица радног узраста заузима становништво које

припада старосној групи 50-54 године (12,7%), као и 55-59 година (12,3%). Становништво старосне групе 40-44 година чини 11,9%, 45-49 година 11,7% и 35-39 година 11,6%. Наведене групе заједно чине преко 60% укупног броја незапослених лица АП Војводине. Један од проблема са којима се суочава тржиште рада Србије је незапосленост младих. Стопа незапослености младих је на нивоу Европске уније 16,8%, док је на нивоу Србије и Војводине скоро два пута виша и износи 31,9% и 30,1%, респективно. У поређењу са појединачним земљама чланицама Европске уније, једине земље које бележе вишу стопу незапослености младих од Србије и Војводине су Грчка (43,6%), Шпанија (38,6%) и Италија (34,9%).

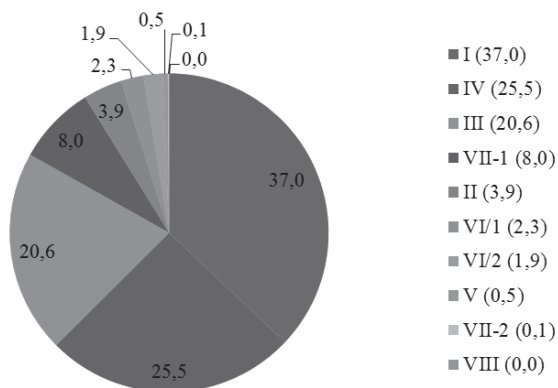
Графикон 16. Незапосленост у АП Војводини према старосним групама, 2017. година (%)

Извор: Национална служба за запошљавање

Образовна структура незапослених лица АП Војводине указује да највиши проценат незапослених (37,0%) има стечен први степен стручне спреме, затим 25,5% четврти степен стручне спреме и 20,6% стечен трећи степен стручне спреме. Такође, приметно је и високо учешће VII-1 степена стручне спреме у укупном броју незапослених на нивоу Војводине које износи 8,0%.

Графикон 17. Незапосленост у АП Војводини према степену стручне спреме, 2017. година

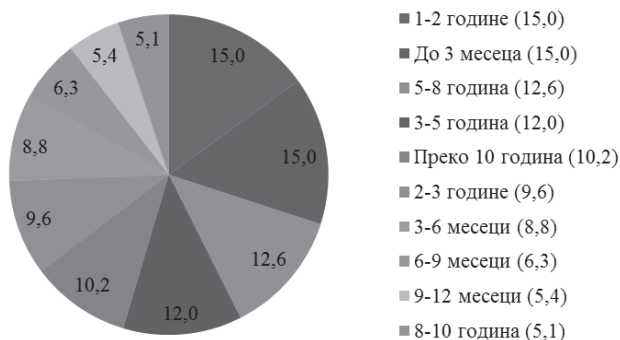

Извор: Национална служба за запошљавање

Уколико се анализира незапосленост на нивоу АП Војводине са становишта њеног трајања, уочава се да незапослена лица на запослење најчешће чекају од једне до две године (15,0% незапослених), затим до три месеца (15,0%), пет до осам година (12,6%), три до пет година (12,0%), као и преко десет година (10,2%).

Графикон 18. Незапосленост у АП Војводини према трајању, 2017. година

Извор: Национална служба за запошљавање

Лица која су незапослена дуже од годину дана чине 64,5% укупног броја незапослених лица са евиденције, што указује на проблем дугорочне незапослености на тржишту рада Војводине. Лица која су дугорочно незапослена, са протоком времена, губе стечене вештине и знања, мотивисаност за рад и у већини случајева прелазе у категорију неактивних (издржаваних) лица чији повратак на тржиште рада подразумева високе трошкове.

Да би се избегло повећање трошкова, односно да би се ограниченим средствима за мере које се односе на запошљавање обухватио што већи број лица, неопходно је усмерити их на лица која су тек остала без запослења. Истраживања су показала да та категорија лица захтева много краће обуке, да се лакше преквалификују или доквалификују и да су спремнији да се као предузетници укључе на тржиште рада.

У циљу превазилажења проблема са којима се тржиште рада Републике Србије суочава, уведени су програми и мере запошљавања који постоје на свим нивоима власти: националном (Национална служба за запошљавање), регионалном (Покрајински секретаријат за привреду и туризам) и локалном (локалне самоуправе кроз Локалне акционе планове запошљавања).

Национална служба за запошљавање обавља послове запошљавања, осигурања за случај незапослености, остваривања права из осигурања за случај незапослености, друга права у складу са законом, као и вођење евиденција у области запошљавања. Програми и мере активне политике запошљавања које спроводи Национална служба:

- Пројекти и међународна сарадња;
- Активности посредовања у запошљавању, професионалне оријентације и планирања каријере;
- Додатно образовање и обука;
- Субвенције за запошљавање;
- Јавни радови;
- Подстицаји за запошљавање и развој предузетништва;
- Спровођење програма решавања вишка запослених;
- Подстицај за запошљавање корисника новчане накнаде;
- Мере активне политике запошљавања за особе са инвалидитетом;
- Сарадња са социјалним партнерима у спровођењу мера активне политике запошљавања;
- Пакети услуга за незапослена лица која имају приоритет за укључивање у мере активне политике запошљавања.

Носилац послова запошљавања и спровођења политике запошљавања на територији АП Војводине је Покрајински секретаријат за привреду и туризам. Уважавајући смернице и препоруке европске политике запошљавања, циљеве политике запошљавања дефинисане Националним акционим

планом запошљавања, приоритети политике запошљавања на територији Аутономне покрајине Војводине су 1) подршка отварању нових радних места и смањење стопе незапослених у АП Војводини, 2) веће улагање у људске ресурсе побољшањем образовања и обука, као и максимално коришћење Едукативног центра, са циљем усклађивања понуде и потражње на тржишту рада и 3) промовисање социјалне инклузије и једнаких могућности на тржишту рада.

Основни инструмент спровођења активне политике запошљавања на територији Аутономне покрајине Војводине представља Покрајински акциони план запошљавања којим се дефинишу циљеви и приоритети и утврђују програми, мере и политике запошљавања, чијом се реализацијом тежи постићи одрживо повећање запослености у складу са стратешким правцима и циљевима Националне стратегије запошљавања 2011-2020. године.

Програми и мере активне политике запошљавања које се финансирају средствима из буџета АП Војводине, а реализују се преко Националне службе за запошљавање на територији АП Војводине, су субвенције незапосленим лицима за samozapoшљавање, субвенције послодавцима за запошљавање незапослених лица и јавни радови.

- Субвенција незапосленим лицима за samozapoшљавање представља додељена средства и стручну помоћ коју може да оствари незапослени који се samozapoшљава. Додељује се незапосленом лицу које се налази на евиденцији Националне службе за запошљавање на територији АП Војводине, ради оснивања радње или другог облика предузетништва од стране незапосленог или удруживањем више незапослених, као и за оснивање привредног друштва уколико оснивач заснива у њему радни однос.
- Субвенција послодавцима за запошљавање незапослених лица одобрава се послодавцима који припадају приватном сектору, ради запошљавања незапослених лица која се налазе на евиденцији Националне службе за запошљавање на територији АП Војводине. Субвенција за запошљавање незапослених лица представља државну помоћ мале вредности.
- Јавни радови се организују у циљу радног ангажовања незапосленог и незапосленог у стању социјалне потребе, очувања и унапређења радних способности незапослених, као и ради остваривања одређеног друштвеног интереса.

У циљу превазилажења идентификованог раскорака у усклађивању професионалне образовне структуре незапослених на евиденцији и потреба послодаваца на локалном и регионалном тржишту рада (првенствено у занимању III степена образовања), Покрајинска Влада је у Новом Саду основала Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама. Основни циљ Едукативног центра је превенција дугорочне незапослености, помоћ у стицању нових знања и вештина ради лакшег запошљавања и подршка развоју предузетништва, стварање претпоставки за отпочињање пословања и квалитетно улагање у обучавање и образовање заинтересованих лица.

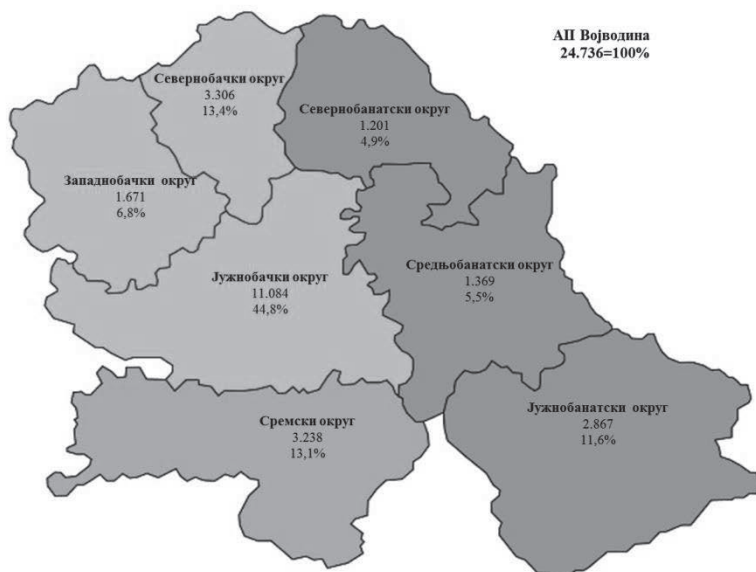
Сектор малих и средњих предузећа и предузетништво

У периоду од 2004. до 2011. године, учешће МСП Војводине у укупном броју МСП у Србији било је релативно константно, са најмањим учешћем од 26,1% забележеним у 2011. години. У наведеном периоду, број МСП у Србији је повећан са 74.708 у 2004. на 90.764 у 2011. години. Повећање броја МСП у наведеном периоду је приметно и у АП Војводини, где се број предузећа константно повећавао од 19.725 у 2004. години, до 23.719 предузећа у 2011. години. У последњој посматраној, 2016. години, број предузећа МСП сектора износи 24.736, док је на нивоу Србије 97.023, те је у поређењу са 2011. годином приметан значајан раст, посебно на републичком нивоу.

Када се посматрају окрузи Војводине и МСП сектор у 2016. години, уочава се да се највећи број предузећа налази у Јужнобачком округу и да МСП сектор овог округа обухвата 11.084 микро, малих, средњих и великих предузећа. Најмањи број предузећа је забележен на нивоу Севернобанатског округа и износи 1.201 предузећа.

Такође, анализа МСП сектора на нивоу округа указује и на велике регионалне разлике. МСП сектор Јужнобачког округа чини чак 44,8% укупног МСП сектора који генерише Војводина, док Севернобачки округ, који је на другом месту, генерише 13,4% укупног МСП сектора на покрајинском нивоу, односно тек трећину првопласираног округа. Округ са најмање учешћа у броју МСП у Војводини је Севернобанатски, са 4,9%. У односу на овај округ, Јужнобачки има 9,2 пута више МСП у 2016. години (што представља повећање у односу на 2011. годину када је тај однос износио 8,1 : 1 у корист Јужнобачког округа).

Мапа 13. Број МСП по окрузима и њихово учешће у укупном броју МСП Војводине, 2016. година

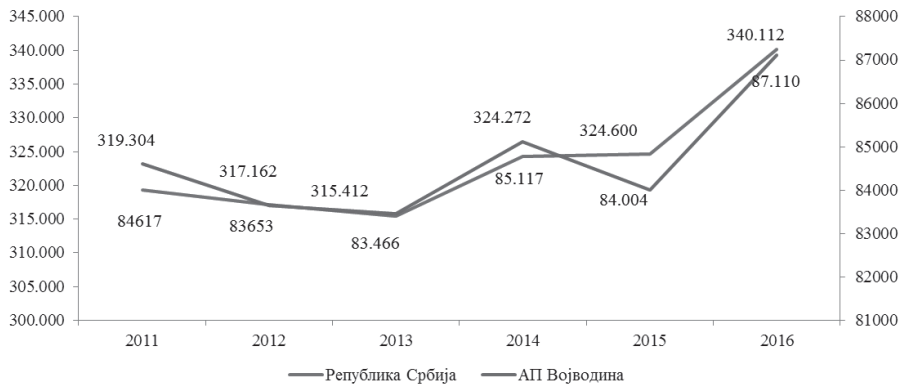

Извор: Министарство привреде Републике Србије на основу података Републичког завода за статистику

У поређењу са 2011. годином, број микро, малих, средњих и великих предузећа порастао је на нивоу Јужнобанатског, Јужнобачког, Средњобанатског и Сремског округа, док је опао на нивоу Западнобачког, Севернобанатског и Севернобачког округа.

Када се анализи МСП додају и информације о предузетницима, може се уочити да се број МСПП у Србији, као и у Војводини, кретао једнаком динамиком. У периоду 2011-2013. године, укупан број предузећа је опадао, да би у 2014. години остварио раст, а наредне, 2015. године поново опао. Највећи број предузећа у посматраном периоду је забележен у 2016. години.

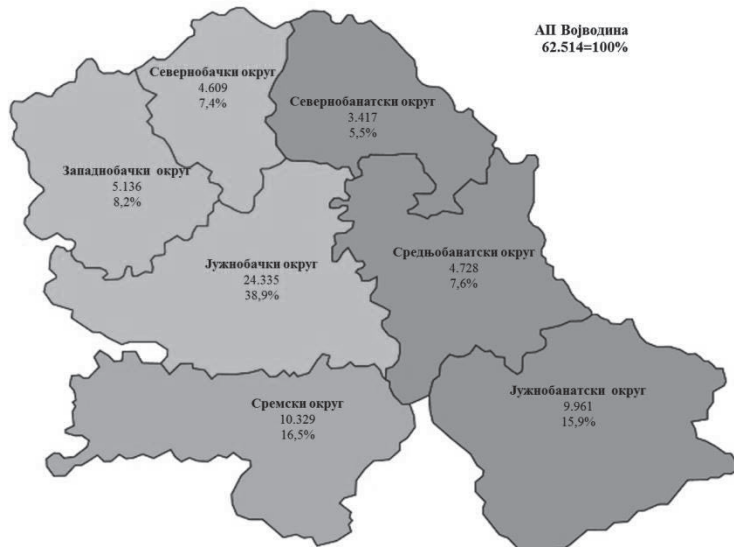
Графикон 19. Кретање броја МСПП у Републици Србији и АП Војводини у периоду 2011–2016. година

Извор: Министарство привреде Републике Србије на основу података Републичког завода за статистику

Када се у контексту предузетничког сектора у 2016. години посматрају окрузи Војводине, уочава се да се највећи број предузетника налази у Јужнобачком округу (24.335), док је најмањи број предузетника забележен на нивоу Севернобанатског округа и износи 3.417.

Мапа 14. Број предузетника по окрузима и њихово учешће у укупном броју МСП Војводине, 2016. година

Извор: Министарство привреде Републике Србије на основу података Републичког завода за статистику

У 2011. години је највећи број предузећа средње величине забележен на нивоу Јужнобачког округа (228), док је на другом месту Сремски (119). Најмањи број средњих предузећа забележен је на нивоу Севернобанатског (45) и Западнобачког округа (44).

Већ напоменуте регионалне разлике највидљивије су када се анализира учешће великих предузећа у укупном броју великих предузећа у АП Војводини у 2016. години. Однос између округа који има највише великих предузећа (Јужнобачки) и округа који има најмање ових предузећа

(Западнобачки) износи 10,2 : 1. С друге стране, најмање регионалне разлике су у односу учешћа у укупном броју средњих предузећа у АП Војводини, где су водећи окрузи АП Војводине (Јужнобачки) и последњи округ (Западнобачки) у овој категорији у Војводини у односу 5,2 : 1.

Регионалне разлике према окрузима АП Војводине и величини предузећа:

- Микро предузећа 9,9 : 1, Јужнобачки : Севернобанатски,
- Мала предузећа 6,8 : 1, Јужнобачки : Севернобанатски,
- Средња предузећа 5,2 : 1, Јужнобачки : Западнобачки,
- Велика предузећа 10,2 : 1, Јужнобачки : Западнобачки.

Према последњим доступним подацима за 2017. годину, предузећа у АП Војводини генеришу БДВ у износу од 505,8 млрд РСД, који чини 25,0% укупног БДВ-а на републичком нивоу. Уколико се наведени износ упореди са БДВ-ом из претходне, 2016. године, може се закључити да је у 2017. години остварио значајан раст од 6,9%.

Половину бруто додате вредности АП Војводине генерише Прерађивачка индустрија (49,7%), а сектори који учествују у формирању додате вредности са преко 5% су Трговина на велико и мало и поправка моторних возила (14,8%), Пољопривреда, шумарство и рибарство (6,7%), Саобраћај и складиштење (5,3%) и Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром (5,2%). Наведено у потпуности одговара и дистрибуцији предузећа према секторима, с обзиром да је преко половине војвођанских микро, малих, средњих и великих предузећа управо из сектора Прерађивачка индустрија и Трговина на велико и мало и поправка моторних возила. Међутим, важно је напоменути да сектору прерађивачке индустрије припада највећи број малих, средњих и великих предузећа, док сектору трговине припада највећи број микро предузећа.

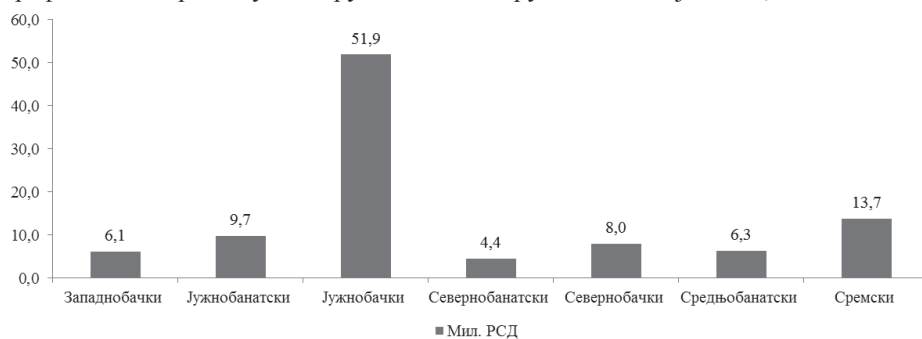
Графикон 20. Учешће појединачних сектора у формирање БДВ МСП сектора АП Војводине, 2017. година

Извор: Републички завод за статистику

Промет МСП сектора АП Војводине је у 2016. години износио је 27,8% промета МСП сектора у Србији. Највећи део војвођанског промета је остварио Јужнобачки округ, чак 51,2%, док је најмањи остварила Севернобанатски округ (4,4%).

Графикон 21. Промет у сектору МСПП по окрузима АП Војводине, 2016. година, мил. РСД (АПВ = 100)

Извор: Министарство привреде Републике Србије на основу података Републичког завода за статистику

Индикатори пословне демографије по регионалним областима показују значајну неравномерност услова за оснивање нових и развој постојећих привредних субјеката (предузећа и предузетника). У 2016. години, највећа пословна динамика је забележена у Београдској области, где је број основаних привредних субјеката већи од угашених, као и на нивоу Јужнобачког округа, где је нето број привредних субјеката повећан за 2.122 (број основаних предузећа износи 4.317, док је број угашених предузећа 2.195).

Посматрајући све области Републике Србије, распон најповољнијих и најнеповољнијих односа оснивања и гашења привредних субјеката је у 2016. години између Београдске области са једне, и Севернобанатске и Борске са друге стране (2,1 : 1,2).

Најповољније окружење за покретање и развој пословања (области са највећим бројем привредних субјеката која успешно настављају своје пословање након две године од оснивања), односно вишу стопу опстанка од просечне у Републици Србији имало је осам округа, међу којима су Јужнобачки и Севернобачки округ.

Табела 10. Основни показатељи пословне демографије у окрузима АП Војводине, 2016.

	Основана	Угашена	Нето	Нето ефекат	Број основаних у 2014.	Број опсталих у 2016.	Стопа опстанка (%)
Република Србија	42.044	24.728	17.316	1,7	37.311	26.450	70,9
Западнобачки	751	485	266	1,5	780	537	68,8
Јужнобанатски	1.440	1.060	380	1,4	1.230	847	68,9
Јужнобачки	4.317	2.195	2.122	2,0	3.812	2.776	72,8
Севернобанатски	467	386	81	1,2	438	283	64,6
Севернобачки	812	543	269	1,5	777	580	74,6
Средњобанатски	649	511	138	1,3	745	529	71,0
Сремски	1.434	1.024	410	1,4	1.381	985	71,3

Извор: Министарство привреде Републике Србије на основу података АПР

Иновације су основни покретачи привреде. Иновативност је основни фактор технолошког прогреса и економског развоја и веома је важна за сва предузећа на путу њиховог раста и развоја. Величина и квалитет иновационих потенцијала одређују могућност стварања иновација, а брзина и успешност у примени иновација детерминише брзину транзиције неке земље ка друштву заснованом на знању¹⁶.

¹⁶ Извештај о малим и средњим предузећима и предузетништву 2016, Министарство привреде

Унапређење иновативности је у основи развојних политика и у средишту је стратегије Европа 2020. Иновативност се на нивоу Европске уније мери помоћу Иновационог индекса¹⁷ који мери иновативне перформансе европских земаља, у циљу унапређења њихових иновационих перформанси и успешне реализације циљева стратегије Европа 2020. Вредност индекса се објављује у документу *European Innovation Scoreboard*. На основу израчунатог индекса, земље се групишу у четири групе:

- Иновациони лидери – земље код којих је индекс иновативности за 20% и више већи од просека ЕУ,
- Снажни иноватори – земље код којих је индекс иновативности између 90% и 120% просека ЕУ,
- Умерени иноватори – земље код којих је индекс иновативности између 50% и 90% просека ЕУ
- Скромни иноватори – земље код којих је индекс иновативности испод 50% просека ЕУ.

Према иновационим перформансама, Република Србија се у 2017. години налази у групи земаља умерених иноватора, са индексом иновативности од 0,335, при чему значајно заостаје у односу на просек ЕУ (0,504). У односу на земље у окружењу, боље иновационе перформансе од Србије има само Словенија (0,465) која припада групи снажних иноватора, док слабије перформансе бележе Мађарска (0,332) и Хрватска (0,258) које припадају групи умерених иноватора, као и Бугарска (0,229), Македонија (0,222) и Румунија (0,157) које припадају групи скромних иноватора.

У оквиру иновационог индекса, четири индикатора мере иновативне перформансе пословања малих и средњих предузећа: 1) Иновације МСП у производе и процесе – број малих МСП која су увела нови производ или процес на једно од својих тржишта; 2) Маркетинг и/или организационе иновације МСП – број МСП која су увела маркетинг иновацију и/или организационе иновације на једно од тржишта; 3) Иновационе активности МСП унутар предузећа – индикатор који мери степен до којег су МСП која су увела нов или побољшан производ/процес иновирала интерно и 4) Сарадња иновативних МСП са другима – мери степен до којег су МСП укључене у сарадњу из области иновација, дакле илуструје проток знања између предузећа и истраживачких институција, као и између самих предузећа, у циљу увођења, успостављања и развијања иновација.

Када се анализирају вредности посматраних индикатора, уочава се да Србија заостаје за ЕУ у свакој од посматраних категорија. Када се посматра у контексту земаља у окружењу, уочава се да у прве три категорије остварује боље перформансе, посебно када је у питању први индикатор – Иновације МСП у производе и процесе. Међутим, у погледу четвртог индикатора – Сарадња иновативних МСП са другима, уочава се да Србија заостаје за Мађарском, Хрватском и Македонијом, као и да је вредност овог индикатора драстично опао у односу на претходну, 2016. годину када је износио 8,5.

Табела 11. Показатељи иновативности МСП Републике Србије и изабраних земаља из окружења, 2017. година

	ЕУ 28	Србија	Словенија	Македонија	Хрватска	Мађарска	Бугарска	Румунија
Иновације МСП у производе и процесе	30,9	28,3	32,6	25,6	25,4	15,1	14,0	4,9
Маркетинг и/или организационе иновације МСП	34,9	32,9	33,2	27,8	30,8	15,2	14,8	8,8
Иновационе активности МСП унутар предузећа	28,8	23,8	26,1	18,7	21,1	11,7	11,2	4,5
Сарадња иновативних МСП са другима	11,2	4,9	13,2	7,1	6,8	6,2	3,1	1,8

Извор: European Innovation Scoreboard 2018, Европска комисија

¹⁷ Иновациони индекс је сложени показатељ који је састављен од четири основне групе показатеља иновативности које су сврстане у десет димензија са укупно 27 различитих показатеља.

Пољопривреда

Према последњим доступним подацима за Војводину, сектор Пољопривреда, шумарство и рибарство је у 2016. години остварило БДВ у вредности од 128.649 милиона РСД, што представља учешће од 14,0% у укупном БДВ-у на нивоу региона.

У структури извоза АП Војводине у 2017. години, посматрано по КД секторима и областима, Пољопривреда, шумарство и рибарство чини 2,8%. Структура извоза према посматраним производима упућује на закључак да друго месту по учешћу у укупном извозу АП Војводине заузима кукуруз, осим семенског (3,9%). Такође, у првих десет најзначајнијих извозних производа Војводине налази се шећер бели, у чврстом стању, са учешћем од 1,5%. Значајан извозни производ представља и уље од сунцокрета, шафранике, које чини 1,1% укупног извоза АП Војводине.

Коришћено пољопривредно земљиште је у Републици Србији у 2016. години износило 3.439 хиљада хектара, од чега се 44,6%, односно 1.533 хиљада хектара, налазило у АП Војводини. У односу на претходну годину, обим пољопривредног земљишта је на нивоу Републике Србије смањен за 28.832 хектара, док је у АП Војводини повећан за 4.741 хектара.

Табела 12. Коришћено пољопривредно земљиште Републике Србије и АП Војводине у 2016. години, ha

	Република Србија	АП Војводина	Учешће АПВ у РС (%)
Коришћено пољопривредно земљиште	3.439.887	1.533.422	44,6
Оранице и баште	2.597.808	1.414.347	54,4
Воћњаци	164.062	17.041	10,4
Виногради	22.150	5.003	22,6
Ливаде	342.926	18.687	5,4
Пашњаци	311.211	77.899	25,0

Извор: Републички завод за статистику

Обрадива површина је у АП Војводини чинила 95,0%. У структури земљишњих ресурса АП Војводине, пашњаци као најекстензивнији начин коришћења земљишта, заступљени су са свега 5,1%. Са друге стране, воћњаци и виногради као најинтензивнији начини коришћења земљишта су у АП Војводини заступљени са 1,1% и 0,3%, респективно. У поређењу са републичким нивоом, пашњаци АП Војводине чине 25,0% пашњака у Републици Србији, док воћњаци и виногради АП Војводине чине 10,4% и 22,6%, респективно.

Према последњим доступним подацима на нивоу округа, може се закључити да је највише обрадиве земље у Јужнобачком (18,7% од укупне обрадиве површине) и Јужнобанатском округу (19%), а најмање у Севернобачком округу (9,5%) који је погодан за узгајање воћњака. Виногради су најзаступљенији у Сремском и Јужнобанатском округу са уделом од 52% у укупној површини под виноградама у Војводини, а воћњака има највише у Сремском округу (скоро 30% укупне површине под воћњацима). Лош квалитет земљишта у Средњобанатском округу је утицао да остане велика површина под пашњацима (32% од укупне површине под пашњацима) па је у том округу сточарство врло заступљено.

Табела 13. Укупна коришћена пољопривредна површина у АП Војводини по окрузима за 2011. годину у хектарима

Окрузи АП Војводине	Пољоприв. површина	Обрадива укупно	Обрадива површина				Пашњаци
			Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде	
Западнобачки	203.412	194.199	187.143	1.208	431	5.417	5.851
Јужнобанатски	342.020	313.687	300.214	1.777	2.522	9.174	22.321
Јужнобачки	326.513	308.590	298.244	2.702	1.831	5.813	11.581
Севернобанатски	207.806	185.200	177.438	1.576	932	5.254	17.781

Севернобачки	160.130	156.886	151.725	3.449	851	861	2.253
Средњобанатски	283.975	241.958	228.254	1.922	546	11.236	32.074
Сремски округ	256.732	245.875	234.715	5.203	2.422	3.535	8.514

Међу ораницама и баштама у АП Војводини, доминирају жита (65,2%) и индустријско биље (26,1%). Посматрано у односу на републички ниво, најзаступљеније пољопривредне културе на ораницама и баштама Војводине су шећерна репа и индустријско биље, које чине 95,4% и 90,2% укупне земљишне површине под овим културама на републичком нивоу.

Табела 14. Оранице и баште у Републици Србији и АП Војводини, 2016. година, ha

	Република Србија	АП Војводина	Учешће АПВ у РС (%)
Оранице и баште	2.597.808	1.414.347	54,4
Жита	1.763.575	921.766	52,3
Махунарке	9.788	2.790	28,5
Кромпир	40.713	6.886	16,9
Шећерна репа	50.071	47.768	95,4
Индустријско биље	408.867	368.977	90,2
Поврће, бостан и јагоде	68.183	19.722	28,9
Цвеће	472	103	21,8
Крмно биље	236.684	45.254	19,1
Остали усеви	2.831	667	23,6
Угари	16.624	414	2,5

Извор: Републички завод за статистику

Према последњим доступним подацима на нивоу округа за 2011. годину, може се закључити да се највећа површина обрадивог земљишта користила за производњу жита, затим индустријског биља, повртног биља и крмног биља, респективно. Највише житарица се сејало у Јужнобанатском округу (20% од укупне површине под житом), а индустријског биља у Јужнобачком округу (26% од укупне површине под индустријским биљем). Под шумама је највећа површина земљишта у Сремском округу (42% од укупне површине под шумама), док је на другом месту према површини под шумом Јужнобанатски округ (20% од укупне површине под шумама).

Табела 15. Засејане површине (оранице и баште) и површина под шумама у АП Војводини по окрузима у 2011. години у хектарима

	Жито	Индустријско биље	Повртно биље	Крмно биље	Шуме
Западнобачки	122.334	48.727	8.009	6.180	13.107
Јужнобанатски	201.372	77.109	9.585	10.134	23.347
Јужнобачки	165.667	100.734	18.332	11.064	18.741
Севернобанатски	109.872	40.351	7.233	13.372	1.780
Севернобачки	112.502	25.489	3.359	9.381	3.998
Средњобанатски	151.344	52.566	6.603	13.728	7.356
Сремски	163.050	44.960	15.320	10.989	48.758

Извор: Републички завод за статистику

Када се посматрају важнији усеви у Војводини, уочава се да је највећи принос по ha у 2016. години остварен када је у питању шећерна репа (55,3 тона), купус и кељ (32,0 тона), кукуруз за крму (28,3 тона), кромпир (23,3 тона) и парадајз (22,5 тона).

У производњи воћа на нивоу Војводине, доминантну улогу у производњи заузимају јабуке, са забележеном производњом од 151 милиона тона и приносом од 23,8 тона по хектару. Након јабука, високу стопу приноса остварују и шљиве, са оствареном производњом од 44 милиона тона и приносом од 14,9 тона по хектару у посматраној, 2016. години.

Сточни фонд АП Војводине је у 2017. години остварио благи раст од 0,1% у односу на претходну годину. Када се посматрају сви региони Србије, може се закључити да се у Војводини узгаја

највећи број свиња (41%). Регион Шумадије и Западне Србије је водећи по узгоју броја говеда (46%), оваца (62%) и живине (36%), док се у Региону Јужне и Источне Србије највише узгајају козе (39%).

Када се посматра сточни фонд Војводине, закључује се да њиме доминира живина, са 33,5% у укупном броју живине на републичком нивоу, затим свиње са 41,9% учешћа у укупном броју свиња на републичком нивоу, док су на трећем месту говеда са 28,9% учешћа.

Табела 16. Број стоке и живине у Републици Србији и АП Војводини у 2017. години

	Република Србија	АП Војводина	Учешће АПВ у РС (%)
Говеда	898.650	259.530	28,9
Свиње	2.910.525	1.219.838	41,9
Овце	1.704.192	301.206	17,7
Козе	182.558	46.393	25,4
Живина	16.338.172	5.479.158	33,5

Извор: Републички завод за статистику

Према последњим доступним подацима за округе (Попис пољопривреде 2012), уочава се да је живина најдоминантнија на нивоу сточног фонда свих округа Војводине, са учешћем у распону од 62,4% (Севербанатски) до 94,4% (Средњобанатски). Поредићи све округе, уочава се и високо учешће свиња у сточном фонду Севернобанатског (25,3%) и Сремског округа (20,2%).

Табела 17. Броја говеда, свиња, оваца, коза, живине и трактора по окрузима у 2011. години

	Број говеда	Број свиња	Број оваца	Број живине	Број трактора
Западнобачки	29.812	155.919	24.981	702.379	11.170
Јужнобанатски	27.021	133.741	48.030	2.675.559	20.614
Јужнобачки	47.537	332.512	52.632	3.004.507	21.839
Севернобанатски	38.326	163.956	41.642	404.387	10.890
Севернобачки	33.962	198.441	21.113	1.163.015	8.223
Средњобанатски	38.936	85.974	41.481	2.806.527	13.423
Сремски	36.840	327.953	41.895	1.216.084	20.822

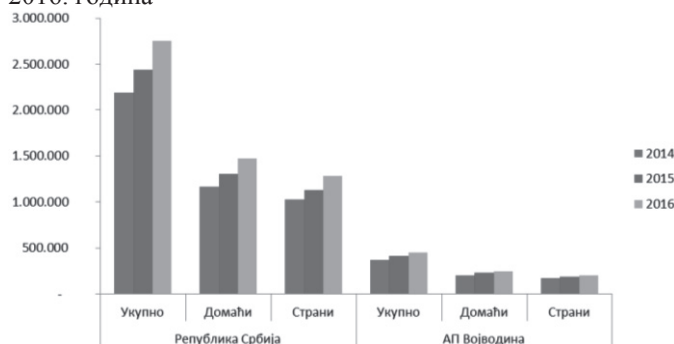
Извор: Републички завод за статистику

Према истом извору, просечан број трактора по пољопривредном газдинству на нивоу АП Војводине износи 0,72 док је по окрузима највише у Јужнобанатском и Северобанатском округу (у просеку око 0,8 трактора по газдинству). Најнеповољнији број трактора по пољопривредном газдинству је на нивоу Западнобачког округа, где је однос трактора према пољопривредном газдинству 0,61. Просечан број грла по газдинству у АП Војводини износи 1,7 грла говеда, 9,5 грла свиња, 0,4 грла коза и 1,8 грла оваца, где се примећује да се просечно по газдинству највише узгајају свиње.

Туризам

Подаци за 2017. годину указују на чињеницу да је АП Војводину посетило 496.625 туриста, од чега је 45,8% страних туриста. У односу на претходну годину, број туристичких посета у АП Војводини се повећао за 11,2%. Исте године је на нивоу Републике Србије забележено 3.085.866 туристичких посета, од којих је 48,5% било страних туриста. По питању структуре ноћења туриста на територији АП Војводине, у 2017. години забележено је 1.159.845 ноћења, од чега су 40,9% остварили странци, док је у Републици Србији у истој години забележено 8.325.144 ноћења, од чега су 38,1% остварили странци.

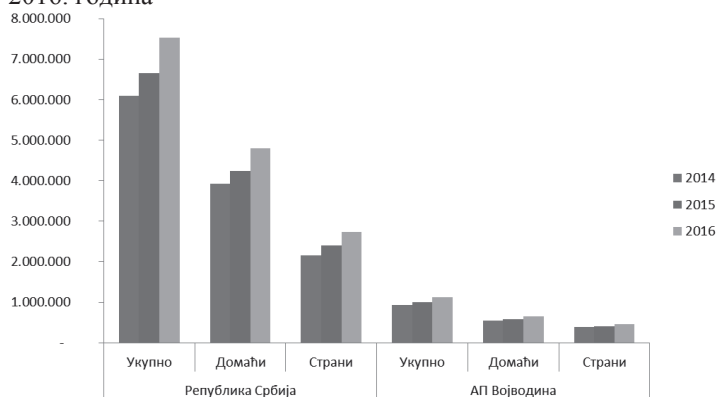
Графикон 22. Тренд и структура туристичких долазака у Републику Србију и АП Војводину у периоду 2014–2016. година

Извор: Републички завод за статистику

Посматрајући тренд и структуру туристичких долазака у Републику Србију и АП Војводину у периоду од 2014. до 2016. године, може се закључити да су у константном порасту број долазака домаћих и страних туриста. У посматраном периоду се сличан тренд бележи по питању ноћења туриста на територији Републике Србије и АП Војводине, како домаћих тако и страних.

Графикон 23. Тренд и структура туристичких ноћења у Републици Србији и АП Војводини у периоду 2014–2016. година

Извор: Републички завод за статистику

Просечна дужина боравка туриста на нивоу Републике Србије у периоду од 2014. до 2016. године износила је 2,7 ноћења, док је на нивоу АП Војводине она износила 2,5 ноћења. По правилу, више ноћења по боравку остварују домаћи туристи (2016. године у Републици Србији 3,3 домаћи, 2,1 страни туристи, а у АП Војводини 2,7 домаћи, 2,3 страни туристи).

Јужнобачки округ доминира у АП Војводини по броју туристичких долазака, као и броју ноћења туриста. У овом округу је у 2016. години остварено чак 45,5% (203.159) туристичких боравака у

АП Војводини, кроз које је остварено преко трећине (37,7%) туристичких ноћења (423.513). Поред Јужнобачког округа, најзначајнији окрузи АП Војводине по броју туристичких долазака и броју ноћења туриста су Севернобачки и Сремски округ. У Севернобачком округу је у 2016. години забележена посета 88.862 туриста, односно 158.177 ноћења, док је у Сремском округу за посматрани период забележено 59.820 туристичких посета, односно 196.449 ноћења. Иако други по броју туристичких посета у АП Војводини, Севернобачки округ бележи смањење броја туриста у односу на 2015. годину (90.184), при чему се тренд смањења броја туристичких долазака бележи и код Севернобанатског округа (са 26.745 у 2015. на 26.166 у 2016. години). Смањен број ноћења туриста у односу на 2015. годину бележи се у истим окрузима, Севернобачком и Севернобанатском округу.

Највећи број остварених ноћења у Јужнобачком округу је у Новом Саду (360.578 ноћења, 85,1% ноћења у округу), док је у Севернобачком округу место у којем је остварено највише ноћења Суботица (146.187 ноћења, 92,4% ноћења у округу). На основу анализе најпосећенијих дестинација по окрузима АП Војводине, може се закључити да је за АП Војводину карактеристичан градски туризам који подразумева мали број ноћења по доласку туриста (2,5 дана по боравку).

Табела 18. Најпосећеније дестинације по окрузима АП Војводине, 2016. година

	Туристи	Округ, укупно		Удео у округу (%)		Ноћења	Округ, укупно		Удео у округу (%)
Нови Сад	174.489	Јужнобачки	203.159	85,9	Нови Сад	360.578	Јужнобачки	423.513	85,1
Суботица	84.281	Севернобачки	88.862	94,8	Суботица	146.187	Севернобачки	158.177	92,4
Ириг	25.400	Сремски	59.820	42,5	Ириг	105.953	Сремски	196.449	53,9
Вршац	15.795	Јужнобанатски	27.633	65,2	Вршац	35.400	Јужнобанатски	87.244	40,6
Кањижа	11.560	Севернобанатски	26.166	60,4	Кањижа	46.952	Севернобанатски	107.871	43,5
Зрењанин	15.261	Средњобанатски	21.572	70,4	Зрењанин	54.085	Средњобанатски	75.085	72,0
Сомбор	11.271	Западнобачки	19.280	58,5	Апатин	52.035	Западнобачки	75.584	68,8

Извор: Општине у Србији, Републички завод за статистику

Када се анализира структура страних туриста, односно земље из којих они долазе, може се закључити да је дошло до промене трендова у односу на претходни период када је Република Србија примала највише туриста из земаља бивше Југославије, док су у 2016. години три земље из којих је дошао највећи број посетилаца Босна и Херцеговина (108.058), Турска (99.500) и Бугарска (91.233).

Туристичка понуда АП Војводине почива на богатој ресурсној и атракцијској основи, у оквиру које се као кључни туристички производи издвајају следећи видови туризма: манифестациони, културни, градски, рурални (сеоски), здравствени и бањски, пословни, наутички, ловни и риболовни, етно-гастрономски и екотуризам. Подршка различитим видовима туризма остварује се кроз суфинансирање пројеката од значаја за развој туристичког потенцијала, чиме се врши афирмација и промоција укупне туристичке понуде АП Војводине.

Разноликост манифестационог туризма почива на етнички, духовно и културно хетерогеном подручју Војводине. Манифестације су посвећене пољопривредним мотивима, храни, вину, културним и традиционалним мотивима, при чему је велики број манифестација међународног карактера. Према типовима, манифестације је могуће сврстати у уметничке, етнографске, привредне, спортске и манифестације забавног карактера. Један од кључних туристичких производа Војводине је гастрономија, која представља значајан садржај туристичке активности не само за етно-гастрономски туризам, већ и за манифестациони, рурални и екотуризам. Етно-гастрономски туризам је заступљен у селима, на салашима, у етно-кућама и у оквиру винских тура. Разнолики гастрономски садржај симбол је регионалног и локалног идентитета, чиме је

створен препознатљив туристички производ од великог значаја за привлачење туриста. Војвођанска кухиња представља традиционални елемент културног наслеђа, при чему њено богатство почива на утицајима мађарске, словачке, српске, немачке и румунске кухиње. На подручју Војводине се издвајају три виноградарска рејона: Сремски рејон, Банатски рејон и Рејон суботичко-хоргошке пешчаре. Обиласци винских подрума (винске туре) и разне манифестације организоване поводом бербе грожђа чине главне активности у оквиру винског туризма.

Уско повезан са етно-гастрономским туризмом је рурални туризам, чији појам се односи на све туристичке активности које се спроводе у руралним подручјима. Значајно место у руралном туризму Војводине заузимају салаши, који омогућавају јединствен доживљај аутентичног традиционалног живота у равници. Неки од најпосећенијих салаша се налазе у Бачкој, у околини Суботице, Сомбора, Србобрана, Ченеја и Бечеја. Поред боравка у сеоском домаћинству, туристичку понуду чине упознавање са сеоском архитектуром, гастрономија, посета етно-кућама и учествовање у сеоским манифестацијама. Значајна је подршка која се пружа развоју и ревитализацији послова који се сматрају уметничким и старим занатима, чиме се обогаћује туристичка понуда традиционалне културне баштине Војводине.

Значајна обележја културног туризма Војводине представљају археолошка налазишта, фортификациска здања, дворци, стара градска језгра, музеји и верске знаменитости. Манифестације уметничког карактера обогаћују културну туристичку понуду и доприносе креирању јединственог културног идентитета Војводине. Поред обиља културних добара, ресурсну основу развоја туризма АП Војводине чине и природна добра, која су већим делом заштићена. Екотуризам се темељи на активностима у пределима очуване природе и заштићеним природним добрима, на чијем подручју се под заштитом налазе и многобројне биљне и животињске врста са статусом природних реткости.

На нивоу Војводине заступљен је и ловни туризам, који према типу ловишта разликује ловишта на пољопривредном земљишту, шумска ловишта и ловни туризам везан за водене површине. Најпознатијим ловиштима газдују ЈП „Војводинашуме“ и Војска Србије. Риболовни туризам има потенцијал за даљи развој услед обиља површинских вода на простору АП Војводине, при чему се најпознатија риболовна подручја налазе на највећим рекама: Дунаву, Сави, Тиси и Тамишу. Највеће реке у Војводини заједно са каналима хидросистема Дунав-Тиса-Дунав чине главне пловне путеве, који се поред транспорта користе и у рекреативне сврхе. Наутички туризам укључује индивидуалне пловидбе власника бродова, изнајмљивање бродова ради пловидбе и организована кружна путовања рекама. Наутички туризам повезан је са туристичком понудом приобаља, у чијем садржају су манифестације, спортско-рекреативне активности и богата гастрономска понуда. Термоминералне воде на подручју АП Војводине поседују квалитет и разноврстност која омогућује експлоатацију и коришћење на више од двадесет локалитета, укључујући бање, лечилишта, базене и купатила од локалног значаја.

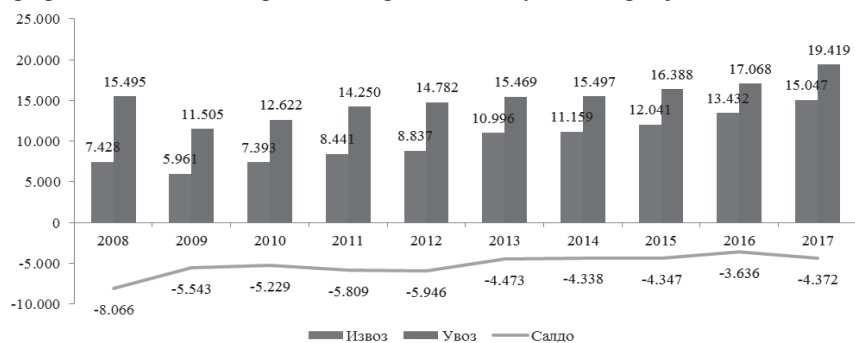
Карактеристичан за градове у Војводини, градски туризам нуди комплексне туристичке вредности и могућности комбиновања појединачних специфичних елемената туристичких производа. Мотиви доласка туриста у градове укључују посао, културно-историјска баштина и манифестације. Услед великог значаја за унапређење привредног и туристичког развоја Војводине, потребно је издвојити пословни туризам, који обухвата индивидуална или корпоративна путовања, конгресе, семинаре, конференције и сајмове. Зарад унапређења и промовисања дестинација пословног туризма, пружа се подршка у виду суфинансирања трошкова организације регионалних међународних сајамских манифестација у АП Војводини.

Спољна трговина

Спољнотрговинску размену Републике Србије, а самим тим и АП Војводине, карактерише константан дефицит који је у периоду 2008-2009. године у паду. Важно је истаћи и да је у 2017. години у поређењу са 2008. годином, дефицит спољнотрговинске размене Србије и Војводине дупло нижи. Такође, у години пре кризе, 2008, извоз је износио два пута мање него увоз, како на нивоу Србије, тако и на нивоу Војводине, да би се у последњој посматраној, 2017. години, та разлика значајно смањила, што је позитивно утицало на дефицит.

Иако је у периоду 2009-2017. године БДП осцилирао, обим извоза се константно повећавао, као и обим увоза, међутим, извоз се повећавао по већој стопи, те је преткризни ниво извоза достигнут 2013. године, а у наредним годинама и значајно премашен. Када се посматра извоз Војводине, примећује се да је у целокупном периоду благо растао, да би његов износ у 2017. години био два пута виши од преткризног. Међутим, увоз Војводине је растао веома благо, да би 2016. године и опао, што је утицало да дефицит износи најнижи ниво у целокупном посматраном периоду.

Графикон 24. Спољнотрговинска размена Републике Србије, 2008–2017. година (у мил. евра)

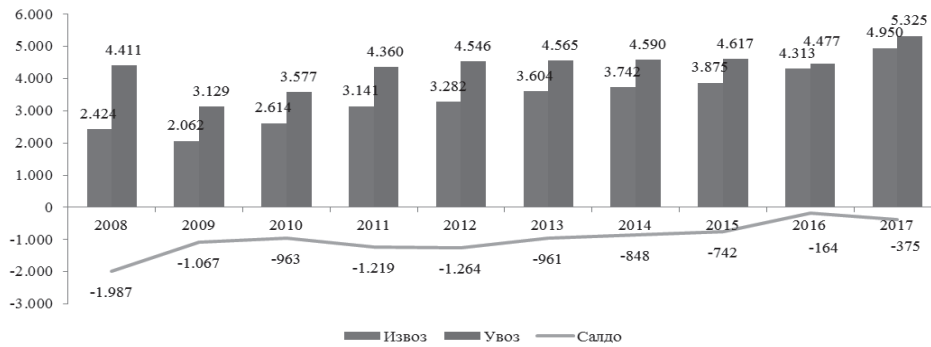

Извор: Републички завод за статистику

Посматрано према секторима СМТК, раст извоза, пад увоза, а последично и пад дефицита на нивоу Војводине у 2016. години, реализовани су захваљујују расту извоза у следећим секторима: Производња моторних возила и приколица, Производња прехранбених производа, Производња електричне опреме, електричних машина, апарата и уређаја, Производња основних метала, Производња производа од гуме и пластике. Такође, важно је напоменути и да је паду увоза Војводине у 2016. години допринео и пад цене нафте на међународном тржишту, с обзиром да увоз енергије чини четвртину укупног увоза Војводине.

Укупна спољнотрговинска размена Војводине је у 2017. години највећа у целокупном посматраном периоду од 2008. године, износи 10,2 млрд. евра и већа је за 16,9% од остварене робне размене у 2016. години. Извоз Војводине износи 4,9 млрд. евра, док је увоз 5,3 млрд. евра.

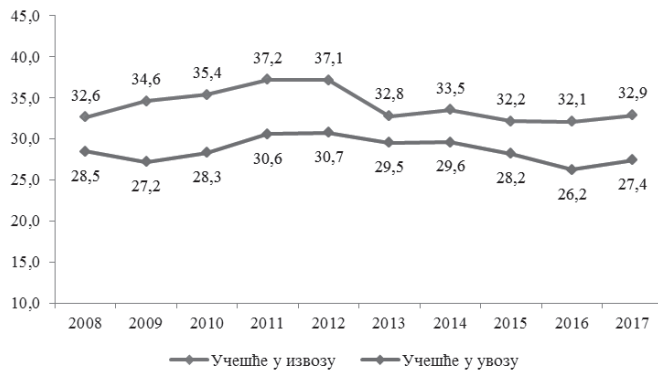
Графикон 25. Спољнотрговинска размена АП Војводине, 2008–2017. година (у мил. евра)

Извор: Републички завод за статистику

Учешће Војводине у спољнотрговинској размени Републике Србије је значајно, при чему Војводина у извозу Србије учествује са преко 30%, док је њено учешће у увозу Србије испод 30%. Од укупно пет региона Србије, Војводина остварује највећи извоз, којим у укупном извозу Србије учествује са 32,9%. У контексту свих пет региона Србије, Војводина је на другом месту према реализованом увозу, те у укупном увозу Србије учествује са 27,4%.

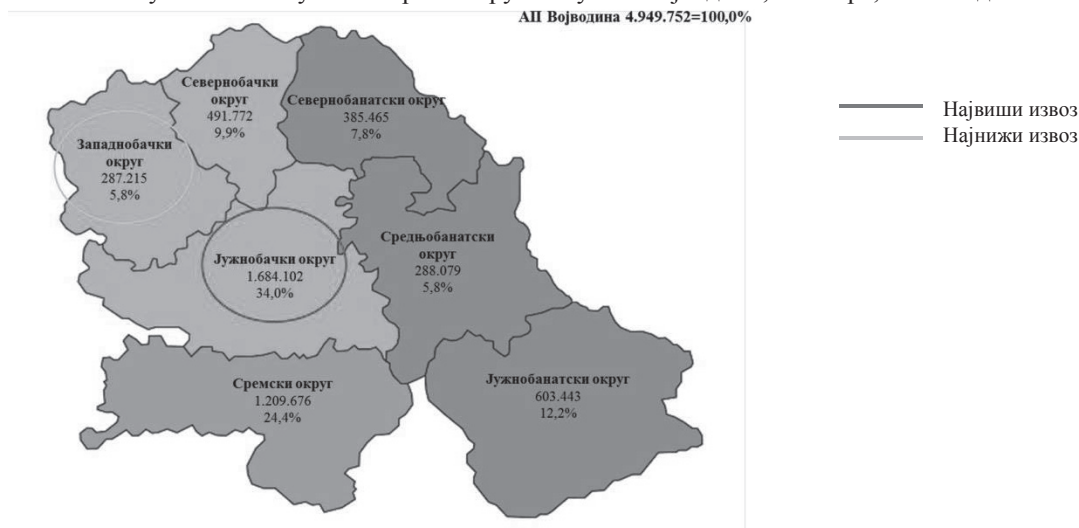
Графикон 26. Учешће АП Војводине у увозу и извозу Републике Србије у периоду 2008–2017. године (%)

Извор: Републички завод за статистику

Највећи обим спољнотрговинске размене на нивоу Војводине реализује Јужнобачки округ, док најмањи обим укупне размене реализује Западнобачки округ. Када се извоз и увоз посматрају појединачно по окрузима, уочава се да је реализовани извоз највиши на нивоу Јужнобачког округа и износи 1,7 млрд. евра, те стога наведени округ у укупном извозу Војводине учествује са 34,0%. Јужнобачки округ је на првом месту и када је у питању увоз (2,6 млрд. евра), при чему учествује у половини укупног увоза целокупног војвођанског региона.

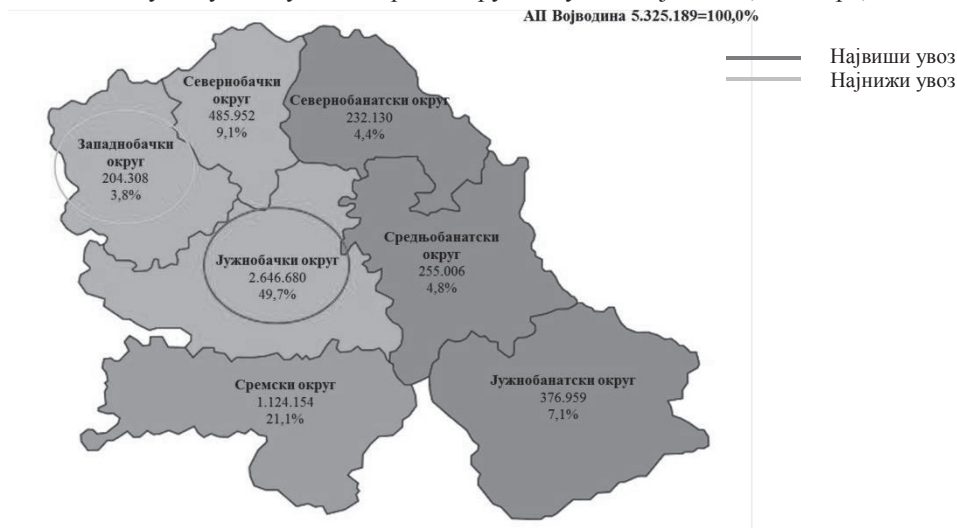
Мапа 15. Укупан извоз и учешће према окрузима у АП Војводини, 000 евра, 2017. година

Извор: Привредна комора Војводине, Информација о привредним кретањима у АП Војводини за 2017. годину

Најмањи удео у укупном извозу, као и увозу округа заузима Западнобачки округ, који чине Сомбор, Апатин, Кула и Оџаци. Удео Западнобачког округа у укупном извозу Војводине је 5,8%, док је удео округа у укупном увозу Војводине тек 3,8%.

Мапа 16. Укупан увоз и учешће према окрузима у АП Војводини, 000 евра, 2017. година

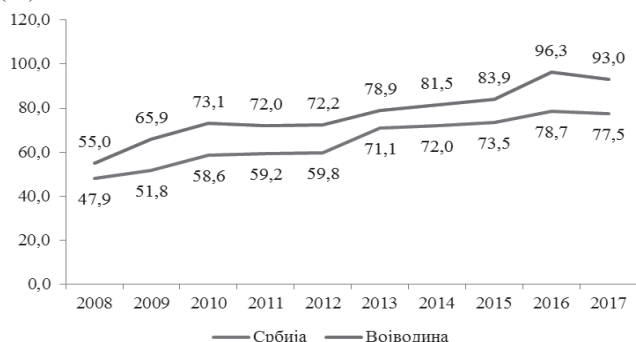
Извор: Привредна комора Војводине, Информација о привредним кретањима у АП Војводини за 2017. годину

Када се анализира спољнотрговински салдо округа, може се закључити да је на нивоу свих округа позитиван, односно да је на нивоу свих округа, осим Јужнобачког, регистрован суфицит у спољнотрговинској робној размени, при чему је највећи суфицит забележен у Јужнобанатском округу и износи 226 милиона евра. Једини округ на нивоу кога је забележен дефицит, Јужнобачки округ, учествује у увозу Војводине са 50%, што има за последицу изузетно велик дефицит спољнотрговинске размене (-963 мил. евра). Забележени спољнотрговински дефицит је чак већи од спољнотрговинског дефицита АП Војводине (-375 мил. евра), јер сви остали окрузи у АП Војводини остварују спољнотрговински суфицит и на тај начин умањују дефицит на покрајинском нивоу.

Дефицит спољнотрговинске размене је у директној вези са коефицијентом покривености увоза извозом, који се добија дељењем извоза са увозом. Посматрани индикатор је од 2008. године у константном порасту, при чему је у целокупном периоду виши на нивоу Војводине и у 2017. години износи 93,0%. Када се покривеност посматра у односу на 2016. годину, уочава се да је због вишег раста увоза у односу на извоз, покривеност смањена, како на нивоу Војводине, тако и на републичком нивоу.

Графикон 27. Покривеност увоза извозом Републике Србије и АП Војводине у периоду 2008–2017. године (%)

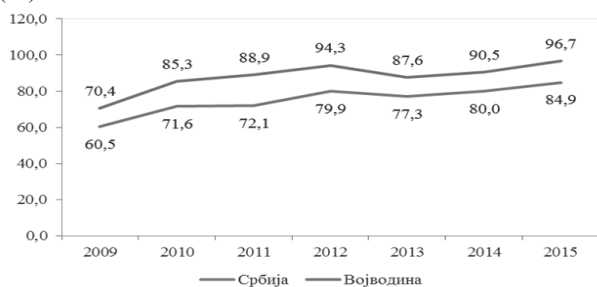

Извор: Републички завод за статистику

Анализом тренда кретања увоза, извоза и дефицита спољнотрговинске размене, као и праћењем учешћа АП Војводине у извозу и увозу Србије, може се стећи одређени увид у спољнотрговинске перформансе републике и региона. Ипак, Србија као мала привреда, зависи и од привредног стања земаља са којима највише сарађује у спољнотрговинској размени, па је битно анализирати и степен отворености привреде, као и учешће појединачних земаља у реализованој спољнотрговинској активности.

Степен отворености привреде представља укљученост земље у међународну поделу рада. Овим показатељем се изражава и вредност размене са другим земљама у односу на БДП (зависност од других земаља). Такође, овај показатељ је и један од фактора мерења макроконкурентности посматране привреде. Када се анализира степен отворености привреде Србије и Војводине, уочава се да је он на нивоу државе, као и региона, висок, при чему је у целокупном посматраном периоду 2009-2015. виши на нивоу Војводине и у 2017. години износи 96,7%.

Графикон 28. Степен отворености привреде Републике Србије и АП Војводине у периоду 2009–2015. године (%)

Извор: Републички завод за статистику, сопствени обрачун

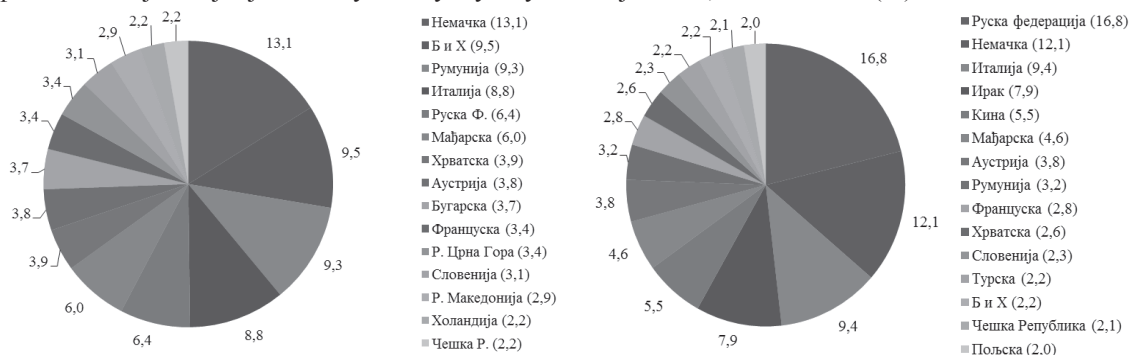
Када се спољнотрговинска размена Војводине посматра према групама земаља које у њој учествују, уочава се да доминантну улогу, како у извозу, тако и у увозу, заузима Европска унија у коју Војводина извози 69,8% укупног извоза у 2017. години. Такође, Европска унија је доминантна

и у увозу Војводине, те генерише 56,5% њеног увоза. Веома важан спољнотрговински партнер Војводине је и ЦЕФТА регион, у који Војводина пласира 16,7% извоза, а који у увозу учествује са 3,0%. Када су у питању земље које не припадају наведеним групацијама, оне у извозу Војводине учествују са 13,5%, док Војводина из њих увози 40,5% укупног реализованог увоза.

Када се остале земље посматрају појединачно у контексту увоза, уочава се да Војводина 16,8% укупног увоза реализује са Руском Федерацијом од које највише набавља сирову нафту и природни гас. Када се све земље које учествују у спољнотрговинској размени Војводине посматрају појединачно, уочава се да у извозу доминирају Немачка са 13,1%, Босна и Херцеговина са 9,5%, Румунија са 9,3%, Италија са 8,8%, Руска Федерација са 6,4% и Мађарска са 6,0%. У погледу увоза, поред Руске Федерације, доминира Немачка са 12,1%, Италија са 9,4% и Ирак са 7,9%.

У оквиру најзначајнијих земаља према вредности оствареног извоза, дефицит спољнотрговинске размене је забележен у размени са Руском Федерацијом (573,8 мил. евра), Италијом (63,8 мил. евра), Аустријом (17,5 мил. евра) и Чешком Републиком (3,4 мил. евра).

Графикон 29. Најзначајније земље у извозу и увозу АП Војводине, 2017. година (%)

Извор: Привредна комора Војводине

У структури извоза АП Војводине у 2017. години, посматрано по КД секторима и областима, доминирају производи сектора Прерађивачка индустрија, који чине чак 83,5% укупног извоза. Учешће сектора Трговина на велико и мало и поправка моторних возила износи 10,3% укупног извоза Војводине, док Пољопривреда, шумарство и рибарство учествује са 2,8%. Наведена три сектора чине 96,6% укупног извоза који Војводина остварује.

У структури увоза Војводине, поред сектора који су заступљени и на извозној страни, значајно учешће бележи и сектор Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром, које чини 7,4% укупног увоза АП Војводине.

Табела 19. Структура извоза АП Војводине по КД секторима и областима, у %, 2017. година

Извоз	%
Прерађивачка индустрија	83,5
Производња прехрамбених производа	17,0
Производња моторних возила и приколица	11,8
Производња производа од гуме и пластике	9,4
Производња електричне опреме	7,8
Производња кокса и деривата нафте	7,7
Производња хемикалија и хемијских производа	6,7
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	10,3
Трговина на велико, осим трговине моторним возилима	96,5
Трговина на мало, осим трговине моторним возилима	1,8

Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	1,7
Пољопривреда, шумарство и рибарство	2,8
Пољопривредна производња, лов и услужне делатности	97,4
Шумарство и сеча дрвећа	1,9
Рибарство и аквакултуре	0,7
Остали КД сектори, области и гране делатности	3,3

Извор: Привредна комора Војводине

Табела 20. Структура увоза АП Војводине по КД секторима и областима, у %, 2017. година

Увоз	%
Прерађивачка индустрија	63,5
Производња кокса и деривата нафте	27,0
Производња моторних возила и приколица	10,2
Производња производа од гуме и пластике	9,2
Производња прехранбених производа	8,2
Производња електричне опреме	7,6
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	23,1
Трговина на велико, осим трговине моторним возилима	80,7
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила	11,6
Трговина на мало, осим трговине моторним возилима	7,8
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	7,4
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	100,0
Пољопривреда, шумарство и рибарство	1,8
Пољопривредна производња, лов и услужне делатности	94,3
Рибарство и аквакултуре	5,5
Шумарство и сеча дрвећа	0,2
Остали КД сектори, области и гране делатности	11,6

Извор: Привредна комора Војводине

Када се посматрају појединачни производи, у 2017. години, најзначајнији извозни производи су сетови проводника за паљење, са учешћем од 5,6% у укупном извозу и кукуруз који чини 3,9% извоза. Извоз осталих лекова за малопродају има појединачно учешће од 2,5% у укупном извозу, док извоз циркулационих пумпи за грејне системе чини 2,1% укупног извоза АП Војводине. У погледу извоза, у првих десет извозних производа Војводине су и делови и прибор за моторна возила, гасна уља без биодизела, полиетилен у примарним облицима, бели шећер и делови за седишта.

У структури увоза Војводине доминира сирова нафта, као и уља од битуменозних минерала, са чак 15,5% учешћа, природни гас у гасовитом стању са 7,4% учешћа и неразврстана роба по ЦТ – роба на складиштењу са 5,8%. У првих десет увозних производа Војводине сврстани су и неразврстана роба по ЦТ – роба у слободној зони, жица од рафинисаног бакра, изолациони делови од пластичне масе, проводници, делови за машине, производи од пластичне масе и употребљавани аутомобили.

Према секторима и одсесима СМТК, у структури извоза Војводине доминирају машине и транспортни уређаји (26,9% извоза), храна и живе животиње (18,0%), хемијски и слични производи (14,9%), израђени производи сврстани по материјалу (13,6%) и разни готови производи (12,9%), док остали сектори, у структури извоза, учествују са мање од 10%. Према истој подели, у структури увоза доминира сектор минералних горива и мазива са учешћем од 25,3%. Сектор машина и транспортних уређаја чини 22,4% увоза, а израђени производи учествују са 18,8%. Учешће производа из сектора хемијских и сличних производи чини 11,4%, док остали сектори, у структури увоза, учествују са мање од 10%.

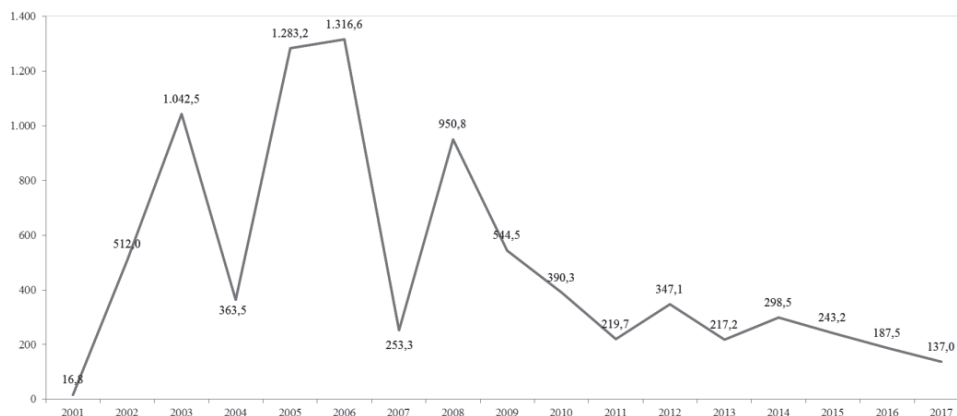
Стране директне инвестиције АП Војводине

У периоду 1991-2000. године (као последица ратних дејстава у окружењу, економских санкција и агресије НАТО) инвестиције су забележиле висок реалан пад у Србији, као и у АП Војводини, што указује на изразиту техничко-технолошку застарелост привредних капацитета. Почев од 2001. године, пословни и инвестициони амбијент значајно се побољшава и знатно је привлачнији за домаће и стране инвеститоре. У 2006. години Влада Србије усвојила је Стратегију подстицања и развоја страних улагања. Такође, усвојена је Стратегија регулаторне реформе 2008–2011, Закон о подстицању грађевинске индустрије (2010) и Уредба о условима и начину привлачења директних инвестиција (2010), којом се подстичу инвестиције које имају повољан утицај на отварање нових радних места, трансфер нових знања и технологија, за уједначавање регионалног развоја, оживљавање девастираних подручја и подручја од посебног интереса, а нарочито привлачење инвестиција у аутомобилској, ИКТ и у области грађевинарства. На овај начин је остварен стимулативан амбијент за пословање и инвестирање и повећана је правна сигурност привредних субјеката и побољшани услови пословања.

Највећи део страних директних инвестиција у периоду 2001-2012. године односио се на куповину дела домаћих државних и друштвених предузећа и банака у процесу приватизације. Највећи годишњи износ СДИ реализован на нивоу АП Војводине забележен је 2006. године у вредности од 1.316,6 мил. евра, настао као последица улагања у финансијски сектор.

Међутим, као последица негативних утицаја светске економске кризе, стране директне инвестиције су 2009. године снажно опале, за чак 57,3% на нивоу АП Војводине, да би од те године константно биле у паду. Међугодишњи раст СДИ, након 2009. године, забележен је још у 2012. и 2014. години и износио је 58,0% и 37,4%, респективно.

Графикон 30. Стране директне инвестиције у АП Војводини, 2001-2017, мил. евра

Извор: Развојна агенција Војводине

У периоду 2001-2017. године, највећа појединачна страна директна инвестиција у АП Војводини је остварена 2005. године када је немачка компанија Штада постала већински власник Хемофарма из Вршца.

Табела 21. Десет највећих СДИ у АП Војводини у периоду 2001-2017. године, мил. евра

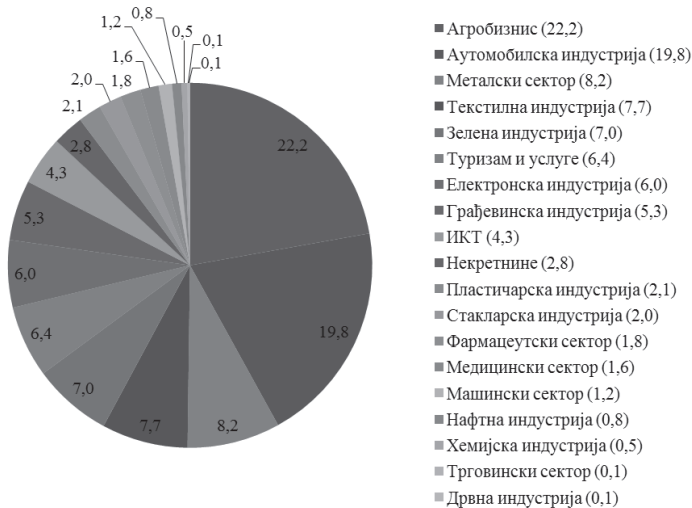
Година инвестирања	Компанија	Земља порекла	Сектор	Локација	Тип инвестиције	мил. евра
2005	Хемофарм АД Вршац	Немачка	Фармацеутска индустрија	Вршац	Аквизиција	611,9

2003	Апатинска пивара ДОО	Белгија	Агробизнис	Апатин	Аквизиција	584,3
2008	Нафтна индустрија Србије АД	Русија	Нафтна индустрија	Нови Сад, Панчево	Приватизација	412
2006	Национална банка Грчке	Грчка	Финансијски сектор	Сви већи градови у АПВ	Приватизација	385
2002	Таркет Бачка Паланка	Француска	Текстилна индустрија	Бачка Паланка	Аквизиција	268,6
2006	АД ДДОР Нови Сад	Италија	Финансијски сектор	Нови Сад	Приватизација	264
2005	Crédit Agricole банка АД	Француска	Финансијски сектор	Нови Сад	Аквизиција	259
2008	Марбо продукт ДОО	САД	Агробизнис	Бачки Петровац/ Бачки Маглић	Аквизиција	230
2003	Карлсберг Србија ДОО	Данска	Агробизнис	Бачка Паланка/ Челарево	Аквизиција	185,5
2009	Апатинска пивара ДОО	Луксембург	Агробизнис	Апатин	Аквизиција	176

Извор: Развојна агенција Војводине

У периоду 2013-2017. године, највећи обим СДИ забележен је у агробизнису (22,2%) и аутомобилској индустрији (19,8%). Наведена два сектора чине преко 40% укупног обима СДИ који је у посматраном периоду остварен на нивоу АП Војводине. Сектори са значајнијим учешћем у укупном обиму СДИ у посматраном петогодишњем периоду су и металски сектор, са 8,2% учешћа, текстилна индустрија са 7,7%, зелена индустрија са 7,0%, туризам и услуге са 6,4%, електронска индустрија са 6,0%, грађевинска индустрија са 5,3% и ИКТ са 4,3%.

Графикон 31. Секторска алокација СДИ за АП Војводину у периоду 2013-2017. године, %

Извор: Развојна агенција Војводине

У периоду 2013-2017. године, највеће учешће у укупном износу страних директних инвестиција које су на нивоу АП Војводине износиле 1.080,4 милиона евра остварује Сремски округ са 47,7% учешћа, док најмање учешће остварује Средњобанатски округ са 7,4%.

Привредна инфраструктура

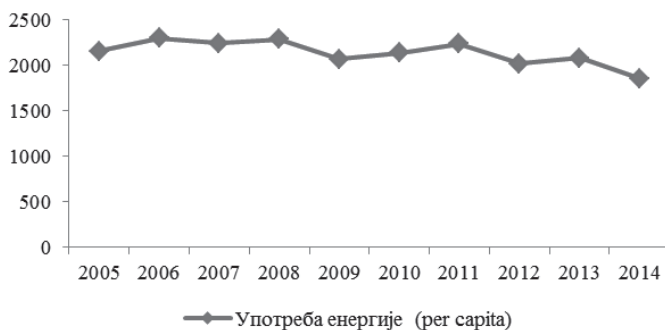
Јачање геостратешке позиције АП Војводине, унапређење квалитета животне средине у највећој мери зависе од степена опремљености и квалитета техничке инфраструктуре. Успостављање регионалне кохезије АП Војводине бољим коришћењем субрегионалних потенцијала зависиће, пре свега, од јачања капацитета за кретање људи, добара, као и преноса енергије и информација између насеља.

Енергетска инфраструктура

Енергетика представља веома осетљиво питање у развоју АП Војводине, како због енергетских ресурса које поседује, тако и због преносних система којима располаже, од којих се део налази у приватном поседу, а део у оквиру државног система.

У укупној употреби енергије и потрошњи електричне енергије у Србији у периоду од 2005. до 2011. евидентна је стабилна потрошња, док након тога употреба енергија почиње да опада. С обзиром да број становника у Републици Србији у том периоду благо опада, а присутна је економска стагнација, то је довољан показатељ да се стање у области енергетике не побољшава.

Графикон 32. Употреба енергије по становнику у Републици Србији у периоду 2005–2014. година

Извор: Светска банка

Укупна производња примарне енергије у АП Војводини износи 1,253 mtoe¹⁸ у 2010. години¹⁹. Доминира нафта са 69,9% учешћа, следе природни гас са 24,1%, угаљ са 4,6% и 1,4% обновљиви извори енергије. Укупна бруто потрошња примарне енергије у АП Војводини износила је 3,718 mtoe у 2010. години. У погледу увозне зависности АП Војводине у области енергије, доминирају нафта и нафтни деривати са 44,62%, затим природни гас са 31,29% и електрична енергија са 20,38%.

У АП Војводини се предвиђа пораст потрошње електричне енергије просечно за 1,3% годишње. То значи да би 2021. године потрошња би била 10605 GWh (или 16,8% виша у односу на 2010). Основне могућности успоравања раста без успоравања привредног раста је смањивање губитака и повећања енергетске ефикасности. Међутим, без обзира на то, мора се планирати повећање производних енергетских капацитета.

Електроенергетски систем АП Војводине. Снабдевање електричном енергијом врши се из јединственог републичког система, док се дистрибуција врши преко десет електродистрибутивних

¹⁸ 1 toe = 11.630 GWh = 4,1868x10⁴

¹⁹ Енергетски биланс Аутономне покрајине Војводине „План за 2011. годину“, део енергетског биланса Републике Србије за 2011. годину, Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине.

система, односно за велике потрошаче директно. Снабдевање електричном енергијом АП Војводине обезбеђено је из јединствене јавне мреже Електропривреде Србије посредством 220 и 110 kV мреже преко 57 трансформаторских станица. Проблеми на интерконективном раду електроенергетског система (ЕЕС) постоје на правцима према Румунији (код ХЕ Ђердап), због вишка електричне енергије у румунском ЕЕС и према Хрватској, због мањка енергије у хрватском ЕЕС.

Систем природног гаса у АП Војводини. Домаћа производња природног гаса стагнира већ неколико година на око 200 мил. m^3/a . Гасна мрежа у АПВ је развијена у односу на друге делове Републике, са тенденцијом даљег ширења и модернизације. Гас се обезбеђује из локалних извора и увозом из Русије, а разводи мрежом дужине 1.560 km. Снабдевање је преко јединственог система „Србијагас“-а. Домаћа производња природног гаса је у порасту од 2009. године откако је 51% акција НИС-а ад продато руском партнеру Гаспрому. Производња је стагнирала на око 200 милиона m^3 годишње, да би доласком страног партнера порасла на око 500 милиона m^3 годишње. У АП Војводини се годишње троши око 1,5 милијарди m^3 природног гаса, од чега се део подмирује из домаће производње, а део увозом из Руске Федерације.

Преко 200.000 домаћинстава, око 750 индустријских субјеката и 20 топлана користи природни гас у АП Војводини. Транспортна гасна мрежа кроз АП Војводину је у власништву јавног предузећа „Србијагас“ и дугачка је 1640 km. Дужина дистрибутивне гасне мреже средњег притиска је 952 km, а дужина дистрибутивне гасне мреже ниског притиска у АПВ је преко 9.200 km. На територији АПВ постоји и подземно складиште гаса капацитета око 350 милиона m^3 , са могућношћу дневног истискивања природног гаса у количини од око 5 милиона m^3 .

Нафта и нафтни деривати у АП Војводини. Нафта је ресурс АП Војводине који је значајан фактор њене конкурентности, односно елемент територијалног капитала са којим стиче предност у развоју у односу на друге регионе Србије. У целокупном билансу Републике нафта из АПВ учествује са 23%.

Угаљ у АП Војводини. Производња релативно квалитетног лигнита одвија се на специјалном подводном копу у Ковину са око 250.000 t/a. Без обзира што се очекује смањење потражње код садашњих корисника овог угља, могуће је и значајно убрзавање експлоатације. То дозвољавају до сада утврђене, а нарочито процењене резерве. Једна од варијанти коришћења енергетског потенцијала ковинског угља је и градња термоелектране укупне електричне снаге до 800 MW.

Обновљиви извори енергије у АП Војводини представљају значајну шансу овог региона јер се рачуна да количина биомасе у Срему, Бачкој и Банату може да представља значајан обновљиви ресурс, док ружа ветрова у деловима Баната такође гарантује оправданост изградње мреже ветрогенератора као дела енергетског система овог подручја. Узимајући у обзир повољан положај Панонског басена и геотермални ресурс, треба обратити пажњу на велики потенцијал и могућност коришћења геотермалне енергије.

Даљински системи грејања у АП Војводини. АП Војводина има три термоелектране топлане (ТЕ-ТО) укупне номиналне електричне снаге 405,50 MW и укупне топлотне снаге око 500 MW. Због високе производне цене електричне енергије, из ових електрана капацитет се користи углавном као вршна производња, што је мање од 15% од техничке могућности. Когенерацијска постројења у АП Војводини су концепцијски застарела. У 21 насељу постоје даљински системи грејања. У топланама и већим котларницама примарна енергија се трансформише у топлотну енергију, а од произведене топлотне енергије 93% се потроши у широкој потрошњи.

Приступ свим облицима енергије по доступним ценама подстицај је за економски и социјални развој друштва. У исто време, сектор енергетике је одговоран за приближно 75% укупних емисија гасова стаклене баште, што га чини главном провокацијом промене климе.

Основни проблеми у сектору енергетике су:

- (а) Ниска енергетска ефикасност – инструменти енергетске политике нису стимулисали трансформацију тржишта према већој ефикасности, са крајњим циљем да се постигне чистија животна средина, виши стандард живљења, конкурентнија индустрија и побољшана сигурност у испоруци енергије, што је разлог неиспуњавања планова у области енергетике. Овоме треба додати врло слабу организацију на планирању и спровођењу енергетских задатака и на нивоу локалних самоуправа;
- (б) Недовољно коришћење обновљивих извора енергије и
- (в) Донесена подзаконска регулатива из области енергетике је непотпуна.

Друмски саобраћај и путна мрежа АП Војводине

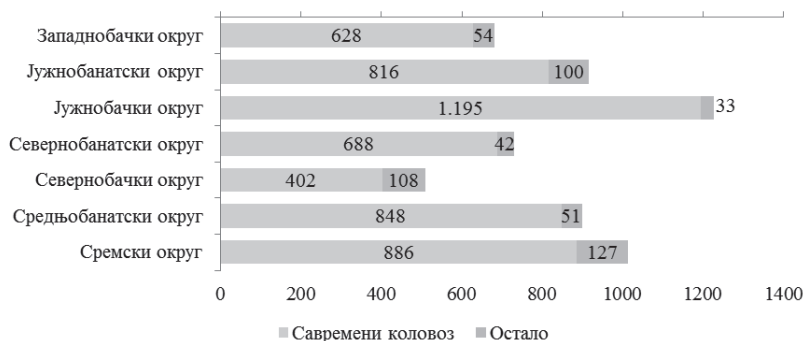
У Србији, као и у другим европским земљама, друмски саобраћај је најразвијенији вид саобраћаја. Он има доминантну улогу на транспортном тржишту у превозу путника и у 2010. години друмски саобраћај учествовао је са 22,6% у обиму теретног превоза и са 92,0% у обиму путничког саобраћаја, док су у ЕУ ови проценти 77,5% за теретни и 84,1% за путнички саобраћај.

На територији АП Војводине простире се 11 државних путева првог реда и 45 државних путева другог реда. Најважнији путни правци су европски правац Е-70, односно деоница паневропског Коридора Х са наставком од Београда према Вршцу и граници са Румунијом, и правац Е-75, односно деоница крака Хб (Београд–Будимпешта). Од нарочитог је значаја и државни пут првог реда Е-662 на правцу од Осијека и Сомбора до Суботице, правац Богојево–Наково на граници према Румунији, граница према Хрватској – Бачка Паланка– Српска Црња, Нови Сад–Ириг–Рума–Ваљево–Пожега и даље веза ка Ивањици са краком за Лозницу и веза са БиХ, Батина–Келебија, граница према Хрватској–Келебија, Ковин–Суботица и Београд–Зрењанин. Магистрални путни правац М-21 Нови Сад–Рума и даље према Шапцу и Лозници представља приоритет до 2014. године, а у складу са Просторним планом посебне намене на основу Просторног плана Републике Србије и концепта Регионалног просторног плана АП Војводине.

Према подацима из 2016. године, мрежа категорисаних путева у АПВ дуга је 5.976,834 km и чини 13,14% укупне путне мреже Србије. У погледу дужине путне мреже према функционалним категоријама и врсти коловоза у АПВ стање је доста повољније него у Републици Србији. У односу на читаву територију Србије, у Војводини се налази 28,75% државних путева првог реда, 17% државних путева другог реда и свега 9,2% општинских путева. Највећи део путне мреже АП Војводине је са савременим коловозним застором, и то 91%, што је знатно више у односу на 66,6% путне мреже Републике. Новом прекатегоризацијом путева на нивоу Србије смањиће се државна мрежа, а повећати мрежа општинских путева. У АП Војводини државним путевима првог и другог реда припада 54% мреже, а 45% општинским путевима. Оваква структура је реална, тако да се не очекују значајније редукције националне мреже путева. Густина општинских путева у АП Војводини мања је у односу на Србију, а знатно заостаје у поређењу са суседним и осталим европским земљама.

Графикон 33. Путна мрежа АП Војводине по типу коловоза по окрузима, 2016. година (km)

Извор: Републички завод за статистику

Путна мрежа АП Војводине је у односу на број становника износила 319 km, док је према површини у 2016. години износила 278 km (km/становнику и km/1.000 km²).

Путна мрежа на подручју АП Војводине је хомогена, омогућује добру регионалну и локалну приступачност, има довољан капацитет за садашњи и процењени саобраћај у средњорочном периоду. Главни проблем представља стање и квалитет путева. Услед вишегодишњег недовољног улагања у одржавање, реконструкцију и модернизацију путева, путна мрежа није у потпуности изграђена и у погледу техничко-експлоатационих перформанси не може да пружи ниво услуга по европским стандардима. Ниво безбедности саобраћаја је смањен, а трошкови експлоатације високи. Око 51% државних путева првог реда у АП Војводини има задовољавајућу ширину профила коловоза (преко седам метара), док је код трећине ових путева оштећеност површина већа од толерантних 20%. Око 3% државних путева другог реда у АП Војводини има недовољну ширину коловоза (до пет метара), а цела мрежа има оштећеност коловоза која се може толерисати.

Дужина општинских путева износи 45% укупно категорисане мреже путева АПВ, што је мање од просека у Србији и развијеним државама (60–70%). Последица је лоше стање ових путева у Војводини. Незадовољавајући пројектни стандарди су на знатном делу мреже. Сви локални путеви асфалтирани су пре 20–40 година.

Даном ступања на снагу Уредбе о категоризацији државних путева престаје да важи Одлука о утврђивању магистралних путева („Службени лист СФРЈ“, бр. 39/84 и 4/87) и Одлука о утврђивању регионалних путева („Службени гласник СРС“, бр. 20/76 и 14/77 и „Службени гласник РС“, број 35/91).

Чланом 30 Закона о утврђивању надлежности АП Војводине („Сл. гласник РС“, 99/2009 и 67/2012 – одлука УС) дефинисано је, између осталог, да АП Војводина преко својих органа, у области друмског, речног и железничког саобраћаја, у складу са законом уређује и обезбеђује услове и начин управљања, заштите, одржавања и финансирања државних путева II реда на територији АП Војводине.

Како закон којим би се уредило финансирање надлежности АП Војводине није донет, нити је усвојен модел изворног финансирања управљања наведеном путном мрежом кроз другу законску регулативу, нису се стекли потребни финансијски услови за преузимање послова управљања државним путевима II реда на територији АП Војводине, а у складу са чланом 88 Закона о утврђивању надлежности АП Војводине.

АП Војводина располаже мрежом пруга укупне дужине 1.735,5 km, што је 45,6% од укупне дужине пруга у Републици Србији (3.808,7 km). Путнички саобраћај је организован на 60,4% пруга. Неповољно је што у Републици Србији има мало двоколосечних пруга (276 km или 7,2%), док је у АПВ стање још лошије (97 km или 5,6%). Мрежа магистралних пруга пролази кроз скоро све веће градове, дуга је 494 km, и чини 28,5% укупне дужине пруга у АПВ. Око 50% магистралних пруга железничке мреже у АПВ налази се на Коридору X и његовом краку ХБ. Регионалне пруге дуге су 483 km (27,8%), локалне 381 km (22%), има 149,5 km краћих пруга и 228 km пруга које су ван функције. Најважнији железнички правци су деоница од Суботице преко Новог Сада до Београда (Е-85), деоница од Шида до Београда (Е-70) и деоница од Београда према Ватину (Е-66). Приметно је вишегодишње опадање обима превоза путника, као и недовољан обим транспорта робе железницом, што упућује на неопходност озбиљног преиспитивања улоге железнице у транспортном систему Републике Србије.

Мапа 17. Железничка мрежа у АП Војводини / Републици Србији

Извор: ЈП „
Железнице Србије“

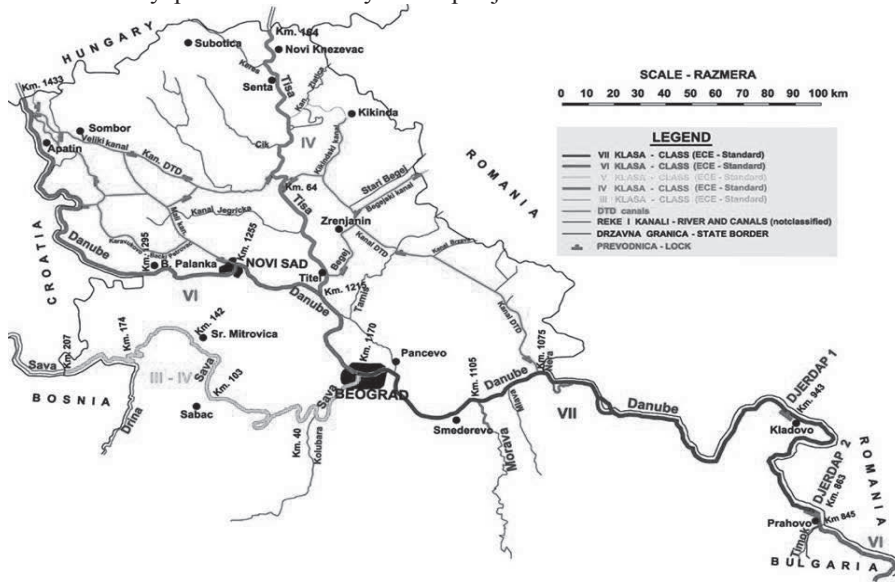
Према подацима UIC Railway Statistics Synopsis, у ЕУ 28 електрифицирано је 51,7% пруга. Свега трећина железничке мреже у Србији (33%) је електрифицирана, што је знатно испод просека ЕУ 27 и земаља на Балкану. На територији АП Војводине стање је још неповољније. Електрифицирано је 245 km пруга, што је 14,1% од укупне дужине мреже пруга. Густина железничке мреже у АП Војводини знатно је изнад просека ЕУ 28 и Србије, док је у односу на 1.000 km² територије испод нивоа републике и европских земаља.

Железничка мрежа АП Војводине је функционална и довољног капацитета, али нема потребне техничко-експлоатационе перформансе за пружање квалитетне услуге превоза, које железницу чине конкурентном у односу на европско окружење и према другим видовима саобраћаја. Пруге су старе преко 40 година, са веома високим степеном дотрајалости и ниским брзинама кретања. Услед недостатка финансијских средстава, последње две деценије се мало инвестирало у железничка превозна средства, инфраструктуру и одржавање. Као последица, на око 60% пруга у АП Војводини брзина кретања возова је до 80 km/h, а само на 7,5% мреже брзине су веће од 100 km/h. Возна средства карактерише висока технолошка застарелост, запуштеност, недовољан број и неодговарајућа структура за потребе превоза и висок степен имобилизације који се креће између 26% и 61%.

Република Србија/АПВ располаже распрострањеном мрежом унутрашњих пловних путева (УПП), као и адекватним положајем лука и објеката, што представља јединствени и огромни развојни потенцијал у развоју низа области: саобраћај, водопривреда, пољопривреда, туризам и др. Укупна дужина пловних путева у Србији износи 1.677 km, од чега 1.077 km на речним токовима и 600 km на каналима хидросистема Дунав–Тиса–Дунав (ХС ДТД). Са густином унутрашњих пловних путева од 21,7 km/1000 km², Србија је на петом месту и знатно изнад просека ЕУ 28. Доминантан део УПП налази се у АП Војводини.

Саобраћај на унутрашњим пловним путевима у АПВ заснован је, пре свега, на три реке. Река Дунав кроз Србију протиче дужином од 588 km, и на њој се обавља око 85% укупног робног промета на УПП Србије. Проблем за пловидбу представљају уски попречни профили на појединим деоницама, потопљени бродови из Другог светског рата, неадекватно стање преводница Ђердапа и ограничен профил испод Жежељевог моста. Са циљем да унапреди економску сарадњу, убрза регионални развој, ојача прекограничну сарадњу и побољша инфраструктуру дунавског слива, ЕУ је иницирала пројекат израду Дунавске стратегије, у који је укључена и РС. Река Сава је пловна на целој дужини којом протиче кроз Србију. Сметњу за одвијање сигурне пловидбе представљају недовољне димензије пловног пута, непостојање ознака и средстава за навигацију. Река Тиса је пловна на целој својој дужини. Уска грла представљају оштре кривине. Хидросистем ДТД има неуређене преводнице, недовољне ширине и дубине канала на појединим местима што представља проблем при пловидби.

Мапа 18. Унутрашњи пловни путеви Србије

Извор: Генерални Мастер план саобраћаја у Србији

Најзначајније међународне луке у АП Војводини на Дунаву налазе се у Новом Саду и Панчеву. Поред тога, међународне луке на Дунаву су Богојево, Апатин, Бачка Паланка и Панчево и Сремска Митровица на Сави. Лука Ковин има национални и међународни значај (са логистичким центром, интермодалним терминалима), а мања лука у Сомбору има локални значај са субрегионалним потенцијалима. Речне луке су адекватног капацитета за садашње потребе, а опрема је технолошки застарела и неефикасна. Само лука Панчево у АП Војводини има услове за контејнерски превоз,

док RO–RO терминале²⁰ нема ниједна. Лучки капацитети због недостатка робе за претовар у просеку нису искоришћени, тако да луке раде испод својих претоварних капацитета.

Саобраћај на унутрашњим пловним путевима је недовољно искоришћен у односу на своје потенцијале. У превозу терета нема значајнију улогу, а у превозу путника и не учествује. Последњих година константно опада учешће овог вида транспорта у структури теретног превоза Србије, а у 2010. години је забележен удео од 7,6%. У Европској унији, удео теретног транспорта унутрашњим пловним путевима у укупном теретном транспорту износи 6,5% (2010).

Ваздушни саобраћај

Аутономна Покрајина Војводина у периоду после Другог светског рата па до данас није имала обављање ваздушног саобраћаја у смислу обављања јавног авио-превоза, односно комерцијалног ваздушног саобраћаја ради превоза путника, пртљага, поште и робе. Наведено је узроковано, пре свега, чињеницом да се на територији АП Војводине не налази ниједан цивилни аеродром који може да се користи за домаћи и међународни јавни авио-превоз, као и да не постоји привредно друштво или друго правно лице са седиштем на територији АП Војводине које је регистровано за обављање редовног или ванредног авио-превоза.

На територији АП Војводине налази се једино аеродром у Вршцу са асфалтно-бетонском полетно–слетном стазом (ПСС), који се користи за регионално летење ваздухоплова мањег капацитета и величине, школовање пилота, одржавање ваздухоплова, авио-такси и пољопривредну авијацију. Аеродром у Сомбору и аеродром у Ковину, такође са асфалтно-бетонском ПСС, су војни аеродроми и уз одређена улагања и прекатегоризацију могли би се користити за обављање цивилног ваздушног саобраћаја под одређеним условима, док аеродром у Зрењанину поседује асфалтно-бетонску ПСС у дерутном стању, те се исти користи за спортско-туристичко летење. Остали аеродроми су фактички летишта са травнатом ПСС (Нови Сад, Сремска Митровица, Суботица, Кикинда...) на којима се обавља основна обука пилота, ваздухопловно једриличарство, падобранство, параглајдинг и остале спортско-туристичке активности, односно друге врсте летења, пре свега спортско и аматерско летење и одржавање ваздухопловних манифестација. Поред наведеног, са аеродрома у градовима Нови Сад, Суботица, Кикинда и Зрењанин обавља се део ваздушног саобраћаја који обухвата пружање услуга из ваздуха и то пружања услуга у пољопривреди и шумарству, фотографског снимања, рекламирања и евентуално осматрања и извештавања из ваздуха.

На основу наведеног произилази да АП Војводина, осим делимично аеродрома у Вршцу (димензија ПСС : 1000 x 25), не поседује инфраструктуру у смислу одредби Закона о ваздушном саобраћају за обављање комерцијалног ваздушног саобраћаја. Овај недостатак је највероватније и узрок што на територији АП Војводине није регистровано ниједно привредно друштво (авио-превозник) за обављање редовног или чартер авио-превоза.

Хидротехничка инфраструктура

Хидротехнички системи имају стратешки значај за развој АП Војводине, у коме пољопривреда и индустрија заузимају веома значајно место. Одводњавање пољопривредних површина је регулисано хидротехничким системима, којима је покривено 85% територије АП Војводине. Од тога, Бачка обухвата 42,9%, Банат 40,0%, а Срем 17,1%. Петнаест водопривредних организација управља са 15 подручја на којима се налази 285 система за одводњавање. Карактеристична је

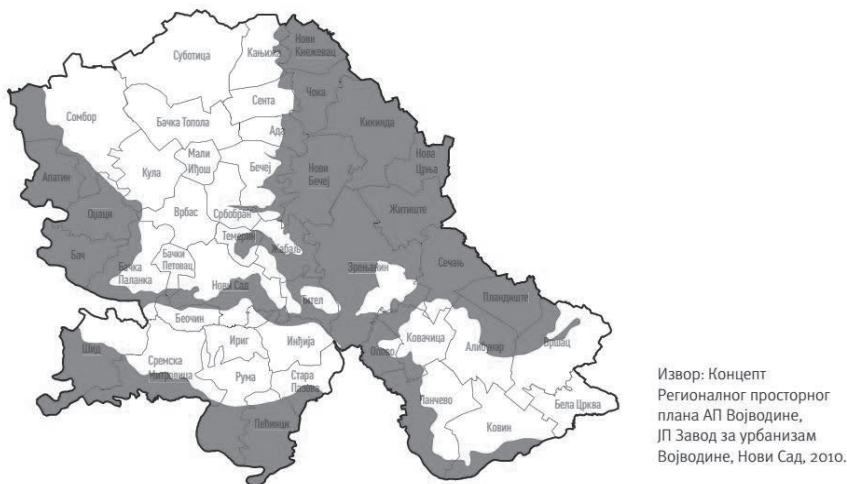
---

²⁰ RO–RO транспорт означава бродски транспорт терета са точковима, типа аутомобила и камиона (скраћеница од енглеске фразе *roll on/ roll off*).

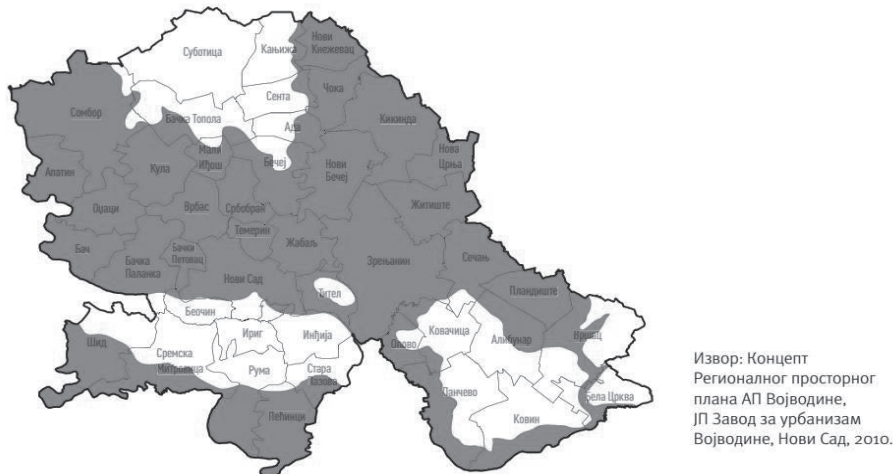
застарелост опреме и лоше одржавање система, што у великој мери смањује њихово функционисање.

Од 936.000 ха земљишта које треба да се наводњава, у ранијем периоду је изграђено заливних система за 90.278 ха. Највећи део тих система је запуштен, услед чега се користе само делимично. Угроженост АП Војводине поплавама обухвата преко милион хектара обрадивих површина и велики број насеља и индустријских објеката. Дужина насипа за заштиту од поплава износи 1.460 km са различитим степеном сигурности на појединим деоницама. Одбрамбена линија дуж Дунава се налази у завршној фази, као и на реци Тиси. На реци Сави постоји неколико деоница на којима је потребно извршити додатне радове на заштити од поплава. Већи проблеми су код мањих водотокова, Тамиша, Бегеја и Караша, где је заштита обављена само делимично или никако (Караш). Ово оставља преко 230 km недостајућих одбрамбених линија. Када се додатно узме у обзир да су велике површине Бачке и Баната угрожене подземним водама, као и да постоји недостатак ефикасне канализације у многим насељима, онда може да се да оцена да је угроженост подземним и површинским водама велика у значајном делу АП Војводине, нарочито у кишним периодима. Проблем заштите од поплава се решава и изградњом брана и акумулације. Изграђено је 17 вишенаменских акумулација у ранијем периоду.

Мапа 19. Пловне површине у АП Војводине пре изградње одбрамбених насипа од 1% високих вода

Мапа 20. Територија АП Војводине угрожена од унутрашњих вода

Снабдевање пијаћом и технолошком водом такође представља озбиљан проблем у развоју АП Војводине. Водоводи на територији АПВ дневно троше $5,5 \text{ m}^3/\text{s}$ од укупно захваћених $6,8 \text{ m}^3/\text{s}$, док остатак троши индустрија. Највећа потрошња је на територији Бачке са $3,9\% \text{ m}^3/\text{s}$, затим Баната са $2,14\% \text{ m}^3/\text{s}$ и Срема са $0,8\% \text{ m}^3/\text{s}$. У већем броју градова и градских насеља налазе се погони за припрему воде за пиће. Међутим, проблем представља 67% подземних вода које се не подвргавају третману, као и хемијска неисправност воде за пиће у Банату. Комунални системи за снабдевање водом за пиће су у лошем стању уз велике губитке воде у мрежи (понегде и преко 50%). Зоне санитарне заштите водоизворишта најчешће не постоје или се не поштују, што додатно оптерећује комуналне системе за снабдевање питком водом.

Телекомуникације (електронске комуникације)

Електронске комуникације су основни носилац размене информација, знања и идеја. Оне мењају стил живота, пружају нове методе комуникације и социјалног дијалога, доприносе развоју демократије и смањењу социјалних и географских дискриминација. Савремено информационо-комуникационо друштво захтева све ширу примену информационих технологија. Развој информационог друштва утицаће на регионални развој, развој привреде, повећање запослености и побољшање животног стандарда становништва. Основни предуслов за то је развијен интернет и његова шира примена у свим сегментима живота и рада људи.

Обим саобраћаја у фиксној мрежи транзиционих земаља током протеклих година варира и има тенденцију смањивања због појаве нових услуга као што су мобилни телефон, пренос гласа путем интернета и остало.

Обим услуга у 2017. години је износио 4,3 милијарди минута у фиксној мрежи у домаћем саобраћају и 300 милиона у међународном саобраћају. Стопа пенетрације у мобилној телефонији у Србији је у 2017. години износила $122,46\%$. У 2017. години је у Србији било 8,62 милиона корисника, а укупно је остварен саобраћај од 15,56 милијарди минута. У сектору мобилне телефоније успостављена је потпуна либерализација тржишта.

Тржиште интернет услуга карактерише велик и брз напредак. Последњих година знатно се повећава број корисника и провајдера. Број фиксног широкопојасног интернет претплатника у Републици Србији је 2017. године био 1,48 милиона.

Према истраживању Републичког завода за статистику о коришћењу информационо-комуникационих технологија за 2017. годину, заступљеност рачунара у домаћинствима у Србији по регионима је следећа: у Београду износи $81,1\%$, у Војводини $69,3\%$, а у Централној Србији $69,0\%$. У погледу интернет прикључака, заступљеност је највећа у Београду и износи $82,2\%$, затим у Војводини са $70,7\%$ и у Централној Србији са $69,3\%$. Заступљеност широкопојасне интернет конекције је највећа у Београду ($82,1\%$), затим у Војводини ($70,3\%$) и у Централној Србији ($68,8\%$). Када се посматра коришћење интернета у пословне сврхе, ситуација је следећа – на питање да ли предузеће има свој веб сајт, у Београду је потврдно одговорило $89,0\%$ предузећа, у Војводини $83,2\%$, а у Централној Србији $75,0\%$.

Логистика

Логистика као делатност заслужује да буде привредна грана (или област), јер у развијеним земљама учествује до близу 10% у бруто домаћем производу (БДП).

Логистика²¹ интегрише ланце вредности у глобалне мреже и обухвата целокупну координацију и реализацију свих токова информација и материјала – роба и то од настанка пословне идеје, тј. информација са тржишта, планирања развоја, понуда, набавки, планирања и управљања у производњи и дистрибуцији роба (производа) и даље током употребе производа све до рециклаже. Логистика осигурава: попуњеност са правим добрима (робама), у правим (одговарајућим) количинама, у правом стању, на правом месту, у право време, за правог купца (корисника), за праве тршкове (цену). Физички токови материјала или роба подразумевају транспортне процесе и логистичке центре који су интегрисани са производним центрима градова или насеља.

Стандардне услуге логистичких центара су на оперативном нивоу као: улаз роба, унутрашњи транспорти, складиштења, сортирања, комисионирања и излаз роба. Велики логистички центри имају и административни ниво, који подразумева:

- Обраду радних задатака (налога), припрему рада, обраду података, диспозицију (обраду и праћење) транспорта и претовара, руководеће структуре (менаџмент).
- Пружање додатних услуга, као нпр. контрола и осигурање квалитета, обрада робе, паковање и препакивање, обрада складишних јединица, монтаже, репаратуре, обрада тура.

Поред функција на следећој слици, могу садржати и индустријске делатности и мање нивое производње (обраду, дораду, монтажу).

Типични примери за логистичке центре су: железничке (ранжирне) станице, луке, аеродроми.

Просторним планом АП Војводине дефинисани су планови у погледу изградње логистичких центара. Постављени циљ је да до 2020. године већина логистичких центара у АП Војводини буде на нивоу логистичких услуга ПЛЗ²² и да логистика учествује у БДП са 8-10 %.

Слика 2. Логистички центри у АП Војводини

²¹ Логистика је организовање, планирање, контрола и реализација материјалних и робних токова од места настанка до места продаје, преко производње и дистрибуције до крајњег корисника са циљем задовољења захтева тржишта уз минималне трошкове и минималне инвестиције (ELA - Evropska asocijacija za logistiku).

²² Овај ниво логистике подразумева да је она водећа функција која повезује све токове и размишљања у свим процесима пословања, укључујући сва руководећа подручја (више о овоме видети у књизи М. Георгијевић, *Техничка логистика*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2011).

Просторни развој и заштита животне средине

Током последњих неколико година у АП Војводини је начињен значајан напредак у уређењу питања просторног развоја и заштите животне средине. Сагледавање објективног и свеобухватног стања у овој области у 2011. години резултирало је документом „Животна средина у Аутономној Покрајини Војводини: стање – изазови – перспективе” у издању Покрајинског секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине. Крајем 2011. године донет је „Регионални просторни план Аутономне покрајине Војводине до 2020”. У 2013. години је израђена „Студија просторне диференцијације животне средине на територији АПВ у циљу идентификације најугроженијих локалитета“.

Проблеми просторног развоја АП Војводине ће се решавати на два нивоа: на нивоу региона АП Војводине и на нивоу Републике Србије. У зависности од степена приближавања Европској унији, проблеми просторног развоја ће се решавати и уз помоћ њених структурних фондова. С тим у вези, нужна је претпоставка успостављање вертикалне координације између ова три нивоа.

Пословна инфраструктура

Развијена пословна инфраструктура, као један од стубова регионалног развоја, има првенствено за циљ развој предузетништва и сектора малих и средњих предузећа кроз повећање њихове конкурентности и самим тим извозне способности. Креирање пословне инфраструктуре подразумева умрежавање организација, предузећа и институција ради пружања различитих пословних услуга, пословног простора и опреме по повољнијим условима, повезивања заједничке технологије и знања све са циљем смањења трошкова пословања, подстицања иновативности и унапређења конкурентности.

Пословни инкубатори

Пословни инкубатори представљају значајну компоненту у процесу развоја иновативних малих и средњих предузећа и предузетника и једна су од кључних компоненти шире стратегије развоја привреде и приватног сектора. Пружају непосредну подршку новооснованим предузећима, у периоду када су најподложнији неуспеху, са циљем финансијске ликвидности и самоодрживости након напуштања инкубатора. Инкубатори могу бити територијално оријентисани или са фокусом на одређене приоритете или секторе делатности. Оснивају се у форми привредног друштва које младим и/или извозно оријентисаним предузећима нуде разне врсте услуга (стручно саветовање, менторство, ИТ услуге, обуке и други стручни консалтинг), као и услуге смештаја по субвенционисаним ценама. Корисници, односно клијенти инкубатора, користе услуге инкубатора док не постану финансијски одрживи и самостални на тржишту, максимално 5 година.

На локалном и регионалном нивоу, пословни инкубатори су инструмент за подстицај раста нивоа запослености, трансфера технологије и иновација. Успешно функционисање пословних инкубатора, поред директних ефеката (мерених бројем инкубенаата који напусте инкубатор), имају и индиректне ефекте на стејкхолдере у средини у којој се оснивају. Поред значајних економских, пословни инкубатори имају и не мање важне социјалне, али и културолошке ефекте.

Међу првим инкубаторима који су основани у Србији били су инкубатори у Суботици и Зрењанину. Тренутно, у АП Војводини, постоји 6 пословних инкубатора и то у Суботици, Кањижи, Сенти, Зрењанину, Новом Саду и Бачком Петровцу.

Препознат је значај развоја пословних инкубатора кроз креирање Програма подршке развоју пословних инкубатора у 2015. години, који је спроводила Развојна агенција Србије уз помоћ програма немачке владе „Подршка развоју приватног сектора у Србији” (GIZ ACCESS), у партнерству са Министарством привреде и Министарством просвете, науке и технолошког развоја. Програм је проистекао на основу анализе стања пословних инкубатора, препознатог проблема њихове неодрживости без институционалне подршке, као и модела европске и светске праксе према коме се пословни инкубатори стимулишу и подржавају на националном нивоу из националних програма, као и од стране оснивача (углавном локалне самоуправе), перманентно до степена самосталности и самоодрживости. Институционална подршка је пружена и у виду годишњег спровођења конкурса за доделу бесповратних средстава пословним инкубаторима који послују на подручју АП Војводине од стране Покрајинског секретаријата за привреду и туризам.

Кластери

Кластери представљају функционално (хоризонтално или вертикално) умрежене групе предузећа, организација и институција из једне или више индустрија, као и комплементарних или различитих делатности. Повећање иновативности, конкурентности и продуктивности индустрије кроз кластере се огледа у формирању активне комуникације, производне кооперације, промета и пружања услуга. Кластери представљају не само географску, већ и секторску концентрацију предузећа, која се могу бавити истом делатношћу или бити из вертикално повезаних делатности.

Пословно умрежавање унутар кластера обухвата и научно-истраживачке и образовне институције, омогућавајући приступ квалификованој и високообразованој радној снази. Услед сарадње са научно-истраживачким институцијама, чланице кластера су у могућности да у краћем временском року остварују веће нивое иновација уз смањене трошкове које доноси чланство у кластеру. Пренос знања и технологија доприноси већој иновативности и креирању повољне климе за нове иновације.

Предузећа удруживањем у кластер остварују флексибилност у пословању и освајају тржишта на начин који би им био недоступан да послују као индивидуално предузеће. Услед веће ефикасности, чланице кластера су у могућности да унапређују конкурентност читаве индустрије кроз заједнички створене технолошке и организационе иновације. Успех кластера зависи од техничке инфраструктуре, степена сарадње са научно-истраживачким институцијама, густине пословне мреже, предузетничког менталитета, стандарда купаца, социјалног капитала, ривалства и сарадње.

Према подацима из 2016. године, број активних кластера на подручју АП Војводине је износио 67.²³ У оквиру пружања неопходне институционалне подршке Покрајинска влада, односно Покрајински секретаријат за привреду и туризам годишње додељује бесповратна средства за субвенционисање трошкова кластер организација за реализацију пројеката и набавку опреме, а све са циљем јачања локалног и регионалног развоја.

Технолошки паркови

Технолошки (истраживачки или научни) паркови представљају значајан елемент у стратегији вођења регионалне политике, који доприноси бољем пословном повезивању привреде и науке. Технолошки паркови представљају инфраструктурно опремљен простор у смислу земљишта, зграда, комуналне инфраструктуре и стручних услуга (логистичка подршка) ради подстицаја

---

23 *Пословна инфраструктура у Републици Србији*, Агенција за регионални развој АП Војводине, 2016.

привреди у смислу повећања конкурентности и то, пре свега, кроз обезбеђивање најсавременијих услова за пословање предузећа.

Технолошки паркови имају потенцијал да представљају катализаторе развоја иновација и бизниса заснованих на високим технологијама. Повезивање научне заједнице и младих компанија које се баве напредним технологијама је значајно услед обезбеђивања креативног амбијента за стимулисање креирања нових технологија и комерцијализације знања. Технолошки паркови имају директан ефекат на развој предузећа, али и ефекте на укупну заједницу, и то пре свега кроз нова радна места, повећање прихода становништва, повећање пореских прихода за локалну самоуправу и регион, и сл.

У Војводини постоје два предузећа који се баве управљањем зонама и парковима: Јавно предузеће Привредно-технолошки паркови Суботица, које се стара о пет индустријских зона у Суботици, и Технолошки парк Вршац који управља технолошким парком у том граду. Изградња Научно-технолошког парка у Новом Саду је пројекат остварен уз подршку ЕБДР (Европска банка за обнову и развој) и Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду. Пројекат је у 2018. години ушао у другу фазу реализације, а завршетак радова на изградњи се очекује до почетка школске 2019/2020. године. У научно-технолошком парку ће бити смештене лабораторије и учионице Факултета техничких наука, док ће други део простора бити намењен компанијама које су произашле из тог факултета, као и иновационим стартап компанијама.

Регионалне развојне агенције

Закон о регионалном развоју ("Сл. гласник РС", бр. 51/2009 и 30/2010) дефинише регионалну развојну агенцију као "...привредно друштво или удружење основано за обављање послова односно унапређење регионалног развоја, која је акредитована, у складу са овим законом." У Војводини је основано пет регионалних развојних агенција – Регионални центар за друштвено економски развој Банат (РЦР Банат), Регионална развојна агенција Бачка, Регионална развојна агенција Срем, Регионална развојна агенција „Панонрег“ и Регионална развојна агенција Јужни Банат .

Регионални центар за друштвено економски развој Банат је прва регионална развојна институција на подручју АП Војводине која је основана 2002. године са циљем да подстакне развој привреде кроз пружање подршке развоју малим и средњим предузећима и предузетницима. Промовишући принцип јавно-приватног партнерства, РЦР Банат око себе окупља 11 оснивача: Влада Аутономне покрајине Војводине, 7 локалних самоуправа (Град Зрењанин, општине: Ада, Кикинда, Нова Црња, Нови Бечеј, Сечањ, Житиште), Привредна комора Србије, Европски покрет у Банату и компанија „Млекопродукт“ а.д. из Зрењанина.

Регионална развојна агенција Бачка основана је 28. априла 2010. године у Новом Саду у складу са Законом о регионалном развоју. Оснивачи регионалне развојне агенције су 16 локалних самоуправа: Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Беочин, Бечеј, Србобран, Сремски Карловци, Оџаци, Кула, Врбас, Тител, Жабал, Темерин, Апатин, Град Нови Сад и Град Сомбор. Негујући принцип јавно-приватног партнерства, развојној агенцији су се као оснивачи придружили и други субјекти јавног и приватног сектора: Слован прогрес – Селенча, И2Р д.о.о. Нови Сад, Европски покрет у Србији – Нови Сад, Центар за органску производњу – Селенча. Регионална развојна агенција Бачка има укупно 20 оснивача.

Регионална развојна агенција Срем основана је уговором потписаним у Руми 22. априла 2010. године, од стране шест општина на територији Срема (Инђија, Ириг, Пећинци, Рума, Стара Пазова, Шид), Града Сремске Митровице и Сремске привредне коморе. Визија Регионалне

развојне агенције СРЕМ је да буде спона јавног, приватног и цивилног сектора у изградњи стратешких партнерстава кроз припрему и спровођење пројеката који доприносе подизању животног стандарда на подручју региона Срема и уједначенијег регионалног развоја како у Срему, тако и на територији Аутономне покрајине Војводине и Републике Србије у целини, а њена мисија је подстицање регионалног развоја коришћењем локалних и националних извора средстава и доступних фондова ЕУ и осталих фондова међународне заједнице, као и привлачење страних инвеститора на подручје региона Срем.

Регионална развојна агенција „Панонрег“ је основана у Суботици 2012. године, првобитно под називом Регионални центар за развој малих и средњих предузећа и предузетништва доо Суботица. До промене назива је дошло 2014. године у циљу добијања статуса акредитоване регионалне развојне агенције, што је и постигнуто исте године, чиме је РРА „Панонрег“ препозната као важан чинилац регионалног развоја за територију за коју је основана. Оснивачи регионалне развојне агенције су: 8 локалних самоуправа (Град Суботица, општине: Бачка Топола, Мали Иђош, Апатин, Нови Кнежевац, Кањижа, Чока, Сента), Отворени Универзитет Суботица, Регионална привредна комора Суботица, Аутономна покрајина Војводина, Економски факултет Суботица и Удружење за природну храну Террас.

Регионална развојна агенција Јужни Банат основана је 10. фебруара 2017. године у Панчеву, са циљем да постане оперативни консултантски центар за унапређење регионалног развоја Јужног Баната и јачање привредног капацитета јединица локалне самоуправе и привредних субјеката на подручју округа. Оснивачи Регионалне развојне агенције Јужни Банат су 8 локалних самоуправа (Град Панчево, Град Вршац, општине: Ковин, Ковачица, Алибунар, Бела Црква, Пландиште, Опово) и 2 предузећа (ХиТeам и Финнет промет).

Поступак акредитације регионалних развојних агенција у складу са одредбама закона којим се уређује општи управни поступак врши Развојна агенција Србије. Развојна агенција Србије (РАС) је агенција Владе Републике Србије, основана 11. јануара, 2016. године, на основу Закона о улагањима, којим су угашене Агенција за страна улагања и промоцију извоза (СИЕПА) и Национална агенција за регионални развој (НАРР). Основна делатност РАС-а је подршка микро, малим и средњим предузећима и предузетницима у циљу оснаживања привреде Србије, подршка директним улагањима и промоцији извоза, подизање угледа Србије и регионални развој. Како би се сви делови Србије развијали равномерно, РАС у својој мрежи има 16 акредитованих регионалних развојних агенција (АРРА), од чега 5 на подручју АП Војводине.

На нивоу АП Војводине основана је Развојна агенција Војводине (РАВ) као институција од значаја за регионални развој АП Војводине, са циљем пружања подршке Покрајинској влади у спровођењу развојне, пољопривредне и политике руралног развоја Војводине. Скупштина АП Војводине је одлуку о оснивању усвојила је 21. фебруара 2017. године, са Покрајинском владом као оснивачем РАВ-а. У активности РАВ-а спадају подстицање прилива страних и домаћих инвестиција и пружање професионалних услуга компанијама које инвестирају у Војводину, анализа привредних потенцијала и постојећих ресурса, креирање предлога мера за подршку развоја привреде, пољопривреде, енергетике, туризма и руралног развоја - са посебним акцентом на иновације и технолошки развој. Активности се спроводе кроз четири сектора: Сектор за стратешка истраживања, иновације и развојну економску политику, Сектор за подршку инвестиција, Сектор за међународне и домаће фондове у функцији развоја Војводине и Сектор за промоцију. Услуге које пружа Развојна агенција Војводине укључују информисање о инвестиционом процесу, као и расположивим субвенцијама на нивоу покрајине, републике и о условима за њихово добијање. РАВ спроводи програме едукације за војвођанске локалне самоуправе, пружа подршку пословним инкубаторима у Војводини и подршку домаћем извозу кроз помоћ у организацији заједничких наступа домаћих компанија пред страним инвеститорима

на сајмовима и конференцијама. Пружајући подршку Покрајинској влади при реализацији активности привредног развоја АП Војводине, РАВ доприноси повећању нивоа повећању нивоа запослености, приливу нових технологија, повећању буџетских прилива, повећању процента реализованих средстава из ЕУ фондова, и укључивању привреде АП Војводине у токове глобалне привреде.

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРИОРИТЕТА ИЗ ПРОГРАМА РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА ПЕРИОД 2018-2020. ГОДИНА

Акциони план за реализацију приоритета из Програма развоја АП Војводине 2014-2020. година представља интегрални део Програма развоја и иницијално је донет за период 2014-2017. године. Овај Акциони план садржао је 247 пројеката. Предлагачи пројеката за Акциони план били су секретаријати Покрајинске владе, регионалне развојне агенције (Срем, Банат, Бачка), Управа за капитална улагања, Фонд „Европски послови“, ЈБП „Воде Војводине“, Фонд за подршку инвестиција „ВИП Фонд“, Завод за урбанизам, ЈП „Војводинашуме“, Покрајински фонд за развој пољопривреде, Гаранцијски фонд АП Војводине и сл.

У Програму развоја предложено је да се формира координациони механизам као део институционалне и организационе инфраструктуре за спровођење Програма развоја односно пројеката из Акционог плана. У том смислу, Покрајинска влада је на седници одржаној 3. јула 2014. године донела **Одлуку о образовању Координационог тела за реализацију Програма развоја АП Војводине** као повремено тело Покрајинске владе. Задаци овог тела, између осталог су да координира и прати рад покрајинских секретаријата и осталих учесника у реализацији Програма развоја АП Војводине, разматра и предлаже Покрајинској влади критеријуме за рангирање пројеката из Акционог плана ради утврђивања приоритета реализације, даје смернице и упутства за израду књиге пројеката из Акционог плана са свим потребним детаљима о сваком пројекту укључујући динамички план реализације, финансирање пројеката, носиоца пројеката, округ и општину реализације пројеката, утврђује предлог листе приоритетних пројеката, извештава Покрајинску владу о реализацији програма развоја АП Војводине од 2014-2020.године и сл. Послове координирања, мониторинга и извештавања у вези са Програмом, као и административне и оперативне послове за потребе Координационог тела, предвиђено је да обавља **Служба за реализацију Програма развоја** (основана Одлуком Покрајинске владе од 10. децембра 2014. године).

Акциони план за реализацију приоритета из Програма развоја АП Војводине 2014-2020. година за период 2014-2017. година садржи 247 пројеката. За потребе израде извештаја и праћења реализације акционог плана, пристигли су извештаји за 245 пројеката. Од тог броја реализовано је 176 пројеката, није реализовано 69 пројеката, док је за 2 пројекта непознат статус реализације услед недостављених извештаја. Треба имати у виду да је у овом четворогодишњем плану велики број вишегодишњих пројеката који се преносе из године у годину, те је тешко подвући црту када треба урадити пресек реализације пројеката, јер су у континуитету. Током 2018. године вршена је анализа пројеката из Акционог плана која је показала да је велики број пројеката у моменту анализе био активан, односно у току. Да би се створила јасна слика, морало се сачекати неко време како би се видело да ли ће се пројекти реализовати или неће, те је из тог разлога пресек рађен у периоду јун-октобар.

Акциони план за период 2018-2020. година

По истеку важења Акционог плана за период 2014-2017. година, приступило се сагледавању потребе ревизије целокупног планског документа. Налази ревизије, као и приказ социо-економског стања у АП Војводини налазе се у уводном делу документа на који се Акциони план наслања. Имајући у виду налазе ревизије и актуелно стање, приликом кандидовања пројеката за Акциони план за период 2018-2020. година, предлагачи су се ослањали на приоритете и мере дефинисане Програмом развоја који су сагласни са усвојеном политиком Владе АП Војводине за 2019. и 2020. годину, те је Акциони план сачињен како актуелизацијом старих, тако и увођењем нових

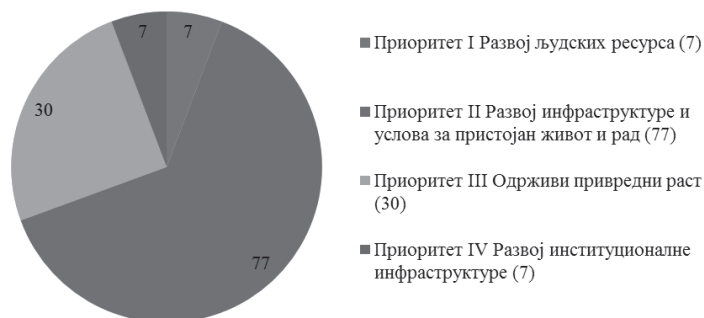
пројеката, који би помогли остварењу развојних политика Покрајинске владе у периоду до уласка у нови плански циклус и усвајања новог плана развоја.

Доношењем Акционог плана за период 2018-2020. година, заокружује се временски плански хоризонт важења Програма развоја АП Војводине и представља увод у нови плански циклус.

Акциони план за период 2018-2020. година садржи 121 пројеката, предложених од стране секретаријата Покрајинске владе, Фонда „Европски послови“ и Управе за капитална улагања.

Гледано према приоритетима, највећи број пројеката кандидован је у оквиру 2. приоритета (77), затим у оквиру 3. приоритета (30), док је у оквиру 1. и 4. приоритета кандидовано по 7 пројеката. Акциони план садржи 41 пројекат чије финансирање се планира из екстерних фондова. Највећи број тих пројеката усмерен је на реализацију 2. приоритета.

Распоред пројеката према приоритетима:

Укупна вредност пројеката садржаних у Акционом плану износи око 25,8 милијарди динара, при чему имати у виду да су за одређени број пројеката буџети нису дати за све године.

Укупна вредност пројеката чије финансирање се планира из екстерних, углавном ЕУ фондова, износи око 1,1 милијарду евра од чега је буџет апликаната из Војводине око 17 милиона евра. Такође, и код ове суме, треба имати у виду да нису урачунати износи за пројекте за које недостају такви подаци.

Координационо тело за реализацију Програма развоја АП Војводине ће два пута годишње извештавати Покрајинску владу о динамици реализације пројеката из Акционог плана.

<p style="text-align: center;">I РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА (7)</p>	<p>1.1. Подстицање новог запошљавања лица која су скоро остала без запослења (1)</p> <p>1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих лица...) (5)</p> <p>1.3. Унапређење запошљивости радног контингента кроз унапређење стручности модернизацијом система образовања и обуке (1)</p> <p>1.4. Образовање сеоског становништва</p>	<p>– Унапређење стања на тржишту рада АП Војводине – ПС за привреду и туризам</p> <p>– Спортски таленти АП Војводине – ПС за спорт и омладину</p> <p>– Развијање интегрисаног система хабова на прекограничном нивоу (Developing an Integrated Labour-Hub Ecosystem at Cross-Border Level) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу</p> <p>– Повећање предузетничких вештина културне и креативне индустрије са циљем валоризације културног наслеђа и развоја модела одрживог туризма у Јадранско-јонском региону - CC4TOURISM/Интерег V - Б Јадранско-јонски транснационални програм 2014-2020 – ФЕП</p> <p>– Право на прву шансу – ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност</p> <p>– Удруживање средстава за суфинансирање програма и мера активне политике запошљавања (стручна пракса, приправници и обуке у професионалним и радним вештинама) са локалним самоуправама АП Војводине – ПС за привреду и туризам</p> <p>– Стандардизација знања наставника енглеског језика основних и средњих школа на територији АП Војводине – ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице</p>
<p style="text-align: center;">II РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУ РЕ И УСЛОВА ЗА ПРИСТОЈАН ЖИВОТ И РАД (77)</p>	<p>/</p> <p>2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености (3)</p> <p>2.2. Побољшање квалитета живота на селу у циљу заустављања трендова депопулације и повећања запослености (2)</p> <p>2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђење пуне друштвене укључености и партиципативности свих</p>	<p>– Изградња објекта железничко-друмског моста преко реке Дунав у Новом Саду – Управа за капитална улагања</p> <p>– Луке као покретачки механизам предузетништва - POWER/Интерег Адрион- Јадранско-јонски Програм транснационалне сарадње 2014- 2020 – ФЕП</p> <p>– Пројекат изградње зграде Научно-технолошког парка у Новом Саду – ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност</p> <p>– Изградња канализационе мреже у општини Врбас – Управа за капитална улагања</p> <p>– Европска мрежа за економску кохезију и солидарност у руралним областима/Европа за грађане и грађанке – ФЕП</p> <p>– Капитална улагања у здравствене установе у АПВ у 2018 – ПС за здравство</p> <p>– Унапређење услова за лечење: Програм из области јавног здравља за територију Аутономне покрајине Војводине за 2018. годину – ПС за здравство</p> <p>– Унапређење услова за лечење: Програм неонаталног скрининга на цистичну фиброзу у АПВ – ПС за здравство</p> <p>– Унапређење услова за лечење: Програм очувања плодности код оболелих од малигних болести</p>

грађана (17)

		<p>у АПВ – ПС за здравство</p> <ul style="list-style-type: none"> – Програм раног откривања и лечења компликација шећерне болести на очима у АПВ – ПС за здравство – Програм раног откривања промена функције и ремоделинга леве коморе и циркадијалног ритма крвног притиска код хипертензивних трудница у АПВ – ПС за здравство – Програм раног препознавања и смањења броја менталних поремећаја развојног доба у АПВ – ПС за здравство – Програм телемедицине у лечењу исхемијског можданог удара у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину – ПС за здравство – Програм унапређивања дијагностике и лечења обољења штитасте жлезде у АПВ – ПС за здравство – Програм увођења трансранијалне магнетне стимулације као савременог терапијског и дијагностичког метода – у клиничку праксу у АПВ – ПС за здравство – Програм унапређивања лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком у АПВ – ПС за здравство – “Родитељска кућа” при Служби за хематологију и онкологију Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине Нови Сад – ПС за здравство – Набавка медицинске опреме „Каменица 2“ Институт за кардиоваскуларне болести Војводине – Управа за капитална улагања – Набавка медицинске опреме „Каменица 2“ Институт за плућне болести Војводине – Управа за капитална улагања – Набавка 2 линеарна акцелератора са системом за планирање, РВ системом, дозиметријом и имобилизационим сетом, са адаптацијом простора и системом за планирање, Институт за онкологију Војводине – Управа за капитална улагања – Нове могућности асистираних репродуктивних технологија у прекограничном региону (NewART)/Интергет ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП – Унапређење услова становања породица са више деце – ПС за социјалну политику, демографију и равноправност полова
	<p>2.4. Унапређење културних садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе (12)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Подршка спортским и физичким активностима девојчица - Активне девојчице – ПС за спорт и омладину – Финансирање пројеката подршке оснивања и оснаживања рада канцеларије за младе – ПС за спорт и омладину – Наставак адаптације, реконструкције и доградње зграде Народног позоришта-Narodno kazalište-Népszínház у Суботици - Управа за капитална улагања – Разнобојна сарадња (Colorful cooperation) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Антена Култура Деска Креативна Европа Србија – ФЕП – Дестинације културе за одрживи туризам у Јадранско-јонској регији – CUDESUT/Интергет V -B Јадранско-јонски транснационални програм 2014-2020 – ФЕП – Европско село/ Европа за грађане и грађанке – ФЕП

		<ul style="list-style-type: none"> – Приближавање културног наслеђа слепим и слабовидим туристима - FEEL/ Интерег Адрион-Јадранско-јонски Програм транснационалне сарадње 2014- 2020 – ФЕП – Европски значај локалног наслеђа/Европа за грађане и грађанке – ФЕП – Заштита и очување филмске грађе Продукцентске куће „Неопланта филма“ и „Звезда филма“ ДОО – ПС за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама – Јачање културне институционалне инфраструктуре у општини Бач у циљу изградње капацитета за очување, заштиту и управљање културним наслеђем општине Бач – ПС за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама – Истраживање, заштита, валоризација и презентација средњовековног града и утврђења Купиника– последње престонице српске средњовековне државе – ПС за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама – Подршка социјалној интеграцији подстицањем одрживих спортских размена како би се повећало учешће особа са физичким инвалидитетом у спорту – PARAINSPiRED/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Србија-Босна и Херцеговина 2014-2020 – ФЕП – Студија развоја микролокација марина на територији АП Војводине – ПС за привреду и туризам
2.4.1. (1)		
2.5. Успостављање интегралног планирања и коришћења водних ресурса, каналске мреже и подсистема (1)		
2.6. Изградња водоводне инфраструктуре у циљу подизања животног стандарда становништва и заштите животне средине (1)		<ul style="list-style-type: none"> – Комплексно уређење водопривреде подручја канала Баја – Бездан (ВАВЕСА) /Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија – ФЕП
2.7. Развој информационо-комуникационих технологија (3)		<ul style="list-style-type: none"> – Увођење платформе Office 365 Education у образовне установе у АП Војводини – ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице – Европски избори и демократија у дигиталном добу/Европа за грађане и грађанке – ФЕП – Развој електронских комуникација и информационог друштва у АП Војводини– ПС за привреду и туризам
2.8. Унапређење и управљање животном средином (14)		<ul style="list-style-type: none"> – Унапређење и сазнања деце и ученика о ефикасном коришћењу енергије – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Рекултивација напуштених копова без титулара – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Тихе машине – Радови у складу са биодиверзитетом заштићених средина (Silent Machines – Biodiversity friendly works in protected areas) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Еколошко управљање водама против екстремних временских услова у пограничној области (ECOWAM) /Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија – ФЕП – Побољшање животне средине у Банату стварајући мултифункционални зелене инфраструктуре/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија - Србија 2014-2020 – ФЕП

		<ul style="list-style-type: none"> – Очување и унапређење стања заштићених подручја која је прогласио надлежни орган Аутономне покрајине Војводине – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора транспортног гасовода Футог –Беоцин са елементима детаљне регулације – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора дистрибутивног гасовода Ривица - Јазак – „Летенка“ са елементима детаљне регулације – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Заштита природе од инвазивних биљних врста – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Просторни план подручја посебне намене за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у сливу реке Саве у региону Срема – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Просторни план подручја посебне намене предела „Вршачке планине“ – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Јачање образовних капацитета изградњом компетенција и сарадње у области буке и вибрација – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Моделовање квалитета амбијенталног ваздуха – ПС за урбанизам и заштиту животне средине – Очување кључних животињских врста панонских степа у пограничном подручју Мађарска-Србија (PANNONSTEPPEPES HUSRB1602/12/0065) – ПС за урбанизам и заштиту животне средине
	<p>2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имиџа региона (6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Прекогранична сарадња за смањење ризика од катастрофа (Cross Border Cooperation for Disaster Risk Reduction) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Заједнички приступ, бољи одговор (Joint apPROACh, beTter response) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Контрола комараса у прекограничној области/Интерг ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП – Контрола комараса у прекограничној области 2/Интерг ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП – Превенција и заједничка борба против катастрофа Моснита Ноуа-Сечањ РСFADMNV/Интерг ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија-Србија 2014-2020 – ФЕП – Сузбијање крпеља на територији АП Војводине – ПС за урбанизам и заштиту животне средине
	<p>2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре (17)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Центар за развој спорта и едукацију омладине Војводине на Летенки - ПС за спорт и омладину – Унапређење спортске инфраструктуре у АП Војводини – ПС за спорт и омладину – Израда пројектно-техничке документације за пругу Суботица–Баја – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Планирање, изградња, реконструкција и модернизација путне инфраструктуре у АП Војводини – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Штедљива расвета – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Уградња котлова са већим степеном корисног дејства у јавним установама на територији АП Војводине – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Услуга израде елабората енергетске ефикасности – ПС за енергетику, грађевинарство и

<p style="text-align: center;">III ОДРЖИВИ ПРИВРЕДНИ РАСТ (30)</p>		<p>саобраћај</p> <ul style="list-style-type: none"> – Услуга техничког саветовања ЕРС ESCO – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Развој саобраћаја и путне инфраструктуре – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Подршка у изради пројектно техничке документације – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Израда елаборта енергетске ефикасности, машинских и електро пројеката – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Промоција грађевинарства – израда модела – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Изградња зграде РТВ – Управа за капитална улагања – Развој логистичких центара између Мађарске и Србије на железничкој оси Београд - Нови Сад - Суботица – Кишкунхалаш (The development of logistics centers between Hungary and Serbia in the railway axis Belgrade - Novi Sad - Subotica - Kiskunhalas - Budapest) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Изградња бицилистичке стазе Нови Сад-Београд – ПС за привреду и туризам – Развој креативне индустрије у Војводини – ПС за привреду и туризам – Програм развоја СМАРТ ВОЈВОДИНЕ 2020-2025 – ПС за привреду и туризам – Пилот пројекат за културне и креативне индустрије – Финансије, учење, иновације и патентирање за културне и креативне индустрије (Pilot project for Cultural and Creative Industries Finance, Learning, Innovation and Patenting for Cultural and Creative Industries (FLIP) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Буџетски фонд за спровођење мера развојне политике АП Војводине – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Развој концепта иновационог хаба Војводине са акционим планом и реализација хаба – ПС за привреду и туризам – Подршка пословном удруживању и умрежавању – ПС за привреду и туризам – Програм СМАРТ специјализације у истраживању и иновацијама АП Војводине са акционим планом за период 2020-2025 – ПС за привреду и туризам – Пројекат оснивања регионалног иновационог стартап центра у Суботици – ПС за привреду и туризам – Подршка развоју стартапова иновативних делатности – ПС за привреду и туризам
	<p>3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа (7)</p>	<p>/</p>
	<p>3.2. Очување постојећег нивоа запослености</p> <p>3.3. Унапређење сарадње и повезивања/кластери (3)</p>	<p>– Развијање пословног окружења кроз едукацију радне снаге у складу са потребама тржишта (Development of the business environment through the education of the labor force in accordance with the market needs) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу</p> <p>– Прекогранична мрежа лабораторија за иновације-SVNoi/ Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП</p> <p>– Подстицања сарадње научноистраживачких организација и привреде – ПС за високо образовање и научноистраживачку делатносту</p>

<p>3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију (8)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Програми подршке мерама за унапређење и коришћење пољопривредног земљишта у АПВ – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Унапређење пољопривредних газдинстава кроз континуирани саветодавни рад – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Програми подршке инвестицијама у пољопривредна газдинства – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Пројекат наводњавања – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Успостављање и одржавање Геоинформационог система и мониторинг сетвене структуре на подручју АПВ и базе података регистрованих пољопривредних газдинстава – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Електрификација поља у сврху наводњавања – ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство – Иновација пољопривреде за обезбеђивање раста и запошљавања у прекограничном региону (AGRINNO)/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија 2014-2020 – ФЕП – Конкурентна одрживост пољопривредних предузећа путем развијања нових производа са додатом вредношћу заснованом на садњи неинвазивних биљних врста/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија 2014-2020 – ФЕП
<p>3.5. Повећање запослености кроз развој непољопривредних делатности на селу</p>	<p>/</p>
<p>3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима (6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Комплементарни туристички развој Киштелека и Кањиже заснован на природним ресурсима као међуповезаним различитим елементима регионалног туристичког система – OASIS – ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице – Унапређење развоја туризма у централном прекограничном региону Дунава (Enhancing the tourism development in the Central Danube cross-border region) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Здравствена тура (Health Tour) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу – Виртуелни и културни туризам/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП – Напредни бициклистички сервис и услуге на рути ЕуроВело 13/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија-Србија 2014-2020 – ФЕП – Пројекат оживљавања и развоја старих заната – ПС за привреду и туризам – Манифестација „Међународни дани енергетике и инвестиција“ – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Примена обновљивих извора енергије у објектима јавне намене – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Примена соларне енергије у пољопривредним газдинствима – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
<p>3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије (6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Манифестација „Међународни дани енергетике и инвестиција“ – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Примена обновљивих извора енергије у објектима јавне намене – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај – Примена соларне енергије у пољопривредним газдинствима – ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај

<p style="text-align: center;">IV</p> <p style="text-align: center;">РАЗВОЈ</p> <p style="text-align: center;">ИНСТИТУЦИОН</p> <p style="text-align: center;">АЛНЕ</p> <p style="text-align: center;">РЕ</p> <p style="text-align: center;">ИНФРАСТРУКТУ</p> <p style="text-align: center;">(7)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Renewable Energy and Electrical Vehicles based sOLutions for better sUstainability conTaining Innovative platfOrms of kNnowledge for SMEs/(Обновљива енергија и електрична возила заснована на решењима за бољу одрживост која садржи иновативну платформу знања за мала и средња предузећа) – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу - Експлоатација различитих извора у производњи „зелене“ енергије – XDEGREE/Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020 – ФЕП - Експлоатација различитих извора енергије и коришћење чврстог отпада за производњу зелене енергије (XL DEGREE) 2/Интерег ИПА програм прекограничне сарадње Хрватска - Србија 2014-2020 – ФЕП - Унапређење радних и управљачких процеса у ЈСЛ - ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
	<p>4.1. Развој институционалног оквира у циљу смањења регионалних разлика (1)</p>	
	<p>4.2. Афирмација стратешког планирања развоја (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Реализација Акционог плана политике за младе у АП Војводини – ПС за спорт и омладину - Унапређење израде и спровођења ефикасних локалних и регионалних јавних политика – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу - Регионални развој - суфинансирање пројеката јединица локалних самоуправа стратешког значаја у области регионалног развоја – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
	<p>4.3. Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Додела бесповратних средстава Покрајинског секретаријата за финансије за учешће у суфинансирању пројеката који се финансирају из фондова Европске уније – ПС за финансије - Програм развоја туризма Аутономне покрајине Војводине – ПС за привреду и туризам - Програм развоја циклоторизма Аутономне покрајине Војводине – ПС за привреду и туризам

Приоритет I – Развој људских ресурса**Мера 1.1. Подстицање запошљавања лица са евиденције незапослених**

Назив пројекта/програма	Унапређење стања на тржишту рада АП Војводине
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	1.1. Подстицање запошљавања лица са евиденције незапослених
Циљ пројекта	Циљ пројекта је повећање запошљавања и радног ангажовања незапослених лица, односно смањење незапослености.
Кратак опис пројекта	У циљу повећања запошљавања и радног ангажовања незапослених лица, пројекат подразумева доделу субвенција послодавцима који запошљавају незапослена лица са евиденције Националне службе за запошљавање, као и незапосленим лицима са евиденције у циљу започињања сопственог посла. Такође, у циљу смањења броја незапослених лица са евиденције НСЗ, средства ће се додељивати и удружењима.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Активности на пројекту подразумевају следеће: <ul style="list-style-type: none"> – Расписивање конкурса за сваки програм, – Доношење одлуке по сваком конкурс, – Исплата одобрених средстава корисницима средстава, – Праћење реализације уговорних обавеза.
Трајање пројекта	2019-2020. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Средства из буџета АПВ: 2019: 300.000.000,00 РСД 2020: 300.000.000,00 РСД
Очекивани резултати програма/пројекта	– Смањен број незапослених лица са евиденције Националне службе за запошљавање.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број спроведених конкурса, – Број запослених и радно ангажованих лица кроз програме активне политике запошљавања.

Мера 1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих лица...)

Назив пројекта/програма	Спортски таленти АП Војводине
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	Мера 1.2 Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих лица...)
Циљ пројекта	Повећање броја младих спортиста и тренера који ће бити препознати и стимулирани путем стипендија за спортско усавршавање. Улагање у младе спортисте и тренере треба да повећа број учешће и број освојених медаља спортиста са територије АП Војводине на великим међународним такмичењима. Од 2017. године проширен је број стипендиста из неолимпијских спортова.
Кратак опис пројекта	Почетком сваке године прикупљају се подаци о перспективним и талентованим спортистима и младим спортским стручњацима. Податке достављају и предлажу покрајински грански спортски савези. Стручна Комисија обрађује податке и сачињава предлог за стипендирање покрајинском секретару.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за спорт и омладину, покрајински грански спортски савези
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Територија АП Војводине
Активности на пројекту	Прикупљање података о перспективним и талентованим спортистима и младим спортским стручњацима. Податке достављају и предлажу покрајински грански спортски савези. Обрада података и сачињавање предлога за стипендирање.
Трајање пројекта	2018–2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година буџет АПВ: 20.000.000,00 динара 2019. година буџет АПВ: 20.000.000,00 динара 2020. година буџет АПВ: 20.000.000,00 динара
Очекивани резултати програма/пројекта	Учешће на Олимпијским играма младих YOG 2018. године у Аргентини, на ЕУОГ Европским олимпијским играма младих 2019. године у Бакуу – Азербејџану и Олимпијским играма 2020. године у Токију
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Процент учешћа спортиста на три циљна такмичења из АП Војводине у националном тиму Републике Србије.

Назив пројекта/програма	Развијање интегрисаног система хабова на прекограничном нивоу (Developing an Integrated Labour-Hub Ecosystem at Cross-Border Level)
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	Мера 1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих лица...)
Циљ пројекта	Побољшање потенцијала и капацитета за (само)запошљавање и промовисање могућности запошљавања и мобилности у прекограничном региону кроз успостављање система хабова.
Кратак опис пројекта	Главни заједнички изазови на које се пројекат односи је недовољно информација, разумевања и промоција вештина и компетенција потребних за промену радне средине и флукуацију од граничних подручја до централних градова где су привредне активности на вишем нивоу. На основу наведеног, постоји очигледна потреба за стварање инфраструктуре која подржава ефикасно прикупљање и стално ажурирање информација које су у вези са могућностима запошљавања и развоја одговарајућих механизма за унапређење вештина и знања прилагођених потребама и тржишту рада. Кроз пројекат ће се успоставити мрежа хабова у прекограничном региону, кроз које ће се омогућити и прикупљање информација, знања и специфичних потреба. Мрежа такође укључује све остале заинтересоване стране у четвороструком хеликс приступу.
Надлежност	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија – Развојна агенција Војводине, Србија – Центар за стручно усавршавање, Србија – Привредна и пољопривредна комора Тимиш, Румунија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Севербанатски, Средњобанатски и Јужнобанатски окрузи - Србија, Жупанија Тимиш - Румунија
Активности на пројекту	Постављање хабова у Кикинди и Темишвару, куповина опреме, организовање радионица и обука, развијање софтверског сервиса, информационог портала.
Трајање пројекта	3.12.2018 - 2.12.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Буџет пројекта: 462.650,00 евра Буџет ПСРРМСЛС: 109.200,00 евра ЕУ донација: 92.820,00 евра Суфинансирање: 16.380,00 евра</p> <p>Предлог пројекта предат путем другог позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интерег-ИПА прекогранична сарадња Румунија-Србија</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећани капацитети незапослених, младих, маргинализованих група и других лица која траже посао, као и побољшане вештине за којима постоји потреба на тржишту рада. Иновативни механизми за унапређење преноса знања и информација које су у вези са могућностима запошљавања. Олакшана повезаност предузетника и компанија са тржиштем рада у прекограничном региону.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број обучених незапослених лица у Едукативном центру и проценат лица која припадају угроженим категоријама (320); – Особе које припадају угроженим категоријама а које учествују у обукама, користе информациони портал, могућности учења на дањину, податке са заједничког портала.

Назив пројекта/програма	Повећање предузетничких вештина културне и креативне индустрије са циљем валоризације културног наслеђа и развоја модела одрживог туризма у Јадранско-јонском региону-CCI4TOURISM (Интерег V - Б Јадранско-јонски транснационални програм 2014-2020)
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	Мера 1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих лица...)
Циљ пројекта	Подстицање предузетништва у креативној и културној индустрији.
Кратак опис пројекта	Упркос богатству културног наслеђа на јадранско-јонском подручју и његовом друштвеном и културном животу, потенцијал туристичке понуде и даље је у великој мери неискоришћен. Масовни туризам, јака сезонизација и концентрација токова у главне приморске дестинације угрожавају развој сектора. Поред тога, културне и креативне индустрије играју важну улогу у подстицању економског раста и отварања нових радних места и иновација, док с друге стране, често недостају кључне компетенције. У том погледу, пројекат се ослања на потенцијал културне и креативне индустрије тако што их чини кључним туризма и за побољшања понуде. Пројекат ће радити на а) предузетничком открићу и мобилизацији талената; б) јачању предузетничких вештина; ц) подстицању "хибридизације" између културних, креативних и туристичких предузећа, како и стварању нових компанија и нових производа.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине
Носиоци пројекта	1. Научно-технолошки парк Технополис (Италија) 2. Рурална развојна агенција Задарске жупанија (Хрватска) 3. Фриули иновациони истраживачки центар за трансфер технологије (Италија) 4. Пословни и културни развојни центар (Грчка) 5. Регионална развојна агенција Зелени крас (Словенија) 6. Развојна агенција Сора (Словенија) 7. Фонд "Европски послови" АПВ (Србија) 8. Градска развојна агенција Бања Лука (БиХ) 9. Ири центар (Хрватска)
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	1) Дефиниција заједничке методологије за компетенције креативне и културне индустрије и оснаживање вештина; 2) Успостављање Креативних центара мрежа за валоризацију наслеђа и експлоатацију дигиталних технологија потенцијал за обнову туристичке понуде; 3) Транснационални акциони план за ажурирано културно туристичко управљање.
Трајање пројекта	1.1.2019-30.6.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта је 1.997.367,60 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 1.697.762,46 евра, Буџет ФЕП-а на пројекту износи 115.590,00 евра, од чега је суфинансирање из ЕУ 85%- 98.251,50 евра, а ФЕП-а 17.338,50 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	– Створена заједничка методологија за компетенције креативне и културне индустрије, – Унапређење предузетничке вештине културног и креативног сектора, – Успостављена мрежа Креативних центара.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Одабрани актери културне и креативне индустрије ће проћи обуке из предузетничких вештина, чиме ће стећи неопходна знања да своје производе/ услуге успешно понуде на међународном

	туристичком тржишту, чиме ће допринети квалитетнијој туристичкој понуди и већим приносима и запосленошћу културне и креативне индустрије.
--	---

Назив пројекта/програма	Право на прву шансу
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	Мера 1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту (особе са инвалидитетом, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколованих, младих, талентованих...)
Циљ пројекта	Запошљавање младих незапослених доктора наука у АП Војводини који су пријављени код Националне службе за запошљавање.
Кратак опис пројекта	Пројекат се реализује као настојање Покрајинског секретаријата и Покрајинске владе да ангажује незапослене докторе наука с територије АП Војводине на пројектима из њихових ужих научних области. Незапослени доктори наука добијају могућност (шансу) да своје пројекте реализују у научноистраживачким организацијама на територији АП Војводине и да тако стекну услов да се у тим организацијама и запосле. Покрајински секретаријат суфинансира зараде и материјалне трошкове младих истраживача у реализацији њихових пројеката у научноистраживачким организацијама.
Надлежност	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Цела територија АП Војводине где има незапослених доктора наука евидентираних код Националне службе за запошљавање.
Активности на пројекту	Покрајински секретаријат ће пројекат реализовати путем расписивања јавног конкурса у којем ће се дефинисати услови који су потребни за младе незапослене докторе наука за учешће у овом пројекту.
Трајање пројекта	Пројекат се реализује сваке буџетске године, дакле реализоваће се и у 2019. и 2020. години.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине, Раздео 13 - Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, за 2018. 12.000.000,00 РСД; 2019. годину 12.000.000,00 РСД и за 2020. годину 12.000.000,00 РСД, УКУПНО: 36.000.000,00 РСД
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећано запошљавање младих незапослених доктора наука у АП Војводини.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број запослених младих лица у евиденцији Националне службе за запошљавање са академском титулом доктора наука у току реализације пројекта.

Назив пројекта/програма	Удруживање средстава за суфинансирање програма и мера активне политике запошљавања (стручна пракса, приправници и обуке у професионалним и радним вештинама) са локалним самоуправама АП Војводине
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	1.2. Повећање запошљивости незапослених лица и посебно угрожених категорија на тржишту рада (особе са инвалидитетом, жене, дугорочно незапослени, Роми, млади, високошколовани...)
Циљ пројекта	Повећање запошљавања и радног ангажовања незапослених лица, односно смањење незапослености.
Кратак опис пројекта	Пројекат подразумева удруживање средстава из буџета АП Војводине и буџета локалних самоуправа за реализацију програма стручне праксе, приправника и обука у професионалним и радним вештинама.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам Локалне самоуправе АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Локалне самоуправе АП Војводине.
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Расписивање конкурса за удруживање средстава са локалним самоуправама; - Додела средстава локалним самоуправама; - Расписивање конкурса од стране локалне самоуправе за сваки програм за чије се удруживање локална самоуправа определила; - Доношење предлога одлуке о крајњим корисницима за сваки програм; - Доношење одлуке о додели средстава корисницима средстава од стране Секретаријата; - Праћење реализације уговорне обавезе корисника средстава у сарадњи са локалном самоуправом.
Трајање пројекта	2019-2020. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Средства из буџета АПВ 2019: 162.000.000,00 РСД 2020: 162.000.000,00 РСД Средства из буџета локалних самоуправа – 2019: 162.000.000,00РСД 2020: 162.000.000,00 РСД
Очекивани резултати програма/пројекта	- Смањен број незапослених лица са евиденције Националне службе за запошљавање.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број спроведених конкурса, - Број незапослених лица обухваћених удруженим средствима.

Мера 1.3. Унапређење запошљивости радног континента кроз унапређење стручности модернизацијом система образовања и обуке

Назив пројекта/програма	Стандардизација знања наставника енглеског језика основних и средњих школа на територији АП Војводине
Приоритет из Програма	I Развој људских ресурса
Мера из Програма развоја	Мера 1.3 Мера Унапређење запошљивости радног континента кроз унапређење стручности модернизацијом система образовања и обуке
Циљ пројекта	Допринети повећању самопоуздања код наставника/професора енглеског језика у реализацији наставе и побољшати квалитет учења страног језика код ученика основних и средњих школа.
Кратак опис пројекта	Пројекат се заснива на унапређивању капацитета за подршку обуци и усавршавању наставника/професора енглеског језика у оквиру школског системана на територији АПВ како би се креирала одржива решења и изградиле каријерне смернице за наставнике/професоре енглеског језика. Основни елементи пројекта обухватају: – Тестирање нивоа језика, – Унапређење тренерских вештина наставног кадра, – Програм унапређења вештина подучавања и – Сертификацију.
Надлежност	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице потписао је 20. јула 2018. године Писмо о намерама којим су дефинисани главни правци сарадње.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Територија Аутономне покрајине Војводине, сви окрузи.
Активности на пројекту	– Анализа потреба и савети за израду програма, – Тестирање наставника – методолошке и језичке компетенције, – Имплементација обука „Train the Trainer“, – Мониторинг и евалуација.
Трајање пројекта	Једна година.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупно око 18.000.000 динара (делимично из буџета АПВ, а делимично из средстава донатора).
Очекивани резултати програма/пројекта	Сви наставници који заврше успешно обуке ЦЕЛТ-П и ЦЕЛТ-С побољшаће своје наставничке и методичке компетенције и знање језика, а самим тим и квалитет наставе енглеског језика.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– 80% полазника који су успешно положили финални тест, – Повећано самопоуздање наставника и самим тим и квалитет извођења наставе енглеског језика.

Приоритет II - Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад

Мера 2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености

Назив пројекта/програма	Изградња објекта железничко-друмског моста преко реке Дунав у Новом Саду
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености
Циљ пројекта	Допринос развоју железничке инфраструктуре на паневропском саобраћајном коридору X путем изградње друмско-железничког моста преко реке Дунав у Новом Саду.
Кратак опис пројекта	<p>Друмско-железнички мост преко реке Дунав у Новом Саду је један од најзначајнијих објеката на паневропском саобраћајном коридору X, главном друмском и железничком транспортном правцу на Балкану, који повезује Бугарску, Грчку и Турску на југу са Аустријом, Мађарском и другим европским земљама на северу. Мост се налази на деоници Петроварадин - Нови Сад међународне железничке пруге Београд - Стара Пазова - Нови Сад - Суботица - граница са Мађарском, а друмска саобраћајница преко моста је саставни део државног пута II А реда број 100 Београд - Нови Сад - Суботица.</p> <p>Нови друмско-железнички мост, дужине 474 m и ширине 31,6 m, пројектован је на локацији порушеног Жежељевог моста. У оквиру попречног профила моста предвиђена су два колосека, двосмерна саобраћајница и две пешачко-бицикличке стазе. Статички систем чине два челична лука са затегама распона 177 m и 219 m. Пројектовано саобраћајно оптерећење моста износи 294 kN/m. Пројекат изградње Жежељевог моста преко реке Дунав у Новом Саду финансирају Делегација Европске уније у Републици Србији, АП Војводина и Град Нови Сад. Инвеститорска права и обавезе по овлашћењу Владе Републике Србије преузеле су "Железнице Србије" ад, односно "Инфраструктура железнице Србије" ад. Поступак тендерске процедуре и уговарања за пројекат спровела је Делегација Европске уније у Србији као овлашћени уговорач. Закључена су два уговора са изабраним извођачем радова. Уговор о изградњи Жежељевог моста преко реке Дунав у Новом Саду - челична конструкција - ЛОТ 1 финансира Делегација Европске уније у Републици Србији, док уговор о изградњи Жежељевог моста преко реке Дунав у Новом Саду - грађевински радови - ЛОТ 2 финансирају АП Војводина, преко Управе за капитална улагања АП Војводине и Град Нови Сад.</p>
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Спровођење грађевинских радова
Трајање пројекта	Почетак: јануар 2010. године. Завршетак: децембар 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Према Акционом плану: 600.000.000,00 динара.</p> <p>Према Уговору којим је регулисано финансирање пројекта: 19.078.921,92 евра (обавеза АП Војводине 12.719.281,28 евра, обавеза Града Новог Сада 6.359.640,64 евра)</p> <p>Буџет АП Војводине: 1.747.021.946,65 динара.</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	- Завршен мост
Индикатори резултата (описно и	- Дужина мреже пруга/површина територије,

бројчано)

- Дужина мреже пруга/број становника,
- Број и структура развојних пројеката у области саобраћаја, логистике.

Назив пројекта/програма	Луке као покретачки механизам предузетништва - POWER (Интерег Адрион- Јадранско-јонски Програм транснационалне сарадње 2014- 2020)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености
Циљ пројекта	Подршка развоју лучких области у иновационе центре и креирање мреже иновационих центара који су посвећени заједничкој сарадњи и развоју.
Кратак опис пројекта	Специфични циљ: 1. PoWER мапа развоја лука у иновационе центре; 2. PoWER методологија за изградњу иновационих ланаца снабдевања; 3. PoWER платформа за подршку дугорочној транснационалној средини за сарадњу. Циљне групе: локални, регионални и национални органи јавне власти, институције високог образовања, истраживачки институти, центри за образовање/обуку и школе, предузећа, МСП, организације за подршку бизнису, међународне организације по националном/међународном праву, интересне групе укључујући невладине организације, јавност, представници Европске економске интересне групације (ЕЕИГ) / Европске групације за територијалну сарадњу (ЕГТЦ).
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Национални истраживачки савет института за грађевинску технологију, Италија 2. Национална конфедерација занатлија и малих и средњих предузећа - Асоцијација провинције Равена, Италија 3. Сертификација грађевинских материјала, Италија 4. Ријечка развојна агенција Порин доо, Хрватска 5. Центар за економски, технолошки и околишки развој Сарајево, Босна и Херцеговина 6. Фонд „Европски послови“ АП Војводине, Србија 7. Институт за сарадњу и развој, Албанија 8. Општина Драч, Албанија 9. Грчки центар за истраживање и технологију, Грчка 10. Комора Теспотија, Грчка
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки и Западнобачки округ.
Активности на пројекту	Главне активности: 1. Креирање енергетско оријентисаних мапа потреба, 2. Предузетничко играње и скаутирање, 3. Предвиђање сценарија, 4. Комуникација, 5. Управљање.
Трајање пројекта	1.1.2018. – 31.12.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта је 1.711.030,20 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 1.454.375,67 евра. Укупан буџет ФЕП-а је 94.440,00 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 80.274,00 евра, а учешће ФЕП-а 14.166,00 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	Главни резултати: 1. Креирање транснационалне мреже иновационих центара, које карактерише јасна структура и мисија; 2. Изградња локалних мрежа међу кључним актерима иновација, на основу активности које се спроводе у студијама случаја у лучким областима, 3. Дефинисање дугорочног институционалног и стратешког оквира,

	како би се гарантовало ефикасно транснационално укључивање актера у развој лука у иновационе центре.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Укљученост луке Апатин у пројекат, као речне луке на Дунаву која је спој два поља деловања макрорегионалних стратегија ЕУ-Дунавске и Јадранско-јонске стратегије у пројекат изградње транснационалне мреже иновационих центара. Спровођење истраживачких студија и унапређење енергетске ефикасности у луци Апатин. Стварање дугорочног стратешког оквира развоја луке Апатин у иновациони центар.

Назив пројекта/програма	Пројекат изградње зграде Научно-технолошког парка у Новом Саду
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.1. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености
Циљ пројекта	Унапређење наставно-научне инфраструктуре у АП Војводини.
Кратак опис пројекта	<p>Изградњом зграде Научно-технолошког парка у Новом Саду који би се у делу користио у наставне и научноистраживачке сврхе створиће се услови за образовање много већег броја инжењера, посебно из области информационих технологија који су изузетно тражени на тржишту рада Републике Србије.</p> <p>Такође, Научно-технолошки парк има за циљ да омогући истраживачима запосленим у научноистраживачким институцијама, да резултате својих истраживања преточе у производе, услуге, процесе или софтвер који ће наћи своје место на тржишту. Осим тога, он треба да омогући већу видљивост факултета у међународном и домаћем привредном и истраживачком окружењу, као и да помогне предузетницима који започињу нови бизнис (<i>start-up</i>) у области високих технологија.</p> <p>НТП треба да омогући већем броју најбољих студената да након завршетка студија нађу посао у домену истраживања и развоја у Новом Саду уместо у иностранству, као и да повеже докторске студије са практичним I&R активностима.</p> <p>У даљој перспективи, НТП би требало да допринесе унапређењу економске структуре Републике Србије и АП Војводине и учини их привлачним за стране инвеститоре. У оквиру НТП организоваће се мрежа институција која треба да омогуће трансфер технологија и знања из истраживачког окружења у практичну сферу, односно привредну делатност.</p> <p>НТП ће бити центар где ће се промовисати комерцијализација истраживачких и научних резултата, развијати клима за развој предузетништва, отварање нових радних места и промоцију samozapoшљавања. Овакав приступ омогућиће, како развој постојећих домаћих иновативних технолошких компанија, тако и креирање нових (<i>start-up</i>). НТП ће стварати климу за креирање идеја и готових решења за пословни свет, али и подстицати интеракцију између јавног и приватног сектора. Такође, циљ је и привлачење међународних технолошких иновативних компанија које би у Републици Србији отворале своје развојне центре и кроз однос здраве конкуренције, али и међусобну размену знања и идеја, утицале на подизање квалитета рада.</p>
Надлежност	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатносту, Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатносту, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, „ЈУП Истраживање и развој“ Београд, Факултет техничких наука, Универзитета у Новом Саду.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки округ (Град Нови Сад)
Активности на пројекту	Покрајински секретаријат је спровео све потребне радње које се односе на квалитетну реализацију пројекта: организационе, имовинско-правне, као и модел финансирања пројекта.
Трајање пројекта	Изградња зграде започела је у 2016. години, а завршетак се планира за 2019. годину.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет	Средства Европске инвестиционе банке (Министарство просвете, науке и технолошког развоја): 1.654.840.794,42 РСД (по средњем курсу НБС на дан 12.09.2018. године); Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду

ЕУ и сл.)	<p>424.015.802,05 РСД (по средњем курсу НБС на дан 12.09.2018. године) плус 12.625.735,28 РСД (по средњем курсу НБС на дан 12.09.2018. године) за измену пројектно-техничке документације, од тога из буџета АПВ до сада исплаћено ФТН-у 225.000.000,00 РСД.</p> <p>УКУПНО: 1.654.842.794,42 РСД (по средњем курсу НБС на дан 12.09.2018. године).</p> <p>У 2017. години планирано и исплаћено 110.000.000,00 РСД;</p> <p>У 2018. години планирано је и до септембра исплаћено 115.000.000,00 РСД;</p> <p>У 2019. години планиран али недефинисан износ.</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	<p>Реализацијом пројекта створиће се услови за квалитетније образовање кадрова, пре свега инжењера информатичке струке, као и потребни услови за њихово запошљавање у компанијама ИТ сектора које ће бити лоциране у новој згради Научно-технолошког парка.</p>
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Број новозапослених инжењера информатичке струке у Новом Саду.</p>

Мера 2.2. Побољшање квалитета живота на селу у циљу повећања запослености и заустављања трендова депопулације

Назив пројекта/програма	Изградња канализационе мреже у општини Врбас
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.2. Побољшање квалитета живота на селу у циљу повећања запослености и заустављања трендова депопулације.
Циљ пројекта	Изградња канализационе мреже у насељеним местима општине Врбас.
Кратак опис пројекта	Реализацијом пројекта насељена места општине Врбас добијају примарну канализациону мрежу и потисни вод према централном постројењу за прераду отпадних вода. Предвиђена је изградња канализационе мреже у дужини око 116,5 km.
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Општина Врбас
Активности на пројекту	
Трајање пројекта	Почетак: април 2009. године Завршетак: децембар 2018. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана вредност пројекта према Акционом плану: 380.000.000,00 динара. Буџет АП Војводине: 392.140.097,53 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изграђена канализациона мрежа на нивоу општине Врбас, домаћинства повезана на канализациону мрежу.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Изграђена канализациона мрежа у km, – Број домаћинстава повезаних на канализациону мрежу.

Назив пројекта/програма	Европска мрежа за економску кохезију и солидарност у руралним областима/Европа за грађане и грађанке
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.2. Побољшање квалитета живота на селу у циљу повећања запослености и заустављања трендова депопулације.
Циљ пројекта	Разумевање евроскептицизма и изграђивање европског приступа давањем могућности за коришћење алата демократије, као и обезбеђивањем нових инструмената за ангажовање грађана.
Кратак опис пројекта	Оснивање Европске мреже за кохезију и солидарност у руралним подручјима служи ради повећања значаја доносиоца политика на локалном и европском плану као актера у развоју иницијатива које се баве потребама сеоских становника у контексту политике ЕУ, европског грађанства и алата демократије. Недостатак надлежности приликом планирања пројекта који су у вези са комплексном реалношћу грађана у руралним срединама може да доведе до фрустрирајућих последица, као што су неефикасне стратегије и мере које могу довести до неразумевања у ЕУ.
Надлежност	Покрајинска скупштинска одлука о оснивању Фонда „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Регионални информациони центар (РИЦ) Словенска Бистрица, Словенија 2. Општина Трудовец, Бугарска 3. Локална акцијска група Средишња Истра, Хрватска 4. Развојна агенција Храницке, Чешка Република 5. Универзитет Тесалије, Грчка 6. Културно удружење Киштарче, Мађарска 7. Удружење Алесандро Бартола, Италија 8. Општина Лигатне, Летонија 9. Општина Колашин, Црна Гора 10. Општина Ласк, Пољска 11. Жупанијско веће Албе, Румунија 12. Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија 13. Future Digitale, Италија 14. Федерација општина Мадрида, Шпанија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Европа
Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> (1) организација 6 транснационалних пројектних скупова у 5 држава чланица ЕУ; (2) пратеће локалне акције за солидарност у руралним областима у 13 држава; (3) информисање путем публикација, вебинара, видео клипова, вебсајта, активности на друштвеним медијима.
Трајање пројекта	3.7.2017. – 2.7.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет: 150.000,00 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> (1) повећање релевантности локалних и европских креатора политика као актера који се баве потребама грађана у руралним срединама у контексту политика ЕУ, грађанства ЕУ и алата за демократију; (2) дугорочно партнерство као НВО – „мрежа ЕНСуРе“.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Подизање нивоа свести становништва у руралним срединама о посебностима и вредностима сопствене средине кроз пројектне активности, укупно шест активности у различитим земљама. – Поддршка развијању старих заната кроз подршку удруживању

	<p>жена на селу кроз сарадњу са сеоским удружењима и њиховим предстаљањем и активацијом кроз пројектне активности.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Системске активности у вези са информисањем сеоских домаћинстава - пројектом се оснива мрежа градова и општина који ће наставити активно да раде на пољу развоја и повезивања села.
--	--

Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Капитална улагања у здравствене установе на територији АП Војводине у 2018. години
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Побољшање услова за рад здравствених установа кроз обезбеђивање адекватног простора, набавку неопходне медицинске и немедицинске опреме и санитетских возила.
Кратак опис пројекта	Пројектом је планирано унапређење услова за пружање услуга здравствене заштите: изградња, одржавање и опремање здравствених установа у државној својини, односно инвестиционо улагање, инвестиционо-текуће одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава и набавка опреме у области интегрисаног здравственог информационог система. (Законом о здравственој заштити ("Службени гласник РС", број 107/05, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12 и 45/13-др. закон), чланом 13. став 1. тачка 5. утврђено је да друштвена брига за здравље на нивоу аутономне покрајине обухвата мере за обезбеђивање и спровођење здравствене заштите од интереса за грађане на територији аутономне покрајине и то обезбеђивање средстава за вршење оснивачких права над здравственим установама чији је оснивач у складу са законом и Планом мреже здравствених установа).
Надлежност	Покрајински секретаријат за здравство
Носиоци пројекта	Здравствене установе чији је оснивач АПВ.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Изградња, одржавање и опремање здравствених установа у државној својини.
Трајање пројекта	Пројекат је стални, а у обрасцу се односи на 2018. и 2019. годину.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	За 2018. годину планирана су средства у износу 1.952.482.809,60 РСД-буџет АПВ. *На основу првих процена за планирана средства у 2019. години из буџета АПВ, за пројекат Капитална улагања у здравствене установе на територији АП Војводине: 3.200.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Очекују се евидентни резултати у области унапређења и развоја инфраструктуре здравствених установа и опремање медицинским апаратима здравствених установа, чији је оснивач АП Војводина.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Процент укупно обезбеђених средстава здравственим установама у односу на обим тражених средстава, а на основу документације о спроведеном јавном конкурсима и Извештај о извршењу покрајинске скупштинске одлуке о буџету.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Доношење посебних програма здравствене заштите и посебних програма из области јавног здравља Програм из области јавног здравља за територију Аутономне покрајине Војводине за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Унапређивање и очување здравља становништва на територији АП Војводине, обезбеђивањем информација неопходних за процену здравствених ресурса за унапређивање здравља, продужење животног века, побољшање квалитета живљења и оспособљавање становништва Војводине да независно функционише када у питању брига о здрављу.
Кратак опис пројекта	1. Унапређивање јавног електронског сервиса за заразне болести и евиденцију хроничних болесника; 2. Обезбеђење информација о епидемиолошким карактеристикама заразних и незаразних болести, карактеристикама узрочника обољења и факторима ризика ради планирања интервентних мера и активности у оквиру друштвене бриге за здравље на нивоу АПВ. 3. Унапређивање надзора над одређеним заразним болестима; 4. Смањење уноса натријум-хлорида код деце предшколског и школског узраста и младих; 5. Повећање доступности знања о здрављу у општој популацији, у домовима здравља АП Војводине.
Надлежност	Посебни програм из области јавног здравља за територију АП Војводине за 2018. годину реализоваће Институт за јавно здравље Војводине и заводи за јавно здравље у сарадњи са здравственим установама на свим нивоима здравствене заштите.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Активности посебног програма из области јавног здравља за територију АП Војводине спроводе се путем пет програмских задатака: – Праћење и анализа здравственог стање становништва АП Војводине; – Одржавање и унапређивање јавног електронског сервиса за пријављивање заразних болести и евидентирање хроничних болесника на територији АП Војводине; – Унапређени клиничко-епидемиолошки надзор над одређеним заразним болестима на територији АП Војводине; – Контрола садржаја натријум-хлорида у оброчима организоване друштвене исхране деце предшколског узраста и адолесцената у АП Војводини; – Унапређивање здравствене писмености популације – „Знањем до здравих избора”.
Трајање пројекта	2018. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 6.126.908,26 РСД- буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализоване активности пројекта.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Индикатори и методологија спровођења програма дефинишу се уз сваки програмски задатак засебно.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ-Доношење посебних програма здравствене заштите и посебних програма из области јавног здравља Програм неонаталног скрининга на цистичну фиброзу у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Рано откривање оболелих од цистичне фиброзе у неонаталном узрасту, – Спровођење скрининга код све новорођене деце у Војводини, – Едукација лекара и даље усавршавање протокола.
Кратак опис пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Рано спровођење терапијских интервенција пре настанка иреверзибилних промена на органима, – Едукација родитеља о болести и примени терапије, – Продужавање живота оболелих, – Побољшавање квалитета живота оболелих и њихових породица, – Утврђивање инциденције оболелих од цистичне фиброзе у Војводини, – Утврђивање најчешћих мутација ЦФТР гена у нашој популацији, – Смањивање броја оболелих путем генетског саветовања, – Даље усавршавање нове методе узорковања зноја за одређивање хлорида у зноју (Macroduct метода).
Надлежност	Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, Нови Сад.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Информисани пристанак за мајке/родитеља који желе да се овај скрининг уради код њихових беба; – Прикупљање узорака крви за „Гатријев тест” у породицишћима (исти узорак крви користи се и за друга два скрининга који су законски обавезни – на хипотиреозу и фенилкетонурију), узорковање капиларне крви новорођенчади на филтер-папир; – Транспорт узорака на Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, где већ постоји обучено особље за спровођење скрининга; – Узорковање крви на поменутом институту код новорођенчади која су рођена на Клиници за гинекологију и акушерство КЦ Војводине; – Даље усавршавање нове методе узорковања зноја за одређивање хлорида у зноју (Macroduct метода) и даља обука особља; – Одређивање мутација гена код оболелих генетским испитивањем на Институту за здравствену заштиту деце и омладине Војводине; – Пријем новодијагностиковане деце на болничко лечење, током ког се спроводе детаљне почетне претраге, укључује терапија, те детаљно разговора с родитељима о природи болести и начину даљег лечења; – Психолошка подршка родитељима и деци; – Редовне контроле и лечење оболелих; – Објављивање резултата скрининг програма на скуповима у земљи и иностранству; – Сачињавање и подношење извештаја о резултатима скрининга.
Трајање пројекта	2018. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 12.471.896,00 РСД- буџет АПВ.

према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализација предфвиђених активности у складу са прописаном методологијом спровођења програма.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Показатељи за праћење: број новорођенчади која су обухваћена скринингом (%), број новооткривених случајева оболелих и инциденција, број деце с повишеним вредностима првог ИРТ, број лекара који су едуковани и презентација резултата.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ-Доношење посебних програма здравствене заштите и посебних програма из области јавног здравља Програм очувања плодности код оболелих од малигнух болести у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Омогућавање родитељства онколошким пацијенткињама и пацијентима животне доби до 40 година уз максималну онколошку безбедност, чиме се значајно унапређује квалитет живота и квалитет услуга здравствене заштите оболелим од малигнух болести у АП Војводини.
Кратак опис пројекта	Криопрезервација ембриона, сперматозоида и јајних ћелија код пацијената са малигним обољењем.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад и Институт за онкологију Војводине, Сремска Каменица.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство, Клинички центар Војводине, Нови Сад и Институт за онкологију Војводине, Сремска Каменица.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Добијање мишљења Конзилијума за онкофертилитет, - Улазак у процес криопрезервације (замрзавање и чување) гамета-јајних ћелија и сперматозоида као и ембриона, - За потребе програма, у рад се укључују лекари специјалисти патологије, радиологије и урологије.
Трајање пројекта	Током 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 2.000.000,00 РСД- буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Омогућавање родитељства онколошким пацијенткињама и пацијентима животне доби до 40 година уз помоћ пројектних активности.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број урађених замрзавања сперматозоида, јајних ћелија и ембриона код пацијената са малигним обољењем.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм раног откривања и лечења компликација шећерне болести на очима у АП Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Превенција и смањење броја по вид значајних компликација шећерне болести.
Кратак опис пројекта	Рано откривање (скрининг) и правовремени третман дијабетичких ретинопатија.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Предвиђен је скрининг ризичне популације (офталмоскопија у артефицијалној мидријази) са обухватом од око 700 оболелих од шећерне болести. - Пацијенти ће бити позивани на ванредне офталмолошке прегледе, након којих ће бити упућивани на даљу евалуацију и третман код обученог тима офталмолога. - Пацијентима код којих се установе промене биће урађен ласерски третман, односно хируршки третман (витректомија).
Трајање пројекта	Током 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 1.705.000,00 РСД- буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализација активности по методологији спровођења програма планираног обухвата око 700 оболелих од шећерне болести.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Реализација Програма пратиће се путем задатог индикатора – броја извршених офталмолошких прегледа оболелих од шећерне болести у планираном обиму.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм раног откривања промена функције и ремоделинга леве коморе и циркадијалног ритма крвног притиска код хипертензивних трудница у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Смањити број компликација у трудноћи и током порођаја, насталих као последица хипертензије.
Кратак опис пројекта	Програмом ће бити обухваћено више од 300 хипертензивних трудница, али и трудница које имају остале кардиолошке болести. Предвиђене активности су кардиолошки преглед, ехокардиографски преглед, двадесетчетворосатни амбулаторни мониторинг крвног притиска и ЕКГ-а и мерење сатурације кисеоником пулсним оксиметром.
Надлежност	Институт за кардиоваскуларне болести Војводине, Сремска Каменица.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Рано откривање потенцијално угрожених трудница и правовремено ординирање адекватне кардиолошке терапије; - Контрола ефикасности терапије поновљеним ехокардиографским и кардиолошким прегледом; - Израда протокола за регистрацију и праћење хипертензивних трудница, који би и по завршетку овог програма служио као база за рутинско мониторирање трудница код којих се постави дијагноза хипертензије, али и трудница које имају друга кардиолошка обољења; - Анализа резултата правовременог третмана и контроле хипертензивних трудница у односу на настанак компликација у току трудноће, као и у току и након порођаја.
Трајање пројекта	Током 2018. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 1.700.000,00 РСД- буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализоване предвиђене пројектне активности.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Реализација програма ће се пратити путем задатих индикатора: извршених кардиолошких и ехокардиографских прегледа и прегледа амбулаторног мониторинга крвног притиска трудница.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм раног препознавања и смањења броја менталних поремећаја развојног доба у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Смањење броја оболелих и редукција медицинских и друштвених последица у виду дуготрајног лечења, повећаних трошкова лечења (учесталих хоспитализација) и недовољног нивоа излечења код деце с менталним поремећајима.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће обухватити едукацију здравствених радника и здравствених сарадника у погледу адекватније дијагностике деце с психијатријским поремећајима; у погледу третмана деце с психијатријским поремећајима; формирање регионалних тимова – у оквиру здравствених установа у АП Војводини – за рану дијагностику и третман психијатријских поремећаја развојног доба.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Едукација здравствених радника (доктора медицине специјалиста педијатрије, лекара опште праксе, медицинских сестара, али и адултних психијатара) и здравствених сарадника (психолога, педагога и социјалних радника) у погледу адекватније дијагностике и третмана деце с психијатријским поремећајима у домовима здравља у Зрењанину, Бачкој Паланци, Кикинди, Старој Пазови и Жабљу; – Формирање регионалних тимова – у оквиру здравствених установа у АП Војводини – за рану дијагностику и третман психијатријских поремећаја развојног доба; – Активности Програма спроводиће доктори медицине специјалисти психијатрије и неуропсихијатрије, уз подршку психолога (анализа актуелног стања, коришћење литературе, припрема пројектних активности, припрема едукације и штампаног материјала, извођење едукативних семинара и евалуација спроведеног програма).
Трајање пројекта	Током 2018. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 496.800,00 РСД- буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Већа оспособљеност здравствених радника и сарадника за дијагностику и адекватно медицинско збрињавање пацијената.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Ниво оспособљености здравствених радника и сарадника за дијагностику и адекватно медицинско збрињавање пацијената (што би се у оквиру Програма евалуирало тестовима).

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм телемедицине у лечењу исхемијског можданог удара у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Бржа дијагностика и што раније спровођење лечења оболелих од акутног исхемијског можданог удара.
Кратак опис пројекта	Повезивањем девет општинских болница на територији АП Војводине (Сомбор, Зрењанин, Вршац, Кикинда, Панчево, Сента, Сремска Митровица, Суботица и Врбас) у јединствен систем видеоконференцијским линком и везом с васкуларним неурологом (неурологом едукованим из области можданог удара) и неурорадиологом у Клиничком центру Војводине, превазићи ће се недостатак адекватног кадра у примени савремених принципа лечења оболелих од можданог удара.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад, у сарадњи са Општом болницом „Др Радивој Симоновић” Сомбор, Општом болницом „Ђорђе Јоановић” Зрењанин, Општом болницом Вршац, Општом болницом Кикинда, Општом болницом Панчево, Општом болницом Сента, Општом болницом Сремска Митровица, Општом болницом Суботица и Општом болницом Врбас.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Набавка и инсталација потребне рачунарске опреме за телекомуникацију и њена дистрибуција у девет општинских болница ради реализације програма; – Обилазак девет општинских болница на територији АП Војводине и спровођење анкете за анализу постојећег стања; – Координација спровођења (примене) терапије у оквиру програма у општим болницама од стране неуролога опште болнице, под телементорством васкуларног неуролога Клиничког центра Војводине, путем видеоконференцијског линка.
Трајање пројекта	Током 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 4.609.960,00 РСД -буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализација активности у складу са предвиђеном методологијом спровођења програма: одржавање телеконференција тима лекара Клиничког центра Војводине с неуролозима из општинских болница.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Повећање броја (процента) пацијената са акутним исхемијским можданим ударом, који ће бити лечени тромболитичком терапијом или механичком тромбектомијом на територији АП Војводине; – Смањење трошкова лечења смањењем упућивања пацијената у Клинички центар Војводине из општинских болница АП Војводине.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм унапређивања дијагностике и лечења обољења штитасте жлезде у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Циљ програма је смањење морбидитета у постинтервенцијском току, краћи боравак у болници, успешнији опоравак и смањен инвалидитет. Применом апарата за микроталасну аблацију могућа је аблација тумора штитасте жлезде перкутаном приступом, без оперативног реза.
Кратак опис пројекта	Унапређивање дијагностике и лечења обољења штитасте жлезде. Пружање правовремене терапије ендокринолошким пацијентима с минималним посттерапијским морбидитетом.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Ендокринолошка и лабораторијска обрада пацијената, - УЗ штитне жлезде, по потреби патохистолошка верификација постављене дијагнозе (радиолог или ендокринолог), - Третман – аблација тумора радиофреквентном и <i>microwave</i> техником (интервентни радиолог), - УЗ контрола третираних пацијената (радиолог или ендокринолог).
Трајање пројекта	2018. година.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 2.920.000,00 - буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализоване планиране активности и резултати на основу индикатора.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број пацијената који је након ендокринолошке, лабораторијске и радиолошке обраде и постављања дијагнозе третиран нехируршки, односно аблација тумора радиоталасном и <i>microwave</i> техником, - Скраћен постоперативни ток, смањење б.о. дана у односу на класичан хируршки третман, - Едукација сто лекара ендокринолога и радиолога о индикацијама за третман и ултразвучно праћење третираних пацијената.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм увођења транскранијалне магнетне стимулације као савременог терапијског и дијагностичког метода – у клиничку праксу у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Увођење савремене дијагностичке и терапијске методе у свакодневну клиничку праксу лечења инzulта, мултипле склерозе, амиотрофичне латералне склерозе, болести моторног неурона, терапорезистентног депресивног поремећаја и неуропатског бола.
Кратак опис пројекта	Дијагностика и третман 100 пацијената чије здравствено стање захтева коришћење метода транскранијалне магнетне стимулације.
Надлежност	Клинички центар Војводине Нови Сад
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Увођење транскранијалне магнетне стимулације у свакодневну клиничку праксу – због специфичности ове методе, као и због недостатка референтних центара у оквиру наше земље за едукацију о њој – захтева едукацију доктора медицине специјалиста неурологије и специјалиста психијатрије у референтним центрима у иностранству, путем акредитованих курсева за стицање знања за коришћење транскранијалне магнетне стимулације. Након едукације, започео би стандардни рад који би подразумевао дијагностику и лечење пацијената у оквиру Клиничког центра Војводине.
Трајање пројекта	2018. година.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години су у износу од 976.800,00 РСД - буџет АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализоване активности дијагностике и третмана 100 пацијената чије здравствено стање захтева коришћење метода транскранијалне магнетне стимулације у складу са предвиђеном методологијом спровођења програма.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број пацијената код којих је примењена метода транскранијалне магнетне стимулације; - Оспособљеност здравствених радника за коришћење ове дијагностичке и терапијске методе; - Побољшање здравственог стања пацијената процењено стандардним параметрима у виду скала клиничке процене.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - Програм унапређивања лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком у Аутономној покрајини Војводини за 2018. годину
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Општи циљ овог програма јесте унапређивање лечења брачне неплодности поступцима БМПО.
Кратак опис пројекта	Пројектом ће се увести нове процедуре из области биомедицински потпомогнутог оплођења и постнаталних генетских анализа.
Надлежност	Клинички центар Војводине, Нови Сад и Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, Нови Сад.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за здравство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Планирано је да се у 2018. години уради 75 генетских анализа бластомера или бластоциста ембриона у склопу преимплантационог генетског скрининга, 75 анализа амниона или хориона у поступку раног одређивања анеуплоидија техником фрагментног секвенцирања, 30 анализа генетске предиспозиције на целијакију дот блот методом, 30 анализа микроделиције Y хромозома дот блот методом и 15 анализа на најчешће микроделеционе и микродупликационе синдроме техником микронизова.
Трајање пројекта	2018. година.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана средства за програм у 2018. години 5.999.999,98 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Очекује се реализација планираних активности пројекта у складу са прописаном методологијом.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Реализација Програма пратиће се путем задатих индикатора. Број генетских анализа, пренаталних и постнаталних: а) преимплантациони генетски скрининг; б) пренаталне анализе на најчешће анеуплоидије (хромозоми 13, 18, 21, X, Y), QF-PCR методом из плодове воде или хориона; в) генетске анализе код мушког партнера неплодног пара (микроделеције Y хромозома); г) генетске анализе код деце са сумњом на целијакију и анализа микроделеционих и микродупликационих синдрома.

Назив пројекта/програма	УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА ЗА ЛЕЧЕЊЕ - "Родитељска кућа" при Служби за хематологију и онкологију Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине Нови Сад
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Очување и унапређење здравственог стања становништва АП Војводине и постизање вишег стандарда у обезбеђењу здравствене заштите деце оболеле од малигнух болести.
Кратак опис пројекта	Смештај деце оболеле од малигнух болести која се лече у Институту за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, Нови Сад и пружање подршке њиховим породицама у циљу обезбеђења оболелој деци високог квалитета лечења, рехабилитације и социјализације у амбијенту породичне куће са родитељима. Институту се обезбеђују средства за трошкове сталног и текућег одржавања просторија и режијске трошкове "Родитељске куће" и трошкове медицинског и немедицинског кадра ангажованог за рад у "Родитељској кући". Овакав вид здравствене заштите се не финансира из средстава Републичког фонда за здравствено осигурање.
Надлежност	Покрајински секретаријат за здравство, Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине Нови Сад.
Носиоци пројекта	Институт за здравствену заштиту деце и омладине Војводине Нови Сад
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Смештај деце оболеле од малигнух болести која се лече у Институту за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, Нови Сад и пружање подршке њиховим породицама у циљу обезбеђења оболелој деци високог квалитета лечења.
Трајање пројекта	Стални пројекат.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. године, планирано је 8.000.000,00 РСД. *За пројекат "Родитељска кућа" прва процена планираних средстава за 2019.годину је 8.000.000,00 РСД из буџета АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	До 100% смештене деце у односу на проценат исказаних потреба за смештајем
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број смештене деце-просечно дневно, – Процент смештене деце у односу на проценат исказаних потреба за смештајем.

Назив пројекта/програма	Набавка медицинске опреме „Каменица 2“ Институт за кардиоваскуларне болести Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Набавка медицинске опреме за потребе Института за кардиоваскуларне болести Војводине.
Кратак опис пројекта	Да би се простор намењен за Институт за кардиоваскуларне болести Војводине у оквиру објекта „Каменица 2“ ставио у функцију потребно је набавити: ЕКГ апарате, респираторе, мобилни РТГ апарат, опрему за салу за електрофизиологију, болничке кревете, уређаје за асистирано дисање са прибором, бронхијалне аспираторе са прибором, аспираторе за трајну дренажу са прибором, инфузионе пумпе, инјектомате са носачима, мониторе за праћење виталних функција преко централе, мониторе за праћење виталних функција са телеметријом, апарате за дисајну терапију, апарате за пречишћавање ваздуха и осталу неопходну опрему.
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Набавка медицинске опреме.
Трајање пројекта	Почетак: септембар 2013. године. Завршетак: јун 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана вредност пројекта према Акционом плану: 459.158.925,00 динара. Буџет АП Војводине: 303.674.777,77 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	Набављена опрема.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга, – Процент здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга.

Назив пројекта/програма	Набавка медицинске опреме „Каменица 2“ Институт за плућне болести Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3 Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђење пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Набавка медицинске опреме за потребе Института за плућне болести Војводине.
Кратак опис пројекта	Да би се простор намењен за Институт за плућне болести Војводине у оквиру објекта „Каменица 2“ ставио у функцију потребно је набавити: опрему за радиотерапију, медицинску опрему интензивне неге грудне хирургије, медицинску опрему центра за патологију.
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Набавка медицинске опреме.
Трајање пројекта	Почетак: септембар 2013. године. Завршетак: јун 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана вредност пројекта према Акционом плану: 759.001.075,00 динара. Буџет АП Војводине: 521.199.576,08 динара
Очекивани резултати програма/пројекта	Набављена опрема за радиотерапију, медицинску опрему интензивне неге грудне хирургије, медицинску опрему центра за патологију.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга, – Процент здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга.

Назив пројекта/програма	Набавка 2 линеарна акцелератора са системом за планирање, РВ системом, дозиметријом и имобилизационим сетом, са адаптацијом простора и системом за планирање, Институт за онкологију Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3 Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђење пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Набавка медицинске опреме за потребе Института за онкологију Војводине.
Кратак опис пројекта	С обзиром на гравитирајућу популацију у АП Војводини потребно је, према европским стандардима, обезбедити 8 телетерапијских уређаја, а тренутно постоје само 2 апарата. Поред свих предузетих активности листе чекања су неприхватљиво дуге, те је за потребе Института за онкологију Војводине потребно набавити дигитализоване линеарне акцелераторе који омогућају спровођење 3Д конформалне терапије, примену интензитет модулисане радиотерапије, као и "image gade" радио терапију.
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Набавка 2 линеарна акцелератора са системом за планирање, РВ системом, дозиметријом и имобилизационим сетом, са адаптацијом простора и системом за планирање.
Трајање пројекта	Почетак: септембар 2013. године. Завршетак: децембар 2018. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Планирана вредност пројекта према Акционом плану: 871.840.000,00 динара. Буџет АП Војводине: 709.963.071,55 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	Набављена 2 линеарна акцелератора са карактеристикама из пројекта.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга; – Процент здравствених установа чији је оснивач АП Војводина у којима су унапређени услови за лечење и доступност здравствених услуга.

Назив пројекта/програма	Нове могућности асистираних репродуктивних технологија у прекограничном региону (NewART)/ Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђење пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Општи циљ пројекта је изградња и побољшање здравствених установа у образовном и клиничком смислу као и побољшање квалитета пружања терапијског лечења и могућност обучавања и едукације медицинског и административног особља које ће подржати и спровести праксу ЕУ на високом нивоу у лечењу и превенцији неплодности, нарочито код младих, а све то уз подршку старијих особа који су део сваке заједнице.
Кратак опис пројекта	Подаци међународних организација нам указују да када је реч о natalitetу и лечењу стерилитета, ситуација у Хрватској и Србији је веома слична. Неплодност у Србији је међу највећима у Европи и свету. Током последње деценије, Клинички болнички центар Осијек је направио велике напоре да побољша доступност примене асистираних репродуктивних технологија (АРТ) пацијентима, међутим у тој примени и даље постоје ограничења. Општа болница Суботица тренутно успоставља примену асистираних репродуктивних технологија. И Хрватска и Србија су дошле до сличних ограничења у примени АРТ која се не односе само на број процењених пацијената који добијају лечење, већ и на ограничења у ефикасности, квалитету и безбедности примене АРТ методе. Циљ пројекта је поред набавке адекватне опреме за примену АРТ и адаптације одређених просторија унутар болница, да се размене примери добре праксе између Клиничког болничког центра Осијек и Опште болнице Суботице; да се уз помоћ организованих заједничких едукација побољшају медицински кадрови кад је реч о вантелесној оплодњи. Оснивањем центра (одсека) за вантелесну оплодњу у болничком центру Суботица, услуге ВТО приближиће се корисницима и растеретиће се постојећа 3 центра за ВТО у Београду и Новом Саду. С обзиром да се на одсеку за стерилитет суботичке болнице користи комплетна дијагностика и третман инфертилних парова са запаженим резултатима, отварањем одсека за ВТО заокружио би се комплетан обим лечења пацијената са инфертилитетом. На тај начин се може утицати на пораст nataliteta у Војводини и Србији. Специфични циљеви пројекта: 1. Побољшање примене асистираних репродуктивних технологија у здравственим институцијама, 2. Оспособљавање медицинског особља за примену напредних техника за развој ВТО, 3. Подизање свести о значају препознавања раних симптома неплодности, повећања плодности и моралне подршке за младе и старије особе које се боре са проблемима неплодности.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Клинички болнички центар Осијек, Хрватска (Водећи корисник); 2. Регионална развојна агенција Славоније и Барање д.о.о. за међународну и регионалну сарадњу, Хрватска; 3. Општа болница Суботица, Србија; 4. Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	Севернобачки и Јужнобачки округ (Нови Сад).

Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обнова одељења за вантелесну оплодњу Клиничког болничког центра Осијек - КБЦО (мањи инфраструктурни радови); 2. Адаптација мастурбаторијума у КБЦО; 3. Оснивање Центра за вантелесну оплодњу у Општој болници Суботица (адаптација просторија); 4. Организација институционалних посета у циљу размене примера добре праксе између медицинског кадра болнице у Осијеку и болнице у Суботици; 5. Организација едукативних радионица на тему асистираних репродуктивне технологије (3 у Осијеку, 3 у Суботици); 6. Организација едукативних радионица за младе на тему неплодности (5 у Хрватској, 5 у Србији); 7. Организација едукативних радионица за старије становништво на тему психолошке подршке члановима породице које пролазе кроз проблеме неплодности; 8. Набавка лабораторијске опреме за ВТО за Општу болницу Суботица и КБЦО; набавка <i>Time Lapse</i> инкубатора који представља новину са Србију у примени ВТО; 9. Стручна едукација ван програмског подручја за увођење нових метода у лечењу неплодности; 10. Организација међународне конференције у Новом Саду на тему примене асистираних репродуктивне технологије и <i>Time Lapse</i> технологије; 11. Промовисање пројекта и подизање свести о потреби за едукацијом на тему неплодности нарочито код младих захваљујући јакој медијској кампањи, промотивном материјалу, едукативним брошурама, промотивном и едукативном филму, веб-сајту.
Трајање пројекта	1.6.2019- 31.5.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Укупан буџет пројекта: 1.129.947,23 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85% износи 960.455,13 евра.</p> <p>Укупан буџет партнера из Србије: 553.634,46 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 470.589,28 евра (ФЕП има укупан буџет 135.504,75 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 115.179,03 евра, а ФЕП суфинансира 15% 20.325,72 евра; Општа болница Суботица има укупан буџет 418.129,71 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 355.410,25 евра, а болница 15%- 62.719,46 евра)</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Побољшана знања и вештине медицинских радника и административног особља у области примене асистираних репродуктивне технологије за пружање бржих и бољих здравствених услуга; 2. Подигнута свест о важности раног препознавања симптома неплодности; 3. Оспособљен Клинички болнички центар Осијек за примену асистираних репродуктивне технологије; 4. Побољшана услуга за вантелесну оплодњу на подручју Војводине оснивањем Центра за ВТО у Општој болници Суботица.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Пројектом је предвиђена адаптација просторија Опште болнице Суботица у циљу оснивања центра за вантелесну оплодњу (укупно 165 m²); набавка неопходне лабораторијске опреме; набавка <i>Time lapse</i> инкубатора; оснивање Центра за ВТО у Општој болници Суботица смањиће број пацијената који чекају на третмане асистираних репродуктивне технологије (АРТ) и ВТО у Клиничком центру Војводине, који се налази у Новом Саду, због чињенице да око 300.000 људи гравитира према Општој болници у Суботици, а да је неплодност у овом региону 15-17%; развијен заједнички едукативни материјал за медицинско особље на тему ВТО, за примену <i>Time lapse</i> технологије, за млађу и старију популацију, за клиничка испитивања ВТО; 1000 младих едуковано у Србији о</p>

	<p>важности раног препознавања симптома неплодности; око 100 медицинских радника ће имати боља знања и вештине о ВТО; око 150 старијих лица едуковано и информисано о начинима пружања психолошке подршке члановима породице који се сусрећу са проблемима неплодности; захваљујући међунаордној конференцији у Новом Саду, 200 представника здравствених установа (гинеколози, ембриолози, анестезиолози, биолози) ће се информисати о начинима побољшања репродуктивне медицине; израђено 5000 публикација за општу популацију на тему метода лечења неплодности; израђено 500 публикација за лекаре који се баве репродуктивном медицином; израђено 1000 публикација о примени Time lapse технологије; израђено 2000 публикација за младе у циљу њиховог информисања о начинима превенције неплодности; израђено 300 публикација за старија лица.</p>
--	--

Назив пројекта/програма	Унапређење услова становања породица са више деце
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.3. Унапређење животног стандарда кроз једнак приступ социјалним услугама, обезбеђивање пуне друштвене укључености и партиципативности свих грађана
Циљ пројекта	Решавање стамбеног питања или унапређење услова становања породица са више деце.
Кратак опис пројекта	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, на основу расписаног јавног конкурса, додељује бесповратна средства породицама које испуњавају прописане услове из Правилника о условима за доделу средстава.
Надлежност	Програм демографског развоја АПВ („Службени лист АПВ“ бр. 3/2005), Закон о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“ бр. 113/2017 и 50/2018) Одлука о образовању Буџетског фонда за пронаталитетну популациону политику АПВ („Службени лист АПВ“ бр. 25/2018) и Одлука о додели бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за решавање стамбеног питања или за унапређење услова становања на територији АПВ за 2018. годину („Службени лист АПВ“ бр. 39/2018).
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање конкурса и додела средстава.
Трајање пројекта	Више година.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	У 2018. години планирана средства износе 63.000.000,00; У 2019. години планирана средства износе 100.000.000,00 и У 2020. години планирана средства износе 150.000.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	Већи број породица са троје и четворо деце.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2018 – 70 породица, 2019 – 100 породица, 2020 – 150 породица.

Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе

Назив пројекта/програма	Финансирање пројеката подршке оснивања и оснаживања рада канцеларија за младе
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихових активности, посебно за младе
Циљ пројекта	Подизање капацитета канцеларија за младе и омладинских клубова.
Кратак опис пројекта	Јачање институционалног капацитета за подршку младима, оснивањем канцеларија за младе, које ће спроводити кроз неформални образовни програма, њихово мотивисање за активно укључивање у друштвени живот, прикупљање и пружање свеобухватних информација о активностима младих и за младе, као и обезбеђивање адекватних услова за рад, установа које се баве младима (повећање материјалних ресурса, набавка потребне опреме и сл.), омладинских клубова, удружења младих и за младе.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину и ЈЛС
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за спорт и омладину и канцеларије за младе.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Анализа стања канцеларија за младе на територији АПВ и објављивање посебног конкурса за оснивање нових итехничко функционисање и подршка програмима постојећих канцеларија за младе.
Трајање пројекта	2017-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2017-2020: 30.000.000,00 2017: 7.500.000,00
Очекивани резултати програма/пројекта	Стварање услова за отварање и подршку функционисања канцеларија за младе са циљем унапређења рада организација за младе, организација младих и омладинских клубова.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број подржаних програма канцеларија за младе. У 2017. години подржана 21 канцеларија за младе (од тога отворено 5 нових).

Назив пројекта/програма	Подршка спортским и физичким активностима девојчица - Активне девојчице
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4 Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове активности, посебно за младе
Циљ пројекта	Пројекат има за циљ да побољша институционалне капацитете школа и локалних спортских организација кроз повећање знања и свести о важности активног учешћа девојчица у спорту у прекограничном подручју. Унапређењем спортске инфраструктуре (набавка спортске опреме и реквизита) повећаће се број девојчица узраста од 7 до 15 година које се активно баве спортом у општинама у пограничном региону између Србије и Мађарске.
Кратак опис пројекта	Родна неравноправност између дечака и девојчица који се баве спортом почиње већ у узрасту од 8 година и наставља да напредује са преласком девојчица у средњу школу. Имајући наведено у виду, основни циљ пројекта је подршка сарадњи у области спорта како би се развили заједнички приступи који би се бавили питањем ниског нивоа физичке активности девојчица основног школског узраста (од 7-15 година) у прекограничном региону, што би омогућило њихову позитивну везу са спортом као кључним фактором за вођење здравог начина живота. Различите циљне групе се састоје од актера релевантних за тему којом се пројекат бави и укључиће и девојчице основних школа, наставнике физичког васпитања, тренере из локалних спортских клубова и спортске експерте. Такође, породице и школске заједнице су идентификоване као индиректна циљна група корисна за пројекат.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину и Фонд „Европски послови“ Аутономне покрајине Војводине.
Носиоци пројекта	Водећи корисник: Покрајински секретаријат за спорт и омладину. Корисник 1: Општина Сентеш, Корисник 2: Сквош клуб „Тиса“ Сегедин, Корисник 3: Фонд „Европски послови“ Аутономне Покрајине Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина и Жупанија Чонград, Р. Мађарска
Активности на пројекту	Током реализације пројекта радиће се на следећим активностима: истраживању потенцијалних узрока који доприносе ниском нивоу физичке активности међу девојчицама; изради наставног материјала који је намењен наставницима физичког васпитања, спортским тренерима и спортским експертима како би се увеле новине у тренерској пракси; организовању радионица за наставнике физичког васпитања и спортских стручњака; набавци спортске опреме и реквизита за шест основних школа на простору АП Војводине (Нови Кнежевац, Чока, Озаци, Мали Иђош, Врбас и Апатин), спортски центар у Сентешу и за потребе Тиса сквош клуба из Сегедина; организовању пробних часова физичког васпитања и спортских тренинга за девојчице; прикупљању података о понуди спортских програма за девојчице у региону на основу којих ће се развити апликација за паметне телефоне и таблете; припреми менторског програма у оквиру којег ће девојчице имати могућност рада са врхунским спортисткињама; учешћу у иницијативи Европске комисије „Европска недеља спорта“; организацији два регионална кампа за девојчице у Ади и Сентешу.
Трајање пројекта	Почетак пројекта: 1. јун 2018. године. Крај пројекта: 31. мај 2020. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор	Укупан буџет пројекта: 210 865,04 евра. Износ средстава Европске уније (ИПА): 179 235,28 евра Буџет АПВ: 15 566,82 евра.

финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Побољшање вештине и компетенције наставника физичког васпитања у основним школама, тренера из локалних спортских клубова и других спортских стручњака за рад са девојчицама основношколског узраста; - Унапређени материјални услови у спортским објектима у АП Војводини и жупанији Чонград за реализацију наставе физичког васпитања и спортских активности које се сматрају привлачнијим за девојчице; - Повећана свест о доступности спортских програма за девојчице у АП Војводини и Жупанији Чонград; - Одржана два регионална кампа за девојчице у прекограничном региону.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број учесника радионица, - Број опремљених сала за физичко васпитање, - Број преузетих апликација, - Број учесника кампова.

Назив пројекта/програма	Наставак адаптације, реконструкције и доградње зграде "Народно позориште-Narodno kazalište-Népszínház" у Суботици
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4 Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Обезбеђивање адекватних услова за функционално и квалитетно обављање делатности установе ради остварења права грађана у области културе.
Кратак опис пројекта	<p>Објекат суботичког позоришта, као најстаријег позоришта на простору некадашње Југославије, изворно је конципиран као склоп две функционалне целине - хотела и позоришта, према пројектима Јаноша Шкултегија из 1845. године. Објекат изграђен 1854. године, као јединствена архитектонска композиција са репрезентативним прочељем, монументалним централним степеништем и балском двораном, проглашен је за непокретно културно добро као споменик културе од великог значаја. Током историје обављено је више грађевинских интервенција на објекту од чега су најзначајније адаптације и доградње из периода 1904-1907. године, након пожара 1915. године и адаптација позоришта у периоду 1926-1927. година, након чега је у функционалном и грађевинском смислу објекат углавном задржао изглед све до реконструкције започете 2007. године, која је и даље у току.</p> <p>Укупна новопроектована површина објекта износи 14.632,30 m². Објекат је подељен на четири просторне целине: заштићени део објекта, део намењен јавним, услужним, управним и административним садржајима, простор намењен извођачима са техничким просторијама и сценско-гледалишни простор. Реализацијом пројекта обезбеђује се добијање новог употребног садржаја за позоришну-сценску делатност увођењем нових концепцијских решења, добијање употребних садржаја за музичка, концертна, сценска извођења у постојећим деловима објекта, рестаурација делова објекта према нивоима заштите објекта као културног добра од великог значаја и реконструкција и санација делова објекта на основу грађевинско-конструктивног стања.</p>
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Управа за капитална улагања АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Град Суботица, Севернобачки округ.
Активности на пројекту	Реализација VII и VIII фазе је у току.
Трајање пројекта	2018-2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Према Акционом плану и Уговору о заједничком финансирању: 24.000.000,00 евра (обавеза АП Војводине 80%, обавеза Републике Србије 10%, обавеза Града Суботице 10%).</p> <p>Буџет АП Војводине: 522.010.648,20 динара.</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкција делова објекта у циљу санирања постојећег стања и осбособљавања делова који су ван функције, - Добијање новог употребног простора за сценску делатност.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	- Површина изграђеног новог простора.

Назив пројекта/програма	Разнобојна сарадња (Colorful cooperation)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Циљ пројекта је развијање свеобухватне културне стратегије за цео мађарско-српски погранични регион, покретање он-лине информативног центра на мађарском и српском језику, као и успостављање српског и мађарског културног центра у Морахалому и у Палићу, интегрисање Новог Сада, будућу Европску престоницу културе и њеног региона у културни и туристички живот мађарско-српског граничног региона.
Кратак опис пројекта	Основни циљеви пројекта су да се смањи периферни карактер пограничне регије и да се обезбеди проток информација на „локалном језику”, уз обезбеђивање одговарајуће локалне културне инфраструктуре. Такође, циљ пројекта је да – и на мађарској и на српској страни – у програмима заједнице, које обезбеђују мађарски и српски културни центри, поред локалног становништва, учествује што више људи из околних места, односно туриста како би све више сазнали о култури и свакодневици једни других. Циљ успостављања културних и туристичких центара у Морахалому, као и на Палићу, јесте да постану важни регионални центри културе који – за потребе локалних и регионалних актера – сакупљају и прослеђују информације из области културе, као и из области привреде.
Надлежност	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	– Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, – Град Нови Сад, Србија, – Град Суботица, Србија, – Фондација један за другог – Морахалом, Мађарска.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Севернобанатски округ и Севернобачки округ - Србија, Жупаније Бач-Кишкун и Жупанија Чонград - Мађарска
Активности на пројекту	Изградња културних центара у Морахалому и Палићу, организовање прекограничних културних догађаја, прављење сајта за дисеминацију вести из области културе и привреде, организовање књижевних вечери, сајмова, спортских догађаја, курсева кувања, пружање информације о актуелностима у вези са пројектом кроз низ промотивних догађаја.
Трајање пројекта	1.6.2017- 31.5.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 3.738.247,30 евра Буџет ПСРРМСЛС: 282.633,00 евра ЕУ донација: 240.238,05 евра Суфинансирање: 42.394,95 евра Пројекат је у имплементацији у оквиру Интерег ИПА Програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	Успостављање он-лине центра за вести на мађарском и српском и календар догађаја који покривају догађаје у целој граничној области, уз подршку онлине маркетиншке кампање. У Морахалому, једној од најпопуларнијих мађарских дестинација међу српским туристима, биће основан српски културни центар; док ће у Палићу бити успостављен мађарски културни центар. Оба центра, и Нови Сад као Европска престоница културе 2019, пружиће десетине уметничких програма за оне који су заинтересовани за културни туризам.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Јачање институционалних и технолошких капацитета домова културе и других објеката као центара едукације и стваралаштва (2) – Изградња центра у Морахалому и Палићу;

	<p>– Активније укључивање заједнице, појединаца, непрофитног сектора у програме и иницијативе којима се промовише културно и уметничко стваралаштво, заштита културног наслеђа (непокретног, покретног и нематеријалног) и промовишу културни потенцијали - 260.000 посетилаца Србије / годишње у Морахалому и 40.000 мађарских посетилаца / годишње у Палићу.</p>
--	--

Назив пројекта/програма	Киштелек-Кањижа допунски туристички развој који се заснива на природним ресурсима као међусобно повезаним различитим елементима регионалног туристичког система (ОАСИС) Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4.1. Унапређење спортских садржаја и садржаја за младе у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе Креирање и спровођење спортских и омладинских политика у циљу унапређења јавног здравља и квалитета живота, посебно младих
Циљ пројекта	Развијање адекватне туристичке понуде и модернизација постојећих објеката на туристичкој рути Киштелек-Кањижа укључивањем локалних и регионалних власти, локалне заједнице и ученика средњих школа.
Кратак опис пројекта	1. Представљање различитих врста саветовања о здравом начину живота и помоћном медицинском третману у циљу развоја здравственог туризма; 2. Развој инфраструктуре локације у општини Кањижа, ревитализација постојећих спортских објеката и изградња мултифункционалног спортског терена са потребном санитарном инфраструктуром; 3. Промовисање и унапређивање омладинског туризма на том подручју и подизање свести о здравом начину живота међу младима кроз специфичне рекреативне, конкурентне и образовне активности; 4. Подизање свести о туристичким потенцијалима региона.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице, Србија 2. Општина Киштелек, Мађарска 3. Општина Кањижа, Србија 4. Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Севернобанатски округ (општина Кањижа)
Активности на пројекту	1. Проширење мултифункционалног објекта у општини Киштелек; 2. Израда техничких планова; 3. Грађевинарство, измене и планирање; 4. Припрема пројектне документације; 5. Имплементација радова; 6. Имплементација мобилног туристичког вебсајта; 7. Унос инпута на вебсајт; 8. Објављивање конкурса; 9. Организација кампа; 10. Поступак јавне набавке за опрему/услугу/радове; 11. Промовисање у медијима и видљивост.
Трајање пројекта	1.5.2018 – 31.8.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 588.017,84 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85% износи 499.815,164 евра. Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице, Србија, 82.447,22 евра. Општина Кањижа, Србија 91.136,75 евра. Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија 63.267,4 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	1. Изграђен центар у циљу здравог начина живота; 2. Изграђени и реконструисани спортски терени и инфраструктура; 3. Организован летњи камп за ученике из 16 средњих школа у Војводини и промотивна кампања;

	4. Развијен мобилни оптимализован вебсајт.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Пројекат предвиђа развијен мобилни оптимализован вебсајт (Кориснички уноси: циљна вредност 1.700), - Број посетилаца сајтова везаних за културно наслеђе и друге атракције (посете/годину: циљна вредност 25.000).

Назив пројекта/програма	Антиена Култура Деска Креативна Европа Србија
Приоритет из Програма	2. Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Циљ пројекта је пружање подршке установама културе и организацијама цивилног друштва у Војводини које желе да обезбеде учешће у програму Креативна Европа.
Кратак опис пројекта	Програм Креативна Европа – потпрограм Култура, помаже деловање културних и креативних организација на међународном нивоу, промовише прекограничну размену културних дела и мобилност културних актера, а пружа и финансијску подршку за пројекте са европском димензијом који за циљ имају ширење културних садржаја у иностранству. Антиена Култура Деска Креативна Европа Србија има за циљ информисање о програму и јавним позивима, едукације заинтересованих институција, пружања савета и техничке подршке потенцијалним апликантима, као и целокупна промоција програма Креативна Европа – потпрограм Култура.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Министарство културе и информисања Републике Србије, – Фонд „Европски послови“ АПВ, – Филмски центар Србије.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина, Србија.
Активности на пројекту	<p>Главне активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пружање информација о програму Креативна Европа и конкурсима програма; – Пружање савета како да се успешно конкурише за финансијска средства програма Креативна Европа; – Информисање путем инфо дана и семинара о могућностима које нуди програм Креативна Европа; – Помоћ у проналажењу партнера и успостављању комуникације са истима; – Одржавања обуке у установама културе, у форми директног рада са запосленима; – Представљање успешних пројеката из Србије, региона и Европе.
Трајање пројекта	1.1.2015- 31.12.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупна вредност пројекта за 2018. годину за све partnere је 151.701,62 евра. Вредност буџета Фонда је 11.115,05 евра, од чега је грант за 2018. једнак 5.260,00 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Повећан број установа културе у локалним самоуправама које се финансирају пројектно, – Повећан број предатих пројекних апликација, – Подигнути капацитети за писање пројеката институција културе из Војводине.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Укупно три инфо дана у руралним срединама и градовима које имају циљ да повећају број корисника програма с фокусом на установе културе у локалним самоуправама, као и на младе и на цивилни сектор.</p> <p>Одржавања дводневног едукативног семинара током ког ће се спровести активности са циљем образовања становништва о значају културе, аутентичног културног наслеђа, културе као фактора руралног развоја и инструмента инклузије, као и са циљем ширења свести о могућностима предузетништва и samozapoшљавања у</p>

	<p>области културе; остварити потенцијална партнерства и научити како се припремају пројекти које финансира овај програм. Отворена врата на којима ће се давати консултације и савети за учешће у програму потенцијалним корисницима.</p>
--	---

Назив пројекта/програма	Дестинације културе за одрживи туризам у Јадранско-јонској регији- CUDESUT Интерег V -Б Јадранско-јонски транснационални програм 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Промоција валоризације културног наслеђа као главног покретача развоја туризма у Јадранско-јонској регији.
Кратак опис пројекта	Програмска област представља једну од најбогатијих региона у Европи у погледу културне разноликости са различитим традицијама, језицима, религијама и архитектонским споменицима. Ипак, ниво услова, приступачности и презентације значајно варира међу земљама. Да би се то културно наслеђе правилно валоризовало кроз туризам, неопходни су додатни напори за побољшање управљања местима како у погледу очувања тако и примене одрживих метода експлоатације. Културна разноликост може представљати велики потенцијал за развој, стварајући терен за лакшу комуникацију и интензивнију сарадњу. У неким дестинацијама културно наслеђе још није довољно искоришћено. Штавише, неке специфичне тржишне нише су потпуно одсутне. Како све 6 укључене земље имају комплементарну културну понуду, постоји велики потенцијал за сарадњу између општина, културних институција, становника и туриста. Укључене општине желе да реновирају / отварају галерије и / или спомен-куће, и да наставе рад на развоју уметника кроз увођење резиденција за уметнике.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Општина Ползела (Словенија) 2. Фонд "Европски послови" АПВ (Србија) 3. Развојна агенција Срце Истре (Хрватска) 4. Кластер путева културе (Србија) 5. Општина Доња Воћа (Хрватска) 6. Универзитет у Месини (Италија) 7. Кавала-Димофелиа (Грчка) 8. Општина Хан Пијесак (БиХ)
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање мреже културног туризма; - Анализа туристичког потенцијала међу децентрализованим АДРИОН зонама које ће бити укључене у пројекат. Циљ ће бити анализа тржишта других АДРИОН дестинација које би могле бити погодне за чланство; - Стварање приступа за вредновање културног туризма у урбаним, руралним и приобалним зонама узимајући у обзир локалне потребе и економски раст, као и контекст културног наслеђа; - Имплементација одрживих туристичких рута са културним (уметничким и историјским) итинерарима итд.
Трајање пројекта	1.3.2019 - 28.2.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта је 1.994.096,67 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 1.694.982,17 евра, Буџет ФЕП-а на пројекту износи 235.133,73 евра, од чега је суфинансирање из ЕУ 85% - 199.863,67евра, а ФЕП-а 35.270,06 евра. Буџет Кластера путева културе износи 230.942,34 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85% - 196.300,98 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Створена радна платформа за координацију активности у културном туризму, - Ојачана свест, - Размена искустава, најбоље праксе и друге врсте изградње капацитета, - Ефикаснија јавна администрација и доступност квалитетних

	јавних услуга, – Повећање туристичке посете у програмској области.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Кроз укљученост у радну платформу за координацију активности у културном туризму, установе културе, предузећа која се баве неговањем нематеријалног наслеђа и традиционалних заната и активни носиоци програма којима се промовишу култура и уметност ће имати могућност за координисање активности и размену знања и искуства. Унапређена културна понуда ће постати део укупне туристичке понуде. Управљачи културних добара ће бити ефикаснији.

Назив пројекта/програма	Европско село Европа за грађане и грађанке
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Промоција европских вредности и уређивање градова,
Кратак опис пројекта	Пројекат „Европско село“ има за циљ промоцију европских вредности кроз организацију догађаја- представљања сваке земље чланице ЕУ, коју организују ђаци основних школа у градовима коју учествују на пројекту. Догађаји се организују у сарадњи са амбасадама земаља које се представљају.
Надлежност	Фонд „Европски послови“ Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Град Зрењанин 2. Удруга Нансен Дијалог Центар Осијек, Хрватска 3. Град Требиње, БиХ 4. Форум Млади и неформална едукација, Црна Гора 5. Град Морахалом, Мађарска 6. Град Арад, Румунија 7. Фонд „Европски послови“ АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Средњобанатски округ, Град Зрењанин
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Састанак партнера, - Организација догађаја „Европско село“, - Организације међународне конференције за представљање резултата пројекта.
Трајање пројекта	1.1.2019 - 31.12.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта је 143.640,00 евра (коначна сума се одређује програмском одлуком).
Очекивани резултати програма/пројекта	Организованих 6 догађаја „Европско село“ у партнерским градовима и Организована 1 конференција.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Ђаци основних школа ће у сарадњи са амбасадама сваке земље да учествују у представљању те земље у оквиру догађаја „Европско село“ које ће се одржати у склопу обележавања Дана Европе у свим градовима који учествују у пројекту, са најмање 1.500 учесника у догађајима.

Назив пројекта/програма	Приближавање културног наслеђа слепим и слабовидим туристима- FEEL Интеррег Адрион- Јадранско-јонски Програм транснационалне сарадње 2014- 2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Повећање доступности културног наслеђа слепим и слабовидим туристима.
Кратак опис пројекта	Јадранско-јонски макрорегион је један од најбогатијих региона Европе у смислу културног наслеђа, али ниво приступа тог наслеђа особама са оштећењима вида је врло низак, а културно укључивање туриста са инвалидитетом није у срцу владине стратегије. Нема значајних расположивих знања о овој теми и нема хомогеног приступа у погледу развоја стандарда који осигуравају јединственост и висок ниво културне доступности особама са оштећеним видом. Постоје неке локалне иницијативе финансиране од стране приватних донатора или општина, али је културна доступност људима са визуелним оштећења и даље далеко од структуралне интеграције у управљање културним наслеђем. Главни циљ пројекта је побољшање нивоа културне приступности (историјски споменици, музеји, археолошки налази локације смјештене у АДРИОН области) туристима са оштећењима вида како би им омогућили да у потпуности уживају у културној понуди градова и дестинација културног туризма.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Општина Форли (Италија) 2. Град Сплит (Хрватска) 3. Народни музеј Словеније 4. Туристичка заједница Шибеника (Хрватска) 5. Комора Илиа (Грчка) 6. Музеј Горењске (Словенија) 7. Атриум (Италија) 8. Општина Столац (БиХ) 9. Фонд "Европски послови" АПВ (Србија) 10. ИЕРА Митрополос Патрон (Грчка)
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	1. Процена тренутног нивоа приступачности, идентификација решења која могу бити пренета и прилагођена; 2. Тестирање идентификованих решења како би се проценио ниво прилагодљивости и трансферабилности; 3. Стварање "Мреже приступачних градова" за размену знања и брендинга за привлачење лица са оштећењем вида.
Трајање пројекта	1.5.2019 - 30.9.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта је 1.880.400,00 евра, од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 1.598.340,00 евра, Буџет ФЕП-а на пројекту износи 145.500,00 евра, од чега је суфинансирање из ЕУ 85%- 123.675,00 евра, а ФЕП-а 21.825,00 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	– Израђена студија доступности културног наслеђа, – Понуђена решења и унапређена доступност, – Створена "Мреже приступачних градова".
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Одабрана културна добра Војводине која прођу туристичку валоризацију ће бити укључена у пројекат. Она ће добити решења како да буду доступна туристима који су слепи и слабовиди, чиме ће се повећати број корисника.

Назив пројекта/програма	Подршка социјалној интеграцији подстицањем одрживих спортских размена како би се повећало учешће особа са физичким инвалидитетом у спорту- PARAINSPIRED Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Србија-Босна и Херцеговина 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4.1. Унапређење спортских садржаја и садржаја за младе у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе; Креирање и спровођење спортских и омладинских политика у циљу унапређења јавног здравља и квалитета живота, посебно младих; Јавно здравље, здрави стилови живота и слободно време, посебно младих
Циљ пројекта	Подржати социјалну интеграцију подстицањем одрживих спортских размена како би се повећало учешће особа са физичким инвалидитетом у спорту у пограничном региону.
Кратак опис пројекта	Општи циљ је подршка социјалној интеграцији у пограничном региону промовишући одрживе спортске размене како би се повећало учешће особа са физичким инвалидитетом у спорту. Циљ пројекта је олакшати социјалну интеграцију и изградити дугорочну подршку у локалним заједницама за особе са инвалидитетом спремне да се баве спортом. Догађаји специфични за особе са инвалидитетом ће пружити простор за размену информација, решења и позитивних примера у жељи да ови догађаји постану традиција у граничном региону. Сврха пројекта је стварање предуслова за развој спорта усмерених на особе са телесним инвалидитетом кроз набавку спортске опреме, повећање професионалних компетенција спортских професионалаца и институционалних капацитета, али ће такође подржати промоцију параспорта планираним догађајима (симпозијуми и изложбене утакмице). Акција ће поставити основу за развој спортских могућности за физички онеспособљене у Кантону Сарајево (БиХ) и Сремском округу (РС) где је мања прилика за спорт него у другим деловима Војводине.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. ПС спорт и омладину 2. Олимпијски комитет БиХ 3. ФЕП 4. Општина Инђија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Сремски округ
Активности на пројекту	1. Набавка спортске опреме за локалне спортске организације које раде са особама са физичким инвалидитетом; 2. Организовање радионица за спортске професионалце; 3. Додељивање 4 спортских асистената локалним спортским удружењима; 4. Истраживање о учешћу особа са телесним инвалидитетом у спорту у пограничном региону; 5. Организовање 2 симпозијума; 6. Организовање 2 изложбена митинга; 7. Промотивне активности; 8. Менаџмент пројекта.
Трајање пројекта	1.5.2019 - 31.7.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор	Укупан буџет пројекта је 248.000,00 од чега је суфинансирање ЕУ 85%- 210.800,00 евра (у концепту пројекта је урађен само оквирни буџет).

финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Набављена спортска опрема потребна за тренинг спортиста са физичким инвалидитетом (инвалидска колиџа и опрема за стони тенис), - Обучени спортски тренери за рад са особама са физичким инвалидитетом (20), - Спортски асистенти (4) додељени локалним спортским удружењима како би подржали развој спортских могућности за особе са физичким инвалидитетом, - Организована два симпозијума на тему физички онеспособљених особа у спорту, - Организоване две изложбене утакмице за промоцију параспорта.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - 30 спортских професионалаца укључено у имплементацију пројекта, - Створена 4 нова радна места- спортски асистенти, - Подигнута свест о параспорту код најмање 250 особа, - Развијена 2 нова спортска догађаја.

Назив пројекта/програма	Европски значај локалног наслеђа Европа за грађане и грађанке
Приоритет из Програма	II. Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Олакшавање везе између културног наслеђа Европе, на начин који ће бити од користи за животну средину и за друштво, кроз имплементацију низа активности који ће бележити ставове младих о европском наслеђу, окупити главне доносиоце одлука, пренети примере добре праксе, упознати младе људе са традицијом и подићи свест јавности.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће се бавити актуелним питањима попут европског скептицизма и миграција, резултата избора у Европском парламенту, Европских снага солидарности, волонтирања у Европи, будућности Европске уније, проширења Европе ... Између транснационалних састанака, партнерске организације ће популаризовати тему пројекта кроз своје локалне активности користећи алате за информисање које су израдили пројектни партнери. Кроз реализацију низа активности, ангажоваће се европски грађани приликом идентификовања и успостављања везе између локалног и европског културног наслеђа, млади ће се упознати са традиционалним могућностима везаним за културну вредност, са нагласком на изгубљену уметност традиционалног занатства, подићиће се свест јавности о вредности и богатству заједничког културног европског окружења. Пројекат ће директно укључити 1630 учесника, а индиректно 60.000 грађана Европе кроз своје обимне активности информисања.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Удружење за културе Киштарче, Мађарска (Подносилац предлога пројекта) 2. Општина Либражд, Албанија, 3. Омладински центар Вермонт, БиХ 4. Академија за младе и одрасле „Блу чери“, Кипар 5. Волонтерски центар из Усти над Лабем, Чешка Република 6. Siksali Arendusselts MTÜ, Естонија 7. Omilos Unesco Serron Ellados, Грчка 8. Општина Сан Касиано, Италија 9. Olaines novada pasvaldiba, Летонија 10. Општина Кавадарци, БФРМ 11. ZWIĄZEK STOWARZYSZEN MULTIKULTURA, Пољска 12. GEOCLUBE – ASSOCIACAO JUVENIL DE CIENCIA NATUREZA E AVENTURA, Португалија 13. CONSILIUL JUDETEAN ALBA, Румунија 14. Фонд „Европски послови“ АП Војводине, Србија 15. Фондација „Нови Сад 2021“, Србија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Локације транснационалних састанака: Естонија, Грчка, Мађарска, Италија, Португалија и Србија
Активности на пројекту	– Израда акционих планова и реализација акција, – Успостављање мреже као алата за демократску партиципацију, – Организација шест међународних састанака у различитим земљама: Мађарској, Естонији, Грчкој, Португалији, Италији и Србији, – Укључивање локалног становништва путем предавања, радионица, такмичења, – Анкетирање људи у циљу сакупљања ставова и мишљења, углавном о европском наслеђу,

	<ul style="list-style-type: none"> – Израда фотографија и видео материјала о наслеђу, – Информисање јавности путем медија, друштвених мрежа, вебсајта пројекта, отворених програма, – Израда промо материјала.
Трајање пројекта	1.4.2019 – 31.3.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 156.240,00 евра
Очекивани резултати програма/пројекта	<p>Већа сарадња и умреженост између европских локација културног наслеђа ради привлачења значајног улагања у неку област и промовисања одрживих облика туризма.</p> <p>Локални програми мобилисаће локално становништво које је заинтересовано за културу и локалну баштину, и на тај начин људи ће се активирати ради прикупљања детаљних информација о својој традицији. Као резултат, водиће рачуна и о опипљивом и нематеријалном наслеђу.</p>
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Подизање нивоа свести локалног становништва и лидера заједница о посебностима и вредностима сопствене средине кроз активности информисања, организацију разних отворених скупова итд. Локални програми мобилисаће локално становништво које је заинтересовано за културу и локалну баштину и на тај начин ће се људи активирати ради прикупљања детаљних информација о својој традицији. Као резултат, водиће рачуна и о опипљивом и нематеријалном наслеђу. Кроз реализацију низа активности, ангажоваће се европски грађани приликом идентификовања и успостављања везе између локалног и европског културног наслеђа, млади ће се упознати са традиционалним могућностима везаним за културну вредност, са нагласком на изгубљену уметност традиционалног занатства, подићиће се свест јавности о вредности и богатству заједничког културног европског окружења.</p> <p>Пројекат представља основу и подстиче развој дуготрајног умрежавања између релевантних стручњака из области културе и организација, као што су појединци и групе на покрајинском нивоу, органи за управљање баштином, развојне компаније, доносиоци одлука у општинама и остали актери. Културно наслеђе има потенцијал да привуче значајна улагања у неку област и промовише одрживе облике развоја, рекреације и туризма. Ово захтева спровођење акција које ће створити одговарајуће окружење и подстаћи већу синергију и сарадњу између свих заинтересованих људи који су укључени у одржавање наслеђа и осигурати њихов опстанак.</p>

Назив пројекта/програма	Заштита и очување филмске грађе Продуцентске куће „Неопланта филма“ и „Звезда филма“ ДОО
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Циљ пројекта је трајна заштита, рестаурација/конзервација и дигитализација кинотечке грађе, која се налази у власништву АП Војводине и привремено је смештена у Југословенској кинотеци у Београду и обезбеђивање услова за смештај кинотечког фонда Подуцентске куће „Неопланта филма“ и „Звезда филма“ доо, у циљу промоције највреднијег покретног културног наслеђа (кинотечког материјала) и обезбеђивање услова за његово коришћење.
Кратак опис пројекта	<p>Аутономна покрајина Војводине је, на основу Уговора о откупу целокупног филмског фонда са продуцентским правима од „Звезда филма“ ДОО, од 11. маја 2006. године, откупила филмове и филмску грађу коју је поседовало ово предузеће, (укључујући филмску грађу некадашње Продуцентске куће „Неопланта филм“, у поседу „Звезда филма“) – пре његове приватизације, и тиме, у јавну својину Покрајине, прибавила изузетно вредну кинотечку грађу, од посебног уметничког, културног, историјског и научног значаја, ради њеног трајног чувања, заштите, изучавања и презентовања.</p> <p>Овај богати фонд је Уговором о привременом уступању архивског филмског фонда, са пратећом документацијом, предата на чување Академији уметности у Новом Саду. Наведена грађа је на чувању у Академији уметности била до 2009. године, а током периода 2006-2009. године предузимане су бројне активности да се обезбеди адекватан простор за трајни смештај ове богате покретне баштине.</p> <p>Током тог периода, од стране стручних радника, вршен је преглед обележавања и попис филмова који су чинили кинотечки фонд.</p> <p>Како је, због немогућности да се обезбеди адекватан простор, претила опасност да се овај богати кинотечки фонд трајно девастира, а имајући у виду да је Југословенска кинотека у Београду једина стручна и опремљена институција културе у Србији, са стручним особљем и опремом која може да обезбеди стручну обраду и чување кинотечке грађе, на основу Одлуке Извршног већа АП Војводине, Уговором о предаји на чување филмског фонда АП Војводине, закљученим између АПВ – ПС за културу и Југословенске кинотеке, дана 11. новембра 2009. године, овој националној установи заштите културног наслеђа предат је комплетан кинотечки фонд у власништву АП Војводине, на чување и заштиту као посебна целина, без новчане накнаде. Кинотека је, преузела обавезу да изврши преглед грађе, њено уређивање и о томе писмено обавести Секретаријат и да обезбеди доступност или преснимавање грађе, искључиво по писменом захтев или мишљењу Секретаријата.</p> <p>Како је Кинотека прегледала сву грађу, извршила селекцију по значају и затеченом стању и предложила мере за даљу заштиту, чување и коришћење, у више наврата предлагала је Покрајинској влади и Секретаријату, преузимање – односно поврат грађе, мере за заштиту оболеле грађе и друге поступке у циљу трајног решавања питања адекватног смештаја овог вредног културног наслеђа.</p> <p>Предложеним пројектом предвиђено је да, кроз реализацију више активности, кинотечки фонд АП Војводине преузме; да се филмови који имају статус културног добра од изузетног су значаја, „излече“ и трајно, као имовина АПВ и посебан фонд, адекватно сместе у Архиву Југословенске кинотеке, по свим међународним стандардима; да се пописана грађа, за коју Југословенска кинотека није заинтересована, а која има потенцијалну вредност за културу и историју Покрајине, још једном стручно прегледа, као и да се</p>

	изнађе трајно решење за адекватан смештај ове грађе, њено чување, дигитализацију и коришћење.
Надлежност	Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама
Носиоци пројекта	Удружење филмских и ТВ радника Војводине, Нови Сад Друштво РАСПУСТИЛИШТЕ, Нови Сад Партнери: РТВ, Музеј Војводине, Архив Војводине, Академија уметности Нови Сад, Историјски архив града Новог Сада
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина Јужнобачки округ (Нови Сад)
Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одвајање дела фонда Продуцентске куће „Неопланта филма“ и „Звезда филма“ доо (3.876 ролни), препакивање и транспорт на релацији Београд – Нови Сад, ради прегледа и идентификације ове филмске грађе; 2. Обезбеђивање простора за привремени смештај, преглед и идентификацију филмске ; 3. Опоравак 23 филма, у дужини од 7.357 м, нападнутих «винегар синдромом» и скенирање ради трајног очувања изворног материјала и израде нових копија; 4. Уништавање трјно зараженог филмског и тонског материјала; 5. Обезбеђивања монтажног стола на коме ће се вршити преглед, идентификација и одабир филмског материјала пренесеног из Београда у Нови Сад 6. Обезбеђивање рачунарске опреме ради израде евиденција прегледаног фил. материјала који ће бити трајно чуван; 7. Преглед и идентификација филмске грађе 8. Паковање и транспорт прегледаног материјала у установу у којој ће бити трајно чуван; утврђивање услова чувања, манипулисања и коришћења филмске грађе у сарадњи с Југословенском кинотеком; 9. Дигитализација материјала по значају.
Трајање пројекта	2019-2022.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<ul style="list-style-type: none"> – 300.000,00 РСД – Износ ће бити утврђен по одређивању конкретног простора – 1.200.000,00 РСД – Трошкови ће биће накнадно утврђени, у договору са Југословенском кинотеком – Трошкови ће биће накнадно утврђени – 150.000,00 РСД – 1.000.000,00 РСД – Трошкови ће биће накнадно утврђени
Очекивани резултати програма/пројекта	Трајна заштита и очување кинотечког фонда Продуцентске куће „Неопланта филма“, као културног добра, његова дигитализација, презентација и промоција.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број активних носилаца пројекта којима се промовишу култура и уметност – 7 институција, – Степен прузете кинотечке грађе – 100%, – Степен обрађене и дигитализоване кинотечке грађе - 100%, – Степен дигитализоване филмске грађе: 50%.

Назив пројекта/програма	Јачање културне институционалне инфраструктуре у општини Бач
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Циљ пројекта је обезбеђивање институционалног оквира и јачање локалне институционалне инфраструктуре за одрживу заштиту, очување, рестаурацију и конзервацију и одрживо управљање културним наслеђем општине Бач (у оквиру Културног предела ВЕКОВИ БАЧА) у процесу уписа културног наслеђа Бача на Листу светске културне и природне баштине УНЕСКА.
Кратак опис пројекта	Богато и изузетно вредно непокретно и покретно културно наслеђе општине Бач, који чине Тврђава Бач са подграђем, Фрањевачки самостан, Манастир Бођани, Турски хамам у Бачу, као и бројни други заштићени објекти, археолошка налазишта, објекти традиционалне архитектуре и слично, чине изузетан културни, туристички и економски развојни ресурс општине Бач, а заједно са природним наслеђем (у оквиру Специјалног резервата природе Горње Подунавље - уписан на УНЕСКО-ву Листу светске природне баштине) и изузетну препознатљиву карактеристику ове општине. У периоду од 2005. године до данас, значајним средствима АП Војводине, Републике Србије, али средствима из предприступних фондова ЕУ, учињено је много на истраживању, валоризацији, рестаурацији/конзервацији, заштити и презентацији богатог непокретног, покретног и нематеријалног наслеђа општине Бач, реализацијом бројних подпројеката у оквиру „Развојног пројекта интегративне заштите културног наслеђа општине Бач ВЕКОВИ БАЧА“, који су реализовани преко Покрајинског завода за заштиту споменика културе у Петроварадину, као територијално надлежне установе заштите, уз активно учешће локалне заједнице, али и других покрајинских и републичких усанова и организација. Имајући у виду да је током 2017. године, под окриљем Националне комисије за сарадњу са УНЕСКО-м и Министарства културе и информисања, започет поступак израде номинационог досијеа за упис Културног предела ВЕКОВИ БАЧА (у оквиру кога се налазе и непокретна културна добра) на Листу светске културне и природне баштине УНЕСКО-а (тренутно је уписан на Прелиминарну листу), као и да се општина Бач категоризује као слабије развијена општина, са ограниченим институционалним капацитетима у области културе – на подручју општине постоји само једна културна институција, Народна библиотека „Вук Караџић“, у оквиру које је - из горе наведених разлога у јануару 2018. године формирана Музејска јединица „Векови Бача“), неопходна је синергија републичких и покрајинских органа и институција у циљу изградње институционалних капацитета за управљање богатим културним наслеђем.
Надлежност	Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама
Носиоци пројекта	Општина Бач, Народна библиотека „Вук Караџић“, Бач, ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Министарство културе и информисања. Партнери: Покрајински завод за заштиту споменика културе, Петроварадин, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд, Музеј Војводине, Архив Војводине, Етнографски музеј, Београд, Национални комитет за сарадњу са УНЕСКО-м (Министарство спољних послова), Београд, Покрајински завод за заштиту природе, Нови Сад, Туристичка организација општине Бач, Бач.

Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Јужнобачки округ (Општина Бач).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Подршка раду Музејске јединице „Векови Бача“ у оквиру Народне библиотеке „Вук Караџић“ (ПСКЈИОСВЗ, Мин. културе и информисања, општина Бач); – Израда целовитог, свеобухватног и одживог програма управљања културним наслеђем општине Бач - Менаџмент плана као саставног дела Номинационог досијеа за УНЕСКО; – Дигитализација културног наслеђа општине Бач (Музеј Војводине, Библиотека Матице српске, Покрајински завод за заштиту споменика културе); – Опремање музејских поставки у Фрањевачком самостану и Тврђави Бач; – Израда и реализација програма едукације локалног становништва у области презентовања нематеријалног културног наслеђа и развоја предузетништва базираног на овим ресурсима, деце и младих у области значај очувања културне баштине и савремених међународних стандарда у области заштите културног наслеђа, стручног усавршавања студената у областима конзервације, рестаурације, примене нових материјала и технологија, историје и историје уметности, и слично.
Трајање пројекта	2019-2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<ul style="list-style-type: none"> – 6.000.000,00 РСД (буџет АПВ, РС, општина Бач), – 4.000.000,00 РСД (Буџет РС и АПВ), – 5.500.000,00 РСД (Буџет РС, АПВ, ЕУ фондови), – 4.000.000,00 РСД (Буџет АПВ, РС, ЕУ фондови), – 3.000.000,00 РСД (буџет општине Бач, АПВ, РС, ЕУ фондови).
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Изграђен одржив систем управљања богатим културним наслеђем општине Бач – дифузни музеј, – Презентована и дигитализована музејска поставка културног наслеђа општине Бач, заснована на савременим музеолошким стандардима, – Израђен Номинациони досије за упис Културног предела Векови Бача на Листу светске културне и природне баштине УНЕСКО-а и уписан Културни предео на Листу, – Обогаћена туристичка понуда општине Бач и повећан број туристичких посета, – Повећана препознатљивост локалне заједнице.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Планирано је институционално јачање капацитета постојеће установе културе у општини Бач – 1 институција; – Планирано је укључивање већег броја покрајинских и републичких институција на реализацији пројектних активности, међународних струковних организација и удружења – 40 различитих институција са свих нивоа и из различитих области; такође, планирано је и веће укључивање локалног становништва у реализацији пројектних активности и програма који се реализују – за 50%; – Планирана је реализација до 30 различитих програма/пројекта на годишњем нивоу и на различитим локацијама (културним добрима) у општини Бач; – Планиран је завршетак израде Номинационог досијеа и пратеће документације у целости (100%) и предаја номинације, док усвајање кандидатуре зависи од процедура у радним телима УНЕСКО-а; – Превиђено је увећање културне понуде општине Бач и повећање броја доступних културних добара за 100%; – Објективно је очекивати увећање препознатљивости општине Бач засновано на коришћењу културног наслеђа као развојног ресурса – 50%;

	<p>– до краја пројектног циклуса очекује се да се категоризовано непокретно kulturno nasledje u celosti digitalizuje (100%), kao i da se celosti digitalizuje pokretno kulturno nasledje u dostupnim kulturnim dobrima (100%) i veći deo nematerijalnog kulturnog nasledja opštine Bач (do 60%).</p>
--	--

Назив пројекта/програма	Истраживање, заштита, валоризација и презентација средњовековног града и утврђења Купиника– последње престонице српске средњовековне државе
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.4. Унапређење културних и спортских садржаја у локалним самоуправама у циљу повећања животног стандарда становништва и њихове атрактивности, посебно за младе
Циљ пројекта	Систематско археолошко и историографско истраживање остатака средњовековног града и утврђења Купиника – послење престонице српске средњовековне државе, његова конзерваторско-рестаураторска заштита, делимична реконструкција и презентација с циљем стављања овог вредног културног ресурса у функцију одрживог развоја локалне заједнице у сусрет обележавању 500. година рушења утврђења Купиника.
Кратак опис пројекта	<p>Непосредно уз село Купиново (општина Пећинци), налазе се остаци зидина средњовековног града и утврђења Купиник, који је подигнут крајем 13. или у првој половини 14. века као војно–гранично угарско утврђење. Купиник је смештен на малом острву у мртваји реке Саве, данас познатој као Обедска бара. Грађен је од ломљеног камена споља обложеног опеком. Град је неправилне четвороугаоне основе (57x57m), са истуреним округлим кулама на угловима, опасан високим бредом и одбрамбеним ровом, највеће дубине од 3 m и ширине од 17 m. У граду су постојали стамбени објекти, али о њима се мало зна, пошто археолошка ископавања нису вршена, а сазнања о величини и значају града потичу из данас видљивих остатака или записа у архивним документима. Почетком 15. века град прелази у руке српских деспота, и постаје престоница Српске деспотовине, после турског освајања Смедерева и масовних сеоба српског становништва, двора и властеле у јужне пределе Угарске. Због опасности од Турака, као део граничног одбрамбеног појаса, боље је утврђен је, постао је седиште деспотске породице Бранковића и одреда који су наставили рат против Турака. Деспот Ђурађ Бранковић је своју дворску цркву, посвећену Св. Луки, саградио поред утврђења и повезао их мостом. (први пут се спомиње 1482. године као гробна црква сремских деспота Стефана и Јована Бранковића).</p> <p>Како систематска истраживања Купиника до сада никада нису вршена, иако је локалитет проглашен за споменик културе још 1948. године, и уписан у Централни регистар непокретних културних добара Републике Србије као културно добро од великог значаја, а 2021. године се навршава 500. година од рушења овог града – последње престонице српске средњовековне државе, неопходно је започети обиман пројекат истраживања, ископавања, валоризације, заштите и презентације овог значајног локалитета, како због значаја самог локалитета, потребе да се он истражи, заштити, очува и презентује, тако и због изузетног развојног капацитета, који његова презентација има у изградњи препознатљивог туристичког производа општине Пећинци, с обзиром да се локалитет налази у оквиру Специјалног резервата природе Обедска бара – који је већ укључен у туристичке програме општине и АП Војводине, али и пројекте заштите природе, као и да се у његовој непосредној близини налазе друга проглашена културна добра (етно целине са објектима народног градитељства у Огару, Купинову, Карловчићу, Ашањи, Сибачу и другим местима општине Пећинци; сакрални објекти, и други заштићени објекти). Истраживањем и обезбеђивањем доступности утврђења Купиник, свеукупна туристичка понуда Пећинаца, али – имајући у виду значај и вредност Купиника, и АП Војводине, добија нови квалитете, обезбеђује одрживи развој, ново запошљавање и очување највредније националне културне баштине.</p>

Надлежност	Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Археолошки институт, Београд, - Завод за заштиту споменика културе, Сремска Митровица, - САНУ, Београд, - Општина Пећинци, - Музеј Војводине, Нови Сад. Партнери: <ul style="list-style-type: none"> - Покрајински завод за заштиту споменика културе, Петроварадин, - Републички завод за заштиту споменика културе, Београд, - Завичајни музеј, Рума, - Туристичка организација општине Пећинци, Пећинци.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Сремски округ и Општина Пећинци.
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Израда целовитог плана систематских археолошки истраживања локалитета, - Археолошка ископавања, геодетска и георадарска снимања и проспекција терена, - Истраживање архивске грађе у земљи и региону ради прикупљања, - Израда пројекта сталне музејске поставке, набавка опреме и постављање савремене, интерактивне, поставке о историјату Купиника, - Конзервација и рестаурација пронађених експоната, - Дигитализација грађе, података и предмета са локалитета Купиник и других културних добара општине пећинци, - Израда свеобухватног и целовитог система управљања културним добрима општине Пећинци (Менаџмент план), - Израда културне руте која ће обухватити целовиту културно-туристичко-природну понуду општине Пећинци, - Обележавање 500. година од рушења утврђења Купиник (2021).
Трајање пројекта	2019-2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	1-2. 13.000.000,00 РСД (буџет АПВ, РС, општина Пећинци, ЕУ фондови), 3. до 1.200.000,00 РСД (Буџет РС и АПВ), 4. 3.500.000,00 РСД (Буџет РС, АПВ, ЕУ фондови, општина Пећинци), 5. износ ће бити накнадно утврђен (Буџет РС и АПВ), 6. износ ће бити накнадно утврђен (Буџет АПВ, РС, ЕУ фондови), 7. износ ће бити накнадно утврђен (буџет општине Пећинци), 8. износ ће бити накнадно утврђен (буџет општине Пећинци), 9. износ ће бити накнадно утврђен (буџет општине Пећинци, АПВ, РС).
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Истражено, валоризовано, дигитализовано и презентовано највредније културно наслеђе АПВ и РС стављеноу функцију одрживог развоја; - Изграђен одржив систем управљања културним наслеђем општине Пећинци; - Обогаћена туристичка понуда општине Пећинци и повећан број туристичких посета; - Повећана препознатљивост локалне заједнице.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Планирано је укључивање већег број републичких, покрајинских и локалних институција – 30 институција културе; - Планирано је укључивање већег броја експерата из земљ и иностранства (археолога, конзерватора, архитеката, историчара, музеолога из различитих области, урбаниста, експерата из области заштите природе, менаџмента, туризмолога, студената и професора са Универзитета у Београду и Новом Саду и слично –

	<p>200 експерата из различитих области, из земље и иностранства;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Планирана је израда Културне руте општине Пећинци и Менаџмент плана управљања културним добрима у општини Пећинци; - Планиран је завршетак георадарских снимања и проспекције терена ради утврђивања граница локалитета, израда целовитог пројекта систематских археолошких истраживања и започињање археолошких ископавања – с обзиром на обимност пројекта и ограничења у погледу обезбеђивања средстава и њудских ресурса, очекивана је реализације 40% активности везаних за овај индикатор; - Објективно је очекивати знатно увећање културног производа општине Пећинци увођењем тврђаве Купиник у Туристичку понуду и увећање њене атрактивности – до 60%; - Објективно је очекивати увећање препознатљивости општине Пећинци засновано на коришћењу културног наслеђа као развојног ресурса – 50%; - Имајући у виду да се ради о комплексу који чини грађевинску целину, али да се у Централном регистру непокретних културних добара ово културно добро води као један споменик културе, у туристичку понуду се као нова вредност уводи 1 културно добро, а од резултата истраживања зависиће и број новооткривених споменика који ће обогатити туристичку понуду општине Пећинци.
--	--

Мера 2.5. Успостављање интегралног планирања и коришћења водних ресурса, каналске мреже и подсистема

Назив пројекта/програма	Студија развоја микролокација марина на територији АП Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	2.5. Успостављање интегралног планирања и коришћења водних ресурса, каналске мреже и подсистема
Циљ пројекта	Циљ пројекта је одређивање следећих микролокација погодних за изградњу марина: – На Дунаву 5 микролокација; – На Тиси 2 микролокације; – На Сави 1 микролокација; – На Тамишу 1 микролокација; – На Бегеју 1 микролокација.
Кратак опис пројекта	Студија развоја марина на територији АП Војводине предвиђа избор најперспективнијих макролокација и њихову даљу селекцију путем усвојених критеријума како би се одредиле микролокације.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	АП Војводина Јединице локалне самоуправе.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Израда планског документа - Студије развоја марина на територији АП Војводине која подразумева избор најперспективнијих макролокација на Дунаву, Тиси, Сави, Тамишу и Бегеју и њихову даљу селекцију путем усвојених критеријума како би се одредиле микролокације на наведеним водотоковима
Трајање пројекта	2018. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ
Очекивани резултати програма/пројекта	Предложене микролокације ће бити обрађене кроз израду техничке документације на нивоу Претходне студије оправданости са Генералним пројектом, а у свему према Закону о планирању и изградњи. Израдом Студије омогућиће се да се у следећој фази имплементације изради планска документација, највероватније на нивоу Плана детаљне регулације.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Израђена студија

Мера 2.6. Изградња водоводне инфраструктуре у циљу подизања животног стандарда становништва и заштите животне средине

Назив пројекта/програма	Комплексно уређење водопривреде подручја канала Баја – Бездан (ВАВЕСА) Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.6. Изградња водоводне инфраструктуре у циљу подизања животног стандарда становништва и заштите животне средине
Циљ пројекта	Циљеви пројекта: Смањење опасности од поплава и потенцијалних поплава на територији обухваћеној пројектом, обнављањем хидро-система (преводнице) канала Баја-Бездан; Побољшање неопходних услова за друге пословне активности (нпр. туризам или бродоградња), и унапређење система прекограничног управљања водама и спречавања ризика. Специфични циљеви: (1) Спровођење планираних пројектних активности и редовно одржавање резултата пројекта; (2) Измуљивање, изградња платформи за уклањање наноса и рампи за бродове, обнављање и одржавање преводнице Бездан и уставе Шебешфок; (3) Уклањање уских грла у каналу и најпроблематичнијих тачака пролиферације, унапређење и спречавање негативних ефеката на квалитет водних тела.
Кратак опис пројекта	Стратешки пројекат „Комплексно уређење водопривреде подручја канала Баја – Бездан” се спроводи у оквиру Интерег – ИПА програма прекограничне сарадње Мађарска–Србија у циљу унапређења функционалности самог канала, као и унапређења прекограничних система за управљање водама и превенцију ризика. Током имплементације пројекта биће изграђена платформа за уклањање наноса и рампе за бродове на 3 локалитета у Мађарској и измуљена деоница канала Баја-Безан дужине 5600 м. У Србији биће извршена реконструкција и рехабилитација преводнице Бездан и уставе Шебешфок, и биће одржана 3 округла стола за стручњаке у области водопривреде из обе државе. У обе државе биће набављена посебна опрема неопходна за одржавање канала. У циљу спровођења мера информисања и промовисања пројекта, израдиће се промо материјал и вебсајт пројекта и обезбедиће се медијска покривеност пројекта. Реализација пројекта позитивно ће утицати на побољшање услова живота грађана, на локални развој средине, привредне актере у области обухваћеној пројектом, запослене у надлежним водопривредним организацијама и туристе, затим на кретање људи и роба између Мађарске и Србије, као и Србије и других земаља, с обзиром на то да је преводница Бездан прва преводница на Дунаву у Србији, као и на прекограничну сарадњу између Србије и Мађарске.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Дирекција за водопривреду Доњег Подунавља, Мађарска (Водећи корисник), 2. ЈВП „Воде Војводине“ Нови Сад, Србија, 3. Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Западнобачки округ, општина Сомбор (Бездан)
Активности на пројекту	1. Изградња платформи за уклањање наноса и рампе за бродове на 3 локалитета у Мађарској, 2. Реконструкција и рехабилитација преводнице Бездан и уставе Шебешфок, 3. Измуљивање деонице канала Баја-Безан дужине 5600 m у

	<p>Мађарској, 4. Набавка посебне опреме за одржавање у Мађарској и Србији, 5. Израда студија и планова, 6. Управљање пројектом и активности везане за информисање и видљивост.</p>
Трајање пројекта	29. септембар 2017 – 28. септембар 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Укупни буџет пројекта: 8.699.537,91 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 7.394.607,21 евра. Укупан буџет партнера из Србије: 3.410.166,39 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 2.898.641,42 евра (ФЕП има укупан буџет 103.813,09 евра, од чега ЕУ суфинансира 85% -88.241,12 евра, а ФЕП суфинансира 15% 15.571,97 евра; ЈВП „Воде Војводине“ има укупан буџет 3.306.353,30 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 2.810.400,30 евра, а ЈВП „Воде Војводине“ 15%-495.953,00 евра).</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Измуљен канал на дужини од 5.600 м; 2. Изграђене платформе за уклањање наноса и рампе за бродове; 3. Обновљена преводница Бездан и устава Шебешфок; 4. Набављена опрема за одржавање; 5. Израђена студија о развојним могућностима циљног подручја; 6. Спречавање и смањење ризика од поплава; 7. Побољшано кретање људи и роба између Мађарске и Србије, као и Србије и других земаља с обзиром на то да је преводница Бездан прва преводница на Дунаву у Србији; 8. Олакшано кретање људи између насеља у Србији и Мађарској; 9. Побољшан квалитет живота локалног становништва; 10. Позитиван утицај на поновно успостављање производње у бродоградилшту у Бездану; 11. Побољшани услови за бољу прекограничну сарадњу и саобраћај у будућности; 12. Побољшано еколошко и хемијско стање канала; 13. Успостављени услови за почетак пословних активности везаних за развој туризма.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Планирани радови на преводници Бездан биће у циљу њеног поновног оспособљавања, као једног од кључних објеката за пловни пут Врбас–Бездан и њене значајне улоге у одбрани од високих водостаја реке Дунав. Поред смањења опасности од поплава, обнављање овог подручја биће значајно и за побољшање пловног саобраћаја јер ће завршетак радова омогућити улазак пловила кроз преводницу Бездан и саобраћај пловила до 500 тона.</p> <p>Радови на санацији уставе и преводнице Шебешфок, довешће до бољег протока Бајског канала, унапредиће рад система за одводњавање, а како је канал Баја–Бездан проглашен заштићеним подручјем прве категорије, у Горњем Подунављу побољшаће се и туристичка понуда на каналу.</p> <p>Реализација наведених радова допринеће очувању објеката, који имају историјски и културни значај, с обзиром на то да ће радови бити у потпуности у складу са захтевима Покрајинског завода за заштиту споменика.</p> <p>У оквиру пројекта, ЈВП „Воде Војводине” Нови Сад набавиће опрему за одржавање канала: пловну косачицу, ласерски даљиномер и два теренска возила.</p>

Мера 2.7. Развој информационо-комуникационих технологија

Назив пројекта/програма	Европски избори и демократија у дигиталном добу Европа за грађане и грађанке
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.7. Развој информационо-комуникационих технологија
Циљ пројекта	Подршка европским локалним и регионалним властима да обезбеди алате за подршку грађанског учешћа у ери дигиталне културе.
Кратак опис пројекта	Према документима ЕУ о дигиталној политици, већа дигитална интеракција између доносиоца одлука и грађана водиће до резултата који ојачавају демократију. Уредба ЕУ поставља градове и регије као главне факторе дигиталне трансформације у корист читаве европске заједнице. Међутим, иако су животи грађана ЕУ испуњени дигиталним технологијама, њихови локални савети и креатори политике нису. Штавише, постоје озбиљне сумње о томе како дигитални свет може утицати на будуће локалне и европске изборе. Стварањем ове Мреже, општине, региони и групе цивилног друштва ће моћи да се баве овим изазовима како би били ефикаснији у навигацији у дигиталном медијском окружењу - што је кључни елемент доброг управљања.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010).
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Федерација општина Мадрида, Шпанија, – Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине, Србија, – Удружење за развој добровољног рада, Словенија, – Општина Пене, Италија, – Општина Трудовец, Бугарска, – ХРВАТСКА Општина Лудбрег, – Жупанија Албе, Румунија, – Нова европска организација ЕВО-ОЕВ, Македонија, – Кујавско-Поморски Регион, Пољска, – Лодски регион, Пољска, – Универзитет Упсала, Шведска, – Скупштина европских регија, Белгија, – Општина Дагдас, Летонија, – Бичестер Твининг удружење, Велика Британија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Европа
Активности на пројекту	Главне активности: (1) организација транснационалних пројектних скупова у државама чланица ЕУ (2) информисање путем публикација, вебинара, видео клипова, вебсајта, активности на друштвеним медијима
Трајање пројекта	Јануар 2019 - септембар 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет: 148.680 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	Разноврсна група од 1300 људи ће допринети дизајнирању и имплементацији интеркултуралних онлајн дебата и е-консултација, као и на пет међународних догађаја попуњених радионицама, дебатама и резултирајући документима о политикама о инструментима дигиталне политике ЕУ, импликацијама недавни технолошки развој о демократији и нови облици грађанског ангажовања на мрежи који би требало да приближе Европу

	<p>грађанима. Пројекат ће стимулисати друштвену отпорност на дезинформације и пропаганду, што је пресудно за европске изборе 2019 и за будућност Европе. Очекујемо да се пројектом подигне проценат волонтирања за 60%, укључивањем 1.300 људи пројектом. Пројекат ће дисеминацијом информација и активности обухватити око 35.000 људи.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<p>Путем тренинга, радионица, дискусија и активности на мрежи пројекат ће покрити следеће теме:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Утицај дигиталне културе на демократију, 2. Европски и локални избори у дигиталном добу, 3. Дигитална партиципација. <p>Стварањем ове Мреже, општине, региони и групе цивилног друштва ће моћи да се баве овим изазовима како би били ефикаснији у навигацији у дигиталном медијском окружењу - што је кључни елемент доброг управљања.</p>

Назив пројекта/програма	Увођење платформе Office 365 Education у образовне установе у АП Војводини
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.7 Развој информационо-комуникационих технологија
Циљ пројекта	Дигитална трансформација образовања
Кратак опис пројекта	Пројекат тежи да унапреди развој дигиталних вештина и компетенција код деце и код наставника, у циљу постизања бољих исхода учења кроз већу примену дигиталних технологија у настави и код куће приликом израде домаћих задатака.
Надлежност	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице на основу потписаног Меморандума о разумевању потписаног у децембру 2016. године.
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине-националне заједнице
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	31 гимназија, 13 средњих стручних школа и 8 основних школа на територији АП Војводине.
Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> 1) Додела лиценце школама за коришћење платформе <i>Office 365 Education</i>; 2) Обука наставника и ученика за примену ове платформе; 3) Примена платформе која омогућује: <ul style="list-style-type: none"> – рад на документима кроз онлајн Word, Excel, PowerPoint, OneNote, – аутоматско складиштење докумената на OneDrive уз 1TB складишног простора, – комуникацију између колега и ученика с различитих локација преко Skype for Business, – држање онлајн предавања уз могућност интеракције између предавача и ученика, – успостављање интерне друштвене мреже за креирање група за школу, одељење или предмет, посредством које се могу делити новости, идеје, документа, одржавати састанци без потребе за физичким присуством, – коришћење електронске бележнице; 4) Праћење учесталости коришћења платформе у школама.
Трајање пројекта	Једна година, 2018-2019. (уз могућност продужења лиценце)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	20.000.000 динара на основу Закључка Покрајинске владе из буџета АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Већа примена дигиталних технологија у настави; – Постизање бољих исхода учења код ученика.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2500 наставника и 29394 ученика у 52 одабране школе на територији АПВ примењује платформу у настави

Назив пројекта/програма	Развој електронских комуникација и информационог друштва у АП Војводини
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.7. Развој информационо-комуникационих технологија
Циљ пројекта	Циљ пројекта је подстицање развоја електронских комуникација и информационог друштва у локалним самоуправама на територији АП Војводине.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће се реализовати кроз конкурсе којима ће се подржавати успостављање хотспот локација у локалним самоуправама у АП Војводини које ће грађанима омогућити слободан приступ интернету, успостављање информационо-комуникационе инфраструктуре у школама за увођење е-наставе (паметна школа), Увођење система видеонадзора у васпитно-образовним установама у циљу повећања безбедности деце и наставно-образовног особља, као и заштите објеката (безбедна школа), успостављање система видео надзора на раскрсницама ради побољшања безбедности саобраћаја и грађана – градска видеонадзорна мрежа.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам Јединице локалне самоуправе
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати кроз следеће активности: – Расписивање јавног конкурса за развој електронских комуникација и информационог друштва, – Одлука о додели средстава, – Закључивање уговора са локалним самоуправама о реализацији, – Реализација пројекта у локалним самоуправама, – Извештавање о реализацији од стране локалних самоуправа.
Трајање пројекта	12 месеци
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Наменска средства од РАТЕЛ-а и буџет АП Војводине 2018. година 25.000.000,00 РСД 2019. година 25.000.000,00 РСД 2020. година 25.000.000,00 РСД
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализацијом програма се очекује повећање броја средњошколаца и студената у ИКТ области годишње, као и отварање нових средњошколских и студијских програма, као и повећање броја претплатника широкопојасног интернета на 100 становника и смањење саобраћајних незгода и смањење насиља у школама.
Индикатори резултата за меру из програма развоја	– Повећање броја средњошколаца и студената у ИКТ области годишње – Број нових средњошколских и студијских програма. – Повећање броја корисника е-сервиса годишње – Број претплатника широкопојасног интернета на 100 становника
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број хотспот локација у локалним самоуправама (очекује се 150) – Број успостављеног система видео-надзора на раскрсницама (очекује се 30) – Број успостављених система видеонадзора 100 васпитно-образовних установа ради повећања безбедности деце и наставно-образовног особља, као и заштите објеката (очекује се 100) – Број успостављених рачунарских мрежа у васпитно-образовним установама (очекује се 15)

Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином

Назив пројекта/програма	Тихе машине – Радови у складу са биодиверзитетом заштићених средина (Silent Machines – Biodiversity friendly works in protected areas)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Општи циљ пројекта је успостављање мониторинга и система управљања заштитом животне средине и биодиверзитета у току изградње у заштићеним подручјима. То ће се постићи имплементацијом пилот пројеката, применом иновативних решења у области ризика и заштите животне средине и биодиверзитета.
Кратак опис пројекта	Пројекат има за циљ пружање практичног саветовања о ублажавању негативних утицаја које грађевински радови могу имати на биодиверзитет у заштићеним подручјима. Ово ће се постићи кроз: 1) студију извођења грађевинских радова у заштићеним животним срединама 2) извођење три стандардна типа радова у заштићеним подручјима: ширење и побољшање гребена насипа на природном подручју Копачки рит; Уклањање инвазивних врста и врста које имају инвазивни тренд ширења на микролокације заштићеног подручја и представљају велики проблем екосистема у Засавици; Ревитализација водених станишта, како би се побољшао биодиверзитет и разноликост подручја уклањањем муља и проширењем водених површина у Обедској бари.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	– Регионална развојна агенција Срем, Србија, – Хрватске воде, правна особа за управљање водама, Хрватска, – Покрајински секретаријат за регионални развој, меурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, – Удруга за заштиту природе и околиша Зелени Осиек, Хрватска.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Сремски округ, Србија, Осијечко-барањска жупанија, Хрватска.
Активности на пројекту	Припрема методолошке студије (МС) извођења грађевинских радова у областима биодиверзитета, куповина опреме.
Трајање пројекта	1.4.2019 - 30.9.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 2.144. 546,77 евра Буџет ПСРРМСЈС: 54.999,90 евра ЕУ донација: 46.749,91 евра Суфинансирање: 8.249,99 евра Предлог пројекта предат путем другог позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интеррег-ИПА прекогранична сарадња Хрватска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	1) Студија извођења грађевинских радова у заштићеним животним срединама; 2) Извођење три стандардна типа радова у заштићеним подручјима: ширење и побољшање гребена насипа на природном подручју Копачки рит; Уклањање инвазивних врста и врста које имају инвазивни тренд ширења на микролокације заштићеног подручја и представљају велики проблем екосистема у Засавици; Ревитализација водених станишта, како би се побољшао биодиверзитет и разноликост подручја, уклањањем муља и проширењем водених површина у Обедској бари.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број заштићених подручја, проценат ревитализованих природних станишта и подручја од међународног значаја (317) – Површина станишта која ће добити бољи ниво заштите.

Назив пројекта/програма	Еколошко управљање водама против екстремних временских услова у пограничној области (ECOWAM) Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Спречавање негативних ефеката на квалитет водних тела успостављањем заједничког система управљања водама у АП Војводини и Жупанији Чонград.
Кратак опис пројекта	Водоток Јегричка у Србији и главни канал Курца у Мађарској су трајно изложени утицају разних загађивача. Оба водена тока су главни биотопи у региону и најважнији извори воде за еколошке системе. На ове воде утичу загађивачи са пољопривредних имања, а квалитет воде је драстично опао. Одлагање муља има негативан ефекат на водене токове. Као резултат лошег квалитета воде, еутрофикација претвара речни екосистем у мочварни или онај налик бари. У исто време, природне вредности и живи свет постају угрожени. Велик број расутих загађивача у подручју речног слива директно утиче на квалитет воде и таложи се у наслагама речног корита. Тренутно стање на подручју Јегричке и Курца указује на велику количину наталоженог муља у води и лош еколошки статус локалног биљног и животињског света. Прекогранична сарадња у управљању водама између Србије и Мађарске је неопходна како би се достигао добар квалитет воде. У оквиру овог пројекта, поред хидротехничких радова на уклањању муља и сувишне вегетације на одређеним деоницама вотока Јегричка и канала Курца, прикупљаће се и анализирати подаци о квалитету воде и муља како би се спречио негативан утицај на квалитет вода и очувао биодиверзитет Јегричке и канала Курца. Побољшање квалитета воде кроз овај пројекат за резултат имаће и опште побољшање квалитета живота. Неопходно је да се дефинишу дугорочна решења како би се превазишли постојећи проблеми везани за квалитет воде.
Надлежност	Фонд „Европски послови“ АП Војводине (“Сл. лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010).
Носиоци пројекта	– Управа за водопривреду за подручје Доња Тиса, Мађарска (Водећи корисник), – ЈВП „Воде Војводине“ Нови Сад, Србија, – Фонд „Европски послови“ АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки округ (Нови Сад, Темерин, Врбас).
Активности на пројекту	1. Измуљивање реке Јегричка и главног канала Курца, 2. Реконструкција једног објекта за задржавање воде (" <i>Bikaiállói tiltó</i> "), 3. Радови на инспекцијској и шетној стази на обали Јегричке, 4. Израда и штампање монографије, 5. Развој студије: генералног пројекта са претходном студијом изводљивости, 6. Изградња мониторинг станице на пресеку 27 + 827 km, 7. Хидробиолошка анализа и праћење квалитета воде и муља, 8. Мониторинг анализа и студија о станишту Курца, 9. Организација образовних активности и округлих столова, 10. Развој web странице пројекта с базом података, 11. ПР кампања, 12. Управљање пројектом.
Трајање пројекта	1.10.2017-30.9.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор	Укупан буџет пројекта: 1.758.447,43 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85% износи 1.494.680,31 евра Укупан буџет партнера из Србије:

финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	882.347,43 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 749.995,31 евра (ФЕП има укупан буџет 179.882,53 евра, од чега ЕУ суфинасира 85% -152.900,15 евра, а ФЕП суфинансира 15% 26.982,38 евра; ЈВП „Воде Војводине“ има укупан буџет 702.464,9 евра од чега ЕУ суфинасира 85% - 597.095,16 евра, а ЈВП „Воде Војводине“ 15%-105.369,74 евра).
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Успостављена превенција од прекомерне количине воде ревитализацијом реке Јегричка и главног канала Курца; 2. Извршене хидробиолошке анализе и праћење квалитета воде и муља Јегричке и главног канала Курца на одабраним местима пре и после измуљивања у складу са Чланом 8. Оквирне директиве о водама; 3. Размењено искуство између српских и мађарских партнера у области одрживог управљања водама и заштите природе; 4. Изграђена одговарајућа стаза поред реке у Парку природе Јегричка; 5. Израђена студија о Парку природе Јегричка о утицају подземних и површинских вода; 6. Развијена заједничка база података као основа за размену искустава и будућу сарадњу.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Пројектом ће бити ревитализовано (пречишћено од сувишне вегетације и муља) око 11 km водотока Јегричка; - Извршиће се хидробиолошке анализе квалитета воде и муља Јегричке на одабраним местима пре и после измуљивања у складу са Чланом 8. Оквирне директиве о водама – укупно 2 хидробиолошке анализе; - Израдиће се монографија о Природном парку Јегричка (укупно 2000 примерака); - Израдиће се Студија о природним пречишћивачима која ће указати на употребу одређених врста биљака које могу да послуже као пречишћивачи воде; - Да би се омогућило континуирано кошење приобалне, подводне и флотанте вегетације, ЈВП „Воде Војводине“ набавља мултифункционалну машину - амфибију са радним алатима и додатном опремом; - Изградиће се инспекционо – шетна стаза на обали Јегричке у Сиригу (1500 м); - Извршиће се пошумљавање дуж водотока Јегричка како би се створио заштитни појас који ће спречавати даље загађивање водотока и како би се озеленила површина дуж водотока (укупно се набавља 14000 садница); - Захваљујући организацији 2 округла стола у Србији биће едуковано око 100 представника релевантних институција из области управљања водама на тему одбране од поплава и Оквирне директиве ЕУ о водама; - Захваљујући организацији 5 едукативних радионица биће едуковано око 50 представника локалних самоуправа (Темерин и Врбас) о начинима пречишћавања водотока Јегричка, око 50 пољопривредника о начинима наводњавања и одводњавања као и о побољшању квалитета водотока Јегричка, и око 150 деце основних школа о биљним врстама и потреби за очувањем природне средине; - Израдиће се веб-сајт у циљу промовисања пројекта у оквиру којег ће бити и заједничка база података са свим резултатима хидробиолошких испитивања.

Назив пројекта/програма	Побољшање животне средине у Банату стварајући мултифункционални зелене инфраструктуре Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија - Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Промоција и унапређење заштите животне средине у пољопривредном пограничном подручју.
Кратак опис пројекта	Главни циљ пројекта је унапређење заштите животне средине успостављање прекограничне, мултифункционалне зелене инфраструктуре у пољопривредном региону, коју карактерише веома висок проценат пољопривредног земљишта и готово у потпуности одсуство шумске вегетације. Основна функција ће бити ублажавање ерозије земљишта, а интегрисано у зелено мрежу са додатним вредностима за биодиверзитет и рурални развој, пружајући услуге широком спектру заинтересованих страна.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Банат Универзитет за пољопривредне науке и ветеринарство Медицина "Краљ Михај I из Румуније", Темишвар, 2. Јавно предузеће за комуналну инфраструктуру и услуге “Кикинда”, Србија, 3. Фонд за европске послове АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Севернобанатски округ (Кикинда), Јужнобачки округ (Нови Сад).
Активности на пројекту	Припрема, менаџмент, имплементација и комуникација.
Трајање пројекта	1.11.2018 - 31.10.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Вредност пројекта је 514.778,72 евра. Средствима ЕУ суфинансира се 85% од укупне вредности пројекта, односно 252.848,68 евра. Фонд за европске послове Аутономне Покрајине Војводине, Србија, 119.141,40 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	Пројекат ће развити просторно решење и сет смерница у студијама за успостављање мултифункционалне зелене инфраструктуре у пољопривредном региону, дизајнирана да задовољи потребе и еколошка ограничења овог специфичног подручја Панонског региона. Резултати ће подржати просторно/секторско планирање и развојне стратегије у областима пољопривреде, очувања природе и руралног развоја у читавом панонском региону. Такође, студије и пилот пројекти пошумљавања ће подићи свест јавности, променити понашање локалних, регионалних и националних власти, повећати знање свих релевантних актера, стручњака, па чак и деце и њихових родитеља организовањем радионица у школама.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Резултати студије са утврђеним пилотом мултифункционалних зелених технологија у пошумљавању деградираних, маргиналног, земљишта. Пољопривредна земљишта биће отворена за обилазак и разгледање са консултацијама са стручњацима који воде процес. Уз то, дугорочно пошумљавање неће имати користи само за људе, већ за сва жива бића у региону. То ће омогућити праћење смерница кроз релевантне ЕУ стратегије за заштиту животне средине и природе.

Назив пројекта/програма	Унапређење и сазнања деце и ученика о ефикасном коришћењу енергије
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Развој свести деце и младих о значају енергетске ефикасности и утицају на животну средину.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава за подстицај невладиним организацијама и непрофитним институцијама за финансирање и суфинансирање пројеката за унапређење сазнања деце у предшколским установама, као и ученика основних и средњих школа на подручју АП Војводине о ефикасном коришћењу енергије (у оквиру овог пројекта се финансира и пројекат „За чистије и зеленије школе“).
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине и Покрајински секретаријат за образовање, управу, прописе и националне мањине - националне заједнице
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање јавног конкурса и додела бесповратних подстицајних средстава.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 6.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Унапређење сазнања деце у предшколским установама, као и ученика основних и средњих школа на подручју АП Војводине о ефикасном коришћењу енергије.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број организација којима су додељена средства за реализацију програма.

Назив пројекта/програма	Рекултивација напуштених копова без титулара
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Санирање и рекултивација простора на коме су биле експлоатисане минералне сировине изградњом спортских терена, паркова, пашњака, пецалишта, односно повратак у првобитно стање.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава локалним самоуправама на чијој територији се налазе напуштени копови како би се трајно отклониле штетне последице од експлоатације минералних сировина, а у циљу заштите животне средине и ради безбедности.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор минералних сировина
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор минералних сировина
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 42.500.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Рекултивација и ревитализација територија на којима се налазе напуштени копови.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број локалних самоуправа којима су додељена средства. – Број локалитета на којима се налазе напуштени копови који су санирани у оквиру конкурса.

Назив пројекта/програма	Очување и унапређење стања заштићених подручја која је прогласио надлежни орган Аутономне покрајине Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8 Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Заштита, очување и унапређење богатог природног наслеђа Војводине кроз мултидисциплинарни приступ и сарадњу свих заинтересованих субјеката на националном и међународном нивоу.
Кратак опис пројекта	<p>У складу са чланом 41а, став 3. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16) заштићено подручје II категорије, које се налази на територији Аутономне покрајине Војводине проглашава покрајински орган надлежан за послове заштите животне средине. Проглашена су два заштићена подручја на покрајинском нивоу и у процедури су још нова проглашења.</p> <p>На територији АП Војводине се налази особена и богата природна баштина са непроцењиво вредним екосистемским, специјским и генетским диверзитетом (површине од око 138.000 хектара или 6,4% од укупне површине).</p> <p>На пословима заштите природних вредности Војводине, посебно биодиверзитета и природних добара од изузетног националног и међународног значаја, неопходно је укључити све расположиве потенцијале, од државних до невладиних организација и локалних заједница уз сарадњу међународних фондова и експерата.</p> <p>Подизање јавне свести локалног становништва и корисника простора, представља приоритетну активност у заштити природе.</p>
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Покрајински завод за заштиту природе и Управљачи заштићених подручја.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Приоритетне активности су очување, санација и ревитализација осетљивих/фрагилних екосистема. Посебна пажња ће се посветити унапређењу рада чуварске службе у заштићеним подручјима, укључивање невладиних организација и локалних заједница на пословима заштите природе као и јачање свести локалног становништва као корисника заштићених подручја. Под специфичне активности обухватиће развој екотуризма у заштићеним подручјима, јачање међународне сарадње са прекограничним заштићеним подручјима као и промоција и презентација природне баштине АП Војводине.
Трајање пројекта	Трајно
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 18.000.000,00, 2019. година: 24.000.000,00, 2020. година: 27.000.000,00, Укупно: 69.000.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	Очување и унапређење стања заштићених подручја, повећање еколошке свести јавности и шире локалне заједнице као и сарадња са све већим бројем удружења у области заштите природе баштине.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Повећан број заштићених подручја у АП Војводини, - Повећане површине стављене под заштиту II категорије, - Унапређена заштита и промоција природних вредности, - Повећана бројност посетилаца.

Назив пројекта/програма	Заштита природе од инвазивних биљних врста
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8 Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Главни циљ пројекта је смањење ризика по животну средину и спречавање негативних ефеката климатских промена у заштићеним подручјима у граничном региону Мађарске-Србија спровођењем заједничких акција у надзирању и мапирању инвазивних врста и сузбијању амброзије. Главни циљ организовања сузбијања амброзије и праћења других инвазивних алергених врста јесте смањење еколошког притиска инвазивних врста на природне екосистеме, као и смањење броја оболелих од алергијских болести респираторног тракта који је у последњих неколико деценија у порасту.
Кратак опис пројекта	<p>У протеклих 20 година, у условима климатских промена, Панонска низија је нападнута од стране многих инвазивних биљних врста. Најчешћа и најважнија инвазивна биљна врста у граничном региону Мађарска-Србија је амброзија. С обзиром да нема природних непријатеља, шири се у заштићена подручја природе, врши притисак на заштићене биљке и полен је присутан као доминантан алерген у пограничном подручју. Спровођењем заједничких акција у надзирању и мапирању инвазивних врста и сузбијању амброзије има за циљ смањења ширења инвазивних врста и обезбеђења бољег статуса очувања, сигурнијег окружење за становништво и економију.</p> <p>У оквиру другог позива ИПА програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, као водећи партнер из Републике Србије у сарадњи са партнером из Кечкемета, Универзитетом Neumann Janos Egietem, аплицирао је са пројектом „Заштита природе од инвазивних биљних врста“ са циљем да допринесе очувању, унапређењу и заштити животне средине у програмском подручју. Уговор о субвенцији је потписан 19.9.2017, а реализација пројекта је започела 31.1.2018 и планира се у периоду од 20 месеци током којих ће се спроводити све планиране пројектне активности у пројектном подручју које ће обухватиће четири заштићена подручја у Републици Србији: Специјалне резервате природе „Селевењске пустаре“ и „Лудашко језеро“, Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“, и Парк природе „Палић“ на територији града Суботице и општине Кањижа у Србији и Национални парк Кишкуншаг и град Кечкемет у Мађарској.</p>
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	<p>Водећи корисник: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине;</p> <p>Корисник 1: Универзитет John von Neumann (Neumann Janos Egietem).</p>
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	Четири заштићена подручја у пограничном подручју: Селевењске пустаре, Суботичка пешчара, језеро Лудаш и Палић на територији града Суботице и општине Кањижа у Србији и Национални парк Кишкуншаг код Кечкемета у Мађарској.
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Анализа банке семена инвазивних биљних врста у земљишту, - Мапирање инвазивних биљних врста у четири заштићена подручја на северу Војводине, - Мониторинг концентрације полена инвазивних биљних врста у ваздуху, - Сузбијање амброзије у четири заштићена подручја на северу Војводине, - Организовање едукативних семинара за пољопривреднике, управљаче заштићених подручја и инспекторе за заштиту животне средине, - Успостављање еко платформе за размену искустава.

Трајање пројекта	Трајање пројекта: 20 месеци. Датум почетка: 31. Јануар 2018, крајњи датум: 29. септембар 2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупни буџет пројекта: 284.491,00 евра, Допринос ЕУ (ИПА): 241,817.34 евра, Буџет пројекта Покрајинског секретаријата: 149.929.37 евра, 22,048,500.00 динара – предфинансирање АПВ, 4.685.292 динара – суфинансирање.
Очекивани резултати програма/пројекта	Успостављен систем мониторинга као основа анализе дистрибуције инвазивних биљних врста, банаке семена у тлу у пројектном подручју, праћења концентрације полена и његове интеракције са загађењем ваздуха у граничном региону; сузбијена амброзија различитим врстама третмана у пројектним областима у пограничном региону; Подигнута свест релевантних актера и институција у вези са инвазивним биљним врстама; Успостављање ЕКО мреже знања и искустава.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број хектара на којима је сузбијена амброзија 170 ха, – Успостављене базе података за банку семена, концентрацију полена у ваздуху и мапирање инвазивних врста.

Назив пројекта/програма	Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора транспортног гасовода Футог –Беочин са елементима детаљне регулације
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Стварање планског основа за изградњу новог транспортног гасовода чијом би се изградњом решио вишегодишњи проблем који постоји у вези са магистралним гасоводом високог притиска (већим од 16 bar) МГ-02 Елемир-Нови Сад-Петроварадин-Беочин (у даљем тексту:гасовод МГ-02), односно са његовом деоницом на сремској страни Града Новог Сада.
Кратак опис пројекта	Влада Републике Србије је дана 7.9.2017. године разматрала Извештај о проблемима насталим на реализацији пројекта реконструкције, модернизације и изградње двоколосечне пруге Стара Пазова – Нови Сад, као деонице пруге Београд - Будимпешта и Извештај о проблемима насталим на реализацији пројекта државног пута IB реда на административном подручју града Новог Сада и тим поводом донела Закључак 05 Број: 340-6326/2017-02 у коме се, између осталог, препоручује ЈП „Србијагас“ да „предузме све активности у циљу изградње транспортног гасовода Футог-Беочин“.
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, ЈП „Србија –гас“ Нови Сад
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Јужнобачки округ (Град Нови Сад – КО Футог, и Општина Беочин – КО Беочин).
Активности на пројекту	Покрајинска скупштинска одлука о изради ППППН инфраструктурног коридора транспортног гасовода Футог –Беочин са елементима детаљне регулације, израда Нацрта Просторног плана, доношење Просторног плана.
Трајање пројекта	2018-2018.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Средства за израду Просторног плана обезбеђује ЈП „Србија – гас“ Нови Сад.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изградња транспортног гасовода Футог-Беочин као трајног решења проблема сигурног и стабилног снабдевања природним гасом Петроварадина, Сремске Каменице, Сремских Карловаца и насеља општине Беочин, као и фабрике цемента у Беочину.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Дужина изграђеног транспортног гасовода Футог-Беочин.

Назив пројекта/програма	Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора дистрибутивног гасовода Ривица - Јазак – „Летенка“ са елементима детаљне регулације
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Стварање планског основа за изградњу гасовода.
Кратак опис пројекта	Изградња предметног гасовода допринеће просторној и енергетској интеграцији општине Ириг у енергетски систем Републике Србије, редовним, стабилним, безбедним и еколошки оправданим снабдевањем гасом потрошача, као и снабдевање туристичког локалитета „Летенка“ природним гасом, чиме се у енергетском смислу подиже стандард функционисања туристичког локалитета.
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, ЈП Завод за урбанизам Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки округ (Општина Беочин: КО Беочин) и Сремски округ (Општина Ириг: КО Ривица, КО Врдник, КО Јазак Село, КО Мала Ремета и КО Јазак Прњавор, Град Сремска Митровица: КО Бешеново Прњавор и КО Шуљам).
Активности на пројекту	Покрајинска скупштинска одлука о изради ППППН инфраструктурног коридора дистрибутивног гасовода Ривица - Јазак – „Летенка“ са елементима детаљне регулације Израда Нацрта Прострног плана, доношење Просторног плана.
Трајање пројекта	2018-2018.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	8.500.000,00 из буџета АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Гасификација општине Ириг и туристичког локалитета Летенка.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Дужина изграђеног транспортног гасовода Ривица - Јазак – „Летенка“.

Назив пројекта/програма	Просторни план подручја посебне намене за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у сливу реке Саве у региону Срема
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Стварање планског основа за следеће активности: <ul style="list-style-type: none"> - Заштиту слива реке Саве у региону Срема, - Обезбеђивање одрживог коришћења природних ресурса, одржавање квалитета воде реке у I и II класи, - Заштиту изворишта за водоснабдевање становништва, - Сагледавање ресурсних и просторних могућности и ограничења, - Планирање регионалних и међумесних канализационих система отпадних/употребљених вода, - Планирање постројења за пречишћавање отпадних вода у складу са принципом отклањања загађења на самим изворима, - Успостављање интегралног приступа и стварање јединственог и функционалног плана реализације комуналне функције сакупљања, одвођења, транспорта и третмана отпадних вода на територији региона Срем у сливу реке Саве.
Кратак опис пројекта	Заштита слива реке Саве, заштита изворишта за водоснабдевање, као и заштита животне средине.
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, ЈП Завод за урбанизам Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Сремски округ (Општина Рума, Општина Пећинци, Град Сремска Митровица, Општина Шид и Општина Ириг).
Активности на пројекту	Покрајинска скупштинска одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у сливу реке Саве у региону Срема, Израда Нацрта Просторног плана, доношење Просторног плана.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	10.300.000,00 из буџета АПВ у 2018.години, 14.300.000,00 из буџета АПВ у 2019.години.
Очекивани резултати програма/пројекта	Доношењем Просторног плана заштитиће се слив реке Саве у региону Срема, обезбедиће се одрживо коришћење природних ресурса, обезбедиће се одржавање квалитета воде реке у I и II класи, као и заштита изворишта за водоснабдевање становништва овог региона.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	

Назив пројекта/програма	Просторни план подручја посебне намене предела „Вршачке планине“
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Стварање планског основа за следеће активности: <ul style="list-style-type: none"> – Утврђивање границе подручја Вршачких планина, као подручја од утицаја на просторне целине које чине посебну намену, – Дефинисање предеоних целина и успостављање њихових режима заштите, начина коришћења и смерница за детаљну разраду; – Очување и ревитализација културних вредности и заштита природних елемената предела пре свега у погледу очувања и унапређења постојећих структура и њихове међусобне повезаности; – Очување постојећих структура насеља и њихових атара; – Очување, уређење и одрживо коришћење наслеђених геолошких, геоморфолошких и хидрографских карактеристика које су важно обележје подручја; – Утврђивање дугорочне концепције и мера заштите, очувања и унапређења идентитета предела као развојног ресурса; – Утврђивање мера за обезбеђење адекватне превенције, минимизирања, мониторинга и контроле свих облика деградације предела препознатих вредности карактера.
Кратак опис пројекта	Сагледавајући начела, могућности и обавеза примене Европске конвенције о пределу, као и досадашња искуства планирања културних предела, овај Просторни план ће интегративним методолошким приступом планирању простора валоризовати и идентификовати карактер културног предела Вршца као јединствену предеону целину.
Надлежност	ПС за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	ПС за урбанизам и заштиту животне средине, ЈП Завод за урбанизам Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобанатски округ (Општина Вршац - КО Велико Средиште, КО Гудурица и КО Марковац, КО Сочица 2, КО Куштиљ, КО Војводинци, КО Потпорањ, КО Ритишево, КО Влајковац, КО Влајковац, КО Павлиш и КО Вршац)
Активности на пројекту	Покрајинска скупштинска одлука о изради ППППН „Вршачке планине“, израда Нацрта Просторног плана, Доношење Просторног плана.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања	4.760.570,50 у буџету АПВ за 2018.годину, 14.143.017,5 у буџету АПВ за 2019.годину.
Очекивани резултати програма/пројекта	Успостављање дугорочног система одрживог развоја подручја Вршачких планина, као препознатљивог подручја, доследног и јасног предеоног обрасца, које је резултат кумулативног деловања природних и културних фактора.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	

Назив пројекта/програма	Јачање образовних капацитета изградњом компетенција и сарадње у области буке и вибрација
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	<p>Основни циљ пројекта је унапређење образовних капацитета, сарадње и компетенција у области буке у животној и радној средини и вибрација, у складу са ЕУ стратешким циљевима и идентификованим потребама у РС.</p> <p>Специфични циљеви пројекта су:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Модернизација постојећих курсева у области буке и вибрација, као и развој и имплементација нових курсева, специфично креираних према потребама студената 6 различитих инжењерских департамана, укључених у образовне програме (Инжењерство заштите животне средине и заштите на раду, Машинско, Електротехничко, Грађевинско и Саобраћајно инжењерство). – Развој и имплементација курсева у области здравља и заштите на раду - индустријска бука и бука у животној средини, као и у области мониторинга и контроле буке и вибрација. – Развој и имплементација новог магистарског програма у вибро-акустичном инжењерству (специјализација у три различите поддисциплине: Бука у животној средини и вибрације; Акустично инжењерство; Вибрационо инжењерство). – Успостављање централне јединице за стратешку сарадњу између кључних учесника у управљању буком и вибрацијама (академска заједница, локална индустрија и локални и државни органи).
Кратак опис пројекта	<p>Пројекат повезује партнере који поседују знање и искуство у области буке и вибрација – две реномиране високошколске установе из Велике Британије и Шведске, који ће пренети знање високошколским установама из Србије које се баве буком и вибрацијама (универзитети у Н. Саду, Нишу и Крагујевцу). Даља подршка је обезбеђена од неакадемских партнера: локална власт - Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине, заинтересоване стране из индустрије (Удружење послодаваца Војводине) и Институт за јавно здравље Војводине. Главни циљ пројекта је јачање образовних капацитета у области буке и вибрација, како би се обезбедио високо стручни инжењерски кадар у области мониторинга и контроле буке и вибрација.</p>
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Универзитет у Новом Саду, – Kungliga Tekniska Högskolan, Штокхолм, Шведска, – Универзитет у Southampton-у, Институт за истраживање звука и вибрација, Велика Британија, – Универзитет у Нишу, – Универзитет у Крагујевцу, – EDUCONS универзитет, Сремска Каменица, – Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Нови Сад, – Унија послодаваца Војводине, Нови Сад, – Институт за јавно здравље Војводине, Нови Сад.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	<ul style="list-style-type: none"> – Аутономна покрајина Војводина, – Република Србија (Ниш, Крагујевац).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Истраживање и компаративна анализа курсева у ЕУ и Србији у области виброакустике са циљем утврђивања развојних потреба у Србији; – Успостављање ICT платформе као инструмента у образовном процесу; – Набавка, инсталација и пуштање у рад опреме, која ће се

	<p>користити за експерименте и лабораторијске вежбе на дефинисаним курсевима/програмима;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развој и имплементација курсева из области буке и вибрација за студенте дипломских програма и друге учеснике у пројекту; - Развој и имплементација новог магистарског програма у вибро-акустичном инжењерству (специјализација у три различите поддисциплине: Бука у животној средини и вибрације; Акустично инжењерство; Вибрационо инжењерство); - Успостављање централне јединице за стратешку сарадњу између кључних учесника у управљању буком и вибрацијама (академска заједница, локална индустрија и локални и државни органи); - Подизање јавне свести путем различитих медија и промотивних кампања (web сајт пројекта, промотивни материјали, медијска представљања пројектних активности и резултата).
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	-
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Модернизовани курсеви у области буке и вибрација; - Развијени и имплементирани нови курсеви, специфично креирани према потребама студената 6 различитих инжењерских департамана, укључених у образовне програме (Инжењерство заштите животне средине и заштите на раду, Машинско, Електротехничко, Грађевинско и Саобраћајно инжењерство); - Развијени и имплементирани курсеви у области здравља и заштите на раду - индустријска бука и бука у животној средини, као и у области мониторинга и контроле буке и вибрација; - Развијен и имплементиран магистарски програм у вибро-акустичном инжењерству (специјализација у три различите поддисциплине: Бука у животној средини и вибрације; Акустично инжењерство; Вибрационо инжењерство); - Успостављена централна јединица за стратешку сарадњу између кључних учесника у управљању буком и вибрацијама (академска заједница, локална индустрија и локални и државни органи).
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Укупан наставни кадар који је прошао обуку је 25 професора, - Укупан број студената који су прошли различите образовне курсеве/програме је 775 (750 студената дипломских студија + 25 студената на магистарским студијама), - Укупан број осталих учесника у пројекту који су прошли различите степене усавршавања и едукације је 90 (непрофитни сектор, локалне и државне власти), - Успостављена централна јединица за стратешку сарадњу учесника на пројекту.

Назив пројекта/програма	Моделовање квалитета амбијенталног ваздуха
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8 Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Циљ пројекта је идентификовање доприноса различитих извора загађивања квалитету ваздуха, као и утврђивање ефикасних стратегија за смањење концентрација полутаната у ваздуху. Моделовање ће се користити и као алат за предвиђање утицаја потенцијалних нових емисионих извора. Такође ће се применити за симулацију амбијенталних концентрација полутаната при различитим сценаријима/политикама, као алат у доношењу и потврђивању одлука. Модел ће се такође користити за одређивање релативних доприноса различитих извора у праћењу трендова, проверу усаглашености са захтевима и условима за мониторинг, као и у доношењу одлука везаних за политику заштите квалитета ваздуха.
Кратак опис пројекта	С обзиром да су на располагању резултати мониторинга за дужи низ година, уз напомену да не постоји адекватна просторна покривеност мерењима, неопходно је укључити моделовање у оцени квалитета ваздуха за целу територију АП Војводине. Моделовањем ће се обезбедити потпуна просторна покривеност у оцени квалитета ваздуха и остварити знатна финансијска уштеда у наредном периоду. Укључивањем моделовања ће се обезбедити боље разумевање емисионих извора, узрока и процеса који одређују квалитет ваздуха. Изузетан значај моделовање поред управљања квалитетом ваздуха, је у припреми акционих планова управљања квалитетом ваздуха.
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Припрема улазних података и подлога за модел (карактеристике емисионих извора/емисиони фактори, метео подаци, просторни подаци, особине и хемијске реакције полутаната...), – Тестирање модела, – Коришћење модела у реалним условима, – Презентација модела и резултата добијених моделовањем.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупно: 7.000.000,00 дин. I фаза: 4.000.000,00 (набавка модела-3.000.000,00 и израда улазне базе података-1.000.000,00); II фаза: 3.000.000,00 (тестирање и примена модела; израда стратегије за редукацију полутаната). Извор финансирања: буџет АПВ и др. извори.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Идентификовани доприноси појединачних извора загађења, постојећих и нових/потенцијалних, – Тестирани и симулирани различити сценарији/политике, – Идентификоване стратегије за редукацију полутаната.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Израђена база улазних података и подлога за модел, – Израђени сценарији/политике, – Израђене стратегије за редукацију полутаната на основу резултата примене модела у реалним условима.

Назив пројекта/програма	Очување кључних животињских врста панонских степа у пограничном подручју Мађарска-Србија (PANNONSTEPPE HUSRB1602/12/0065)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.8. Унапређење и управљање животном средином
Циљ пројекта	Достизање повољног стања панонских степа у пограничном подручју Мађарска-Србија кроз очување и управљање популацијама кључних врста које живе на изабраним пројектним подручјима: велика дропља (<i>Otis tarda</i>) у Србији и степска шарка (<i>Vipera ursinii rakosiensis</i>) у Мађарској.
Кратак опис пројекта	Пројекат има за циљ очување две кључне врсте панонских степа кроз очување њихових станишта, који ће дати значајан допринос у постизању бољег статуса очувања остатака панонских степа у обе земље. Станишта степске шарке (<i>Vipera ursinii rakosiensis</i>) ће бити поново повезана уклањањем непожељне вегетације на 22 хектара. На овај начин ће се унапредити комуникација јединки унутар популације и повећати шанса за дугорочни опстанак у свом најважнијем станишту у Панонској низији. Велика дропља (<i>Otis tarda</i>) у Србији је угрожена пре свега због присуства предатора на њиховим стаништима. Као мера заштите биће подигнута заштитна ограда око најважнијег гнездилишта, површине од 115 ha у Специјалном резервату природе „Пашњаци велике дропље“. Ова ограда ће обезбедити успешније гнежђење, а самим тим и повећање популације на једином станишту ове врсте у Србији.
Надлежност	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Носиоци пројекта	Покрајински завод за заштиту природе, Ловачко удружење „Перјаница“, Дирекција Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска).
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Специјални резерват природе „Пашњаци велике дропље“ (Општина Мокрин) и Национални парк „Кишкуншаг“ (Бач-Кишкун жупанија, Мађарска).
Активности на пројекту	Активности ПС за урбанизам и заштиту животне средине у оквиру пројекта се односе на подизање свести јавности кроз организовање едукативних радионица, посете на терену и штампање и дистрибуција промо материјала за циљне групе.
Трајање пројекта	15.1.2018-14.7.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупно: 30.540 евра (15% буџет АПВ, 85% ИПА фонд ЕУ). 2018. година – 19.000 евра 2019. година – 11.540 евра
Очекивани резултати програма/пројекта	1. Успостављене мере очувања станишта велике дропље у Србији и степске шарке у Мађарској, 2. Успостављање повољних станишних услова за опстанак и развој велике дропље унутар ограде, 3. Редукована бројност предатора, 4. Обновљена степска станишта степске шарке у Мађарској, 5. Повећана свест циљних група о значају очувања панонских степа, 6. Значајно повећање медијских извештаја о пројектним активностима.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	- Величина површине под успостављеним мерама очувања станишта кључних животињских врста панонских степа– 138 ha, - Број учесника на едукативним радионицама и промотивним дешавањима – 2000, - Број организација заинтересованих за укључивање у прекограничне активности – 20, - Број посетилаца у заштићеним подручјима – 500.

Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона

Назив пројекта/програма	Прекогранична сарадња за смањење ризика од катастрофа (Cross Border Cooperation for Disaster Risk Reduction)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Циљ пројекта је смањење последица и интензитета природних катастрофа кроз заједничко деловање са обе стране границе, омогућено хармонизованим софтверским решењем.
Кратак опис пројекта	Пројекат се односи на управљање кризним ситуацијама, односно смањење последица и интензитета природних катастрофа. Главни резултат пројекта, хармонизовано софтверско решење, посматра се као начин управљања у кризним ситуацијама. Подаци који ће се користити у софтверу ће се претходно прикупити из постојећих планова процене ризика, планова заштите и спасавања и сличних докумената, у Републици Србији и Румунији. Партнери из обе државе ће користити идентичне податке за своје територије и ускладити постојећа софтверска решења за Банат и жупанију Тимиш. Две апликације имају могућност комуникације у ванредним ситуацијама.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, – Центар за смањење ризика од катастрофа и заштиту животне средине, Србија, – Центар за ванредне ситуације „Банат“, Румунија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Севернобанатски округ, Средњобанатски округ, Јужнобанатски округ (Србија) и Жупанија Тимиш (Румунија).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Хармонизација методолошких принципа и алгоритама програмских апликација, – Хармонизација постојећег софтверског решења за ефикасно управљање ризицима, – Набавка опреме за заштиту и спасавање у случају поплава, – Набавка опреме за јединице цивилне заштите за логистичку подршку, – Набавка ИТ опреме за тим за имплементацију пројекта и јединице за цивилну заштиту, – Организовање радионица и семинара за локалне власти и цивилну заштиту, – Организовање обуке и заједничких теренских вежби за цивилну заштиту, – Припрема и спровођење радионица о подизању свести јавности у пројектној области.
Трајање пројекта	1.12.2018 - 30.11.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Буџет пројекта: 1.721.458,00 евра, Буџет ПСРРМСЛС: 612.216,00 евра, ЕУ допринос: 520.383,60 евра, Суфинансирање: 91.832,40 евра.</p> <p>Предлог пројекта предат путем другог позива за прикупљање предлога пројекта у оквиру програма Интерег-ИПА прекогранична сарадња Румунија-Србија.</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	Главни резултати су набављена опрема за заштиту и интервенције у случају катастрофа, усклађивање постојећег софтверског решења за Банат и жупанију Тимиш, као и купљена ИТ опрема за помоћ у

	управљању ванредних ситуацијама.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број спроведених обука запослених у локалној самоуправи у погледу кризних ситуација (124) - Организоване обуке и заједничке вежбе за јединице цивилне заштите; организоване радионице и семинари за локалне власти у погледу размене информација и првог одговора у случају поплава; - Уведен систем за рано упозорење и праћење (1) – хармонизовано софтверско решење.

Назив пројекта/програма	Заједнички приступ, бољи одговор (Joint apPROACh, beTTer response)
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Општи циљ пројекта је повећање капацитета и ефикасне реакције у случају ванредних ситуација у прекограничној области.
Кратак опис пројекта	Пројекат се фокусира на побољшање прекограничне интероперабилности надлежних органа за управљање ванредним ситуацијама и управљањем катастрофама и повећање интервентних капацитета за исти ризик у пројектној области. Општи циљ пројекта је повећање капацитета и ефикасне реакције у случају ванредних ситуација у прекограничној области. Током имплементације пројекта, очекује се да ће тренутна ситуација која се посматра као заједнички изазов модификовати у смислу омогућавања ефикасног праћења ризика и брзог заједничког одговора у хитним случајевима / катастрофама у програмској области. Осим техничких аспеката који су директно повезани са румунским и српским властима одговорним за управљање ванредним ситуацијама / катастрофама, пројекат ће допринети стварању услова за претварање зоне у сигурније подручје.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	– Генерални инспекторат за ванредне ситуације, Румунија, – Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, – Генерални инспекторат ваздухопловства Министарства унутрашњих послова, Румунија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Севернобанатски округ, Средњобанатски округ, Јужнобанатски округ (Србија) и Жупанија Тимиш (Румунија).
Активности на пројекту	Анализа правног оквира, писање заједничког водича, организовање заједничких вежби, куповина опреме.
Трајање пројекта	1.1.2019 - 31.12.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта : 1.546.873,30 евра, Буџет ПСРРМСЈС: 460.328,00 евра, ИПА: 391.278,80 евра, Суфинансирање: 69.049,20 евра. Предлог пројекта предат путем другог позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интеррег-ИПА прекогранична сарадња Румунија-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	Кроз активности које ће се реализовати у оквиру овог пројекта и резултата који ће бити постигнути, побољшаће се капацитети за хитне интервенције и руководства у случају природних непогода и еколошких несрећа. У ту сврху, пројекат ће пружити следеће резултате: заједничка регионална процена ризика и побољшани капацитети за хитне случајеве / катастрофе;
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број спроведених обука запослених у локалној самоуправи у погледу кризних ситуација (65) – Учесници у заједничким обукама и вежбама, – Уведен систем за рано упозорење и праћење (1) – Израда заједничке процене ризика.

Назив пројекта/програма	Контрола комараца у прекограничној области Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Унапређење услуга јавног здравства у Западнобачком округуи Осјечко-барањској жупанији у вези са раним откривањем болести које преносе комарци побољшањем прекограничног надзора и контроле комараца.
Кратак опис пројекта	Појава нових болести које се преносе на комарце постаје све већа опасност за јавно здравље у региону Дунава и целој Европи. Последице климатских промена доказују честе поплаве које пружају одличне предуслове за повећање броја комараца у региону, јер комарцима треба вода за развој. Од 2012. године пројектно подручје се суочава са озбиљним проблемом који се односи на присуство вируса западног Нила, што је изазвало грозницу Западног Нила, који се у неким случајевима завршио смрћу пацијената. Главни циљ пројекта је побољшање спремности за превенцију, надзор и контролу популације комараца и болести које преносе, сродних потенцијалних епидемијских епидемија и негативних утицаја конвенционалних мера контроле комараца на животну средину.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	– Завод за јавно здравље Сомбор, Србија, – Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија, – Завод за јавно здравство Осјечко-барањске жупаније, Хрватска.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Западнобачки округ, Србија Осјечко-барањска жупанија, Хрватска
Активности на пројекту	Пројекат предвиђа: – Заједничку прекограничну мапу локација на којима се размножавају комарци, – Интегрисани систем надзора над комарцима (ICT tool), – Протокол за контролу присуства комараца у прекограничној области, – Обучене локалне здравствене раднике, – Увођење услуге узорковања комараца за болести које преносе, – Заједнички протокол хитне помоћи и спремности у случају епидемије болести које преносе комарци, – Обучено локално медицинско особље, – Мере смањења броја комараца, – Препоруке за јединице локалне самоуправе у прекограничној области. Главне циљне групе које ће се бавити пројектом су стручњаци за јавно здравство, медицинско особље у јавним институцијама као што су школе и јавни домови за старије особе, грађани Западнобачког округа и Осјечко-барањске жупаније, деца основних школа, старије и посебно јединице локалне самоуправе.
Трајање пројекта	15.7.2017. – 14.10.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет: 982.167,50 евра, Укупан буџет партнера из Србије: 604.795,50 евра, Буџет ФЕП-а: 285.662,20 евра. ИПА суфинансирање за све српске partnere: 514.076,17 евра ИПА суфинансирање за ФЕП: 242.812,87 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	(1) Успостављање интегрисаног прекограничног система (ИТ алатке) за праћење комараца и болести које они преносе, који ће

	<p>садржати податке о времену, интерактивне мапе повезане са ГИС које ће указати на локације где се комарци размножавају, податке о броју и току популације комараца укључујући рани систем упозорења на болести које комарци преносе у датој области.</p> <p>(2) Здравствени радници у јавном сектору у Западнобачком округу и Осјечко-барањској жупанији имаће систем надзора и лабораторијску опрему и биће обучени за надзор комараца и методе узорковања за детекцију болести које комарци преносе у циљу ефикасне сарадње са јединицама локалне власти и обезбеђивања релевантних информација за јавност.</p> <p>(3) Популација комараца задржана на критичним локацијама у Западнобачком округу и Осјечко-барањској жупанији еколошки одговорним сузбијањем комараца.</p> <p>(4) Повећано знање релевантних актера и јавности о појединачним мерама контроле популације комараца и потенцијалним претњама од болести које преносе комарци.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<p>Запослени у Заводу за јавно здравље Сомбор су прошли интензивне обуке у вези са системом детекције комараца који преносе вирус Западног Нила, као и обуке у вези са смањењем броја комараца у пограничној области. Укупно 10 лекара из Завода носи нова знања на поменути тему. Током трајања пројекта похађају укупно 5 обука, од којих свака траје по 2 дана.</p> <p>Поред тога, основан је заједнички тим за едукацију становништва и превенцију, који се састоји од 2 доктора из Завода у Сомбору и два доктора из Завода у Осјеку.</p> <p>Међусобном сарадњом, доктори преносе систем најбоље праксе за профилаксу и заштиту од вируса западног Нила. Знања се преносе најризицијим групама: деца основношколског узраста и стари људи (старачки домови).</p> <p>Пројектом се уводи рани систем детекције легла комараца, како би се иста могла уништити пре него што се из ларве развије одрасла јединка. Прво се ради мапирање, снимање терена из ваздуха, те се потом мапе интегришу у ICT tool- интегрисаног прекограничног система за праћење комараца и болести које они преносе, који ће садржати податке о времену, интерактивне мапе повезане са ГИС које ће указати на локације где се комарци размножавају, податке о броју и току популације комараца укључујући рани систем упозорења на болести које комарци преносе у датој области. Оба завода набављају вредну лабораторијску опрему помоћу које се врши хватање комараца у клопке и анализа на болести.</p>

Назив пројекта/програма	Контрола комараца у прекограничној области 2 Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Побољшање услуга јавног здравства у пројектном подручју (Осјечко-барањске и Бродско-посавске жупаније, округа Западна Бачка и Срем) омогућавајући брзо откривање болести које преносе комарци кроз побољшање прекограничног надзора и контроле комараца.
Кратак опис пројекта	Сваке године се јавља све већи број болести чији су преносиоци комарци. Најопаснија је маларија, са глобалним ефектима. Честе поплаве и глобално загревање пружају одличне предуслове за повећање популације комараца у региону. Од 2010. године пројектна област се суочава са озбиљним проблемом везаним за присуство маларије, чикунгуње и денги грознице. Неки случајеви су се завршили смрћу пацијената. Током имплементације Мос-Крос1, подигнута је свест јавности и прикупљени су први подаци о болестима које преносе комарци у нашим крајевима . Мос Крос2 се гради на поменутиим знањима и укључује нове вирусе и патогене: маларију, чикунгуњу и денгу грозница.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Завод за јавно здравство Осјечко-барањске жупаније, Хрватска, – Завод за јавно здравље Сомбор, Србија, – Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија, – Завод за јавно здравство Бродско-посавске жупаније, Хрватска, – Завод за јавно здравље Сремска Митровица, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Западнобачки округ, Јужнобачки округ и Сремски округ (Србија); Осјечко-барањска жупанија и Бродско-посавска жупанија (Хрватска).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Мапирање локације за размножавање комараца на новим подручјима (Срем и Брод-Посавина), – Надоградња постојећег раног систем упозорења за болести које се преносе на комарце у прекограничној области, – Протокол за контролу присуства комараца у проширеној прекограничној области, – Нове обучене локалне здравствене раднике, – Увођење услуге узорковања комараца за нове болести које преносе, – Заједнички протокол хитне помоћи и спремности у случају епидемије болести које преносе комарци за 2 жупаније и 3 округа, – Обучено локално медицинско особље, – Мере смањења броја комараца, – Препоруке за јединице локалне самоуправе у проширеној прекограничној области.
Трајање пројекта	1.3.2019.- 28.2.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет: 990.273,20 евра, Укупан буџет партнера из Србије: 572.366,66 евра, Буџет ФЕП-а: 219.582,04 евра. ИПА суфинансирање за све српске partnере: 486.511,64 евра ИПА суфинансирање за ФЕП: 186.644,73 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	1) Мапирање локација на којима се размножавају комарци, 2) Проширен Приручник о маларији, чикунгуњи, денги грозници и грозници у западног Нила,

	<p>3) Надограђени заједнички хитни и протокол о спремности у случају епидемије,</p> <p>4) Препоруке за јединице локалне самоуправе у Бродско-посавској жупанији и Срему,</p> <p>5) Увођење службе за узимање узорака ради утврђивања присуства инвазивних врсте комараца на целом пројектном подручју,</p> <p>6) Увођење услуге узорковања за нове инвазивне врсте комараца,</p> <p>7) Билборд убица комараца (број покривених особа: 37638),</p> <p>8) Еколошке клопке за гравидне женке (12000 људи покривено),</p> <p>9) Обучени локални здравствени радници,</p> <p>10) Обучено локално медицинско особље,</p> <p>11) Образована јавност,</p> <p>12) ИЦТ алат и мобилна апликација.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<p>Запослени у Заводу за јавно здравље Сомбор су прошли интензивне обуке везане за систем детекције комараца који преносе вирус Западног Нила, као и обуке везане за смањење броја комараца у пограничној области. Укупно 10 лекара из Завода носи нова знања на поменути тему. Током трајања пројекта похађају укупно 5 обука, од којих свака траје по 2 дана. Заједно са колегама из Осијека ће пренети стечена знања током Мос-Кроса 1 на нове здравствене раднике из Срема и Бродско-посавске жупаније. Поред тога, сви здравствени радници ће проћи нове обуке везане за инвазивне врсте које су се појавиле код нас: маларија, чикунгуња, денги грозница. Поред тога, основаће се проширен заједнички тим за едукацију становништва и превенцију, који се састоји од 2 доктора из Завода у Сомбору и два доктора из Завода у Осијеку и по 2 доктора из завода у Сремској Митровици и Славонском Броду. Међусобном сарадњом, доктори преносе систем најбоље праксе за профилаксу и заштиту од вируса западног Нила, маларије, чикунгуње и денги вируса. Знања се преносе најризичнијим групама: деца основношколског узраста и стари људи (старачки домови). Пројектом се уводи рани систем детекције легла комараца, како би се иста могла уништити пре него сто се из ларве развије одрасла јединка. Прво се ради мапирање, снимање терена из ваздуха на новим територијама, те се потом мапе интегришу у постојећи ИСТ tool- интегрисаног прекограничног система за праћење комараца и болести које они преносе, који ће садржати податке о времену, интерактивне мапе повезане са ГИС које ће указати на локације где се комарци размножавају, податке о броју и току популације комараца укључујући рани систем упозорења на болести које комарци преносе у датој области. Оба завода набављају вредну лабораторијску опрему помоћу које се врши хватање комараца у клопке и анализа на болести.</p>

Назив пројекта/програма	Превенција и заједничка борба против катастрофа Моснита Ноуа-Сечањ - РСFADMNV Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9. Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Циљ пројекта је заштита подручја у прекограничном региону од природних непогода, а такође и смањење утицаја у случају такве несреће, повећање свести о ризицима који се тичу животне средине, реагујући на основу тачне стратегије, ефикасне опреме која ће побољшати резултате кроз интегрисано решење за одбрану од екстремних природних појава изазваних климатским променама.
Кратак опис пројекта	Пројекат се бави значајним заједничким изазовима који се тичу специфичних аспеката локалне / регионалне спремности у вези са прекограничним ванредним ситуацијама. Такође, пројекат је конципиран тако да се граница премости као перцепција дељења и да се промовише већа сарадња и контакт између региона и заједница на обе стране границе. Пројекат се фокусира на мере које треба предузети да би се спречиле несреће. Због заједничких изазова (климе, вегетације, итд.) и ситуација са којима се суочава цели регион, партнери су заједничким снагам уложили напоре како би решили ове проблеме.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	– ЛБ. Општина Монита Ноуа, – Општина Сечањ, – Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Средњобанатски округ (Сечањ)
Активности на пројекту	– Набавка нове опреме, – Тренинг за припаднике јединац цивилне заштите, – Набавка опреме за јединице цивилне заштите, – Тренинг за припаднике штаба за ванредне ситуације, – Израда оперативног плана деловања у случају катастрофа, – Заједничка теренска вежба, – Округли столови, – Размена школске деце, – Промоција пројекта, – Праћење климе у пројектном подручју, – Прибављање уређаја за праћење климатских услова, – Студија у вези са заштитом животне средине и управљањем у ванредним ситуацијама, – Кампања за подизање свести, – Израда промо филма.
Трајање пројекта	1.4.2019-30.9.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 1.341.001,78 евра. Укупан буџет партнера из Србије: 459.477,50 евра. Буџет ФЕП-а: 79.492,34 евра. Кофинансирање ЕУ (буџет ЕУ) у буџету партнера из Србије: 390.555,86 евра (ФЕП: 67.568,48 евра).
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализацијом пројекта ће се побољшати сарадња између становника прекограничног региона како би се повећао капацитет за реаговање у случају природних непогода и еколошких несрећа. – Развијени капацитети за хитне интервенције кроз коришћење ефикасних алата и добро обученог особља;

	<ul style="list-style-type: none"> - Јасно одређена ризична подручја и фактора, мапирање најосетљивијих подручја и стварање стратегије за делотворну акцију (поступци у случају опасних ситуација); - Купљена ефикасна опрема, способна да покрива већу површину и која ће омогућити партнерима да обезбеде сигурно и чисто окружење за своје грађане; - Израђена студија коју ће користити стручњаци у циљу утврђивања ризика и акција потребних за смањење таквих ризика; - Успостављен модеран и ефикасан систем за надгледање који надгледа климатске услове у прекограничној области и идентификује ризик.
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Број спроведених обука запослених у локалној самоуправи у погледу кризних ситуација; - Пројектом је предвиђено одржавање едукација и вежби (3) на одговор у случају катастрофа јединица цивилне заштите и штаба за ванредне ситуације, у општини Сечањ; - Уведен систем за рано упозорење и праћење; - У пројекту је предвиђено да се набави систем за праћење атмосферских утицаја (1) који ће бити постављен на територији општине Сечањ и партнерској организацији а која ће омогућити ефикасно праћење више параметара који су од значаја за предвиђање и праћење катастрофа.

Назив пројекта/програма	Сузбијање крпеља на територији АП Војводине
Приоритет из Програма	II развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.9 Унапређење заштите становништва у кризним ситуацијама у циљу подизања квалитета живота грађана и имица региона
Циљ пројекта	Крпељи представљају потенцијалне векторе различитих узрочника инфективних и паразитских обољења и може се очекивати њихова експанзија као и раст учесталости обољења које оне преносе услед климатских промена. Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине планира мере које за циљ имају смањење бројности крпеља на локалитетима која представљају резервоаре узрочника болести. Сузбијање крпеља је неопходна профилактичка мера у заштити људи и животиња јер су крпељи преносници узрочника опасних заразних болести као што су Лајмска болест, вирусни крпељни менингоенцефалитис, грозницу западног нила итд.
Кратак опис пројекта	Након утврђивања стања на терену, Секретаријат издаје налог извођачу да изврши третман на одређеном локалитету и временском року који је предвиђен за правовремено извршење услуге сузбијања крпеља. Извођач о тачном термину извођења третмана обавештава Секретаријат као наручиоца посла и локалну самоуправу на чијој територијисе вршити третман. Сваки третман контролише се помоћу ГПС уређаја, а утрошак препарата се евидентира након сваког третмана. Извођач сузбијања крпеља доставља коначан извештај о спроведеној акцији Секретаријату који би уједно вршио супервизију извршеног посла.
Надлежност	Члан 4. став 1. тачка 2. и става 2. Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“; бр. 135/04, 36/09, 43/11 – одлука УС); Закона о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник РС“, бр.15/2016)
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пре почетка акције сузбијање крпеља неопходно је на време извршити јавну набавку препарата за сузбијање крпеља на бази активне супстанце ламбда-цихалотрина и јавну набавку услуге сузбијања крпеља. Акција сузбијања крпеља подразумева следеће активности: праћење временских услова, праћење појаве, бројности крпеља, издавање налога извођачу третмана за сузбијање крпеља. Након сузбијања Извођач доставља коначни извештај. Покрајински секретаријат као наручилац посла врши супервизију над целокупним пројектом.
Трајање пројекта	5 месеци годишње.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Набавка препарата и услуге за сузбијања: 20.000.000,00 динара годишње.
Очекивани резултати програма/пројекта	Смањење бројности крпеља на локалитетима која представљају резервоаре узрочника болести.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Извршено сузбијање на око 5.000 ha на годишњем нивоу, – Смањена бројност крпеља.

Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре

Назив пројекта/програма	„Центар за развој спорта и едукацију омладине Војводине“ на Летенки
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Унапређење спортске и омладинске инфраструктуре ради стварања бољих услова за бављење спортом и одвијање наставе и боравка у природи.
Кратак опис пројекта	Летенка је постојеће омладинско насеље на Фрушкој гори које се простире на око 8 ha земљишта са постојећим азбестним објектима планираним за рушење. Планом детаљне регулације локалитета „Летенка“ предвиђена је изградња савременог тренажног центра који ће у свом саставу имати спортску халу, смештајне капацитете (павиљоне и хотел са затвореним базеном), отворене спортске терене отворени амфитеатар и друге пратеће садржаје. Реализација пројекта планирана је фазно: 1. Фаза – 2 смештајна павиљона, ресторан, 2 спортска терена, 2 контролне кућице и 7 техничких објеката, 2. Фаза – 1 смештајни павиљон, спортска хала, управна зграда, амбуланта фудбалски терен, отворени амфитеатар и 1 технички објекат, 3. Фаза – хотел.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Покрајински завод за спорт и медицину спорта, Управа за капитална улагања.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Сремски округ и Сремска Митровица.
Активности на пројекту	Припрема пројекта подразумевала је решавање имовинско правних односа на предметном земљишту од око 8 ha између РС и АПВ, решавање проблема накнаде за пренамену земљишта из шумског у грађевинско, набавку и израду пројектно техничке документације и прибављање дозвола за градњу. Реализација пројекта подразумева спровођење поступка јавне набавке, уговарање и извођење радова, вршење надзора и техничког прегледа објеката, прибављање употребних дозвола. Напомена: овај пројекат је уско повезан са припремом и реализацијом пратеће инфраструктуре у надлежности других носилаца посла (обилазна саобраћајница око комплекса, адекватно водоснабдевање, одвођење отпадних вода - град Сремска Митровица и гасификација – Србијагас).
Трајање пројекта	Припрема пројекта: 2016, 2017, 2018. Реализација пројекта: 2018, 2019, 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Припремне активности: 13.666.662,70 дин - Израда пројектно техничке документације и техничке контроле – буџет АПВ, Покрајински завод за спорт и медицину спорта – (реализација 2017 и 2018); 35.876.551,60 дин - Такса за пренамену шумског у грађевинско земљиште – буџет АПВ - Покрајински завод за спорт и медицину спорта – (реализовано 2017). Реализација пројекта подразумева трогодишње финансирање капиталног пројекта: 2018 - 350.000.000,00 дин, 2019 - 844.000.000,00 дин, 2020 - 500.000.000,00 дин.

	Извођење радова 1. и 2. фазе и вршење стручног надзора – буџет АПВ - Управа за капитална улагања АПВ.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изграђени савремени спортски, смештајни и други пратећи објекти чиме би били створени услови за квалитетан боравак омладине у природи, одвијање наставе у природи, организацију спортских кампова, тренажних процеса и рекреације.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број изграђених објеката по фазама (спортских, смештајних и других пратећих објеката).

Назив пројекта/програма	Унапређење спортске инфраструктуре у АП Војводини
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Циљ пројекта је стварање системски планираног и континуираног улагања у развој спортске инфраструктуре у смислу изградње, одржавања (санација, адаптација и реконструкција) и опремања спортских објеката ради подизања квалитета бављења спортом и стварања услова за реализацију програма из области школског спорта, спортске рекреације и врхунског спорта.
Кратак опис пројекта	Анализа стања постојеће спортске инфраструктуре, утврђивање приоритета финансирања, реализација пројекта кроз спровођење конкурса за изградњу, одржавање и опремање спортских објеката у АПВ.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за спорт и омладину, ЈЛС, Васпитно-образовне установе АПВ.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Расписивање конкурса у области изградње, одржавања и опремања спортских објеката у АПВ, – Комисијска обрада пристиглих захтева и сачињавање предлог пројеката за финансирање, – Праћење реализација финансираних пројеката и извештавање.
Трајање пројекта	Континуирано – на годишњем нивоу.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ: 2018. година: 116.800.000,00 динара, 2019. година: 120.000.000,00 динара 2020. година: 130.000.000,00 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	Унапређени услови за бављење спортом и физичким активностима свих грађанки и грађана АП Војводине, посебно деце школског узраста, жена, особа са инвалидитетом, као и унапређени услови за постизање врхунских спортских резултата.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број изграђених спортских објеката, – Број санираних, адаптираних и реконструисаних спортских објеката, – Број опремљених спортских објеката.

Назив пројекта/програма	Планирање, изградња, реконструкција и модернизација путне инфраструктуре у АП Војводини
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Подизање квалитета путне инфраструктуре, унапређење безбедности саобраћаја.
Кратак опис пројекта	Пројекат подразумева спровођење следећих активности: Активност 14 – изградња обилазнице Кањижа, Активност 15 – подизање квалитета држ. пута IB реда бр. 12 (Футог – Бегеч – Бачка Паланка), Активност 16 – подизање квалитета држ. пута IIА реда бр. 100 (Петроварадин – Сремски Карловци).
Надлежност	Активност 14 – Општина Кањижа, ЈП „Путеви Србије“, Активност 15 – ЈП „Путеви Србије“, Активност 16 – ЈП „Путеви Србије“.
Носиоци пројекта	Предлог: Активност 14 – Управа за капитална улагања АП Војводине, Општина Кањижа, ЈП „Путеви Србије“, Активност 15 – Управа за капитална улагања АП Војводине, ЈП „Путеви Србије“, Активност 16 – Управа за капитална улагања АП Војводине, ЈП „Путеви Србије“.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Општина Кањижа, Град Нови Сад, Општина Бачка Паланка, Општина Сремски Карловци.
Активности на пројекту	Активност 14 – реализација радова на изградњи прикључака и основне трасе обилазнице; Активност 15 – пројекат реконструкције за ванградску деоницу коловоза кроз насеље Футог; Активност 16 – пројекат санације клизишта, рехабилитација коловоза кроз целу трасу.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Активност 14 – 600.000.000,00 (радови), Активност 15 – 655.900.000,00 (пројекат+радови), Активност 16 – 302.000.000,00 (пројекат+радови).
Очекивани резултати програма/пројекта	Побољшање квалитета саобраћајне повезаности и приступачности, повећање нивоа безбедности саобраћаја.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Дужина унапређене и изграђене путне инфраструктуре: Активност 14 – без саобраћајних прикључака 4,638 km, Активност 15 – 22,51 km, Активност 16 – 7,95 km.

Назив пројекта/програма	"Израда пројектно-техничке документације за пругу Суботица – Баја"
Приоритет из Програма	I Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	У оквиру "Interreg – IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska – Srbija" реализује се пројекат "DREAM railway", који има за циљ израду пројектно-техничке документације за деоницу пруге Суботица – Баја, дужине 58,42 km. Имплементацијом овог пројекта биће комплетирана пројектно-техничка документација за целу пругу Сегедин – Суботица – Баја, чиме ће бити омогућена следећа фаза реализације пројекта - изградња пруге.
Кратак опис пројекта	Изградњом ове пруге добија се једна хоризонтална железничка линија Сегедин-Реске-Хоргош-Суботица-Чикерија-Бачалмаш-Баја, као део главног правца између две највеће луке Јадранског и Црног мора, Ријеке и Констанце, што ствара услове да се превоз терета преусмери са преоптерећених јавних путева, на железницу, као еколошки и економски прихватљивији вид транспорта. Поред тога, реализација овог пројекта унапређује привредни развој у овом региону, као и социјалне и економске предности које ће се реализовати у краткорочном периоду. Физичку удаљеност становници ће моћи сваладати много брже у односу на садашњу ситуацију и унапредиће се принцип једнаких могућности за становнике периферних подручја. Коришћењем заједничког превоза, смањује се загађење животне средине и доприноси одрживом развоју, што су предности са социјалне и економске тачке гледишта.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај "Инфраструктура железнице Србије" АД
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – водећи партнер, Еврорегионална развоја агенција ДКМТ из Сегедина – прекогранични партнер.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Севернобачки округ, Град Суботица, Жупанија Бач-Кишкун, Град Баја.
Активности на пројекту	Реализација ИПА пројекта "Израда пројектно-техничке документације за пругу Суботица – Баја".
Трајање пројекта	3 године (1.6.2017 – 31.5.2020. године)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	– Укупан максимални буџет пројекта износи: 3.585.017,40 евра, – Субвенција Европске уније: 3.047.264,79 евра (85%), – Сопствено учешће партнера на пројекту износи: 537.752,61 евра (15%), – За активности које спроводи Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, предвиђен је буџет од: 3.255.968,00 евра, – За активности Еврорегионалне развојне агенције ДКМТ из Сегедина предвиђено је: 329.049,40 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	1. Студија оправданости са идејним пројектом деонице пруге Суботица – граница са Мађарском, дужине 11,90 km, према српским прописима; 2. Пројекат за одобрење за деоницу пруге Граница са Србијом – Чикерија – Бачалмаш – Баја, дужине 46,52 km, према мађарским прописима; 3. Просторни план посебне намене инфраструктурног коридора Суботица - Државна границе са Мађарском - Чикерија и модификација просторних планова у складу са трасом пруге.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Израђена пројектно-техничка документација за 58,42 километара пруге,

	- Израђен Просторни план посебне намене инфраструктурног коридора Суботица - Државна границе са Мађарском – Чикерија за 11,90 km пруге у Србији, - Модификовани просторани планови на 46,52 km трасе пруге у Мађарској.

Назив пројекта/програма	Изградња зграде РТВ
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Изградња зграде за функционисање Радио-телевизије Војводине.
Кратак опис пројекта	<p>Пословни комплекс Јавне медијске установе "Радио-телевизија Војводине" наменски изграђен током 70-их и 80-их година прошлог века за продукцију, обраду и емитовање различитих програмских садржаја значајно је оштећен током НАТО бомбардовања 1999. године и од тада није у функцији. Установа тренутно обавља своју делатност у отежаним и неадекватним условима на пет различитих локација.</p> <p>У складу са урбанистичком и пројектно-техничком документацијом предвиђено је да се реализација пројекта одвија кроз две фазе, при чему прва фаза подразумева уклањање постојећих објеката на предметној локацији и припрему терена за изградњу, док друга фаза подразумева изградњу новог објекта. Пројектом за грађевинску дозволу предвиђена је изградња главног пословног објекта спратности Су+П+3+(1) нето површине 14.843,99 m² и бруто површине 17.523,10 m², изградња помоћних инфраструктурних објеката и спољно уређење објекта.</p>
Надлежност	Управа за капитална улагања АП Војводине
Носиоци пројекта	Град Нови Сад
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Град Нови Сад, Јужнобачки округ.
Активности на пројекту	Динамика реализације пројекта условљена је динамиком обезбеђења потребних средстава за финансирање пројекта, израде пројекта за извођење и исходавања решења о уклањању постојећих објеката и грађевинске дозволе.
Трајање пројекта	Почетак: октобар 2016. године. Завршетак: октобар 2019. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Према Акционом плану: 1.720.749.000,00 динара (10.147.166,00 евра) – израда техничке документације, прва и друга фаза изградње.</p> <p>Према техничкој документацији за извођење радова на рушењу постојећих објеката и изградњу нових објеката укључујући услуге израде пројекта за извођење радова на изградњи објекта, стручног и пиротехничког надзора: 3.300.000.000,00 динара (27.500.000,00 евра).</p> <p>Буџет АП Војводине: 306.876.518,02 динара (2.557.304,32 евра).</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	Изграђена зграда РТВ-а.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Вредност улагања у модернизацију јавног сервиса.

Назив пројекта/програма	Развој логистичких центара између Мађарске и Србије на железничкој оси Београд - Нови Сад - Суботица – Кишкунхалаш (The development of logistics centers between Hungary and Serbia in the railway axis Belgrade - Novi Sad - Subotica - Kiskunhalas – Budapest)
Приоритет из Програма	II. Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Циљ пројекта је развој железничке инфраструктуре како би се промовисале пословне услуге у области прекограничном региону кроз унапређење одрживог интермодалног железничког саобраћаја и смањење уских грла у граничним подручјима.
Кратак опис пројекта	Циљ пројекта је развој железничке инфраструктуре како би се промовисале пословне услуге у области прекограничном региону кроз унапређење одрживог интермодалног железничког саобраћаја и смањење уских грла у граничним подручјима. Доприноси се повећању капацитета еколошки прихватљивих пруга за прекогранични теретни транспорт кроз развој интермодалних транспортних решења у три логистичка центра (набавка опреме за Нови Сад и израда студија изводљивости и техничких планова за Кишкунхалаш и Суботицу у складу са стандардима ЕУ за интермодални транспорт) и стварање услова за смањење уских грла - поједностављење процедура на граничном прелазу и увођење паметних технологија у логистику (информациони систем).
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	– “Железнице Србије” акционарско друштво, Србија, – Кишкунхалаш локална самоуправа, Мађарска, – Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, – Регионална агенција за развој малих и средњих предузећа, Алма Монс доо. Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Јужнобачки округ, Србија, Западнобачки округ, Србија, Жупанија Бач-Кишкун, Мађарска.
Активности на пројекту	Израда студије, израда техничких планова, пројектне документације, анализа уских грла, куповина опреме, равијање интернет портала-информационог система, организовање обука.
Трајање пројекта	1.1.2020 – 31.12.2022.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 2 288 268,3 евра. Буџет ПСРРМСЛС: 317.085,00 евра. ИПА: 269.522,25 евра. Суфинансирање: 47.562,75 евра. Планира се предаја пројекта путем трећег позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интеррег-ИПА прекогранична сарадња Мађарска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	Развој интермодалних транспортних решења у три логистичка центра (набавка опреме за Л Нови Сад и израда студија изводљивости и техничких планова за Бач-Кишкун и Суботицу у складу са стандардима ЕУ за интермодални транспорт) и стварање услова за смањење уских грла - поједностављење процедура за гранични прелаз и увођење паметних технологија у логистику (информациони систем).
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број ревитализованих подручја (28.4 km), – Укупна дужина пруге на коју се директно односе развојни планови.

Назив пројекта/програма	Штедљива расвета
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Смањење потрошње електричне енергије, емисије CO2 и смањење трошкова за електричну енергију.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава за унапређење енергетске ефикасности расвете – смањење потрошње електричне енергије за јавно и унутрашње осветљење и заштита животне средине кроз смањење емисије угљен-диоксида и смањење трошкова за електричну енергију.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 57.500.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Смањење потрошње електричне енергије, емисије CO2 и смањење трошкова за електричну енергију.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Смањење потрошње електричне енергије у kWh и % смањење емисије угљен диоксида у тонама и % број реализованих пројеката

Назив пројекта/програма	Уградња котлова са већим степеном корисног дејства у јавним установама на територији АП Војводине
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Повећање енергетске ефикасности и смањење трошкова за грејање и припрему топле потрошне воде (трошкови енергије се финансирају из буџетских средстава).
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава за суфинансирање јавних установа за замену дотрајалих и неефикасних котлова новим и ефикаснијим, ради смањења потрошње енергије која се користи за грејање и за припрему топле потрошне воде. Старост постојећих котлова условљава велику потрошњу енергената, непоузданост у функционисању, смањен степен корисности, стога постоји веома велика потреба замене тих котлова и уградња нових котлова са већим степеном корисног дејства.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 14.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Смањење потрошње енергије која се користи за грејање и за припрему топле потрошне воде у јавним установама, – Повећање енергетске ефикасности на нивоу јавних установа.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број јавних установа у којима су постојећи котлови замењени новим котловима са већим степеном корисног дејства. – Смањење потрошње енергије.

Назив пројекта/програма	Услуга израде елабората енергетске ефикасности
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Израда елабората енергетске ефикасности зграда.
Кратак опис пројекта	Средства су планирана за израду елабората енергетске ефикасности зграда који ће садржати карактеристике омотача објекта усклађене са вредностима коефицијената пролаза топлоте и вредности специфичног трансмисионог губитка, као и потрошњу за грејање објеката.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење јавне набавке - наруџбеница
Трајање пројекта	2018 година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 550.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Унапређење енергетске ефикасности.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број објеката за које су сачињени елаборати енергетске ефикасности,

Назив пројекта/програма	Услуга техничког саветавања ЕРС ESCO
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Техничко саветовање јавних установа за израду елабората по ESCO моделу.
Кратак опис пројекта	Средства су планирана за пружање услуга техничког саветавања јавним установама за израду елабората по ESCO моделу. На овај начин се по први пут у земљи омогућава јавним установама стручна помоћ у изради убрзаног модела за прикупљање документације за комисију за ЈПП кроз ESCO у циљу већег учинка штедње енергије.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење јавне набавке
Трајање пројекта	2018. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 3.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Пружена стручна помоћ у изради убрзаног модела за прикупљање документације за комисију за ЈПП кроз ESCO у циљу већег учинка штедње енергије.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број јавних установа којима је пружена услуга техничког саветавања

Назив пројекта/програма	Развој саобраћаја и путне инфраструктуре
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10 Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Изградња, реконструкција и модернизација саобраћајне инфраструктуре.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава локалним самоуправама за суфинансирање реализације пројекта изградње, реконструкције и модернизације саобраћајне инфраструктуре (саобраћајне сигнализације, бициклическе стазе, измештање аутобуских стајалишта са коловоза, изградње кружних токова и сл.).
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор саобраћаја
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор саобраћаја Јединице локалне самоуправе
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање и спровођење конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 45.677.768,37 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изградња, реконструкција и модернизација саобраћајне инфраструктуре.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број локалних самоуправа којима су додељена бесповратна средства, – Дужина пута која је изграђена, реконструисана и модернизована.

Назив пројекта/програма	Подршка у изради пројектно техничке документације
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Стварање предуслова за изградњу инфраструктурних објеката
Кратак опис пројекта	Средства су планирана за израду пројектно-техничке документације за изградњу инфраструктурних објеката (водовод, канализација, пречистачи вода, путеви и др.) у јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор грађевинарства
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор грађевинарства Јединице локалне самоуправе
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање конкурса за израду пројектно-техничке документације за изградњу инфраструктурних објеката у јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 1.500.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изрђена пројектно-техничке документација за изградњу инфраструктурних објеката у јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број локалних самоуправа којима су додељена средства.

Назив пројекта/програма	Израда елабората енергетске ефикасности, машинских и електро пројеката
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Израда елабората енергетске ефикасности и енергетских пасоша, као и пројектне документације ради могућности реализације пројеката за унапређење енергетске ефикасности објеката.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава јавним установама на територији АП Војводине за израду елабората енергетске ефикасности, машинских и електро пројеката. Елаборати, машински и електро пројекти су саставни део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање решења којим се одобрава извођење радова на адаптацији или санацији објекта. Циљ пројекта је унапређења енергетских својстава објеката, а као резултат се добијају подаци за израду техно-економске анализе која показује оправданост инвестиција.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање јавних конкурса и додела бесповратних подстицајних средстава.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 8.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Израђени елаборати енергетске ефикасности, машинских и електро пројеката.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Додељена средства, – Број израђених елабората.

Назив пројекта/програма	Промоција грађевинарства – израда модела
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Промоција грађевинарства и објеката у који потенцијални инвеститори могу улагати.
Кратак опис пројекта	Средства су планирана за израду модела реконструкције објеката. Визуелизација потенцијалних грађевинских објеката на територији АП Војводине је промоција објеката у које потенцијални инвеститори могу улагати.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор грађевинарства
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор грађевинарства
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Спровођење јавне набавке
Трајање пројекта	2018.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 550.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећан број реконструисаних објеката на територији АП Војводине.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број реконструисаних грађевинских објеката.

Назив пројекта/програма	Изградња бицикличке стазе Нови Сад-Београд
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	2.10. Инфраструктурна обнова и модернизација урбаних центара у циљу развоја полицентричне структуре
Циљ пројекта	Циљ пројекта је повезивање становништва насељених места у зони државног пута ПА реда на релацији Нови Сад – Београд.
Кратак опис пројекта	Пројекат Изградња бицикличке стазе Нови Сад – Београд ће се реализовати у две фазе: прва фаза обухвата израду пројектно техничке документације, док друга фаза обухвата изградњу бицикличких стаза у зони државног пута ПА реда број 100.
Надлежност	АП Војводина и Република Србија
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам, АП Војводина и Република Србија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Нови Сад, Сремски Карловци, Инђија, Стара Пазова и Нова Пазова до уласка у Батајницу
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати у две фазе: – Фаза 1 обухвата Израду техничке документације за изградњу бицикличке стазе Нови Сад- Београд; – Фаза 2 обухвата изградњу бицикличких стаза у зони државног пута ПА реда број 100, Нови Сад-Београд на деоници од „Жежељевог“ моста (km 13+074), до уласка у Батајницу.
Трајање пројекта	До 2021. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Прва фаза (2018-март 2019): 36.000.000,00 динара Друга фаза (до 2021): 1,2 милијарде динара
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Повезивање становништва у насељеним местима дуж коридора, – Повезивање Фрушке горе са савера и југа, – Додатна промоција Фрушке горе као бицикличке и туристичке дестинације, – Повећање броја циклотуриста, – Значај за безбедност у саобраћају.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Израђена техничка документација, – Израђена стаза, – Постављена сигнализација, – Број циклотуриста годишње.

Назив пројекта/програма	Развој креативне индустрије у Војводини
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености
Циљ пројекта	Циљ пројекта је повећање удела производа креативне индустрије у укупној проивреди у АПВ, стварање спреге између уметности и индустрије.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће бити реализован кроз конкурсе којим ће се подржати предузетници, микро, мала и средња предузећа који послују у оквиру креативне економије као битног сегмента развоја укупне привреде и предузетништва у АП Војводини и фактора укупног привредног раста и развоја предузетништва.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам Привредни субјекти у сектору креативне економије
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати кроз следеће активности: – Расписивање јавног конкурса, – Одлука о додели средстава, – Закључивање уговора са корисницима средстава, – Реализација, – Извештавање о реализацији од стране корисника средстава.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 30.000.000,00 динара у 2018. години 30.000.000,00 динара у 2019. години 30.000.000,00 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећање броја запослених у креативној индустрији, и пројеката предузећа и предузетника у делатностима креативних индустрија.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број одобрених пројеката

Назив пројекта/програма	Програм развоја СМАРТ Војводине 2020-2025
Приоритет из Програма	II Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	Мера 2.10. Обезбеђење услова за динамичан раст инвестиционе активности у циљу повећања запослености
Циљ пројекта	Циљ пројекта је развој концепта паметних градова и руралних подручја Покрајине у Војводини и израда акционог плана.
Кратак опис пројекта	Овим пројектом треба да се дефинише у ком правцу треба да иде развој градова и руралних подручја како би се уклопили у смернице Европске уније и могли да постанемо део Смарт Европе. Циљ програма је да буде едукативни материјал, а и смерница за локалне самоуправе и Покрајинску владу у даљим активностима како би оне биле синхронизоване и водиле реализацији целовитог концепта СМАРТ ВОЈВОДИНЕ.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајинска влада и заинтересоване стране.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Реализација овог пројекта подразумева следеће: <ul style="list-style-type: none"> - Анализа смерница ЕУ, - Анализа решења у окружењу, примера добре праксе, - Анализа стања у Војводини, - Предлог концепта развоја, - Израда акционог плана са индикаторима, - Образовање Савета за праћење реализације Акционог плана.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП војводина, фондови ЕУ Није предвиђен буџет у 2018. години 1.000.000 динара у 2019. години 1.000.000 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	Урађен Програм. Урађен Акциони план. Формиран Савет.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Усвојен Програм Усвојен Акциони план Именовани чланови Савета

Приоритет III Одрживи привредни раст

Мера: 3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа

Назив пројекта/програма	Пилот пројекат за културне и креативне индустрије – Финансије, учење, иновације и патентирање за културне и креативне индустрије, Pilot project for Cultural and Creative Industries Finance, Learning, Innovation and Patenting for Cultural and Creative Industries (FLIP)
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Циљ пројекта је јачање капацитета малих и средњих предузећа у области креативних и културних индустрија.
Кратак опис пројекта	Мала, средња и микро предузећа због своје ограничене величине често нису у могућности да улажу у развој вештина и компетенција што резултира различитим облицима структурних слабости у вези са питањима као што су финансијско управљање и планирање, приступ кредитима, целоживотно учење, капацитети за иновације и управљање, политику патентирања. Сврха овог пројекта је развијање лабораторије за учење у којој се ови проблеми решавају кроз сарадњу између водећих организација са дизајном, политиком и искуством у дистрибуцији четири стуба ФЛИП-а, као и са локалним партнерским организацијама које се залажу за заједнички развој ефикасне праксе која се користи у њиховим окружењима.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – ECOLLE (Italy), – KEA European Affairs (Belgium), – Stuttgart Region Economic Development Corporation (Germany), – Business and Cultural Development Centre - KEPA (Greece), – Factoria Cultural de Madrid: Creative Georgia (Spain), – PlusValue (United Kingdom), – European Creative Business Network - ECBN (Netherlands), – CBA LEX (Germany), – Provincial Secretariat for Regional Development, Interregional Cooperation and Local Self Government (Serbia), – Friuli Venezia Giulia Autonomous Region (Italy).
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	
Активности на пројекту	Размена знања које је развијено како би се олакшао приступ изворима финансирања за предузећа, почев од италијанског искуства Vancorassa и састављање извештаја о изводљивости за европски стандардизовани образац; Подизање свести банака и финансијских институција о могућностима улагања у ККИ; Ажурирање наставних планова и програма; Стварање извештаја иновативних пракси у области ККИ; Развијање иновативног формата лабораторије за учење; Организовање серије радионица о стању иновационих пракси за ККИ; Идентификовање најбоље праксе и дефинисање смернице за ККИ о заштити, развоју и експлоатацији интелектуалне својине.
Трајање пројекта	1.1.2019 – 30.6.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор	Буџет пројекта: 1.000.000.000,00 евра. Буџет ПСРРМСЈС: 50.000,00 евра. Предлог пројекта предат путем позива за прикупљање предлога

финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	пројекта за културне и креативне индустрије, Европска комисија.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Нова финансијска класификација за ККИ предузећа, – Нови модел за аналитичке вештине, – Нови приступ перспективи иновативног екосистема за ККИ, – Вредновање и одбрана интелектуалне својине коју производе ККИ.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Спроведене обуке и тренинзи у оквиру пословних инкубатора, – Број нових услуга иновативног типа које су уведене у постојеће пословне инкубаторе.

Назив пројекта/програма	Буџетски фонд за спровођење мера развојне политике АП Војводине
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Повећање привредног раста кроз подстицајна средства намењена за подршку реализације инвестиционих пројеката, и то доделом бесповратних средстава за отварање нових радних места повезаних са реализацијом инвестиционих пројеката и доделом бесповратних средстава за куповину опреме привредних друштава повезано са реализацијом инвестиционих пројеката.
Кратак опис пројекта	Средства се додељују након конкурса, заинтересована привредна друштва подносе пријаву са пословним планом и пратећом документацијом – пријаве се оцењују са складу са Правилником о додели средстава.
Надлежност	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и РАВ
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	45 јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине, са акцентом на мање развијене општине.
Активности на пројекту	Припрема и расписивање конкурса, одобравање и исплата средстава, имплементација пројекта и контрола извршења.
Трајање пројекта	2017 – 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 2017 - 350.000.000,00, 2018 – 500.000.000,00, 2019 – 500.000.000,00, 2020 – 500.000.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	Запошљавање нових лица и реализација нових инвестиција привредних друштава.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2017 – одобрено и имплементација траје за 15 инвестиционих пројекта привредних друштава; запослено 532 нова радника; 2018 - одобрено и имплементација траје за 36 инвестиционих пројеката привредних друштава; запослено 554 нова радника.

Назив пројекта/програма	Подршка развоју иновативних стартап компанија путем прединкубације
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Развој и унапређење предузетничке климе и подршка иновативним предузетничким идејама и иновативним микро и малим предузећима у Војводини.
Кратак опис пројекта	У циљу увођења и унапређења процеса прединкубације потребно је да се предузетници што боље упознају са потребама потенцијалних купаца, пословним моделима који су доминантни на тржишту као и са правилима функционисања циљног тржишта. Овим пројектом ће се омогућити предузетницима да путем обука, консалтинга и умрежавања умање ризик и постигну ефикаснији и ефективнији развој своје идеје и самог будућег бизниса. Фазе прединкубације за предузетнике представља фазу припреме пре започињања пословања.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова
Носиоци пројекта	Пословни инкубатор Нови Сад, Пословни инкубатор Зрењанин, Пословни инкубатор Суботица.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	
Активности на пројекту	Пројекат се изводи у континуитету путем конкурса за подстицај пословних инкубатора. Конкурсом из 2017. године средствима Покрајинског секретаријата је подржано 5 пословних инкубатора за набавку опреме и спровођење едукација у областима развоја пословања. Конкурсом из 2018. године средствима Покрајинског секретаријата је подржано 6 пословних инкубатора за набавку опреме. Тренутно се у пословним инкубаторима налази 64 старт-ап компаније, а у претходним годинама је успешно деинкубирано 85 предузећа.
Трајање пројекта	Континуирано, сваке године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 2017. година: 5.000.000,00 динара. 2018. година: 5.000.000,00 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	– Повећање броја предузетника, – Повећање квалитета и броја запослених.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Укупно 48 реализованих стартап пројеката у три инкубатора за четири године пројекта, – Укупно 96 обучених предузетника у 3 инкубатора за четири године пројекта, – Укупно 192 радна места у три инкубатора за четири године пројекта.

Назив пројекта/програма	Развој концепта иновационог хаба Војводине са акционим планом и реализација хаба
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Развој концепта иновационог хаба Војводине са акционим планом ради подизања иновативних способности мсп, активирања предузетничког потенцијала, комерцијализације идеја, умрежавања, заустављања одлива мозгова из земље.
Кратак опис пројекта	Пројекат подразумева израду концепта како реализовати предлога Пројекат подразумева израду концепта како реализовати хаб на основу анализе добрих примера и размене искуства. Иновациони хаб треба да буде co-working place тј. заједнички простор у ком ће бити више старт апова, или појединаца, или зрелих компанија којима ће се омогућити стална едукација, заједничке услуге, лакши приступ финансирању, менторинг, долазак светских експерата, сарадња са универзитетима, формирање и коришћење заједничких лабораторија, умрежавање на националном и међународном нивоу и повезовање са сличним хабовима, све у циљу развоја привреде и стварања нових радних места. Циљне групе су студенти, свршени студенти, мастер студенти, докторанти, пост докторанти, МСП и сви са иновативним идејама.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам и све секретаријати Покрајинске владе.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Војводина
Активности на пројекту	Активности на пројекту укључују: - анализа смерница ЕУ, - анализа решења у окружењу и примера добре праксе, - анализа стања у Војводини, - израда предлога концепта, - израда акционог плана са индикаторима и - образовање Савета.
Трајање пројекта	2018-2020. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП војводина, фондови ЕУ Није предвиђен буџет у 2018. години 1.000.000 динара у 2019. години 2.000.000 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	Урађен Концепт Формиран Иновациони хуб
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Формиран Хуб Број учесника у хуб-у

Назив пројекта/програма	Подршка пословном удруживању и умрежавању
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва, микро и малих и средњих предузећа;
Циљ пројекта	Пројекат је усмерен ка развоју и унапређењу предузетничког амбијента, ефикаснијем коришћењу ресурса, подизању конкурентности предузетника и предузећа кроз груписање привредних потенцијала удружених у кластере, пословна и струковна удружења.
Кратак опис пројекта	Пројекат се изводи путем конкурса којим се додељују бесповратна средства за реализацију пројеката од значаја за развој привреде АП Војводине и набавку опреме за потребу реализације заједничких производа и/или услуга. Пројекат је усмерен ка пружању подршке предузетницима, микро, малим и средњим привредним друштвима организованим у кластере - пословна удружења у реализацији пројеката и набавци опреме којима се доприноси повећању конкурентности и продуктивности предузетника и привредних друштава у кластерима, развијање заједничких производа и услуга, заједничких наступа на тржиштима и повезивање са научним и стручним институцијама.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање јавног конкурса; Одлука о додели средстава; Закључивање уговора са корисницима средстава; Реализација; Извештавање о реализацији од стране корисника средстава.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 12.000.000,00 динара у 2018. години 12.000.000,00 динара у 2019. години 12.000.000,00 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	Побољшање тржишне позиционираности предузетника и привредних друштава организованих у кластере, пословна и струковна удружења.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број одобрених пројеката.

Назив пројекта/програма	Програм СМАРТ специјализације у истраживању и иновацијама АП Војводине са акционим планом за период 2020-2025
Приоритет из Програма	III Развој инфраструктуре и услова за пристојан живот и рад
Мера из Програма развоја	3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Циљ пројекта је израда Програма који ће представљати платформу за убрзање регионалног развоја и подстицање економског раста на регионалном нивоу.
Кратак опис пројекта	Пројекат подразумева постојање стратешког оквира за ефикасно коришћење јавних средстава за истраживање и развој које доприноси равномерном регионалном развоју, повећању конкурентности и искоришћавању потенцијала базираних на споственој специфичности. Постојање оваквог документа, израђеном према методологији ЕУ, је основа за учешће у програмима за финансирање пројеката ЕУ
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајинска влада, приватни сектор и удружења.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	Војводина
Активности на пројекту	Реализација овог пројекта подразумева следеће: – Анализа реализације досадашњег програма за период 2014-2020. година, – Кориговање и израда новог програма, са учешћем свих заинтересованих страна, – Усклађивање са Националном стратегијом, – Операционализација кроз акциони план, – Формирање савета за његову реализацију.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП војводина, фондови ЕУ Није предвиђен буџет у 2018. години 1.000.000 динара у 2019. години 1.000.000 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	– Урађен Програм, – Урађен Акциони план, – Формиран Савет.
Индикатори резултата за меру из програма развоја	Останак Војводине на ПСЗ платформи ЕУ
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Усвојен Програм, – Усвојен Акциони план, – Именовани чланови Савета, – Формиран савет.

Назив пројекта/програма	Пројекат оснивања регионалног иновационог стартап центра у Суботици
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и микро и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Циљ пројекта је пружање подршке малим и средњим предузећима у активирању њиховог иновативног потенцијала кроз оснивања регионалног иновационог start up центра
Кратак опис пројекта	Универзитет у Новом Саду-Економски факултет у Суботици је одлучио да оснује Регионални иновациони стартап центар у Суботици. Подршком пројекта Економског факултета у Суботици, реновирало би се приземље и први спрат зграде Економског факултета у Суботици и набавила потребна опрема, намештај и уређаји за наведени простор, а све у циљу обезбеђења пословног амбијента за предузетнике, почетнике из ИТ сектора.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина, Град Суботица
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Оснивање Регионалног иновационог стартап центра - Улагање у Регионални иновациони стартап центар
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине 46.000.000 динара у 2018. години 46.000.000 динара у 2019. години 46.000.000 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	Осниван Регионални иновациони стартап центар
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбеђења пословног амбијента за предузетнике, - Обезбеђења пословног амбијента почетнике из ИТ сектора , - Одржавања предавања (обуке, едукације од стране искусних експерата и сл.) , - Менторства.

Назив пројекта/програма	Подршка развоју стартапова иновативних делатности
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.1. Стварање подстицајног амбијента за раст и развој предузетништва и микро и малих и средњих предузећа
Циљ пројекта	Циљ пројекта је развој и унапређење предузетничке климе, подршка иновативним предузетничким идејама и иновативним микро, малим и средњим предузећима у Војводини. Пројекат има за циљ ослобађање креативне енергије привреде у функцији економског раста и подизања конкурентности људских ресурса и домаће привреде, повећања продуктивности и стварање новог пословног имиџа домаћих компанија и региона.
Кратак опис пројекта	Пројекат је усмерен на спровођење активности усмерених ка малим и средњим предузећима и предузетницима са циљем активирања њихових иновационих потенцијала и развоја иновационих технолошких решења и технолошких производних процеса.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати кроз следеће активности: – Расписивање јавног конкурса – Одлука о додели средстава – Закључивање уговора са корисницима средстава – Реализација – Извештавање о реализацији од стране корисника средстава
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине. Није предвиђен буџет за 2018. годину 10.000.000 динара за 2019. годину 20.000.000 динара за 2020. годину
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећање броја реализованих иновативних технолошких решења и иновативних технолошких процеса.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број расписаних конкурса – Број подржаних предузећа – Број реализованих иновативних технолошких решења и процеса

Мера: 3.3. Унапређење сарадње и повезивања/кластери

Назив пројекта/програма	Развијање пословног окружења кроз едукацију радне снаге у складу са потребама тржишта (Development of the business environment through the education of the labor force in accordance with the market needs)
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.3. Унапређење сарадње и повезивања/кластери
Циљ пројекта	Пројекат ће допринети стварању бољих услова за повећање конкурентности и последично бржем запошљавању дугорочно незапослених. То ће се постићи побољшањем знања и вештина дугорочно незапослених у прекограничном региону кроз креирање новог курикулума за занимања потребна на локалном тржишту рада.
Кратак опис пројекта	Фокус пројекта је на успостављању прекограничне мреже између заинтересованих страна које ће радити на побољшању знања и развијању вештина људи у складу са потребама тржишта. Развијање нових, иновативних образовних програма ће побољшати образовни систем укључених региона и створити нове могућности. Пројекат се заснива на припреми адекватних програма, подршци у процесима менторства и усаглашавања програма са захтевима привреде и потребама које дефинишу тржиште рада. Пројекат ће допринети стварању бољих услова за повећање конкурентности и последично бржем запошљавању дугорочно незапослених.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	Развојна агенција Вуковар д.о.о, Училиште Студиум, ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Сремски округ, Србија и Вуковарско-сријемска жупанија, Хрватска.
Активности на пројекту	Имплементација пројекта обухвата: истраживање тржишта рада и припрема анализе, развоја и имплементације образовних програма /курикулума, развој и успостављање онлине платформе за умрежавање са мобилном апликацијом, радионице за побољшање софт и пословних вештина, студијско путовање у Амстердам и мотивациону радионицу. Пројекат се заснива на припреми адекватних програма, подршци у процесима менторства и усаглашавања програма са захтевима привреде и потребама које дефинишу тржиште рада.
Трајање пројекта	2.1.2019 - 1.1.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 635.228,72 евра. Буџет ПСРРМСЈС: 227.042,10 евра. ЕУ допринос: 192.985,78 евра. Суфинансирање: 34.056,32 евра. Предлог пројекта предат путем другог позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интеррег-ИПА прекогранична сарадња Хрватска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	Резултати пројекта укључују развијену платформу за умрежавање заинтересованих страна како би се смањили идентификовани недостаци у вештинама, истраживање потреба тржишта рада, препоруке за нове наставне програме и курикулуме, припремљени образовни материјал.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Обезбеђивање иновативних услуга које доприносе додавању вредности (1) – Онлајн платформа за умрежавање направљена зарад повећања могућности запошљавања.

Назив пројекта/програма	Прекогранична мрежа лабораторија за иновације - CBNoil Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.3. Унапређење сарадње и повезивања/кластери
Циљ пројекта	Изградња иновативних капацитета и стварање услова за примену савремене технологије кроз јачање сарадње између кластера, образовања, истраживања, развоја, институција и стварање мреже лабораторија у пограничном региону.
Кратак опис пројекта	Кључни прекогранични изазов који треба решити кроз пројекат "CBNoil" је низак ниво сарадње између лабораторија и МСП и низак степен иновативности у лабораторијама у програмском подручју неопходног за подршку иновацијама и развоју конкуритивности МСП. Осим лабораторија за истраживање и развој, важно је идентификовати лабораторије за иновације које постоје унутар кластера, великим компанијама, инкубаторима итд. Они представљају значајан стуб потенцијала иновација.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - ЛБ. Пословно удружење за унапређење конкурентности металског сектора Војводине - Војводина Метал Кластер, - Свеучилиште у Осијеку, Факултет електротехнике, рачунарства и информацијских технологија, - Кластер пољомеханизације д.о.о, - Регионална развојна агенција Славоније и Барање д.о.о. за међународну и регионалну сарадњу, - Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки округ (Нови Сад, Темерин), АП Војводина.
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Мрежа ЦБЦ лабораторија, - Мапирање и прилагођавање иновационих лабораторија у прекограничном региону, - Развој методологије – документ, - Ситуациона анализа – документ, - Програми за побољшање иновација Лабораторије на основу анализе стања изведених – документ, - Организована обука за особље и тренере, - Сертификација тренера, - Делење услуга Иновационих хелија, - Анализа могућности за учешће или заједничко коришћење заједничких истраживачких алата и инфраструктуре – документ, - Опремање и побољшање лабораторија, - Функционалност инжењеринга на даљину, - Побољшање прекограничне мреже кластера – документ, - Организована обука "Коришћење хелија мреже иновација", - Радионица, - Оснивање мреже лабораториј у ЦБЦ, - ЦБЦ Лабораторијска мрежа - правна и организациона поставка, - ЦБЦ лабораторијска мрежна платформа, - Пилот пројекат – извјештај, - Е-учење.
Трајање пројекта	1.5.2019 -30.4.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 543.903,00 евра. Укупан буџет партнера из Србије: 312.257,50 евра. Буџет ФЕП-а: 52.705,50 евра. Кофинансирање ЕУ (буџет ЕУ) у буџету партнера из Србије: 265.418,87 евра (ФЕП: 44.799,67 евра).

<p>Очекивани резултати програма/пројекта</p>	<p>1) Успостављена мрежа лабораторија - Успостављена је регулаторна поставка за оснивање Мреже лабораторија у пограничном региону. 2) Развијена мрежна платформа заснована на облаку; коришћење нових технологија као што су: КЕТ, даљински инжењеринг и савремена ИКТ решења интегрисана у мрежну платформу засновану на облаку омогућавају лакшу сарадњу. 3) Унапређена сарадња између ВМЦ, АЕЦ и ИЦТ кластера кроз узајамну сарадњу у пројекту и развојем нових производа. 4) Пилот пројекти. Иновацијски потенцијал циљане регије значајно је повећан кроз развијене и опремљене 10 иновационе лабораторије и 20 обучених, сертификираних тренера. Валидација креиране мреже се тестира кроз 2 пилот пројекта.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Број покренутих иницијатива са циљем обезбеђивања подршке кластерима, - Сам пројекат је иницијатива са циљем да обезбеди подршку кластерима (1), - Број новооснованих кластера, - Пројектом је предвиђено да се током имплементације оснује или да се унапреде (2) кластера или мрежа које повезују кластере и предузетнике, - Број основаних истраживачких центара, агенција за промоцију извоза, институција за оцену квалитета, - Предвиђено је да се пројектом направе или повежу лабораторије или компетентни центри (1) које ће заједнички да користе предузетници и МСП у региону за унапређење свог пословања.

Назив пројекта/програма	Подстицања сарадње научноистраживачких организација и привреде
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.3. Унапређивање сарадње и повезивања/кластери
Циљ пројекта	Повезивање научноистраживачких организација и организација из привреде како би спровели заједничке истраживачке и развојне пројекте.
Кратак опис пројекта	Реализација ове активности подразумева сарадњу научноистраживачких организација и организација из привреде (приватна и јавна предузећа) која треба да подстакне предузећа из привреде, приватног и јавног сектора и научноистраживачке организације да спроведу заједничке истраживачке и развојне пројекте са циљем стварања нових комерцијално примељивих производа и услуга, као и иновативних технологија које могу имати значај за будући развојни и тржишни потенцијал. Реализација ове програмске активности, подразумева подршку у налажењу партнера између сектора привреде и истраживачких организација, како би се развила истраживања са комерцијалним потенцијалом до фазе пласирања иновација на тржишту.
Надлежност	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатносту
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатносту Универзитет у Новом Саду
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	У циљу реализације овог пројекта Покрајински секретаријат расписује Јавни конкурс сваке буџетске, односно календарске године у којем се дефинишу услови за реализацију овог пројекта, као и финансијска средства намењена за његово суфинансирање.
Трајање пројекта	Пројекат се реализује од 2017. године, а планира се његова реализација, у континуитету, и у 2019. и 2020. години.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ: У 2018. години 25.000.000,00 РСД, У 2019. години 20.000.000,00 РСД, У 2020. години 20.000.000,00 РСД. Укупно: 40.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Повећана сарадња привредних организација са научноистраживачким организацијама са седиштем у АП Војводини.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број суфинансираних привредних организација које су имале потписане уговоре о сарадњи за реализацију развојних пројеката са циљем стварања нових комерцијално примељивих производа и услуга, као и иновативних технологија са научноистраживачким организацијама са седиштем у АП Војводини.

Мера: 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију

Назив пројекта/програма	Програми подршке мерама за унапређење и коришћење пољопривредног земљишта у АПВ
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Циљ пројекта је заштита и уређење пољопривредног земљишта. Корисници средстава су локалне самоуправе.
Кратак опис пројекта	Кроз пројекат ће се пружати финансијска подршка активности као што су контрола плодности земљишта, противградна заштита, комасација, уређење атарских путева, уређење канала у функцији одводњавања пољопривредног земљишта, опремање пољопривредних школа, реконструкција и подизање нових рибњака и сл.
Надлежност	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање годишњих конкурса за комасацију, уређење атарских путева, уређење каналске мреже у функцији наводњавања, опремање средњих пољопривредних школа, реконструкцију и подизање нових рибњака.
Трајање пројекта	Годишње
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 700.000.000,00 РСД годишње.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Побољшање квалитета земљишта, - Унапређење каналске мреже и локалних атарских путева, - Укрупњавање парцела, - Стварање могућности за интензивније коришћење пољопривредног земљишта, - Могућност праћење плодности пољопривредног земљишта.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Дужина уређених канала, - Дужина атарских путева.

Назив пројекта/програма	Унапређење пољопривредних газдинстава кроз континуирани саветодавни рад
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Подизање информисаности и конкурентности пољопривредних газдинстава. Едукација пољопривредника у циљу подизања општег нивоа знања пољопривредних произвођача, њихове информисаности и конкурентности, успостављање система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима у АП Војводини, унапређења квалитета и промоције пољопривредних производа, унапређења и иницирања интересног удруживања пољопривредника и пословно-интересног удруживања земљорадничких задруга и пољопривредних предузећа.
Кратак опис пројекта	Унапређење пољопривредних газдинстава кроз континуирани саветодавни рад.
Надлежност	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Едукација пољопривредника.
Трајање пројекта	Годишње.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 112.715.500,00 РСД годишње.
Очекивани резултати програма/пројекта	Подизање информисаности, конкурентности и општег нивоа знања пољопривредних газдинстава.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број корисника, – Број учесника у едукацијама.

Назив пројекта/програма	Програми подршке инвестицијама у пољопривредна газдинства
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Подршка пољопривредним газдинствима кроз суфинансирање инвестиционих активности.
Кратак опис пројекта	Подршка пољопривредним газдинствима кроз суфинансирање инвестиционих активности у наводњавању, подизању противградних мрежа, прерадних капацитета, складишних капацитета, подизања стакленика и пластеника, помоћ младим пољопривредницима, проширења привредних активности на селу, унапређења расног састава стоке, опремање фарми и побољшање сточарске производње на огледним газдинствима.
Надлежност	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање конкурса за доделу средстава.
Трајање пројекта	Годишње.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 1.200.000.000,00 РСД годишње.
Очекивани резултати програма/пројекта	Подизање конкурентности пољопривредних газдинстава, повећање сточног фонда и побољшање квалитета млека и меса.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Број пољопривредних газдинстава која учествују у конкурсима, број обновљене опреме, - Ха под заливним и другим системима, - Број обновљене опреме, - Број објеката за прераду меса и млека.

Назив пројекта/програма	Пројекат наводњавања
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Подстицање пољопривредне производње.
Кратак опис пројекта	Изградња система за наводњавање Уговором о зајму између Владе Републике Србије и Фонда за развој Абу Дабија за финансирање развоја система за наводњавање - I фаза.
Надлежност	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат се спроводи у сарадњи са Министарством пољопривреде. До сада је започето 11 пројеката, а за 1 пројекат се ради студија изводљивости. Израда техничке документације.
Трајање пројекта	До 2021. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 0
Очекивани резултати програма/пројекта	Побољшање пољопривредне производње, омогућавање узгоја високоакумулативних култура и контролисана пољопривредна производња.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Површина земљишта под системима за наводњавање.

Назив пројекта/програма	Успостављање и одржавање Геоинформационог система и мониторинг сетвене структуре на подручју АПВ и базе података регистрованих пољопривредних газдинстава
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Дигитализација података из аналитичко-документационе основе; Анализа података из других извора, тј. других органа Управе; Дефинисање процедура за креирање Мар и WMS сервиса и интеграција сервиса; Конверзија и модификација постојећих векторских података; Израда модела података; Интегрисање ново креираних података под централни модел података; Израда специфичних документа уз пратећу симболију; Креирање Интернет/интранет сервис; Дефинисање процедура за коришћење система.
Кратак опис пројекта	Просторно-информациони систем Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство, обухвата аквизицију, складиштење, обраду, организовање и презентовање просторних података. Подразумева се и израда процедура за уношење, одржавање и анализирање просторних података којима располаже ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство, као и креирање web прегледника за поменуте просторне податке.
Надлежност	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	АП Војводина
Активности на пројекту	Израда процедура за уношење, одржавање и анализирање просторних података којима располаже Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.
Трајање пројекта	Годишње.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 8.000.000,00 РСД годишње.
Очекивани резултати програма/пројекта	Израђене процедуре за уношење, одржавање и анализирање просторних података којима располаже Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	База података и прегледника за просторне податке.

Назив пројекта/програма	Електрификација поља у сврху наводњавања
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Подстицање пољопривредне производње.
Кратак опис пројекта	Електрификација поља на којима се узгајају културе са великом приходном и већом додатном вредности, односно повртарске, воћарске и виноградарске културе.
Надлежност	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат је још увек у фази идеје и тек предстоје активности на покретању пројекта у сарадњи Владе РС и Владе АПВ.
Трајање пројекта	До 2021. године.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: За сада непознат.
Очекивани резултати програма/пројекта	Побољшање пољопривредне производње, омогућавање узгоја високоакумулативних култура и контролисана пољопривредна производња.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Површина земљишта под системима за наводњавање.

Назив пројекта/програма	Иновација пољоприведе за обезбеђивање раста и запошљавања у прекограничном региону (AGRINNO) Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Јачање иновативног приступа агро-предузетништву и едуковање становнишва у руралним срединама у циљу искоришћавања обрадивог земљишта у њиховим окућницама.
Кратак опис пројекта	Специфични циљеви: 1. Промовисање новог модела пољопривредног пословања и увођење нових технологија за пластеничку производњу; 2. Помоћ незапосленима у руралним срединама у прекограничној области у циљу успостављања продуктивније и економичније производње поврћа на сопственим окућницама; 3. Еколошки узгој биљних култура на отвореном и у пластеницима; 4. Побољшање знања и стицање неопходних вештина за обављање пољопривредне производње.
Надлежност	Покрајинска скупштинска одлука о оснивању Фонда „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010).
Носиоци пројекта	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Институт за ратарство и повртарство, Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија, Непрофитно д.о.о. за развој Жупаније Чонград.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Јужнобачки, Сремски и Јужнобанатски округ.
Активности на пројекту	1. Набавка и постављање 4 пластеника, 2. Обука особља у пољопривредним школама – како користити иновативне пластенике, 3. Оснивање и опремање 3 инкубатора, 4. Потписивање меморандума о сарадњи између основаних инкубатора, 5. Објављивање јавног позива за чланство у инкубаторима и избор чланова, 6. Радионица на експерименталним пољима, 7. Радионица у Мађарској (пример добре праксе за учеснике из Србије), 8. Семинар „Узгој биљака у окућницама“, 9. Семинар „Производња хране и пласирање на тржиште“, 10. Округли сто за експерте, 11. Конференција „Иновативни приступ у пољопривреди“, 12. Штанд на Пољопривредном сајму у Новом Саду.
Трајање пројекта	1.4.2018. – 31.10.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупни буџет пројекта: 325.536,76 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 276.706,24 евра. Укупан буџет партнера из Србије: 252.849,90 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 214.922,42 евра (ФЕП има укупан буџет 57.221,00 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 48.637,85 евра, а ФЕП суфинансира 15% 8.583,15 евра; Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство има укупан буџет 141.545,00 евра од чега ЕУ суфинансира 85% - 120.313,25 евра, а Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство 21.231,75 евра; Институт за ратарство и повртарство има укупан буџет 54.083,90 евра, од чега ЕУ суфинансира 85%- 45.971,32 евра, а Институт за ратарство и повртарство 8.112,59 евра).
Очекивани резултати	1. Постављање пластеника на 4 различите локације

<p>програма/пројекта</p>	<p>(пољопривредне школе у Футогу, Руми, Вршцу и Институту за ратарско и повртарско),</p> <p>2. Основана и опремљена 3 инкубатора у средњим пољопривредним школама,</p> <p>3. Изградња капацитета циљних група о целокупном процесу производње,</p> <p>4. Подизање свести заинтересованих страна и циљних група кроз организацију догађаја везано за тему.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<p>Пројекат планира набавку и постављање 3 пластеника у Руми, Футогу и Вршцу и оснивање 3 пољопривредна инкубатора.</p> <p>Предвиђено је одржавање 10 обука са 30 учесника из области производње пољопривредних производа и њиховог пласмана на тржишту.</p>

Назив пројекта/програма	Конкурентна одрживост пољопривредних предузећа путем развијања нових производа са додатом вредношћу заснованом на садњи неинвазивних биљних врста Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Мађарска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.4. Повећање запослености кроз развој и интензивирање руралне економске делатности са фокусом на пољопривредну производњу и агроиндустрију
Циљ пројекта	Конкурентна одрживост пољопривредних предузећа путем развијања нових производа са додатом вредношћу заснованом на садњи неинвазивних биљних врста.
Кратак опис пројекта	Подстицање заједничког истраживања у циљу унапређења капацитета за запошљавање и развоја малих и средњих предузећа пољопривредне и прехранбене индустрије у прекограничној области путем примене нових технологија, развијања нових производа и одрживе употребе природних ресурса.
Надлежност	Фонд „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010).
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – ЛБ. National Agricultural Research and Innovation Centre (NAIK), Мађарска, – Lendületben az Agro-Biotech Vállalkozás-fejlesztésért Innovatív Non-profit Alapítvány, Мађарска, – Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија, – Удружење баштована Сента, Србија, – Cereal Research Non-Profit Limited Company, Мађарска, – Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Севернобанатски округ (Сента), Јужнобачки округ (Нови Сад).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Набавка опреме за истраживања, – Активности истраживања (нове технологије/производи), – Организовање радионица са младим истраживачима, – Размена младих истраживача, – Организовање обука, – Организовање обука путем интернета/друштвених мрежа у циљу ширења знања, – Организовање симпозијума, – Анализа прописа за увоз/извоз, – Развој бренда, – Каталог пословних планова, – Удружење за порекограничну сарадњу, – Развијање алатки информационо комуникационе технологије, – Студијска путовања запослених из мсп пољопривредне и прехранбене индустрије у прекограничне области, – Организовање посета пољопривредно прехранбених произвођача и представљање пројекта.
Трајање пројекта	1.4.2018 - 31.3.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 352.798,57 евра Укупан буџет партнера из Србије: 156.427,67 евра Буџет ФЕП-а: 39.521,59 евра Кофинансирање ЕУ (буџет ЕУ) у буџету партнера из Србије: 132.963,52 евра (ФЕП: 33.593,35 евра)
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Унапређен истраживачки потенцијал и истраживачки капацитети по питању неинвазивних биљних врста у округу Чонград и у АП Војводини. 2. Обогаћено знање пољопривредних произвођача и Малих и средњих предузећа о неинвазивним биљним врстама, нови увид у

	<p>њихову употребу и могућности за унапређене методе раста.</p> <p>3. Подстакнута конкурентност и могућности за развој произвођача и малих и средњих предузећа пољопривредне и прехранбене индустрије.</p> <p>4. Повећана свест и потенцијал умрежавања по питању доступности и употребе неинвазивних биљних врста на територијама Аутономне покрајине Војводине и округа Чонград.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Број и врста едукативних курсева диференцирано по старосним групама пољопривредних произвођача, по општинама; – Током имплементације пројекта биће организоване (3) едукације које ће се реализовати у наредном периоду на тему алтернативних биљака у Сенти и Новом Саду; – Број учесника и њихова структура; – Током едукације која ће се реализовати у наредном периоду на тему алтернативних биљака биће обухваћено (100) пољопривредника. – Такође ће у оквиру промотивних активности и активности намењених повезивању пољопривредника бити обухваћено (100) пољопривредника.

Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима

Назив пројекта/програма	Комплементарни туристички развој Киштелека и Кањиже заснован на природним ресурсима као међуповезаним различитим елементима регионалног туристичког система - OASIS
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6 Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима
Циљ пројекта	Пројекат ОАСИС (ХУСРБ/1602/31/0068) тежи унапређивању туристичких потенцијала пограничног подручја општине Кањижа (Србија) и Киштелек (Мађарска) кроз унапређивање и диверзификацију туристичке понуде.
Кратак опис пројекта	Пројектне активности доприносе реализацији основног циља пројекта – развој туризма на подручју општине Кањижа (Србија) и Киштелек (Мађарска). Један део пројектних активности је усмерен на изградњу центра за саветовање о здрављу и здравом начину живота у Киштелеку који такође пружа и медицинске третмане и на тај начин стимулише развој здравственог туризма. Пројектне активности на подручју Кањиже доприносе инфраструктурном развоју локалитета кроз ревитализацију постојећих спортских капацитета и изградњу вишенаменског спортског терена дајући посетиоцима могућност коришћења иначе неискоришћених спортских капацитета. Истовремено, организација омладинског летњег кампа за младе у Кањижи доприноси промоцији и унапређењу омладинског туризма и међуетничке толеранције у пројектном подручју, а с друге стране подиже свест о здравом начину живота кроз разне рекреативне, такмичарске и образовне активности. Разноврсне пројектне активности се у завршној фази пројекта интегришу у мобилну апликацију/вебсајт који обједињује својеврсну туристичку понуду пројектног подручја у посебан тематски садржај.
Надлежност	Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице
Носиоци пројекта	Водећи партнер - Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице, Партнер 1. Општина Киштелек, Партнер 2. Општина Кањижа, Партнер 3. Фонд „Европски послови“ АП Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	Општина Кањижа (Севернобанатски округ), општина Киштелек (Жупанија Чонград, Мађарска).
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> – Реконструкција и проширење постојеће бање у Киштелеку у центар за саветовање о здрављу и здравом начину живота, – Уређивање земљишта кампа и постављање неопходне инфраструктуре, – Израда мобилне апликације/вебсајта за туристичку промоцију подручја, – Организација кампа и промотивна кампања.
Трајање пројекта	16 месеци
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет: 588,017,84 евра Допринос ЕУ: 499.815,164 евра ПСОУНЗ: 82.447,22 евра Киштелек: 351.166,47 евра Кањижа: 91.136,75 евра ФЕП: 63.267,4 евра
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Реконструисана и проширена бања, – Уређено земљиште кампа, – Израђена мобилна апликација/вебсајт за туристичку промоцију

	подручја, – Организован камп и промотивна кампања.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Реконструкција и проширење спортских капацитета општине Кањижа, – 1 мултифункционални спортски терен реконструисан и инфраструктурно уређен, – Повећање туристичке понуде општине Кањижа, – 1 израђен и развијен интернет сајт/мобилна апликација о туристичкој понуди општине Кањижа, – Број посета у обухваћеном подручју (општина Киштелек и општина Кањижа) у једној календарској години 25.000 посета.

Назив пројекта/програма	Унапређење развоја туризма у централном прекограничном региону Дунава (Enhancing the tourism development in the Central Danube cross-border region)
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима;
Циљ пројекта	Циљ пројекта јесте јачање развоја туризма кроз развијање и промоцију јединствене прекограничне централне дунавске туристичке дестинације.
Кратак опис пројекта	Пројекат има за циљ да ојача развој туризма кроз развијање и промоцију јединствене прекограничне централне дунавске туристичке дестинације, подручја које дели два региона - Источна Хрватска и Западна Србија, интегришући ресурсе и атракције различитих етничких баштина, природе и културе у једну заједничку понуду видљиву на локалном, регионалном и међународном тржишту. Циљ је подстицати развој туризма утицањем на вештине и капацитете заинтересованих страна, вредновањем туристичког потенцијала централног Дунава и унапређењем организационе понуде у хрватском и српском прекограничном региону, стварањем заједничких туристичких производа и услуга презентованих кроз тематске прекограничне руте, као и ефективно повећање конкурентности у туристичком сектору.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, - Регионална развојна агенција Славоније и Барање д.о.о. за међународну и регионалну сарадњу, Хрватска, - Осјечко-барањска жупанија, Хрватска, - Дунавски центар за компетенцију, Србија, - Град Илок, Хрватска.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Средњобанатски округ, Србија Јужнобанатски округ, Србија Осијечко-барањска жупанија, Хрватска
Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Едукација и размена најбољих пракси, чији је циљ повећање надлежности туристичких оператера и развојних актера са обе стране границе у управљању и заједничком промовисању туристичке дестинације. Укључује укупно 14 радионица и 1 заједничку студијску посету. 2. Успостављање заједничких прекограничних тематских туристичких рута. Укључује упознавање са постојећим подацима, анализу прикупљених података и стварање десет нових заједничких централних дунавских рута. 3. Валоризација традиционалних ресурса прекограничног региона Дунава у контексту развоја туризма, чији је циљ идентификовање најмање 12 типичних производа. 4. Јачање туристичке дестинације - управљање дестинацијама и планирање капацитета у прекограничном региону Дунава укључује постављање прекограничне централне дунавске туристичке мреже и организовање 4 заједничке радионице, израду оперативног маркетинг плана за централну дунавску туристичку мрежу.
Трајање пројекта	15.7.2017 - 14.3.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Буџет пројекта: 575.856,20 евра, Буџет ПСРРМСЈС: 101.744,00 евра, ЕУ донација: 86.482,40 евра, Суфинансирање: 15.261,60 евра.</p> <p>Пројекат је у имплементацији у оквиру Интерег ИПА Програма прекограничне сарадње Хрватска-Србија.</p>

<p>Очекивани резултати програма/пројекта</p>	<p>Обучени и образовани актери у туризму чије су услуге достигле виши ниво конкурентности и одрживости; повећана свест циљне групе о заједничким туристичким ресурсима и могућностима сарадње; мапирани туристички ресурси у вези са културом и природом представљени у ажурираној заједничкој бази података; унапређена туристичка понуда у прекограничном региону Дунава кроз успостављање нових туристичких путева; идентификовани ено-гастро традиционални производи; анализа територијалних ресурса кроз студије туристичког туризма који ће се применити у будућем развоју догађаја на подручју дестинације средњег Дунава; повећана конкурентност нове дестинације кроз заједнички промотивни материјал, учешће на сајмовима туризма и суорганизацију локалних промотивних догађаја везаних за Дунав; повећање капацитета регионалних актера у области заједничког планирања туризма; повећан ниво стручности у области туризма; висока јавна видљивост постигнута кроз комуникацијске активности.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Број нових културних рута (10) - Вредновање туристичког потенцијала Централног Дунава кроз унапређење организације, разноликости и видљивости понуде у хрватском и српском прекограничном региону, стварањем заједничке понуде туристичких производа и услуга представљених кроз 10 тематских прекограничних рута. - Број иницијатива у области културног туризма које се базирају на чувању, промовисању и одрживом коришћењу богатог културног наслеђа АП Војводине - Најмање 120 заинтересованих страна у туризму ће бити едуковано и обучено кроз радионице, теренске посете, размену информација и знања и дискусије о потенцијалним активностима сарадње (у циљу развоја заједничких централнодунавских рута). - Број нових туристичких дестинација и производа (12) - Валоризација традиционалних ресурса прекограничног региона Дунава у контексту развоја туризма, за циљ има идентификовање најмање 12 типичних туристичких производа. - Број предузећа која се баве неговањем нематеријалног наслеђа и традиционалних заната (150) - Хотели (40), сеоска туристичка домаћинства, угоститељи и ресторани (40), туристичке агенције, водичи тура (10), произвођачи типичних производа (30) и произвођачи вина (30) ће имати користи од обуке, развоја нових производа итд.

Назив пројекта/програма	Здравствена тура (Health Tour)
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима;
Циљ пројекта	Главни циљ пројекта је побољшање економије граничног региона кроз заједничка улагања у туризам.
Кратак опис пројекта	Главни циљ пројекта је побољшање економије граничног региона кроз заједничка улагања у туризам. На основу даљег развоја здравственог, медицинског и балнеалног терапеутског туристичког потенцијала програмског подручја Мађарске и Србије привући ће се већи број туриста из суседних земаља средње Европе. Заједничке маркетиншке стратегије и активности у вези са развојем здравства и медицинског туризма, као и развој планова предвиђених у овом пројекту имају за циљ да омогуће будућу сарадњу и нове иницијативе између жупаније Бач-Кишкун и Војводине.
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија и жупанија Бач-Кишкун, Мађарска.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобанатски округ, Србија Жупанија Бач-Кишкун, Мађарска
Активности на пројекту	Истраживање тржишта и капацитета пружаоца услуга у области медицинског туризма; истраживање примера добре праксе ван пројектне области; припрема интегрисаног маркетиншког плана и акционог плана; маркетинг публикације; заједничко учествовање на туристичким сајмовима; организација оркуглих столова и дискусија у циљу побољшања медицинског туризма; план развоја за будућа инфраструктурна побољшања.
Трајање пројекта	1.9.2018 – 1.3.2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 503.345,21 евра, Буџет ПСРРМСЛС: 209.197,21 евра, ЕУ донација: 177.817,63 евра, Суфинансирање: 31.379,58 евра. Пројекат је у имплементацији у оквиру Интерес ИПА Програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	Очекивани резултати: 1) Развој интегрисане маркетиншке стратегије и акционог плана за здравствени и медицински туризам у мађарско-српском прекограничном региону; 2) Заједничко представљање интегрисаног идентитета и маркетиншке слике овог граничног региона, као и потенцијала медицинског туризма; 3) Прекогранични пренос знања и предлога за побољшање медицинског туризма у граничном региону Мађарске и Србије; 4) Израда ових планова развоја допринеће заједничком одрживом развоју здравствених, медицинских и балнеалних терапеутских туристичких потенцијала и капацитета обе земље.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	– Број нових туристичких дестинација и производа (2) – Два плана за развој бањске инфраструктуре у Мађарској и Србији.

Назив пројекта/програма	Виртуелни и културни туризам Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима
Циљ пројекта	Унапређивање континенталног туризма у прекограничном региону са циљем генерисања одрживог социјалног, економског и територијалног развоја.
Кратак опис пројекта	Проблем на које се овај пројекат фокусира јесте недостатак синергије и заједничког наступа у туристичкој понуди региона Срјема/Срема. Непостојање заједничког визуелног идентитета региона за постојеће туристичке руте отежава њихову видљивост, промоцију али и посећеност. У исто време неопходно је побољшати и могућност одговора на све веће захтеве туриста који посећују овај крај. Идеја пројекта је да креира заједнички визуелни идентитет и да унапреди туристичку понуду обогаћивањем садржаја одређених туристичких дестинација кроз увођење иновација, заједничке размене искуства, развоја заједничке туристичке понуде и заједничке промоције. Заједнички развој и импеметација пројекта ће довести до повећања квалитета туристичке понуде али и боље повезаности и интерперсоналних односа партнера на пројекту.
Надлежност	Покрајинска скупштинска одлука о оснивању Фонда „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010).
Носиоци пројекта	Водећи партнер: Вуковарско Сријемска Жупанија. ПП1: Туристичка заједница Вуковарско Сријемске Жупаније, ПП2: Туристичка организација Војводине, ПП3: Економски факултет УНС, ПП4: Фонд „Европски послови“ АПВ.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Срем, Сремска Митровица, Рума, Ириг.
Активности на пројекту	<ul style="list-style-type: none"> - Израда маркетиншких планова, - Дефинисање препорука за диверзификацију и развој туристичке понуде области Срема, - Израда за брендирање туристичке понуде Срема, - Израда рекламног филма, - Унапређене туристичке понуде, квалитета промоције, - Едукација за унапређење капацитета туристичких оператера, - Израда упутства за туристичке оператере, - Развој промотивних механизма, - Набавка ИТ опреме (холограма), - Израда АР и ВР софтверских решења, - Креирање ИТ и аудио водича, - Израда интерактивног веб портала, - Израда мобилне апликације, - Промоција пројекта.
Трајање пројекта	15.6.2017-15.10.2019.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Укупан буџет пројекта: 924.327,00 евра, Укупан буџет партнера из Србије: 471.399,10 евра, Буџет ФЕП-а: 198.602,90 евра, Кофинансирање ЕУ (буџет ЕУ) у буџету партнера из Србије: 399.356,86 евра (ФЕП: 168.812,46 евра).
Очекивани резултати програма/пројекта	1. Препознатљив идентитет региона кроз израђене маркетиншке планове ће допринети бољој искоришћености природних и културних ресурса, а у исто време ће дефинисати препоруке за диверзификацију и развој туристичке понуде области

	<p>Сријема/Срема.</p> <p>2. Побољшање промоције туристичке понуде кроз коришћење нових Информационо комуникационих технологија а такође и увођењем системских иновација које ће адекватно одговорити на индивидуалне захтеве туриста и омогућити праћење трендова.</p> <p>3. Унапређени капацитети туристичких организација и одабраних локалитета кроз примену практичног знања и развој нових вештина ће такође допринети квалитету туристичке понуде.</p> <p>4. Повећана видљивост туристичке понуде ће допринети повећаној атрактивности и конкурентности региона. Увођење нових технологија на одређеним туристичким локацијама ће побољшати искуство постојећих посетилаца и осигурати већу заинтересованост будућих посетилаца за туристичку понуду региона.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Нова туристичка културна рута (1) која ће обухватати целокупну туристичку културну понуду региона Срема и омогућиће повезивање са туристичком понудом региона. Такође израда мобилне апликације и интерактивног портала ће омогућити и бољу промоцију ове руте како у региону тако и у Европи. – Пројектном ће се изградити маркетиншки план (1) који ће дефинисати потенцијални планирани туристички развој АП Војводине и иницијативу за даље унапређење региона у области културног туризма које се базирају на чувању, промовисању и одрживом коришћењу богатог културног наслеђа АП Војводине. – Набавком и инсталацијом холограма ће се креирати нови виртуелни туристички производи (1) који ће допринети већој посећености и аутентичности одабраних туристичких дестинација и бољој промоцији целокупне понуде. Осим холограма израда VR и AR апликација и њихова употреба на одређеним туристичким локалитетима ће дефинисати бољу промоцију и упечатљивост нових туристичких производа (1) помоћу ова два нова производа ће се оживети и дигитализовати постојеће туристичке дестинације.

Назив пројекта/програма	Напредни бициклички сервис и услуге на рути ЕуроВело 13 Интерег ИПА Програм прекограничне сарадње Румунија-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима
Циљ пројекта	Главни циљ пројекта је успостављање дугорочне транснационалне туристичке руте, од развојне санације недостајућег дела у Банату, до оперативног маркетинга и промоције иновативних туристичких производа и пакета.
Кратак опис пројекта	<p>Пројекат „ЕуроВело“ се спроводи у оквиру Интерег – ИПА програма прекограничне сарадње Румунија –Србија. Банатске равнице проширују се на северу у српским окупацијама и округу Тимиш или Тамиш. Туристи могу искусити историју европске поделе бициклом ЕуроВело 13, познатог и под називом "Траг гвоздене завесе".</p> <p>Пошто је ово европска бицикличка мрежа која је развијајући се на целом континенту, овакав вид туризма постаје све популарнији и представља изврсну прилику да привуче већи број туриста и да се прошире туристичке услуге као што су услуге смештаја и услуге туристичких водича.</p> <p>Основни предуслов за побољшање туристичке понуде је набавка и уградња опреме за напредне бицикличке услуге. Бициклички газебо ће бити постављен на обе стране границе, што ће цикло-туристима омогућити све потребне услуге, туристичке информације, пуњаче преко соларне енергије, одржавање бицикла (ваздух, вода, мале поправке) и паркирање. Сигнализација путева ће се обновити, а нови знакови ће се поставити. Знакови ће имати <i>code QR</i> који пружа информације о тачкама интереса. Нова опрема ће бити инсталирана на најмање 20 локација.</p> <p>Пружаоци услуге смештаја имаће обуку за пружање услуга цикло-туристима и имаће прилику да се пријаве за добијање сертификата. Такође, организоваће се обука за 20 водича, из области вођења бицикличке туре. Одржаће се радионице како би се представило ново предузетништво и могућности у сектору рекреације на отвореном (услуге и роба).</p> <p>Студија о сигурности у друмском саобраћају, студија за обилазак развој, процена сегмената производа, попис услуга и нагласака, студије тржишта, економске пројекције проучавање и стварање пословног плана ће обезбедити оквир за будући рад. Овакав холистички приступ ће такође бити иновативни начин стварања производа и управљање са велики потенцијал за дисеминацију и репликацију.</p>
Надлежност	Покрајинска скупштинска одлука о оснивању Фонда „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Нови Сад, Србија и Фонд „Европски послови” АП Војводине, Србија
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	3 банатска округа.
Активности на пројекту	<ol style="list-style-type: none"> 1. На најмање 15 локација у Румунији ће бити постављени објекти за поправке (ваздух, вода, мале поправке), као и у Србији. 2. Обновљање постојеће сигнализација и постављање нове. 3. Знакови ће имати <i>code QR</i> који пружа информације о тачкама интереса. 4. Нова опрема ће бити инсталирана на најмање 20 локација. 5. Обука за пружаоце смештајних услуга, као и могућност за пријаву за добијање сертификата. 6. Обука за 20 водича.

	<p>7. Студија о сигурности у друмском саобраћају, студија за обилазак развој, процена сегмената производа, попис услуга и нагласака, студије тржишта, економске пројекције проучавање и стварање пословног плана ће обезбедити оквир за будући рад.</p> <p>8. Израда промотивног материјала (1000 каталога, 1000 флајера, 500 постера, 30 дигиталних фотографија високе резолуције, видео материјал у трајању од 20 минута и 200 мајица).</p>
Трајање пројекта	1. април 2019. године - 31. март 2021. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	<p>Укупан буџет пројекта: 350.105,00 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 297.589,25 евра.</p> <p>Укупан буџет партнера из Србије: 225.382,00 евра, од чега суфинансирање Европске уније (ИПА) 85%: 191.574,70 евра.</p> <p>(ФЕП има укупан буџет 95.585,00 евра, од чега ЕУ суфинансира 85% -81.247,25 евра, а ФЕП суфинансира 15% -14.337,75 евра;</p> <p>Секретаријат за привреду и туризам има укупан буџет 129.797,00 евра, од чега ЕУ суфинансира 85% - 110.327,45 евра, а Секретаријат за привреду и туризам суфинансира 15%- 19.469,55 евра).</p>
Очекивани резултати програма/пројекта	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постављени објекти за поправку бициклова и одмор за бициклисте, 2. Обновљена постојећа сигнализација и постављена нова са <i>code-ot QR</i> који пружа информације о тачкама интереса, 3. Инсталирана нова опрема на 20 локација, 4. Обучени прижаоци смештајних услуга, 5. Обучено 20 водича, 6. Израђене студије, 7. Едуковано становништво кроз иштампани промо материјал и видео материјал.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<p>Пројекат ће допринети стварању паметног, одрживог и инклузивног раста у Европи и циља да се смањи емисија гасова са ефектом стаклене баште до 20% до 2020. године. Нова опрема ће бити инсталирана на најмање 20 локација. 20 водича ће се обучити. Едукација становништва ће се извршити кроз промотивне материјале (1000 каталога, 1000 флајера, 500 постера, 30 дигиталних фотографија високе резолуције, видео материјал у трајању од 20 минута и 200 мајица), као и израда студија у складу са пројектом.</p>

Назив пројекта/програма	Пројекат оживљавања и развоја старих заната
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима
Циљ пројекта	Циљ пројекта је повећање конкурентности производа, укључивање у саставни део туристичке понуде, раст запошљавања и очување традиције народа са ових простора.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће бити реализован кроз подршку инвестиционих улагања у опрему која ће обезбедити унапређење и развој процеса производње у области старих заната (капиталне субвенције), кроз подршку набавци производног материјала како би се помогло да оживе готово нестале вештине појединих старих заната (текуће субвенције) као и кроз подршку програмима и активностима усмереним на набавку опреме или материјала којима ће се омогућити и унапредити рад на очувању уметничких и старих заната.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати кроз следеће активности: – Расписивање јавног конкурса, – Одлука о додели средстава, – Закључивање уговора са корисницима средстава, – Реализација, – Извештавање о реализацији од стране корисника средстава.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 7.000.000,00 динара у 2018. години 7.000.000,00 динара у 2019. години 7.000.000,00 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	– Шири спектар квалитетнијих производа, – Број купљене опреме, – Број запослених.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број одобрених пројеката.

Назив пројекта/програма	Пројекат оживљавања и развоја старих заната
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.6. Смањење незапослености кроз развој и промоцију туризма, посебно у руралним подручјима
Циљ пројекта	Циљ пројекта је повећање конкурентности производа, укључивање у саставни део туристичке понуде, раст запошљавања и очување традиције народа са ових простора.
Кратак опис пројекта	Пројекат ће бити реализован кроз подршку инвестиционих улагања у опрему која ће обезбедити унапређење и развој процеса производње у области старих заната (капиталне субвенције), кроз подршку набавци производног материјала како би се помогло да оживе готово нестале вештине појединих старих заната (текуће субвенције), као и кроз подршку програмима и активностима усмереним на набавку опреме или материјала којима ће се омогућити и унапредити рад на очувању уметничких и старих заната.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Пројекат ће се реализовати кроз следеће активности: – Расписивање јавног конкурса, – Одлука о додели средстава, – Закључивање уговора са корисницима средстава, – Реализација, – Извештавање о реализацији од стране корисника средстава.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 7.000.000,00 динара у 2018. години 7.000.000,00 динара у 2019. години 7.000.000,00 динара у 2020. години
Очекивани резултати програма/пројекта	– Шири спектар квалитетнијих производа, – Број купљене опреме, – Број запослених.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број одобрених пројеката.

Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије

Назив пројекта/програма	Обновљива енергија и електрична возила заснована на решењима за бољу одрживост која садржи иновативну платформу знања за мала и средња предузећа (Renewable Energy and Electrical Vehicles based sOLutions for better sUstainability conTaining Innovative platfOrms of kNowledge for SMEs)
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Главни циљ пројекта је побољшање капацитета програмског подручја и потенцијала запошљавања малих и средњих предузећа кроз развој и адаптацију соларне фотонапонске (ФП) технологије и технологије електричног транспорта.
Кратак опис пројекта	Главни циљ пројекта је побољшање капацитета програмског подручја и потенцијала запошљавања малих и средњих предузећа кроз развој и адаптацију соларне фотонапонске (ФП) технологије и технологије електричног транспорта. Активности ће обухватити уградњу 30 kW ФП система у општини Кишкунхалаш, 5 kW ФП система у просторијама ПС и још један ФП систем на Факултету техничких наука у Новом Саду. Ови системи, инсталирани на јавним паркинг местима, обезбедиће бесплатну и "чисту" енергију. Позитивни ефекти соларне технологије ће бити наглашени интеграцијом постројења за брзо пуњење електричних возила (ЕВ) у систему ФП. Надаље, инсталација на ФТН локацији укључује брзе пуњаче и соларни систем, нуди бесплатне могућности пуњења за лак електрични транспорт и друге електричне помоћне уређаје (значајно за особе са инвалидитетом).
Надлежност	Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине ("Сл. гласник РС", број: 99/09 и 67/12 – Одлука УС)
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Србија, Факултет техничких наука, Србија, Кишкунхалаш, Мађарска
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Јужнобачки округ, Србија, Жупанија Бач-Кишкун, Мађарска.
Активности на пројекту	Активности ће обухватити уградњу 30 kW ФП система у општини Кишкунхалаш, 5 kW ФП система у просторијама ПС и још један ФП систем на Факултету техничких наука у Новом Саду.
Трајање пројекта	1.1.2020 – 30.6.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет пројекта: 470.009,31 евра, Буџет ПСРРМСЛС: 95. 878,5 евра, ЕУ донација: 81.496,73 евра, Суфинансирање: 14.381,78 евра. Планира се предаја пројекта путем трећег позива за прикупљање предлога пројеката у оквиру програма Интерег-ИПА прекогранична сарадња Мађарска-Србија.
Очекивани резултати програма/пројекта	1. Иновативни истраживачки објекти са интегрисаном ФП и ЕВ технологијом, 2. Иновативна платформа знања, 3. Повећана видљивост заинтересованих страна и активних на тржишту технолошког тржишта.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Учешће обновљивих извора енергије у укупној потрошњи енергије.

Назив пројекта/програма	Експлоатација различитих извора у производњи „зелене“ енергије – XDEGREE Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска-Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Пројекат има за циљ повећање енергетске независности јавних комуналних предузећа користећи обновљиве изворе енергије, боље коришћење биомасе у постројењима за производњу биогаса, као и повећање свести у јавности о енергетском потенцијалу из обновљивих извора енергије у прекограничним регијама.
Кратак опис пројекта	Реализација пројектних активности омогућиће изградњу биогасне електране у Сомбору, изградњу соларне електране у Винковцима, док ће на Пољопривредном институту у Осијеку бити проширена лабораторија за испитивање биомасе, а на Универзитету у Новом Саду основана лабораторија за испитивање квалитета и креирање рецептура за производњу биогаса. Захваљујући инвестиционим активностима овог прекограничног пројекта у ЈКП Водоканал Сомбор ће бити изграђен нови гасни генератор, из којег ће се биогас, осим за загревање дигестора, употребљавати и за додатну производњу електричне енергије. Поред муља из отпадних вода, користиће се и силажа, као и друге сировине за које се екпериментима у мобилним лабораторијама утврди да дају најбоље резултате. Циљне групе: снабдевачи инфраструктуре и (јавних) услуга; високо образовање и истраживање; секторске агенције; интересне групе укључујући НВО; центри за образовање и обуку и школе; предузећа, осим МСП, локална јавна управа, јавност.
Надлежност	Фонд „Европски послови“ АП Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	Универзитет у Новом Саду – водећи партнер, ЈКП „Водоканал“ Сомбор, Фонд „Европски послови“ АП Војводине, из Србије, Винковачки водовод и канализација д.о.о. и Пољопривредни институт Осијек, из Хрватске
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	Западнобачки и Јужнобачки округ.
Активности на пројекту	1. Изградња и пуштање у рад когенеративног постројења са 200кW електричне и 230кW топлотне снаге, 2. Опремање и пуштање у рад нове мобилне лабораторије, 3. Изградња соларних електрана снаге 380кW, 4. Опремање лабораторија за анализу квалитета биомасе, 5. Креирање аналитичке студије, 6. Промотивне активности.
Трајање пројекта	15. јул 2017 – 14. јануар 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Вредност пројекта је 1.696.336 милиона евра. Средствима ЕУ суфинансира се 85% од укупне вредности пројекта, односно 1.441.885 евра. Буџет партнера: Универзитет у Новом Саду – ИПА средства: 354 764.27 евра, сопствено учешће: 62 605.46 евра, укупан буџет: 417 369.73 евра. ЈКП „Водоканал“ Сомбор– ИПА средства: 421 379.56 евра, сопствено учешће: 74 361.10 евра, укупан буџет: 495 740.66 евра Фонд „Европски послови“ АП Војводине - ИПА средства: 101 211.93 евра, сопствено учешће: 17 860.93 евра, укупан буџет: 119 072.86 евра.

<p>Очекивани резултати програма/пројекта</p>	<p>Очекивани резултати:</p> <p>(1) Изградња постројења на соларну енергерију од 380кW и когенеративног постројења са 200 кW електричне и 230 кW топлотне енергије, а које ће покретати биогаз од отпадних вода</p> <p>(2) Повећање производних капацитета постројења за производњу биогаса 1700 m³/на дан на 3000 m³/на дан повећава укупну количину произведене „зелене енергије" која ће се користити за сопствену потрошњу јавних комуналних предузећа, и са могућношћу за коришћење у систему даљинског грејања и дистрибуције топле воде који директно смањују учешће класичних извора енергије у потрошњи јавних објеката.</p> <p>(3) Израда техничке документације за изградњу постројења за производњу биогаса и когенеративних постројења у Винковачком водоводу и канализацији и соларној електрани у Водоканалу Сомбор створила је предуслове за физичку реализацију ових објеката, што ће имати дугорочан ефекат након завршетка пројекта. Ово значи да је овај пројекат само део дугог развојног процеса ка максималној енергетској ефикасности и потпуној енергетској независности партнера.</p> <p>(4) Изградња мобилне лабораторије омогућује оптимизацију производње биогаса и отвара могућност његове широке примене у различите сврхе. Такође, свим заинтересованим странама омогућава да развијају рецепте за своја постројења на биогаз, оптимизују рад и максимално повећају производњу биогаса.</p>
<p>Индикатори резултата (описно и бројчано)</p>	<p>Повећање производних капацитета постројења за производњу биогаса 1700 m³/на дан на 3000 m³/на дан повећава укупну количину произведене „зелене енергије" која ће се користити за сопствену потрошњу јавних комуналних предузећа, и са могућношћу за коришћење у систему даљинског грејања и дистрибуције топле воде који директно смањују учешће класичних извора енергије у потрошњи јавних објеката - резултат је пројекта који директно утиче на остарење индикатора програма развоја: „Учешће обновљивих извора енергије у укупној потрошњи енергије”.</p>

Назив пројекта/програма	Експлоатација различитих извора енергије и коришћење чврстог отпада за производњу зелене енергије (XL DEGREE) 2 Интерег ИПА програм прекограничне сарадње Хрватска - Србија 2014-2020
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Промоција и унапређење коришћења различитих форми обновљивих извора енергије у прекограничном подручју.
Кратак опис пројекта	Подизање енергетске независности јавних комуналних предузећа која користе обновљиве изворе енергије; Побољшање коришћења биомасе у постројењима за производњу биогаса; Подизање свести јавности о енергетском потенцијалу обновљивих извора енергије у прекограничним регионима.
Надлежност	Покрајинска скупштинска одлука о оснивању Фонда „Европски послови” Аутономне покрајине Војводине (“Сл. Лист АП Војводине”, бр. 13/2009 и 2/2010)
Носиоци пројекта	1. Комуналац д.о.о „Жупања, 2. Јавно комунално предузеће Водоканал Сомбор, Србија, 3. Фонд за европске послове АП Војводине, Србија, 4. Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду, Србија, 5. Истоа Жупања д.о.о.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина (Западнобачки округ, Србија) и Вуковарско-сријемска жупанија (Хрватска).
Активности на пројекту	(1) Припрема, (2) Менаџмент, (3) Имплементација, (4) Инвестиција и (5) Комуникација.
Трајање пројекта	1.7.2019 - 31.12.2021.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Вредност пројекта је 2.299.232,87 евра. Средствима ЕУ суфинансира се 85% од укупне вредности пројекта, односно 1.104.428,26 евра. Јавно комунално предузеће Водоканал Сомбор, Србија: 698.006,71 евра. Фонд за европске послове АП Војводине, Србија: 101.325,66 евра. Факултет техничких наука, УНС, Србија: 499.995,00 евра.
Очекивани резултати програма/пројекта	Изградња соларне енергије капацитета 800 KW директно утиче на показатељ резултата програма повећавајући укупни инсталирани производни капацитет користећи обновљиве изворе енергије и смањењем директних потреба за енергијом из класичних извора. Повећање производних капацитета постројења за производњу биогаса повећава укупну количину произведене "зелене енергије" која ће се користити за властиту потрошњу УЦ-а и са перспективом коришћења у систему јавног грејања и дистрибуције топле воде која директно снижава учешће класичне енергије извори у потрошњи јавних објеката. Едукација јавности о могућностима обновљиве енергије и експлоатацији отпада из руралних и урбаних подручја у прекограничном подручју.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Изградња соларне електране од 855 KW и фабрике за производњу биогаса укупне снаге 146 KW, директно утиче на показатељ резултата програма повећавајући укупну инсталирану производњу електричне енергије капацитета коришћењем обновљивих извора енергије. Нови инсталирани капацитети за производњу енергије ће повећати укупну количину "зелену енергије" која ће се користити за партнера пројекта и сопствену потрошњу. То значи да је овај пројекат само део дугог процеса развоја за максималну енергетску

ефикасност и потпуну енергетску независност партнера.
Аналитичка студија о количини и квалитету биолошког отпада у прекограничном региону ће дати одговоре и показати пут даљег развијања једне производње енергије - користећи отпад за производњу енергије која је позната као приступ "отпада на енергију". Последња је студија за производњу биогаса у малим производним јединицама из мешавине различитих сировина, посебно од комуналног и пољопривредног чврстог отпада.

Назив пројекта/програма	Манифестација „Међународни дани енергетике и инвестиција“
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Циљ пројекта је промоција енергетике, примене обновљивих извора енергије и мера енергетске ефикасности, а такође и заштите животне средине.
Кратак опис пројекта	ПСЕГС планира да средства утроши за закуп простора за организацију сајамске манифестације „Међународни дани енергетике“ на Новосадском сајму.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Закуп простора и организовање програма (предавања и презентације).
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020).
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 2.500.000,00 РСД
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Сарадња свих актера у областима којима је скуп посвећен, – Упознавање потенцијалних инвеститора с инвестиционим пројектима у циљу стимулисања инвестирања у енергетски сектор, индустријске паркове и изградњу пречистача отпадних вода, – Представљање напредних технологија и облика финансирања енергетских пројеката
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број одржаних презентација – Број предавача из иностранства

Назив пројекта/програма	Примена обновљивих извора енергије у објектима јавне намене
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Примена обновљивих извора енергије за грејање/хлађење и припрему топле потрошне воде, заштита животне средине и смањење трошкова.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава за реализацију идејних/главних пројеката коришћење обновљивих извора енергије: соларне енергије, биомасе и топлотних пумпи у објектима јавне намене на територији АП Војводине. Суфинансираће се набавка и монтажа нових, као и адаптација постојећих постројења за производњу топлотне енергије за загревање/хлађење простора и припрему топле потрошне воде.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина.
Активности на пројекту	Расписивање јавног конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 40.037.281,37 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Заступљеност обновљивих извора енергије у објектима јавне намене.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> – Број објеката јавне намене који су добили подстицаје за примену обновљивих извора енергије – Смањење потрошње фосилних горива – Смањење емисије угљен-диоксида.

Назив пројекта/програма	Примена соларне енергије у пољопривредним газдинствима
Приоритет из Програма	III Одрживи привредни раст
Мера из Програма развоја	Мера 3.7. Повећање одрживог енергетског развоја кроз повећање коришћења обновљивих извора енергије
Циљ пројекта	Већа примена обновљивих извора енергије (соларне енергије) и развој пољопривредних газдинстава у погледу стабилне производње и енергетске независности.
Кратак опис пројекта	<p>Пројекат обухвата расписивање јавног конкурса и доделу бесповратних подстицајних средстава за реализацију идејних/главних пројеката коришћење соларне енергије у регистрованим пољопривредним газдинствима на територији АПВ. Секретаријат планира да суфинансира:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Набавку и монтажу нових фотонапонских соларних панела са пратећом опремом за аутономно генерисање и напајање електричном енергијом на фармама и – Набавку и монтажу нових соларних пумпних система за наводњавање.
Надлежност	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај – сектор енергетике
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Расписивање јавног конкурса.
Трајање пројекта	Годишње (2018-2020)
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	2018. година: 35.000.000,00 РСД.
Очекивани резултати програма/пројекта	Већа примена соларне енергије у пољопривреди.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број регистрованих пољопривредних газдинстава на територији АПВ који су путем конкурса реализовали пројекте коришћења соларне енергије.

Приоритет IV Развој институционалне инфраструктуре

Мера 4.1: Развој институционалног оквира у циљу смањења регионалних разлика

Назив пројекта/програма	Унапређење радних и управљачких процеса у ЈСЛ
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	Мера 4.1. Развој институционалног оквира у циљу смањења регионалних разлика
Циљ пројекта	Подстицај развоја и унапређење административних (радних и управљачких) капацитета у ЈЛС на територији АП Војводине. Образовање општина о потребама и захтевима инвеститора и могућностима побољшања регионалног и локалног економског окружења. Формирање јединственог шалтера за пријем документације и праћење активности везаних за издавање грађевинских и других дозвола и сагласности на нивоу АПВ. Побољшање језичких стандарда административног језика у јединицама локалне самоуправе АП Војводине. Успостављање портала за размену искустава, координацију и праћење развоја ИКТ у локалним самоуправама на територији АПВ и удруживање локалних самоуправа у циљу заједничке набавке ИКТ опреме под повољнијим условима.
Кратак опис пројекта	Потребно је финансирати пројекте из ЈЛС којима се унапређују услуге које ЈЛС пружају грађанима, инвеститорима и привреди, унапређују организацију и функционисање ЈЛС кроз примену одговарајућих инструмената, унапређују механизме за ефикасно учешће грађана у управљању пословима у јавним сектору и који иду у смеру одговора на изазове који предстоје у наредном периоду. Организација кварталних семинара за представнике општина, како би се што боље упознали са савременим трендовима и алатима у привлачењу инвестиција, процесима реализовања инвестиција, процесима осмишљавања и развоја инфраструктуре, образовања и реформи у интересу унапређивања регулаторног оквира и пословне климе. Формирање јединственог шалтера који ће на транспарентан, једноставан и јасан начин омогућити исходовање свих неопходних дозвола од стране инвеститора.
Надлежност	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу и јединице локалне самоуправе са територије АП Војводине
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	45 Јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине.
Активности на пројекту	Припрема и расписивање конкурса, одобравање и исплата средстава, имплементација пројекта и контрола извршења.
Трајање пројекта	2014 – 2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 2017. – 3.500.000,00, 2018. - 2.500.000,00, 2019. - 2.500.000,00, 2020. - 2.500.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> – Пораст броја ЈСЛ за 14 које имају уведен ИСО Стандард, за 4 које имају уведен Систем 48 сати, за 8 које имају савремен услужни центар, за 14 које имају умрежене месне канцеларије са седиштем ЈЛС; – Пораст броја инвестиционих пројеката и повећање извоза; – Сви захтеви за исходовање дозвола иду преко јединственог шалтера; – Број полазника семинара;

	<ul style="list-style-type: none"> - Успостављен портал за размену искустава, координацију и праћење развоја ИКТ; - Број реализованих поступака јавних набавки из области ИКТ које је заједнички спровело више наручилаца на нивоу локалних самоуправа и/или покрајинских органа управе.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2017. одобрено и имплементирано 13 пројеката ЈЛС, 2018. одобрено и имплементација је у току за 5 пројеката ЈЛС.

Мера 4.2: Афирмација стратешког планирања развоја

Назив пројекта/програма	Реализација Акционог плана политике за младе у АП Војводини
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	Мера 4.2. Афирмација стратешког планирања развоја
Циљ пројекта	Реализација Акционог плана политике за младе у АП Војводини
Кратак опис пројекта	Акциони план политике за младе у АП Војводини представља стратешки документ о младима у АП Војводини. У израду и реализацију документа укључени су сви субјекти омладинске политике у АП Војводини, и велики број младих из свих јединица локалних самоуправа. Акциони план политике за младе у АП Војводини за период 2015-2020. године подразумева анализу стања, положаја, потреба и проблема младих на територији АП Војводине и конкретне мере предвиђене у оквиру сваке појединачне области: Образовање младих, Запошљавање младих, Здравље младих и социјална политика према младима, Култура и информисање младих, Активизам и слободно време младих, Волонтеризам и мобилност младих, Безбедност младих, Заштита животне средине и одрживи развој.
Надлежност	Покрајински секретаријат за спорт и омладину
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за спорт и омладину
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Реализација кроз објављивање годишњих конкурса у складу са Акционим планом политике за младе.
Трајање пројекта	2018-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ- 60.000.000,00 дин за планирани период 2018-2020. године.
Очекивани резултати програма/пројекта	Реализација финансираних пројеката са циљем унапређења положаја и квалитета живота младих у АПВ.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Број подржаних пројеката и број директних и индиректних корисника реализованих пројеката.

Назив пројекта/програма	Унапређење израде и спровођења ефикасних локалних и регионалних јавних политика
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	Мера 4.2. Афирмација стратешког планирања развоја
Циљ пројекта	Унапређење институционалних и административних капацитета на регионалном и локалном нивоу за делотворно, ефикасно и усклађено планирање, спровођење и праћење стратешких и оперативних планова; Унапређење регионалног развоја кроз оспособљавање државних службеника за програмско вишегодишње планирање; Оснивање координационог тела, које унапређује процесе планирања регионалног развоја и имплементације пројеката дефинисаних Програмом развоја АП Војводине за период 2014-2020. година кроз креирања механизма координације инструмената регионалног развоја и система евалуације њихових ефеката.
Кратак опис пројекта	Овим пројектом се предвиђа подршка у изради локалних стратешких планова за период 2014-2020 и развој капацитета регионалне и локалне управе за припрему програма, пројеката и мера са пројекцијом свих трошкова и користи који се очекују у спровођењу истих; дефинисања акционих планова за реализацију јавних политика/стратегија прилагођених расположивим финансијским средствима; утврђивања и формулисања одговарајућих показатеља/индикатора и развијања функција праћења; ефикасне сарадње у приоритизацији одређених програма, пројеката и мера. Обука државних службеника за стратешко и оперативно планирање. Регионална политика је мултисекторска политика, која подразумева постојање јасне организационе структуре не само у фази планирања, него и у фази имплементације. Ове фазе, као и фазе евалуације и ревизије, подразумевају постојање механизма којим се врши њихова координација. Пројектом ће се креирати предуслови за увођење принципа управљања буџетском потрошњом у вишегодишњу временску равн, али и руководиоце за сваки програм, са потпуном одговорношћу за реализацију наведених програма, односно циљева. На тај начин ће се омогућити праћење стратешких приоритета, циљева, мера и средстава тражених за реализацију истих, те очекиваних ефеката.
Надлежност	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу и ЈЛС са територије АП Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	45 Јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине.
Активности на пројекту	Припрема и расписивање конкурса, одобравање и исплата средстава, имплементација пројекта и контрола извршења.
Трајање пројекта	2014-2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 2017 – 8.000.000,00, 2018 - 9.000.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	Израђени стратешки документи у свих 45 ЈЛС на територији АП Војводине.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2017. одобрено и имплементирано 13 пројеката ЈЛС, 2018. одобрено и имплементација у току за 9 пројеката ЈЛС.

Назив пројекта/програма	Регионални развој - суфинансирање пројеката јединица локалних самоуправа стратешког значаја у области регионалног развоја
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	Мера 4.2. Афирмација стратешког планирања развоја
Циљ пројекта	Регионални развој политике планирања и координације свих нивоа власти и јачање институционалног оквира за спровођење регионалне политике
Кратак опис пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Суфинансирање учешћа ЈЛС у реализацији пројеката од стратешког значаја за локални и регионални развој; - Израда пројектно-техничке документације за индустријске зоне; - Израда студије изводљивости за пројекте.
Надлежност	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу и јединице локалне самоуправе са територије АП Војводине.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементиран	45 јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине
Активности на пројекту	Припрема и расписивање конкурса, одобравање и исплата средстава, имплементација пројекта и контрола извршења.
Трајање пројекта	2017–2020.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АП Војводине: 2017 – 17.100.000,00, 2018 - 18.540.000,00, 2019 - 18.540.000,00, 2020 - 18.540.000,00.
Очекивани резултати програма/пројекта	45 ЈЛС има стратешка документа.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	2017 – одобрен и имплементиран 21 пројекат ЈЛС, 2018 - одобрено и имплементација је у току за 20 пројеката ЈЛС.

Мера 4.3: Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја

Назив пројекта/програма	Додела бесповратних средстава Покрајинског секретаријата за финансије за учешће у суфинансирању пројеката који се финансирају из фондова Европске уније
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	Мера 4.3 Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја
Циљ пројекта	Подстицање друштвено-економског развоја и унапређење административних капацитета на територији АПВ - кроз повећану апсорпцију средстава из доступних ЕУ фондова.
Кратак опис пројекта	Пројекат обухвата доделу бесповратне финансијске подршке за намену учешћа у суфинансирању пројекта свим субјектима (било да су носиоци или партнери на пројекту, као и било ком сектору да припадају) који користе средства из доступних фондова ЕУ, под условом да је са регулаторним телом закључен уговор о донацији за пројекат. Средства се додељују путем Јавног конкурса који расписује надлежни секретаријат најмање једанпут годишње, а право учешћа имају субјекти чије је седиште на територији АПВ. У циљу равномерног регионалног развоја кроз критеријуме вредновања пројекта субјекти из ЈЛС које су мање развијене добијају више бодова.
Надлежност	Покрајински секретаријат за финансије
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за финансије
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Припрема конкурсне документације, формирање комисије која спроводи конкурс, расписивање јавног конкурса (може и више пута годишње, а најмање једанпут), пријем конкурсних докумената, обрада конкурсне документације, сачињавање извештаја за потребе конкурсне комисије, обрада извештаја и конкурсне документације од стране комисије која спроводи конкурс и сачињавање извештаја и предлога за одлуку о додели средстава од стране комисије, доношење одлуке о додели средстава од стране руководиоца надлежног секретаријата, израда и потписивање уговора о додели средстава, пријем средстава обезбеђења за наменско коришћење додељених средстава, сачињавање решења којим се врши пренос додељених средстава, праћење реализације пројекта у смислу припреме и пријема извештаја о реализацији пројекта, сачињавање инструкција за евентуални поврат средстава, извештавање надлежних тела.
Трајање пројекта	Пројекат се реализује сваке буџетске године, односно за период (2018 - 2020) трајање 36 месеци.
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Извор финансирања је буџет АПВ. Предлог за Финансијски план: – 2018. годину 200.000.000,00 динара, – 2019. годину 200.000.000,00 динара и – 2020. годину 200.000.000,00 динара.
Очекивани резултати програма/пројекта	Већи прилив средстава из ЕУ фондова, а тиме и бржи друштвено-економски, социјални и институционални развој АП Војводине и Републике Србије.
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Између 100 и 150 закључених уговора, за сваку годину, Покрајинског секретаријата за финансије са корисницима средстава – субјектима који реализују ЕУ пројекте на територији АПВ.

Назив пројекта/програма	Програм развоја туризма Аутономне покрајине Војводине
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	4.3. Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја
Циљ пројекта	Циљ пројекта је унапређење стања у области туризма кроз израду документа који ће дати преглед актуелног стања у области туризма и који ће дати смернице за даљи развој овог сектора привреде у правцу позиционирања Војводине ка европском тржишту.
Кратак опис пројекта	Пројекат подразумева активност израде документа којим ће се поставити циљеви и правци развоја туризма као и инвестиционе пројекте у туристичком сектору чија реализација треба да допринесе унапређењу туристичке понуде, изградње имиџа регије као туристички атрактивног подручја, повећања обима туристичког промета и сл.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	АП Војводина, јединице локалне самоуправе.
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементриран	АП Војводина
Активности на пројекту	Формирање тима за израду Програма. Дефинисање циљева и праваца развоја туризма. Избор инвестиционих пројеката у сектору туризма.
Трајање пројекта	2018. година
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ: -
Очекивани резултати програма/пројекта	Израђен Програм развоја туризма. Дефинисани циљеви развоја туристичког сектора. Одабрани инвестициони пројекти .
Индикатори резултата (описно и бројчано)	Усвојен Програм развоја. Дефинисани циљеви развоја. Одабрани инвестициони пројекти.

Назив пројекта/програма	Програм развоја циклотуризма Аутономне покрајине Војводине
Приоритет из Програма	IV Развој институционалне инфраструктуре
Мера из Програма развоја	4.3. Ефикасније коришћење постојећих ресурса у циљу равномерног регионалног развоја
Циљ пројекта	Циљ пројекта је унапређење стања у области циклотуризма кроз израду документа који ће дати преглед актуелног стања у области циклотуризма и који ће дати смернице за даљи развој овог сектора туризма у правцу бољег позиционирања АП Војводине ка европском тржишту.
Кратак опис пројекта	<p>Пројекат подразумева активност израде документа којим ће се поставити циљеви и правци развоја циклотуризма, као и инвестиционе пројекте у циљном сектору чија реализација треба да допринесе унапређењу туристичке понуде, изградње имица регије као туристички атрактивног подручја, повећања обима туристичког промета и сл.</p> <p>Акциони план треба да омогући:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Успостављање званичног система бициклических рута у АПВ (међународне, регионалне, локалне); - Категоризацију постојећих рута на основу претходно дефинисаног система; - Дефинисање нових рута које би са постојећим рутама створиле самоодрживу и функционалну мрежу циклотуристичких рута; - Дефинисање стандарда националне бициклическе инфраструктуре; - Прилагођавање постојеће бициклическе инфраструктуре према дефинисаним стандардима; - Изградња вишејезичног интернет портала за све кориснике бициклических и циклотуристичких сервиса; - Дефинисање механизма за годишње одржавање постојеће бициклическе инфраструктуре (сигнализација); - Унапређење постојеће инфраструктуре (сигнализација и остале услуге); - Успостављање мреже свих битних чинилаца приватног и јавног сектора те брендирање исте мреже; - Успостављање јавно – приватног партнерства за бициклически сервис на нивоу АПВ-а.
Надлежност	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Носиоци пројекта	Покрајински секретаријат за привреду и туризам
Географска подручја (окрузи и општине) у којима ће програм бити имплементран	АП Војводина
Активности на пројекту	Формирање тима за израду Програма. Дефинисање циљева и праваца развоја туризма. Избор инвестиционих пројеката у сектору циклотуризма.
Трајање пројекта	2019-2022. године
Финансијски план за реализацију програма/пројекта, укупно и према фазама (годинама) и извор финансирања (буџет АПВ, буџет ЕУ и сл.)	Буџет АПВ 2019. година = 5.000.000,00 дин.
Очекивани резултати програма/пројекта	<ul style="list-style-type: none"> - Израђен Програм развоја циклотуризма . - Дефинисани циљеви развоја циклотуристичког сектора. - Одабрани инвестициони пројекти .
Индикатори резултата (описно и бројчано)	<ul style="list-style-type: none"> - Усвојен Програм развоја. - Дефинисани циљеви развоја. - Дефинисан акциони план. - Одабрани инвестициони пројекти.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Достављена планска, програмска и стратешка документа секретаријата (важећа и она којима је истекао период важења)

Покрајински секретаријат	Документ
1. ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу	<ul style="list-style-type: none"> - Програм развоја АП Војводине 2014–2020
2. ПС за социјалну политику, демографију и равноправност полова	<ul style="list-style-type: none"> - Одлука о доношењу Програма демографског развоја Аутономне покрајине Војводине са мерама за његово спровођење ("Службени лист АПВ број 3/2005) - Акциони план за побољшање положаја ратних ветерана односно учесника оружаних акција после 17. августа 1990. године и рата 1999. године - Покрајинска скупштинска одлука о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуто оплођење за друго, треће и свако наредно дете - Одлука о остваривању новчане помоћи породици у којој се роди треће дете - Покрајинска скупштинска одлука о програму унапређења социјалне заштите у АПВ - Програм за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводини за период од 2015. до 2020. године - Предлог Програма за економско оснаживање жена са искуством насиља у породици и у партнерском односу - Програм субвенционисаног запошљавања/интервентни програм - Програм samozapošljavanja - Програм за унапређивање превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у породици и партнерским односима
3. ПС за урбанизам и заштиту животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - Покрајинска скупштинска одлука о Програму заштите животне средине Аутономне покрајине Војводине за период 2016-2025. године - Регионални просторни план АП Војводине до 2020. године
4. ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност	<ul style="list-style-type: none"> - Основни правци технолошког развоја АП Војводине“ ПС за науку и технолошки развој (Факултет техничких наука, Технолошки факултет, Природно-математички факултет)
5. ПС за финансије	<ul style="list-style-type: none"> - Програм доделе бесповратних средстава Покрајинског секретаријата за финансије за учешће у суфинансирању пројекта, који се финансирају из фондова Европске уније
6. Скупштина АП Војводине	<ul style="list-style-type: none"> - Програм привредног развоја АП Војводине 2004-2007 - Мастер план одрживог развоја Фрушке горе 2012-2022 - Просторни план подручја посебне намене Фрушке горе до 2022. године
7. ПС за привреду и туризам	<ul style="list-style-type: none"> - Програм за СМАРТ специјализацију у истраживању и иновацијама АПВ за период 2015-2020. године - Стратегија развоја и коришћења широкопојасног приступа у АП Војводини за период 2012-2015. године - Покрајински акциони план запошљавања у АП Војводини за 2017. годину - Маркетинг стратегија туризма Војводине (2009) - Стратегија успостављања и развоја кластера у АП Војводини
8. ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај	<ul style="list-style-type: none"> - Програм остваривања Стратегије развоја енергетике РС у АП Војводини (од 2007-2012)
9. ПС за спорт и омладину	<ul style="list-style-type: none"> - Акциони план политике за младе у АП Војводини за период

	<p>2015-2020</p> <ul style="list-style-type: none"> - Програм развоја спорта у АП Војводини за период 2016-2018. године са Акционим планом
<p>10. ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Дугорочни програм мера за спровођење одгајивачког програма у Аутономној покрајини Војводини за период 2015 – 2019. године - Програм развоја шумарства у АП Војводини - План развоја шума у НПФГ - Програм газдовања шумама сопственика физичких лица у НП Фрушка гора - Програм газдовања шумама сопственика физичких лица Јужнобачког округа